

Reet Mammon

Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa

Reet Mammon

Kolmen etnisen ryhmän
kotoutumisprosessi Suomessa

Esitetään Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston vanhassa juhlasalissa S212
joulukuun 10. päivänä 2010 kello 12.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2010

Kolmen etnisen ryhmän
kotoutumisprosessi Suomessa

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH 403

Reet Mammon

Kolmen etnisen ryhmän
kotoutumisprosessi Suomessa

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

JYVÄSKYLÄ 2010

Editor

Aarno Laitila

Department of Psychology, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Sini Rainivaara

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover picture by Dr. Raul Meija Moreno (University of Bogota, Colombia)

is adapted by the author for the Infobulletin 1/2004 of the Palapeli-project (Employment and Eco

URN:ISBN:978-951-39-4142-0

ISBN 978-951-39-4142-0 (PDF)

ISBN 978-951-39-4112-3 (nid.)

ISSN 0075-4625

Copyright © 2010, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2010

ABSTRACT

Mammon, Reet

The integration process of three ethnic groups in Finland

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2010, 142 p.

(Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research

ISSN 0075-4625; 403)

ISBN 978-951-39-4112-3

English summary

Diss.

Expanded immigration over the past few years has increased the topicality of the integration of immigrants into Finnish society. In this study, integration was approached through immigrants' sense of coherence and experienced adaptation. Mixed methods were applied at the various stages of the study, e.g. in data collection, result analysis and interpretation. The quantitative follow-up study was based on Aaron Antonovsky's (1979, 1987b) sense of coherence theory; in the study, the sense of coherence was evaluated using a 13-item questionnaire. The aim was to find out how three ethnic immigrant groups' sense of coherence and its changes promote adaptation during the integration process. The objective of the qualitative adaptation study was to investigate – using the method of phenomenological psychology – the experiences and adaptation of immigrants during the integration process. The data for the follow-up study were collected in seven localities based on availability and voluntary participation. The cohort (n = 302) included representatives of three ethnic groups: Afghans, Kurds, and Russians. They were either 'young', aged 18–29, or 'adults', over 30 years of age. The interviewees (n = 12) of the adaptation study also participated in the follow-up study. According to the results of factor analysis, the 13-item questionnaire used in the follow-up study to measure the sense of coherence functioned one-dimensionally, and the sub-areas of the measured sense could not be examined closer. The increase in the women's sense of coherence was statistically significant in the observation period, whereas it remained constant among the men. On the whole, individual changes were detected in the sense of coherence, both increasing and decreasing. The adaptation study highlighted nine areas in which the immigrants had to adapt during the integration process. The immigrants had both positive and negative experiences within the key areas of Finnish language studies, adaptation to Finnish society, and work and education. The results showed variation among different ethnic groups in terms of their adaptation to Finnish society and suggested that this is affected by their cultural background. The results can be utilised in labour administration, in creating integration plans for immigrants, and in integration training and counselling.

Keywords: integration, immigrant, ethnic group, sense of coherence, adaptation, follow-up study, quantitative research, qualitative research, phenomenological psychology

Author's address	Reet Mammon Department of Psychology University of Jyväskylä, Finland
Supervisors	Adjunct professor Timo Suutama Department of Psychology University of Jyväskylä, Finland Dr. Saija Mauno Department of Psychology University of Jyväskylä, Finland Ph.D. Kaija Matinheikki-Kokko Helsinki Metropolia University of Applied Sciences, Finland
Reviewers	Professor Pirkko Pitkänen Department of Education University of Tampere, Finland Professor Jeremy Gould Department of Social Sciences and Philosophy University of Jyväskylä, Finland
Opponent	Professor Pirkko Pitkänen Department of Education University of Tampere, Finland

ESIPUHE

Väitöskirjani on loppuhuipennus vuosikymmenen kestäneelle työlleni maahanmuuttajakouluttajana, projektin työntekijänä ja psykologina Palapeli-projektissa. Aloitin tutkimukseni Keski-Suomen TE-keskuksen alaisuudessa ja tein sen loppuun Jyväskylän TE-toimiston Palapeli2-projektissa. Taloudelliset ja käytännölliset edellytykset tutkimukseni tekemiselle ovat tarjonneet työnantajina Keski-Suomen ELY-keskus ja Jyväskylän TE-toimisto. Esitän parhaat kiitökseni työorganisaation johtajille. Ilman näiden tahojen luottamusta ja tukea tämä tutkimus ei olisi valmistunut työni ohella tällaisessa aikataulussa. Kiitän lämpimästi Lauri Hiltusta ja Eija Heinosta Keski-Suomen ELY-keskuksesta ja alkuvaiheen hyvästä tuesta Jaana Suokonautiota Uudenmaan ELY-keskuksesta ja Vuokko Marttilaa Jyväskylän TE-toimistosta. Heli Lainetta Palapeli2-projektin projektipäällikkönä kiitän tutkimusmyönteisen ilmapiiriin ja ympäristön luomisesta työpaikalla.

Haluan kiittää lämpimästi työvoimaneuvoja Kotkan, Hämeenlinnan, Lahden, Kuopion, Jyväskylän ja Tampereen TE-toimistoissa sekä kouluttajia Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksessa, Lahden Koulutuskeskus Salpauksessa, Raision aikuiskoulutuskeskus Timalissa ja Turun Aikuiskoulutuskeskuksessa. He auttoivat tutkimusaineiston keruussa tutkimukseni ensimmäisessä vaiheessa.

Olen kiitollinen ohjausryhmäni kaikille jäsenille heidän antamastaan ohjauksesta. Haluan kiittää erityisesti työni pääohjaajaa Timo Suutamaa. Hän on alusta lähtien ohjannut työtäni ja kommentoinut sitä kaikissa vaiheissa. Hänen kannuksensa ja asiantuntemuksensa ovat olleet tärkeitä. Ohjausryhmän jäsenten Kaija Matinheikki-Kokon ja Saija Maunon kommentit ovat olleet suureksi avuksi ja auttaneet jäsentämään työtäni. Kiitän erityisesti Asko Tolvasta ohjauksesta ja hänen merkittävästä avustaan tutkimusaineiston tilastollisessa käsittelyssä. Lämpimät kiitokset Tuija Oksmannille; hänen avullaan löysin uusia lähteitä tutkimustyöni eri vaiheissa. Haluan jakaa kiitokset väitöskirjani esitarkastajille Pirkko Pitkäselle ja Jeremy Gouldille rakentavista, kriittisistä ja asiantuntevista kommenteista, joiden pohjalta pyrin parantamaan ja viimeistelemään työtäni. Haluan kiittää myös Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteellistä tiedekuntaa apurahasta, jonka turvin sain keskittyä väitöskirjatyöni loppuun viemiseen. Kiitos Ulla Koukkari-Anttoselle suomen kielen tarkastuksesta väitöskirjani eri vaiheissa. Englanninkielisen tiivistelmän ja yhteenvedon käännöksissä on avustanut Jyväskylän yliopiston kielikeskus. Lämpimät kiitokset Paul Abbeylle tietoteknisestä avusta. Kiitän Sini Rainivaa-
raa hänen avustaan väitöskirjani julkaisuvaiheessa. Tutkimustyöhön iloa ja motivaatiota ovat olleet tuomassa Sauli Puukari ja Marja Merimaa. Lämpimät kiitokset heille kaikille!

Läheiset, ystävät ja työkaverit ovat tukeneet minua matkan varrella ja antaneet uskoa työni loppuun viemiseen. Suurkiitos teille, tukenne on ollut korvaamatonta.

Jyväskylässä, marraskuussa 2010

Reet Mammon

KUVIOT

KUVIO 1 Tutkimuksen käsitteiden rakenne	11
KUVIO 2 Koherenssin tunteen osa-alueiden ja kotoutumisen yhteydet	29
KUVIO 3 Maahanmuuttajien sopeutumisen merkitysverkosto kotoutumisprosessissa Suomessa	87
KUVIO 4 Koherenssin tunteen muutospistemäärä seuranta-aineistossa ja haastateltavilla	93

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Tutkittavien sukupuoli ja ikä etnisissä ryhmissä (n)	36
TAULUKKO 2 Tutkittavat etnisen ryhmän, sukupuolen ja iän mukaan toisella tutkimuskerralla (n).....	38
TAULUKKO 3 Vastausaktiivisuus toisella tutkimuskerralla etnisen ryhmän mukaan (n)	39
TAULUKKO 4 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat etnisen ryh- män, iän ja sukupuolen mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla	43
TAULUKKO 5 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat etnisen ryh- män ja asumismuodon mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla	43
TAULUKKO 6 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat etnisen ryh- män ja siviilisäädyn mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla	44
TAULUKKO 7 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat etnisen ryh- män ja lasten lukumäärän mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla	44
TAULUKKO 8 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat etnisen ryh- män, sukupuolen ja iän mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla (2005) ja seurantavaiheessa (2007)	46
TAULUKKO 9 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat suomen kielen opiskelun mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla (2005) ja seurantavaiheessa (2007)	47
TAULUKKO 10 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat työorientaati- on mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla (2005) ja seurantavaiheessa (2007)	48
TAULUKKO 11 Maahanmuuttajien sopeutumisen typologia	91

SISÄLLYS

ABSTRACT

ESIPUHE

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	9
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	12
2.1	Kotoutuminen	12
2.2	Kulttuuri, etnisuus ja etninen ryhmä sekä etninen identiteetti.....	16
2.3	Suomalaisesta monikulttuurisuudesta	18
2.4	Etnisten ryhmien sopeutumisen tutkimus.....	20
2.5	Minäkäsityksen merkitys sopeutumisessa.....	24
2.6	Koherenssin tunne	26
2.6.1	Koherenssin tunteen teoreettisia lähtökohtia	26
2.6.2	Koherenssin tunteen tutkimus.....	30
2.7	Fenomenologinen psykologia ja ihmiskäsitys.....	31
3	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA KYSYMYKSET	34
3.1	Kvantitatiivinen koherenssin tunteen seurantatutkimus	35
3.2	Kvalitatiivinen sopeutumisen tutkimus.....	35
4	SEURANTATUTKIMUKSEN AINEISTOT, MENETELMÄT JA ANALYYSIT	36
4.1	Ensimmäinen tutkimuskerta (perusaineisto)	36
4.1.1	Tutkimusaineisto ja tutkittavat.....	36
4.2	Toinen tutkimuskerta.....	37
4.2.1	Tutkimusaineisto ja tutkittavat.....	37
4.2.2	Kato	38
4.3	Tutkimusmenetelmästä	39
4.4	Seurantatutkimuksen tilastolliset analyysit.....	41
5	SEURANTATUTKIMUKSEN TULOKSET	42
5.1	Koherenssin tunne ensimmäisellä tutkimuskerralla iän, sukupuolen ja etnisen taustan mukaan	42
5.2	Koherenssin tunteen yhteydet sosiaaliseen tukiverkostoon ensim- mäisellä tutkimuskerralla	43
5.2.1	Asumisen muodon yhteys koherenssin tunteeseen	43
5.2.2	Siviilisäädyn yhteys koherenssin tunteeseen	44
5.2.3	Lasten lukumäärän yhteys koherenssin tunteeseen.....	44
5.3	Maahanmuuttajien koherenssin tunteen muutokset seuranta- aineistossa	45

5.4	Maahanmuuttajien koherenssin tunteen muutosten yhteys toimintaan seuranta-aineistossa	47
5.4.1	Koherenssin tunteen muutokset ja suomen kielen opiskelu	47
5.4.2	Koherenssin tunteen muutokset ja työorientaatio Suomessa	47
6	SOPEUTUMISEN TUTKIMUS.....	49
6.1	Tutkimusaineisto ja tutkittavat.....	49
6.2	Fenomenologisen psykologian tutkimusmetodista.....	50
6.3	Analyysimenetelmästä.....	52
7	SOPEUTUMISTUTKIMUKSEN ANALYYSI.....	53
7.1	Yksilökohtaisen merkitysverkoston analyysi.....	53
7.2	Yleisen merkitysverkoston analyysi	58
7.3	Maahanmuuttajien luokittelu sopeutumisen perusteella.....	62
8	SOPEUTUMISTUTKIMUKSEN TULOKSET.....	63
8.1	Yksilökohtaiset merkitysverkostot.....	63
8.2	Yleinen merkitysverkosto - maahanmuuttajien sopeutumisen ilmiö	86
8.3	Maahanmuuttajien luokittelu sopeutumisen perusteella.....	89
8.4	Sopeutumisen ja koherenssin tunteen yhteyksistä	92
9	POHDINTA	94
9.1	Tutkimuksen tarkastelu.....	95
9.1.1	Koherenssin tunne	95
9.1.2	Sopeutuminen suomalaiseen elämään - kokemuksesta tulkintaan.....	99
9.2	Tutkimuksen toteuttamisen arviointi	107
9.2.1	Tutkimuksen eettiset kysymykset	107
9.2.2	Koherenssin tunteen arviointi	108
9.2.3	Fenomenologinen sopeutumisen tutkimus	109
9.3	Lopuksi.....	112
9.3.1	Tutkimukselliset johtopäätökset	112
9.3.2	Käytännölliset johtopäätökset	113
	SUMMARY	115
	LÄHTEET	120
	LIITTEET	128

1 JOHDANTO

Globalisoituvassa maailmassa ihmiset muuttavat kotimaastaan muihin maihin eri syistä, kuten työn, uusien elämäkokemusten tai naimisiin menon vuoksi. Kriisitilanteet eri puolilla maailmaa ovat synnyttäneet pakolaisuutta, ja toiseen maahan muutetaan turvallisuussyistä. Suomi on alkanut vasta 1970-luvun alkupuolella ottaa vastaan pakolaisia, ja paluumuuttajia on vastaanotettu 1990-luvun alusta lähtien. Vaikka eri etnisten ryhmien edustajien määrä lisääntyy jatkuvasti, on Suomessa kuitenkin vähän maahanmuuttajia verrattuna moniin Euroopan maihin: vuonna 2009 maahanmuuttajia oli noin 2,8 % väestöstä (Väestörekisterikeskus, 2009).

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta tuli Suomessa voimaan 1.5.1999. Lain mukaan käsitteellä maahanmuuttaja tarkoitetaan ihmistä, joka on muuttanut Suomeen pysyvästi asumaan ja joka on kotouttamislain piirissä. Maahanmuuttajalla itsellään on vastuu osallistumisesta kotoutumisprosessiinsa.

Itse muutin Suomeen vuonna 2000, jolloin aloitin Jyväskylän yliopistossa syventävien kurssien opiskelun ensin kasvatustieteiden tiedekunnassa ja myöhemmin psykologian laitoksella. Opiskelun ohella työskentelin nuorten sekä aikuisten maahanmuuttajien parissa koulussa ja eri projekteissa. Aloitin jatko-opiskelun vuonna 2001. Silloin myös omat mahdollisuuteni Suomessa mietityttivät. Toisaalta elämäni vaikutti asemani siirtolaisena ja toisaalta taas työni kautta maahanmuuttajien sopeutumisen ongelmat herättivät erilaisia ajatuksia ja tarpeita sekä kehittyä itse että kehittää työtäni maahanmuuttajien kotoutuskoulutuksen projektissa. Opiskelun ja työn kautta vieraan kielen opiskelu, sopeutumisen ongelmat ja oman aseman löytäminen sekä siihen liittyvien ongelmien ratkaiseminen olivat minulle sekä henkilökohtaisesti että työn vuoksi tärkeitä ja jokapäiväisiä. Erilaisia kysymyksiä tuli mieleeni. Mihin ihmisen täytyy sopeutua vieraassa kulttuurissa, joka poikkeaa hänen omasta kulttuuristaan? Mistä löytyvät maahanmuuttajan sisäiset ja ulkoiset voimavarat? Millaista tukea hän saa kotoutumisen alkuvaiheessa heikolla tai olemattomalla suomen kielen taidolla?

Postmodernissa yhteiskunnassa elämä monimutkaistuu, riskit ja sattumanvaraisuus lisääntyvät samaan aikaan kun turvallisuus, pysyvyys ja ennustettavuus vähenevät. Kun sattumanvaraisuus ja ennustamattomuus lisääntyvät, tulisi myös yksilön epävarmuuden sietokyvyn lisääntyä. Minua kiinnosti se, mikä on toisesta kulttuurista ja toisesta maasta Suomeen muuttaneen ihmisen voimavarana kulttuurimuutoksen sietämisessä ja hyväksymisessä sekä siihen sopeutumisessa. Löysin mielenkiintoisen teorian, koherenssin tunteen teorian, josta oletin löytäväni vastauksia kysymyksiini. Aaron Antonovskyn (1979, 1987a) koherenssin tunteen teoria kertoo ihmisen yksilöllisten sisäisten voimavarojen olemassaolosta ja siitä, miten nämä voimavarat auttavat ihmistä selviytymään menestyksellisesti erilaisissa vaikeissa elämäntilanteissa. Seurantatutkimuksessani halusin tarkastella ensisijaisesti Jyväskylän kolmen suurimman etnisen ryhmän maahanmuuttajien koherenssin tunnetta kotoutumis- eli integraatioprosessissa. Toiveenani oli selvittää teorian avulla, johtaako muutos ja epävarmuus elämässä matalaan koherenssin tunteeseen vai heikentävätkö nämä vain väliaikaisesti yksilön koherenssin tunnetta. Vai käykö päinvastoin niin, että muutos vahvistaa yksilön koherenssin tunnetta? Mitkä tekijät vaikuttavat koherenssin tunteeseen ja miten, heikentäen vai vahvistaen sitä?

Maahanmuuttajan sopeutumisen kuvaamiseksi heidän omien kokemustensa perusteella hyödynsin kvalitatiivista fenomenologisen psykologian menetelmää. Tämä metodi edellytti minulta oman luonnollisen asenteeni ja esiymmärrykseni pohtimista. Tutkijana toin esille omat kokemukseni maahanmuuttajuudesta, johon liittyviä merkityksiä ja kokemuksia olin tutkimassa. Tarkastelin omaa esiymmärrystäni maahanmuuttajien kokemuksista suomalaisen yhteiskuntaan sopeutumisessa, ja ennakkokäsityksiäni, joita tunnistin ennen empiiristä analyysia sekä henkilökohtaisella että yleisellä tasolla.

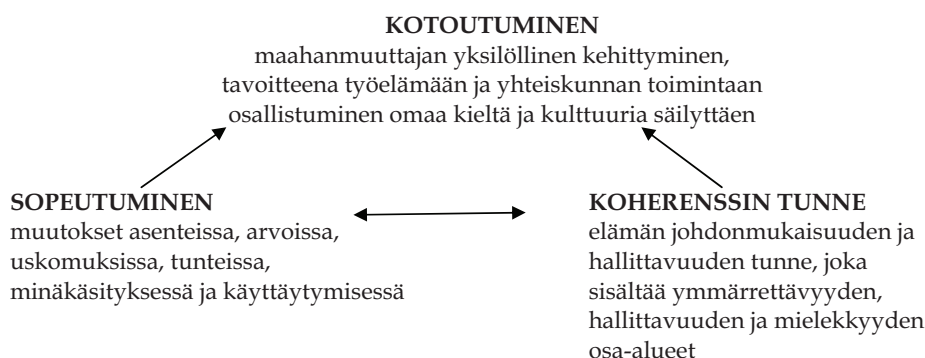
Sopeutuminen uuteen yhteiskuntaan on yksilöllinen ja mahdollisesti pitkä prosessi, johon vaikuttavat yksilön itsensä lisäksi hänen kulttuuritaustansa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevat asenteet. Koherenssin tunteen teoriasa sanotaan, että selviytyäkseen yksilö tarvitsee omien sisäisten voimavarojensa lisäksi sosiaalista tukea.

Oma esiymmärrykseni sopeutumisesta on muodostunut lapsuudessa ja nuoruudessa henkilökohtaisten kokemusteni, koulutukseni sekä työkokemukseni kautta. Lapsuuteni ja nuoruuteni kokemukset ovat peräisin 1950–1970-luvuilta monikulttuuriselta alueelta Virossa, jossa vallitsi tuolloin etnisten ryhmien sekä eri kielten ja kulttuurien moninaisuus. Silloin oli tärkeää oppia yhteinen kieli ja tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa monikulttuurisessa ympäristössä sekä kotona, koulussa että työpaikalla. Kokemukseni ovat auttaneet toisaalta ymmärtämään, sietämään, arvostamaan, arvioimaan ja kunnioittamaan sekä omia että eri etnisten ryhmien edustajien kulttuuritapoja. Toisaalta kokemukset ovat kehittäneet myös kriittistä suhtautumista erilaisiin asioihin. Yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet osaamiseni kehittämiseen ja kehittymiseen, jotta tulisin toimeen muutosten aiheuttamien haasteiden kanssa. Olen käynyt läpi sopeutumisprosessin kolmeen erilaiseen yhteiskuntaan.

Tutkimuslupa tämän tutkimuksen tekemiseen hyväksyttiin silloisessa työministeriössä 27.2.2004 (liitteet 1 ja 2). Maahanmuuttajien vastaanotto, koulutus ja työllistyminen kuuluivat vielä tuolloin työministeriön alaisuuteen, mutta nykyisin ne kuuluvat sisäasiainministeriöön. Tutkimus liittyi Keski-Suomen työ- ja elinkeinokeskuksen (1.1.2010 alkaen Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus) hallinnoiman maahanmuuttajille kotoutumiskoulutukseen rinnastettavia toimenpiteitä tarjoavan Palapeli-projektin kehittämis- ja tutkimustavoitteisiin. Palapeli-projekti alkoi elokuussa 2001 ja on jatkunut 1.8.2008 alkaen Palapeli2-projektina Jyväskylän työ- ja elinkeinotoimiston alaisuudessa.

Maahanmuuttajien koherenssin tunteen seurantatutkimus aloitettiin vuonna 2004. Väestörekisterin (Väestörekisterikeskus, 2003) mukaan 31.12.2003 Suomessa asui vakinaisesti 28000 venäläistä, 3800 irakilaista ja 1800 afganistanilaista. Nämä olivat kasvavat maahanmuuttajaryhmät myös Jyväskylässä. Tutkimukseen otettiin mukaan ei-satunnainen maahanmuuttajaryhmä heidän oman kiinnostuneisuutensa ja saatavuuden mukaan Jyväskylästä ja muualta Suomesta sellaisilta paikkakunnilta, joilla asui kyseisten etnisten ryhmien edustajia. Tutkimuksessani oli vapaaehtoisesti mukana työikäisiä nuoria ja aikuisia maahanmuuttajia, jotka tutkimusaineiston keräämisen hetkellä olivat työvoimapolitiittisessa kotoutumiskoulutuksessa tai osallistuivat rinnasteisiin toimenpiteisiin. Tutkimukseen osallistui kolme heterogeenista ryhmää venäläisiä, kurdeja ja afganistanilaisia, jotka ovat kotoisin lähtömaansa eri alueilta ja edustavat siten erilaisia etniskulttuurisia ryhmiä. Joukkoon kuului paluumuuttajia, pakolaisia ja perhesyistä Suomeen muuttaneita. Afganistanilaiset ja kurdit olivat muuttaneet Suomeen pakolaisina. Kvalitatiivisen tutkimuksen haastateltavat olivat syksyllä 2006 seurantatutkimuksen toiseen vaiheeseen osallistuneita maahanmuuttajia näistä kolmesta etnisestä ryhmästä.

Maahanmuuttajien kotoutuminen on monitahoinen prosessi ja tutkimuksessani kotoutuminen, sopeutuminen ja koherenssin tunne olivat keskeisiä käsitteitä, joiden keskinäisiä suhteita voidaan kuvata seuraavan kuvion avulla (kuvio 1).

KUVIO 1 Tutkimuksen käsitteiden rakenne

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Kotoutuminen

Kotoutumista vastaava kansainvälinen käsite on integraatio, joka on johdettu latinan sanasta *integer*, joka puolestaan tarkoittaa eheää. Integroituminen merkitsee eheytymistä, kokonaistumista ja yhdentymistä (Pyykkönen, 2007). Käsite kotoutuminen on vakiintunut suomen kieleen 1.5.1999 voimaan tulleen kotouttamislain (493/1999) myötä, ja siinä määriteltiin ensimmäisen kerran tavoitteeksi kaikkien maahanmuuttajien joustava ja tehokas kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Kotouttamislain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnanvapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen saavuttamista. Ohjelman lähtökohtana oli, että maahanmuuttajien yksilöllinen kehittyminen on sekä heidän oman että suomalaisen yhteiskunnan edun mukaista. Tavoitteena on työelämään ja yhteiskunnan toimintaan osallistuminen omaa kieltä ja kulttuuria säilyttäen. Lain voimaantulon jälkeen vuonna 1999 aloitettiin Suomessa säännöllinen kotoutumiskoulutus maahanmuuttajille. Se sisältää muun muassa suomen kielen opetusta ja suomalaiseen kulttuuriin perehdyttämistä sekä valmennusta työelämään. Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta järjestetään sekä työvoimapoliittisena, rinnasteisena että omaehtoisena koulutuksena.

Kotouttamislain taustamateriaalina oli Eurooppa-neuvoston julkaisu *Measurement and indicators of integration* (1997), jonka tavoitteena oli tutkimusten ja eri maiden käytänteiden vertailtavuuden parantaminen. Teoksessa käsitellään integraation arvioimista eri osa-alueiden kautta. Siinä integraatio jaetaan neljään ulottuvuuteen, jotka ovat sosiaalinen, taloudellinen, kulttuurinen ja poliittinen ulottuvuus. Integraation tason arvioiminen yhteiskunnallisten suhteiden ja niissä tapahtuvien muutosten vuoksi on vaikeaa. Mitään yhtä ja selkeää eri maihin sekä eri etnisten ryhmien sopeutumiseen sopivaa arviointimuotoa ei ole löytynyt eri maiden tutkimuksista.

Agerin ja Strangin (2004) raportin mukaan kotoutumisen kriteereinä ovat maahanmuuttajan perusoikeudet (Foundation), kulttuurispesifiset taidot (Faci-

litators), sosiaaliset suhteet (Social Connections) ja elämänarvot (Means and Markers) uudessa yhteiskunnassa. Raportin tavoitteena oli yhtenäistää integraatio-käsitteen käyttö Euroopassa, jotta se olisi toimiva myös YK:n alueella ja jotta se antaisi kehykset, puitelait ja toimintaperiaatteet paikallisille hankkeille ja viranomaisille pakolaisille suunnattujen toimenpiteiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Raportin mukaan maahanmuuttajan perusoikeuksiin kuuluvat työllisyys, asuminen, koulutus ja terveys. Sosiaaliset suhteet verkostona ovat tärkeitä maahanmuuttajan kotoutumisprosessissa, ja ne sisältävät oman etnisen ja uskonnollisen identiteetin määrittelyn, vuorovaikutuksen valtaväestön sekä muiden etnisten ryhmien kanssa sekä yhteydet viranomaisiin eri instituutioissa ja yhteiskunnassa yleensä. Kulttuurispesifiset taidot maahanmuuttajan näkökulmasta tarkoittavat paikallisen kielen osaamista ja kulttuurituntemusta sekä turvallisuuden ja jatkuvuuden tunnetta. Nämä ovat myös olennaisia tekijöitä sopeutumisessa uuteen yhteiskuntaan. Elämänarvot tarkoittavat maahanmuuttajan näkökulmasta sitä, miten hän pystyy sopeuttamaan omat elämänarvonsa uuteen maahan ja millainen tulee olemaan hänen tai hänen perheensä taloudellinen tilanne.

Kotouttamislakiin on sen 10 vuoden voimassaolon aikana tehty kymmenen kertaa muutoksia eri syistä. Vuoden 2006 alusta voimaan tullessa kotouttamislain muutoksessa (1215/2005) otettiin huomioon aikaisemmin vuonna 2002 selonteossa olleita muutostarpeita. Muutosten tavoitteena oli, että kotouttamistoimenpiteet olisivat mahdollisimman laajasti osa normaaleja yhteiskunnan palveluja. Valtioneuvoston vuonna 2006 hyväksymän periaatepäätöksen perusteella maahanmuuttoa tarkasteltiin ohjelmassa kokonaisvaltaisesti. Keskeiset teemat olivat työperusteisen maahanmuuton kehittäminen, kotouttamisjärjestelmän ohjauksen tehostaminen sekä väestöryhmien välisten etnisten suhteiden parantaminen. Linjauksena oli, että kotoutuminen on kaksisuuntaista, että se huomioidaan eri valtakunnallisissa ohjelmissa ja strategioissa ja että eri sektorit sisällyttävät strategiaansa kotoutumista edistävää toimintaa.

Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten toimia kotoutumisen edistämiseksi ja tukemiseksi (Forsander, 2001). Kunnat, työ- ja elinkeinotoimistot ja järjestöt auttavat muuttajia kotoutumisen alkuun laissa mainittujen toimenpiteiden tuella. Kotouttamisella ilmaistaan maahanmuutto- ja vähemmistöpoliittisessa keskustelussa tilaa tai prosessia. Ideaalitapauksessa vähemmistön vuorovaikutus enemmistökulttuurin kanssa on molemminpuolista arvojen, ajatusten ja tapojen oppimista ja vaihtoa, jolloin käytännön tasolla on kyse vähemmistön tulemisesta osaksi yhteiskuntaa (Pyykkönen, 2007).

Kotoutuminen on prosessiluonteista; se on käytännön prosessi, jossa maahanmuuttaja pyrkii asettautumaan uuteen kotiyhteiskuntaansa. Kotoutumiseen liittyy etninen tasavertaisuus, koska siinä on kyse myös vallan ja hyvinvoinnin jakautumisesta eri etnisten ryhmien välillä (Ekholm, 1994). Kotoutuminen voidaan jakaa kahteen osaan, joista toinen on rakenteellinen integraatio ja toinen etnisen ryhmän sisäinen integraatio. Rakenteellisella integraatiolla tavoitellaan maahanmuuttajien yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan taloudelliseen, sosiaaliseen ja poliittiseen elämään. Etnisen ryhmän sisäinen

integraatio edesauttaa samasta etnisestä ryhmästä tai kulttuurisesta taustasta tulevien maahanmuuttajien asettumista yhteiskuntaan yhteisönä, joka voi taistella omasta asemastaan yhteiskunnassa ja vastustaa syrjintää (Forsander, 2001; Pyykkönen, 2007; Suurpää, 2002). Toisaalta etninen ryhmä voi olla sisäisesti hyvin yhtenäinen, mutta silti syrjässä kantaväestön hallitsemasta yhteiskunnasta. Kotoutumiskysymykset ovat siksi keskeinen osa maahanmuuttajayhdistysten toimintaa (Pyykkönen, 2007). Yhdistykset toimivat maahanmuuttajille väylinä osallistua suomalaisen yhteiskunnan toimintaan yleisesti hyväksytyllä tavalla. Yhdistykset ovat myös tiloja, joissa etniskulttuurisia identiteettejä tuetaan, muutetaan ja niistä kiistellään.

Maahanmuuttajan kotoutumista tukee sosiaalisen tuen saanti verkostossa, varsinainen saatu tuki tai koettu monipuolinen sosiaalinen tuki (vrt. Uutela, 1998; Myren, 1999). Kotoutumisprosessissa eri etnisten ryhmien maahanmuuttajien on tärkeää voida luottaa siihen, että asiat järjestyvät elämässä. Toisaalta maahanmuuttajien on myös hyvin tärkeää ymmärtää oma elämäntilanteensa kokonaisuutena, jotta he itse voisivat tehdä päätöksiä siitä, miten toimia ja tavoitella mielekkyyttä elämässä (vrt. Antonovsky, 1979).

Lain mukaan maahanmuuttajan kotoutumisaika on kolme tai viisi vuotta ja kotoutumisaikana taataan opiskelun tai työelämävalmennuksen ajalta kotoutumistuki ja ylläpitokorvaus. Maahanmuuttajalle laaditaan kotoutumissuunnitelma parin kuukauden sisällä Suomeen muuton jälkeen. Kotoutumissuunnitelmassa sovitaan erilaisista kotoutumiseen liittyvistä toimenpiteistä, joista kotoutumiskoulutus on olennainen osa. Suunnitelmassa tuetaan suomen kielen koulutukseen hakemista ja selvitetään, miten muualla hankittu ammatillinen osaaminen tai tutkinto voidaan saada suomalaisen työelämän vaatimuksia vastaavaksi (Nissilä, Martin, Vaarala & Kuukka, 2006; Suokonautio, 2008). Mahdollisuuksien mukaan maahanmuuttajalle tarjotaan pitkäjänteistä ohjausta ja urasuunnittelua, jolloin mahdollisuudet elämän järjestymiseen Suomessa selkiytyvät (Matinheikki-Kokko, Koivumäki & Kuortti, 2003; Suokonautio, 2008).

On olemassa sekä objektiivisia että subjektiivisia indikaattoreita, joiden perusteella voidaan arvioida kotoutumisen tasoa. Objektiiviset indikaattorit liittyvät yhteiskunnan ilmapiiriin sekä maahanmuuttajien sosioekonomiseen asemaan. Niitä ovat maahanmuuttajaväestön rakenne, koulutus, yhteiskunnallinen osallistuminen, työllisyys, asuminen, laillinen asema ja valtaväestön asenteet maahanmuuttajia kohtaan. Subjektiiviset indikaattorit kuvaavat maahanmuuttajien integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan, yksilöllistä kehittymistä sekä heidän kokemuksiaan henkisestä hyvinvoinnista, sosiaalisen vuorovaikutuksen laadusta, yhteiskunnan arvojen hyväksymisestä ja syrjinnästä (Jasinskaja-Lahti, Liebkind & Vesala, 2002). Kotoutuminen on loppumaton prosessi, joka ei ole kaikille samanlainen, eikä lopputuloksena ole välttämättä samanlainen sopeutuminen (Bhatia, 2003; Huttunen, 2002).

Valtonen (1999) käyttää tutkimusteoriaansa taustana Pierre Bourdieun pääoman käsitettä, jota hän laajentaa kuvaamaan yhteiskunnallista pääomaa. Valtonen mukaan se koostuu yksilön erilaisista tiedoista ja taidoista, jotka auttavat häntä tekemään päätöksiä ja toimimaan yhteiskunnassa. Maahanmuuttajille

yhteiskunnallinen pääoma on olennaista kotoutumisen kannalta. Valtonen kertoo myös monikulttuurisesta pääomasta, jolla hän tarkoittaa kykyä hyväksyä, ymmärtää, arvostaa ja elää kulttuurien moninaisuudessa. Institutionaalinen pääoma muodostuu Valtosen mukaan työssä tietyssä organisaatiossa hankituista ansioista, henkilökohtaisista yhteyksistä ja arvonnasta. Suomessa maahanmuuttajien kotoutumista ja kotouttamista pidetään poliittisena tavoitteena, jonka esteeksi ovat nousseet työttömyys ja heikot työllistymisnäkömät. Salmisen (1997) mukaan maahanmuuttajien taustatekijöistä kotoutumiseen vaikuttavat eniten ikä, sukupuoli ja koulutus, ja etenkin miehet kärsivät työttömyyden aiheuttamasta tyhjiöstä ja turhautumisesta. Kotoutumisen onnistumista on tarkasteltu maahanmuuttajien selviytymiskeinojen kautta, minkä perusteella voidaan arvioida myös hyvinvointia ja onnistunutta kotoutumista, jota osoittavat esimerkiksi työ- ja opiskelupaikka, tunne sosiaalisen liikkuvuuden mahdollisuudesta, perheen yhdistäminen ja perheen suhteet, sukulaisten turvallisuus lähtömaassa ja toisen sukupolven menestyminen (Valtonen, 1999). Epäonnistuneen kotoutumisen merkkejä ovat perheen hajoaminen, työttömyyden jatkuminen, syrjäytyminen ja rikollisuus. Suomessa on käytetty myös toisenlaisia tapaa arvioida kotoutumisprosessin tasoa. Salmisen (1997) mukaan maahanmuuttajat voidaan jakaa neljään ryhmään kotoutumisen vaiheen suhteen. Nämä ryhmät ovat menestyvät, sinnittelijät, hengissä pysyttelijät ja varsinaiset eristäytyvät.

Valtioneuvoston selonteossa (2002) todettiin, että kotouttamislaitilla voidaan kuitenkin vain osittain vaikuttaa maahanmuuttajan hallittuun ja tasapainoiseen kotoutumiseen; toinen osapuoli kotoutumisessa on maahanmuuttaja itse. Miten maahanmuuttaja sitten selviytyy muutoksista kotoutumisprosessissa? Erilaisten selviytymiskeinojen rinnalla on viime vuosikymmeninä tutkittu persoonallisuuden pysyviä taipumuksellisia piirteitä, jotka suuntavat ihmisen menestyksellistä käyttäytymistä elämän eri tilanteissa (Feldt & Mäkikangas, 2009). Yhtenä tällaisena suuntaajana on tutkittu koherenssin tunnetta, joka on melko pysyvä persoonallisuuteen liittyvä taipumus, ja sen on katsottu olevan ihmisen käyttämien selviytymiskeinojen keskeinen taustatekijä ja avain menestyksekkääseen stressin hallintaan (Antonovsky, 1987a; Feldt & Mäkikangas, 2009).

2.2 Kulttuuri, etnisyys ja etninen ryhmä sekä etninen identiteetti

Etnisyys ja kulttuuri ovat vakiintuneet suomalaiseen kotoutumiskeskusteluun toisiinsa kytkeytyvinä käsitteinä, joiden avulla puhutaan ryhmien välisistä suhteista ja viime aikoina erityisesti maahanmuuttajien ja niin kutsuttujen perinteisten vähemmistöjen suhteesta muuhun yhteiskuntaan (Huttunen, 2005). Pitkänen (2006a) käsittelee kulttuuria koko elämäntapaa jäsentävänä asiana. Kulttuurisilla ja historiallisilla olosuhteilla tarkoitetaan kulttuurin piirteitä (Talib, Löfström & Meri, 2008), jotka ovat kehittyneet historian kuluessa. Etnisyyden käsitteellä viitataan yleensä kulttuuriin perustuvaan erontekojen systeemiin (Huttunen, 2005). Erilaisissa kulttuureissa kasvaneille kehittyi omanlaisensa persoonallisuuden rakenne (Talib, Löfström & Meri, 2008). Vakaa, johdonmukainen ja normeiltaan selkeä kulttuuri mahdollistaa yksilön sekä yleisten hallintaresurssien että koherenssin tunteen kehittymisen (Antonovsky, 1979, 1987b, 1990).

Tutkimuksissa käsitellään kulttuuria pohjimmiltaan sellaisena, kuin se on yleisesti määritelty antropologiassa ja sosiologisessa tutkimuksessa, joissa kulttuuri on tietojen, uskomusten, moraalisääntöjen, lakien ja tapojen muodostama monimutkainen kokonaisuus, joka opittuna ja sisäistettynä määrittää ihmisyksilön toimintaa (Pyykkönen, 2007). Tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä etninen ryhmä kuvattaessa erilaisten maahanmuuttajaryhmien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Tutkimuksessani lähestyn kulttuuria maahanmuuttajien vuorovaikutuksessaan tuottamien merkitysten verkostona. Teresa LaFromboise työtovereineen esitti kulttuurin omaksumisen muuntelumallin, jonka mukaan yksilö voi vaihtaa kulttuuri-identiteettiään tilanteen mukaan (Liebkind, 2000a). Kulttuurin omaksumisen muuntelumallin mukaan yksilö voi omaa kulttuuri-identiteettiään vaarantamatta tuntea yhteenkuuluvuutta kahden eri kulttuuriin, mikä aiheuttaa myös vähemmän stressiä, kun yksilö käyttäytyy tilanteessa tiettyjen kulttuuritapojen mukaan. Tämä muistuttaa kaksikielisyyttä, jossa toinen kieli omaksutaan ensimmäisen lisäksi. Mallin mukaan yksilön kaksikulttuurisuus on kompetenssia eli kykyä toimia eri kulttuureissa, ja se on yksi sopeutumisen tärkeistä kriteereistä.

Aiempiin tutkimuksiin viitaten Alitolppa-Niitamo (1994) määrittelee etnisen ryhmän joukoksi ihmisiä, joilla on joitakin yhteisiä normatiivisen käyttäytymisen malleja. Hänen mukaansa etniset ryhmät ovat osa laajempaa populaatiota ja ne ovat vuorovaikutuksessa muihin ryhmiin kuuluvien kanssa sosiaalisen systeemin määrittelemissä rajoissa. Etnisyyden aste voi vaihdella siten, että normatiivisia tapoja velvoitetaan tai pakotetaan noudattamaan vaihtelevasti ja tapauskohtaisesti. Etnisyystutkimuksissa on esimerkkejä siitä, kuinka monissa tilanteissa eri etnisiin ryhmiin lukeutuvilla ihmisillä on useita yhteisiä käytäntöjä tai tietyt piirteet tulevat esiin etnisyyden merkkeinä tai rajan tuottajina. Viime aikoina lähestymistavat ovat olleet muuttumassa. Nykyisin korostetaan sitä, että etnisyys on kulttuurin lailla historiallista ja muuttuvaa, ihmisten sosiaalisissa suhteissa ja käytännöissä tuottamaa eikä "luonnosta" kumpuavaa (Huttu-

nen, 2005). Kulttuurin ymmärtäminen muuttavana, prosessimaisena ja uusia elementtejä itseensä sulauttavana on antoisa lähestymistapa ymmärtää etnisyyttä ja sen eri muotoja globaalissa maailmassa.

Kulttuuri ja uskonto ovat voimakkaita piirteitä, jotka vaikuttavat valtakulttuuriin sopeutumisessa. Niiden vaikutuksesta sopeutumiseen on erilaisia havaintoja. Kun uskonto rajoittaa etnisen ryhmän sopeutumista, etnisyyttä voi tällöin toimia sosiaalisen hajaannuksen ja vieraantumisen vastavoimana (Ekholm, 1994). Uskonto voi toimia myös yksilöllisiä voimavaroja ja sopeutumista tukevana ja ongelmia lievittävänä tekijänä (Sundararajan-Reddy, 2005).

Suomen kotouttamispolitiikassa etnisyyttä saa merkityksensä hyvinvointivaltion kontekstissa, jossa etninen ja siihen liittyvä kulttuurinen hahmottuvat yksityisen alueelle rajautuvaksi tapakulttuuriksi (Huttunen, 2005). Etnisyyttä pidetään luonnollisena ilmiönä, ja ajatellaan, että maahanmuuttajien käyttäytymistä voidaan selittää heidän kulttuurinsa ja etnisyytensä avulla. Myös maailmanpolitiikan konfliktien voidaan ymmärtää ja selittää kumpuavan etnisyydestä tai kulttuurisista eroista (Huttunen, 2005). Huttunen kuitenkin suosittelee pohtimaan etnisyyden käsitteen merkitystä, kun käsitettä käytetään tutkimuksessa. Etnisyyden käsitteellä on paikkansa maailman monimuotoisuuden hahmottamisessa.

Tutkijoiden (Forsander, 2001; Huttunen, 2005; Jasinskaja-Lahti, 2000; Liebkind, 2000a) mukaan Suomesta puhutaan nykyisin monikulttuurisena tai monikulttuuristuvana yhteiskuntana, ja tällä viitataan useimmiten etnisten ryhmien määrän kasvuun. Suomessa käsitteet monikulttuurisuus ja etnisyyttä ovat tulleet osaksi yhteiskunnallista keskustelua 1980-luvun lopulla, jolloin maahan tulevista ryhmistä alettiin puhua etnisinä vähemmistöinä tai etnisinä ryhminä.

Toiseuden käsitteen avulla ilmaistaan suhdetta tutun ja vieraan tai normin ja poikkeuksen välillä, ja sen avulla voidaan analysoida myös suomalaisten näkemystä maahanmuuttajista (Löytty, 2005). Toiseudessa ilmenee näkemys, että oman identiteetin luomiseen tarvitaan toinen ja että se toinen on olennainen osa itseä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että kansallinen identiteetti ei olekaan mono-liittinen, kun ”muista” tulee osa ”meitä”.

Maahanmuuttajan etninen identiteetti on yksi akkulturaatioon ja myös psykologiseen sopeutumiseen eniten vaikuttavasti tekijöistä (Iwamasa & Yamada, 2001; Kim, 2000; Liebkind, Haaramo & Jasinskaja-Lahti, 2000; Phinney, 1990). Etnisellä identiteetillä tarkoitetaan sitä osaa ihmisen minäkuvasta, joka kertoo hänen kuuluvan tiettyyn etniseen ryhmään tai ryhmiin niihin liittyvine arvo- ja tunne merkityksineen. Erityisen tärkeää etnisen identiteetin kehittyminen on lapsille ja nuorille, jotta he tietäisivät, mihin etniseen ryhmään he kuuluvat, miten heidän on asennoiduttava uuden yhteiskunnan kulttuurimuutoksiin ja miten voimakkaasti heidän on sitouttava sosiaalisen ympäristön tapoihin ja arvoihin (Alitolppa-Niitamo, 1994; Arroyo, 1995; Liebkind, Haaramo & Jasinskaja-Lahti, 2000; Talib & Lipponen, 2008). Etninen identiteetti on myös alati muuttuva prosessi ja yksi lukuisista ihmisen identiteeteistä. Maahanmuuttajat etsivät aina paikkaansa suhteessa sekä menneisyyden että nykyisyyden

maisemiin, ja ihmiset suuntautuvat siihen, missä hyvä elämä on mahdollista (Huttunen, 2002).

2.3 Suomalaisesta monikulttuurisuudesta

Monikulttuurisuutta voidaan yksinkertaisesti käsitellä sanana, joka tarkoittaa, että yhteiskunnassa elää rinnakkain useita kulttuuriltaan toisistaan poikkeavia ryhmiä. Kulttuurin tavoin myös monikulttuurisuus on kuitenkin käsitteenä monimerkityksinen, ja sitä käytetään yhtäältä kuvaamaan tilannetta, jossa esiintyy rinnakkain useita eri kulttuurisia, kielellisiä ja etnisiä ryhmiä (Pitkänen, 2006a). Toisaalta monikulttuurisuutta käytetään usein normatiivisena ja poliittisena käsitteenä, jonka tavoitteena on määritellä eri ryhmien välisiä suhteita. Suomessa monikulttuurisuudella tarkoitetaan sekä erilaisten ihmisten ja ryhmien elämistä samassa tilassa ja ajassa että monenlaisia ihanteellista yhteiskuntaa sekä erilaisten ryhmien välistä yhteiseloä koskevia käsityksiä (Huttunen, 2005). Sillä tarkoitetaan yleensä myös sitä, että etnisiin vähemmistöryhmiin kuuluvat ovat tasavertaisia valtaväestön kanssa ja että maahanmuuttajilla on oikeus säilyttää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Monikulttuurisuusideaali on kytketty kaikkia koskevan tasavertaisuuden periaatteeseen. Maahanmuuttajilla ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvilla tulisi olla yhdenvertaiset osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnan eri osa-alueilla. Yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta haavoittuvimman ryhmän muodostavat pakolaiset, sillä he ovat selkeimmin sosiaalipoliittisten tukitoimien sekä valtaväestön hyvän tahdon varassa (Pitkänen, 2006b). Suomessa monikulttuurisuuden ajatellaan kuitenkin koskevan erityisesti maahanmuuttajia. Sen katsotaan olevan seurausta heidän läsnäolostaan, ja heidän tehtäväkseen säilytetään toisaalta suomalaisten toimintatapojen ja suomen kielen oppiminen, toisaalta "oman kulttuurinsa" säilyttäminen (Lepola, 2000). Monikulttuurisuusmallilla ei ole pitkäaikaisia perinteitä Suomessa, joka on käytännössä varsin assimiloiva maa, koska odotetaan, että yksilön kannalta on helpoa ja realistista sulautua yhteiskuntaan (Pitkänen, 2006a, b; Ylänkö, 1997). Suomalaiset yleisesti ja monet ihmisryhmät erikseen on todettu nihkeiksi suvaitsemaan etnistä erilaisuutta ja tällä erilaisuudella perusteltuja toimintatapoja tai instituutioita (Forsander, 2001; Jaakkola, 2005; Lepola, 2000; Ylänkö, 1997).

Viranomaisnäkökulmasta monikulttuurisuus tarkoittaa erilaisten palveluprosessien hallintaa. Helmikuussa 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki (20.1.2004/21) velvoittaa viranomaisia edistämään etnistä yhdenvertaisuutta kaikissa toiminnoissaan, jotta toteutuisi pluralismin tavoite: ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia (Pitkänen, 2006b).

Viimeaikaiset tutkimukset kertovat viranomaisten asenteista maahanmuuttajia kohtaan ja maahanmuuttajan kohtaamisesta. Enemmistö viranomaisista tuntuu uskonan, että jos kulttuurien välistä kanssakäymistä ja dialogia

lisätään, voidaan välttyä monelta ongelmalta ja kriisiltä (Brewis, 2008; Matinheikki-Kokko, 1997; Pitkänen, 2006a, b).

Monikulttuurisuutta voidaan tarkastella yksilön näkökulmasta. On tarpeen kiinnittää huomiota muuttuviin asenteisiin yhteiskunnassa (Jaakkola, 2005) sekä yksilöiden psykologiseen sopeutumiseen ja identiteetin muutoksiin muuttuvissa olosuhteissa (Liebkind, 1994, 2000a, b). Monikulttuurisuus koskettaa siis koko yhteiskuntaa sekä kaikkia yksilöitä. Monikulttuurisuutta pidetään paikallisena ja tässä tapauksessa suomalaisena, koska suomalainen yhteiskunta tuottaa omaa erityistä monikulttuurisuuttaan, joka tarkoittaa uudenlaisia konkreettisia arkipäiväisiä haasteita. Monikulttuurisuus kulttuurisen monimuotoisuuden merkityksessä ei kerro mitään kulttuuristen ryhmien välisistä suhteista, vaan se toteaa vain yhteiskunnan tilan, koska ihmisen katsotaan kuuluvan yhteiskunnassa erilaisiin etnisiin sekä erilaisiin alakulttuurisiin ryhmiin (Pitkänen, 2006a).

Suomessa monikulttuurisuus näyttää rakentuvan usein yksityisen ja julkisen selkeälle erottelulle. Yksityinen on silloin oman kulttuurin toteuttamisen aluetta ja julkinen puolestaan neutraalia ja kulttuuritonta yhteistä aluetta, jolla tavoitellaan yhteiskunnan kaikkien jäsenten yhdenvertaisuutta. Kotouttamislaki (1.5.1999) ja siihen myöhemmin tehdyt muutokset (1.1.2006) sisältävät näkemyksiä maahanmuuttajuuteen liittyvistä yhteiskunnallisista toimenpiteistä kotoutumisprosessissa. Siitä johtuen monikulttuurisuus ylittää yksityisen ja julkisen rajat. Maahanmuuttajien kotoutuminen monikulttuurisessa yhteiskunnassa on erityisesti julkista aluetta, jotta yhteiskunta toimisi. Toisaalta maahanmuuttajien täytyy integroitua taloudellisesti, poliittisesti ja oikeudellisesti osaksi valitsevaa järjestelmää siten, että he työelämässä ja koulutuksessa jakavat ja hyväksyvät täysipainoisesti yhteiskunnassa hyväksytyt normit (Forsander, 2001).

Monikulttuurisessa yhteiskunnassa täytyy olla mahdollista puhua myös vaikeiksi koetuista asioista, jotka koskevat esimerkiksi tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, ihmisoikeuksia ja uskontoja. "Oikeus omaan kulttuuriin" on ymmärretty hyvän monikulttuurisen yhteiskunnan peruskiveksi. Aina ei päde suomalainen sanonta "maassa maan tavalla", joten tarvitaan laajaa keskustelua maan tavoista. Suomalaisten asenteista riippuu monikulttuurisen Suomen tulevaisuus (Jaakkola, 2005; Liebkind, 1994). Kulttuuri on interaktiivista ja kulttuurisilla rajapinnoilla tapahtuvasta on aina neuvoteltava, vaihdettava kokemuksia ja keskustelua täytyy käydä myös vaikeiksi koetuista asioista (Huttunen, 2005). Maahanmuuttajiin avoimesti suhtautuvat suomalaiset korostavat kulttuurista identiteettiä ja pitävät statuksellista suomalaisuutta vähemmän merkityksellisenä kuin maahanmuuttajiin negatiivisesti suhtautuvat. Maahanmuuttajille on tärkeää toisaalta integraatio vastaanottavaan väestöön, toisaalta onnistuneen integraation tavoittelemiseen vaikuttaa vastaanottavan väestön suhtautuminen etnisiin ryhmiin. Suomalaisten asenteiden tilannetta ja asenteiden muuttumista on tutkittu, ja on havaittu aiempaa positiivisemmiksi muuttuneita asenteita (Jaakkola, 2005). Jaakkolan mukaan entiseen tapaan negatiivisimmat asenteet ovat nuorilla pojilla, vähän koulutetuilla ja iäkkäillä miehillä. Vuonna 2008 al-

kanut taloudellinen taantuma on taas muuttanut valtaväestön asenteita negatiivisemmiksi maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan.

Suomalaista monikulttuurisuuteen liittyvää keskustelua vaikeuttaa se, että monikulttuurisuuteen liittyvät käsitteet on usein tuotu maailmalta, missä käsitteitä määritellään tietyn paikallisen kulttuurin mukaan. Maahanmuutto 1980-luvulla ja erityisesti 1990-luvulla laajentunut sekä 2000-luvulla yhä kasvava muuttoliike ovat tehneet monikulttuurisuuden käsittelemisen uudella tavalla ajankohtaiseksi. Uudenlaiset etniset ryhmät omine paikallisesta kulttuurista poikkeavine kulttuureineen sekä elämäntilanteineen ovat tulleet osaksi suomalaista arkea. Heidän muuttonsa Suomeen on muodostanut tarpeen uusille konkreettisille ratkaisuille muuttaneiden arkielämän järjestämiseksi.

Se, miten suomalaisuus määritellään ja ymmärretään, on vaikeampaa 2010-luvulla kuin se oli 1990-luvulla. Erilaisia käsitteitä, kuten suvaitsevuus, rasismi, etnisuus, toiseus sekä nationalismi, pohditaan Suomessa uudelleen, koska nämä ilmiöt ovat nyt ajankohtaisia (Huttunen, Löytty & Rastas, 2005; Löytty, 2005). Monikulttuurisuus ei ole siis pelkästään puhetta, vaan tekoja ja toimintaa, poliittisia päätöksiä ja elämää laajassa merkityksessään ja kaikessa monimuotoisuudessaan, mitä Suomessa voimassa oleva kotouttamislaki myös edellyttää. Suomalaisen monikulttuurisuuden sanotaan olevan tulevaisuuteen suuntautuvaa sekä tavoitteita ja ihanteita asettavaa (Huttunen, 2005). Aidosti monikulttuurisuuteen pyrkivässä yhteiskunnassa tarvitaan muutosvalmiutta koko väestöltä, ei vain maahanmuuttajilta ja etnisten vähemmistöjen edustajilta, ja haasteet kohdistuvat sekä yksittäisiin henkilöihin että yhteiskunnallisiin instituutioihin (Brewis, 2008; Pitkänen, 2006b).

Monikulttuurisuuden sosiaalipsykologista näkökulmaa korostaa Verkuyten (2007), jonka mukaan monikulttuurisuutta pidetään esimerkiksi ideologiana, normatiivisten uskomusten kokonaisuutena, politiikan viitekehyksenä ja koulutuksellisenä ohjenuorana. Verkuyten korostaa, että monikulttuurisuus yleisesti pyrkii edistämään etnisen monimuotoisuuden ymmärrystä ja arvostamista tunnustamalla ja kunnioittamalla vähemmistöryhmien identiteettejä ja kulttuureita.

2.4 Etnisten ryhmien sopeutumisen tutkimus

Kun eri kulttuurit kohtaavat, ihmiset joutuvat sopeutumaan muutoksiin, ja yhteiskunnan kehitys on pitkälti seurausta tällaisista muutosprosesseista (Liebkind, 1994, 2000a, b). Klassinen määritelmä viittaa akkulturaatioon ilmiönä, joka syntyy, kun eri kulttuureja edustavat ihmiset ovat jatkuvassa kontaktissa keskenään, ja tätä muutosprosessia kokonaisuudessaan voi nimittää akkulturaatioprosessiksi (Liebkind, 1994, 2000a, b). Akkulturaation käsitettä on määrittelyteorioissa eri tavoilla. Tutkijat käyttävät samaa käsitteistöä, mutta käsitteitä määritellään ja arvioidaan hyvin eri tavoin (Berry, 1998). Akkulturaatioteoriat voidaan jakaa kahteen ryhmään, joista toinen painottaa yksisuuntaista proses-

sia, joka päättyy kulttuurivähemmistön sulautumiseen, ja toinen korostaa kaksisuuntaista prosessia, joka päättyy monikulttuurisuuteen (Berry & Ward, 2006; Berry & Sam, 1997; Liebkind, 2000a) eli erilaisten kulttuurien hyväksymiseen.

Berry (1998) kehitti 1990-luvulla kaksisuuntaisen akkulturaatiomallin, jonka keskeisiä muuttujia ovat akkulturaatioasenteet tai -strategiat. Asenteet koskevat toisaalta sitä, miten yksilö suhtautuu omaan kulttuuriinsa, ja toisaalta sitä, miten etniset ryhmät suhtautuvat muihin etnisiin ryhmiin ja valtaväestöön. Akkulturaatio voidaan jakaa kulttuuri- ja yksilötason ilmiöihin (Berry, 1998; Berry & Ward, 2006). Akkulturaation kaksisuuntaisen mallin on todettu tuovan näkyviin kulttuuriset tekijät monipuolisemmin kuin perinteinen yksisuuntainen prosessi (Lieber, Chin, Nihira & Mink, 2001; Rudmin, 2003; Ryder, Alden & Paulhus, 2000). Kaksiulotteiset mallit poikkeavat toisistaan siinä, millaiseksi kahden kulttuurin omaksumisen suhde hahmotellaan (Liebkind, 2000a, b). Berryn (Berry & Sam, 1997) mukaan akkulturaatiostrategiat kuvaavat neljää erilaista akkulturaation mahdollisuutta eli strategiaa etnisten ryhmien kohdatessa kulttuurimuutoksia. Nämä strategiat ovat integraatio eli kotoutuminen, assimilaatio eli sulautuminen, separaatio eli eristäytyminen ja marginalisaatio eli syrjäytyminen. Integraatio tarkoittaa, että henkilö kokee kuuluvansa etniseen vähemmistöryhmään, arvostaa kuulumista siihen ja toimii muiden etnisten ryhmien sekä valtaväestöön kuuluvien kanssa. Assimilaatiossa eli sulautumisessa yksilö luopuu vähemmistöidentiteetistään ja hänen toiveensa on kuulua enemmistöön. Eräs voimakas piirre, joka saattaa estää sulautumisen, on uskonto. Separation tapauksessa yksilö eristäytyy omaan etniseen ryhmäänsä. Marginalisaatiolla eli syrjäytymisellä tarkoitetaan tilaa, jossa yksilö eristäytyy omasta etnisestä ryhmästään eikä samaistu myöskään muihin ryhmiin (Berry & Sam, 1997; Forsander, 2001). Akkulturaatioprosessissa valtaväestö tarjoaa mahdollisuudet kulttuurispesifien taitojen oppimiseen, ja siksi kontaktit valtaväestöön ovat korvaamattomia kulttuurin oppimisen välineitä. Maahanmuuttajalle suhteet valtaväestöön sekä omaan etniseen ryhmään ovat hyvin tärkeitä. Oman etnisen ryhmän jäsenet muodostavat tärkeän sosiaalisen tukiverkoston, ja tärkeää onkin erottaa akkulturaatiosta enkulturaatio, joka yhdistää yksilön omaan kulttuuriinsa.

Kulttuurin omaksumisen muuntelumallin eli ABC-mallin (Affective-Behavioral-Cognitive) ja muiden kolmeulotteisten mallien mukaan voidaan olettaa, että yksilö voi kulttuuri-identiteettiään vaarantamatta tuntea yhteenkuuluvuutta kahteen eri kulttuuriin (Ward & Kennedy, 1996). Mallin mukaan tätä vastaa kaksikulttuurisuus, joka tarkoittaa yksilön kompetenssia eli kykyä toimia eri kulttuureissa tilanteen mukaan. Tutkijat (Liebkind, 2000a, b; Ward & Kennedy, 1996) näkevät kulttuurien välisen kontaktin stressiä aiheuttavana tilanteena, joka vaatii emotionaalisia, käyttäytymiseen liittyviä ja kognitiivisia tapoja käsitellä stressiä. Emotionaalinen ulottuvuus liittyy stressin sietoon ja hallintastrategioihin, ja siihen kuuluvat esimerkiksi henkilökohtaiset vahvuudet ja sosiaalinen tuki. Käyttäytymiseen liittyvää ulottuvuutta opitaan arkielämässä, koulutuksessa ja työelämässä, ja se on maahanmuuttajalle uudessa yhteiskunnassa tärkeää. Esimerkiksi suomalaista kulttuuria opitaan suomen kielen ja

kommunikaation kautta. Tietämättä suomalaisen kulttuurin tapoja maahanmuuttaja voi joskus omalla käytöksellään aiheuttaa väärinkäsityksiä ja mielipahaa. Siksi on tärkeä tietää, millainen käytös on sopivaa ja odotettua. Eri kulttuurien arvot ja asenteet vaihtelevat, joten täysin uusi ja tuntematon kulttuuri saattaa aiheuttaa erilaisia konfliktitilanteita. Tähän ulottuvuuteen kuuluvat myös identiteetin muutokset (Berry, 1998; Berry & Sam, 1997; Liebkind, 2000a, b; Ward & Kennedy, 1996). On pohdittu, kuinka paljon maahanmuuttaja haluaa säilyttää omaa kulttuuriaan ja kuinka paljon hän osallistuu valtakulttuurin toimintaan. Tämä kuvaa maahanmuuttajien akkulturaatiostrategian valintaa: integraatio, assimilaatio, separaatio vai marginalisaatio?

Akkulturaatio ei tapahdu sosiaalisessa tyhjiössä, vaan se etenee oman ryhmän sisäisten ja ryhmien välisten suhteiden verkostossa, mikä tarjoaa etnisen ja kulttuuri-identiteetin uudelleenmuokkaukselle sekä tukea että haasteita (Liebkind, 2000a). Akkulturaatioprosessiin liittyy hyvin monta ulottuvuutta ja ne kaikki pitäisi ottaa huomioon yhtä aikaa. On esitetty kulttuuri-identiteetin merkityksen malli, jonka mukaan kulttuuri-identiteettiä voidaan pitää dynaamisena ja tilanteesta riippuvana, sekä kulttuurin omaksumisen muuntelumalli, jonka mukaan kahden kulttuurin piirteiden hyväksyminen johtaa yksilön monikulttuurisuuteen (Berry, 1998; Liebkind, 2000a, b).

Liebkind (2000a) viittaa tutkimuksiin, joiden tärkeä anti on ollut vuorovaikutuksellisen akkulturaatiomallin kehittäminen. Mallin eri osa-alueita ovat sosiaalinen ympäristö, kulttuurien kohtaaminen, yksilötason hyvinvointi, vastaanottavan maan asenteet ja resurssit sekä sosiaalipsykologiset tekijät. Vuorovaikutuksellinen malli korostaa myös akkulturaatioprosessiin osallistuvien ryhmien välisiä suhteita, koska vähemmistöryhmillä ei ole aina vapautta valita omia akkulturaatiostrategioitaan. Sekä virallinen että yleinen mielipide voivat ratkaisevasti vaikuttaa vähemmistöryhmien akkulturaatiostrategioihin (Jaakkola, 2005).

Akkulturaatioprosessi saattaa hämmentää moniulotteisuudellaan. Siitä voidaan erottaa seuraavat ulottuvuudet: sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus, identiteetti, asenteet, arvot sekä valtaväestön suhtautuminen vähemmistöjen akkulturoitumiseen ja vähemmistöjen oma suhtautuminen siihen (Liebkind, 1994). Edellä mainittujen rinnalle olisi liitettävä myös taloudellisen sopeutumisen käsite, joka viittaa uudessa kulttuurissa saavutettuihin työnsaantimahdollisuuksiin ja työtyytyväisyyteen (Berry & Sam, 1997). Kulttuurien kohtaamisesta aiheutuvaan muutosprosessiin liittyvät niin vähemmistöryhmien sopeutuminen enemmistökulttuuriin kuin myös valtaväestön suhtautuminen kulttuurivähemmistöön. Uudistuva teknologia on muutosta kiihdyttävä tekijä, mutta suomalaisen kulttuurin perusaineokset, kuten sille ominaiset arvot, jarruttavat muutosta. Sulkeutuneisuus ja epäluuloisuus kaikkea vierasta kohtaan ovat jatkuvasti osa suomalaista todellisuutta (Jaakkola, 2005; Löytty, 2005; Ylänkö, 1997). Kotoutumistutkimus osoittaa, että sekä etnisen ryhmän sisällä että sen suhteissa valtakulttuuriin vallitsee normeja, arvoja ja ideologioita, jotka voivat hankaloittaa sosiaalisten verkostojen luomista. Yksilön omavaikutus ei ole aina riittävä, vaan prosessiin liittyy ulkoisia rakenteita, jotka saattavat vaikeuttaa tai jopa

estää sosiaalisten verkostojen luomista (Alitolppa-Niitamo, 1994, Alitolppa-Niitamo, Söderling & Fågel, 2005).

Huolestuttavaa on ensimmäisen, iäkkään maahanmuuttajasukupolven sopeutumisen vaikeus kulttuurierojen vuoksi integraatioprosessissa, joka on täynnä ristiriitoja, dialogeja ja sopimuksia erityisesti maahanmuuttajien diasporisessa yhteisössä (Bhatia, 2003; Pyykkönen, 2007). Bhatian (2003) mukaan iäkkäiden yksilöiden kohdalla integraatiolle voisi olla vaihtoehtoisia tavoitteita. Kotoutumisen tulos voi olla segmentoitunut eli lohkoutunut integraatio (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä & Reuter, 2004). Lohkoutunut kotoutuminen sopii myös maahanmuuttajien sopeutumisen kuvaamiseen suomalaisessa yhteiskunnassa, koska maahanmuuttaja voi olla yhdellä ulottuvuudella yhteiskunnassa sopeutuneempi kuin toisella.

Wahlbeck (1999) on kehittänyt diasporan käsitettä tutkiessaan kurdiyhteisöjä sekä Englannissa että Suomessa. Diasporan käsitteen avulla hän kuvaa maanpaossa elävän etnisen ryhmän kontaktiverkostoa uuden isäntämaan ja etnisen kotimaan välillä. Hallin (1999) mukaan diasporisuudessa ihmiset eivät kiinnity menneeseen varsinkaan sen kulttuurisesti ja uskonnollisesti eheiksi kuviteltuihin identiteetteihin, vaan he pyrkivät elämään kulttuuristen erojen kanssa. Diasporan käsite on laajentunut viime aikoina, ja siinä on keskeistä, että maahanmuuttajaryhmä elää uudessa elinympäristössään kahden tai useamman kulttuurin rajapinnalla ja joutuu rakentamaan jatkuvasti omaa identiteettiään uudelleen (Huttunen, 2005; Pyykkönen, 2007). Pyykkönen (2007) havaitsi, että Suomessa tavanomaista pitempään olleiden pakolaisryhmien kulttuuriyhdistykset eivät kovinkaan voimakkaasti huomioi lähtömaata yhteisön jäsenten välisten siteiden symbolina, vaan ne keskittyvät toiminnassaan enemmänkin elämään uudessa ympäristössä ja monesti sen olosuhteiden muuttamiseen. Diasporinen ryhmä ei välttämättä aio palata kotimaahansa. Pyykkösen (2007) mukaan maahanmuuttajien yhdistykset ovat sisäisesti eriytyneitä, heterogeenisiä ja kiistanalaisia, vaikka niissä esiintyisikin tendenssejä yhteisen ”meidän” luomiseksi.

Transnationaalien tilan käsitteellä viitataan niihin yksiköihin (esim. yksilöihin, sukulaisryhmiin tai etnisiin ryhmiin), jotka toimivat rajojen yli ainakin jossain määrin valtioista riippumatta. Transnationaalisuus eli ylijärjitys on sosiokulttuurinen, poliittinen, taloudellinen ja uskonnollinen ilmiö (Vertovec, 2009). Vertovec (2009) määrittelee transnationaalisuuden kansallisvaltioiden rajat ylittäväksi prosessiksi ja suhteiksi, joissa keskeisessä roolissa ovat eivalttiolliset toimijat. Uskonnon merkitykseen osana transnationaalisia suhteita on Vertovecin mukaan alettu kiinnittää enemmän huomiota vasta viime vuosina, koska uskonto on usein se osa maahanmuuttajan perinnettä, joka siirtyy sukupolvelta toiselle. Uskonnollisten perinteiden on yleisesti todettu muuttuvan merkittävästi maahanmuuton ja uuteen paikkaan asettumisen myötä. Uskonto voi toimia yksilöllisiä voimavaroja tukevana ja ongelmia lievittävänä tekijänä (Sundararajan-Reddy, 2005; Vertovec, 2009), mutta se voi olla myös sopeutumista haittaava tekijä (Ekholm, 1994).

Akkulturaatiota voidaan tutkia tilana ja prosessina. Valtaosa tutkimuksista tarkastelee akkulturaatiota tilana, ja sen astetta määritellään ja arvioidaan tunteiden, kognitioiden ja käyttäytymisen avulla. Tarkasteltaessa akkulturaatiota prosessina ilmiö voidaan nähdä laajemmassa kontekstissa, jolloin tutkitaan historiallisesti esimerkiksi maahanmuuttajien koherenssin tunteen, käyttäytymisen, asenteiden ja arvojen muutosta. Tähän kuuluu kulttuurien kohtaamista ja muutosta edeltävien tekijöiden ja niiden seurauksena tulevien ilmiöiden tunnistaminen.

Yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä vähemmistöille sopivista akkulturaatiostrategioista on tähän asti tutkittu lähinnä maahanmuuttajien omien käsitysten kautta. Sekä etnisten ryhmien että yksilöiden sopeutumista on tarkasteltu monenlaisista näkökulmista tutkimalla esimerkiksi persoonallisuuden piirteitä (Langius, Björvell & Antonovsky, 1992), maahanmuuttajia työmarkkinoilla (Forsander, 2001, Forsander ym., 2002), valtaväestön asenteita ja maahanmuuttajien ja viranomaisten kohtaamista (Brewis, 2008; Turtiainen, 2008), maahanmuuttajien järjestöjä (Pyykkönen, 2007) sekä erilaisten maahanmuuttajaryhmien kotoutumista (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä & Reuter, 2004). Liebkind (1994) viittaa tutkimuksiin, jotka jakavat akkulturaation kulttuuri- ja yksilötason ilmiöihin. Yksilötasolla ilmiötä voidaan käsitellä psykologisena akkulturaationa. Sillä tarkoitetaan yksilön arvoissa, asenteissa, uskomuksissa, tunteissa, identiteetissä ja käyttäytymisessä tapahtuvia muutoksia, jotka tapahtuvat, kun yksilö kohtaa uuden kulttuurin. Muutokset ovat myös sopeutumista ennustavia tekijöitä (Jasinskaja-Lahti, 2000; Jasinskaja-Lahti ym., 2002; Ward & Kennedy, 1996, 1999).

2.5 Minäkäsityksen merkitys sopeutumisessa

Minää, minäkäsitystä, minuutta ja identiteettiä on vaikea erottaa toisistaan (Jasinskaja-Lahti, 2000; Kaikkonen, 2004; Phinney, 1990; Saastamoinen, 2006). Identiteetti kietoutuu minuuden käsitteeseen. Identiteetti, minuus sekä minäkäsitys ovat sidoksissa toisiinsa ja kuuluvat yksilön sisäisiin voimavaroihin, jotka ovat erittäin tärkeitä maahanmuuttajille. Hall (2005) lähtee identiteetin käsityksessään siitä, että identiteetit eivät koskaan ole yhteneväisiä, vaan ne ovat radikaalin historiallistamisen alaisia sekä jatkuvan muutoksen ja siirtymisen kohteina. Juuri identiteetti on se, minkä perusteella maahanmuuttaja tuntee, mitä hän on ja mitä hänestä voi tulla uudessa kotimaassaan.

Minäkäsityksestä voidaan erottaa kolme tasoa: reaalinä, joka on tiedostettu käsitys omasta olemuksesta, ihanneminä, joka tarkoittaa toiveita siitä, millainen yksilö haluaa olla, ja normatiivinen minä eli se, millainen ihminen kokee olevansa muiden ihmisten silmissä sekä millaisen he haluavat hänen olevan. Minäkuvaa pidetään ihmisen tärkeänä ominaisuutena, joka sisältää myös tiedostamattomat osatekijät ja määrää hänen käyttäytymistään sekä antaa havain-

tojen kautta merkityksen hänen kokemuksilleen. Se määrää myös ihmisen tulevaisuuden odotuksia (Ryder, Alden & Paulhus, 2000).

Identiteetistä puhutaan silloin, kun minuus muuttuu kohteeksi eli sitä määritellään sekä arvotetaan. Minuus voidaan määritellä yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa prosesseissa yksilön reflektiiviseksi tietoisuudeksi itsestään (Iskanius, 2006; Saastamoinen, 2006). Toisaalta minuutta voidaan tarkastella kokevan subjektin näkökulmasta ja toisaalta siten, että ihminen on omien havaintojensa, tulkintojensa ja selitystensä kohde. Minä tai minuus on perusolettamukseltaan ihmisen sisin olemus tai ydin, jonka hän on saavuttanut itsestään kokemustensa kautta (Kaikkonen, 2004). Minäkäsitys edustaa minän tietoisuusalueita ja se koostuu asenteista ja arvostuksista, joita yksilöllä on itseään kohtaan, sekä havainnoista, joita hän on tehnyt itsestään ympäristöstään saamiensa vihjeiden pohjalta. Rogers (1980) korostaa yksilön omaa aktiivisuutta, luovuutta, nykyhetkessä elämistä ja yksilöllisyyttä. Rogersin minä-teoria perustuu fenomenologiaan, jonka käsitteet ilmaistaan subjektiivisen kokemuksen kielellä. Rogers korostaa yksilön sisäisiä prosesseja ja subjektiivista kokemusta, jossa tapahtuman merkityksellisyys yksilölle ilmenee siinä, miten yksilö sen kokee. Hänen teoriassaan fenomenalisen kentän ydin on minäkäsitys, joka tarkoittaa yksilön omaa käsitystä siitä, kuka hän on suhteessa ympäristöönsä. Fenomenaalinen kenttä kattaa yksilön kokemusten kokonaisuuden, ja yksilön käyttäytyminen riippuu siitä, miten hän kokee maailman ja sen tapahtumat.

Ammatillisen minäkäsityksen kehittymistä pidetään prosessina, jossa ei ole valmista lopputilaa. Ammatillisesta näkökulmasta katsoen minäkäsityksessä on kysymys prosessista, jossa yksilöstä tulee ammatillisen yhteisön täysivaltainen jäsen. Ammatillinen minuus kehittyy oman minän määrittelyn ja työyhteisön sosiaalisen kontekstin odotusten yhteensovittamisessa. Käytännössä sekä yksilön omat kokemukset että työyhteisön antama palaute työstä suoritumisessa ovat tärkeitä. Tässä prosessissa yksilö kohtaa niin omat minuutensa määrittelyt, voimavaransa ja tavoitteensa kuin ammatillisessa yhteisössä vallitsevat normit ja odotuksetkin (Leong, 2001).

Käsitys omasta minästä ja elämäntilanteesta johtaa ja tukee maahanmuuttajaa sopeutumisessa uusiin ja erilaisiin ympäristöihin. Muuton yhteydessä maahanmuuttajan on koottava uudelleen käsitys omasta minästään ja muunnettava se vaihtuneeseen kieleen, paikkaan ja kulttuuriin sopivaksi. Siinä maahanmuuttajaa auttaa oma kokemus sekä palaute, jota hän saa kokemustensa kautta toimiessaan toisessa kulttuuriympäristössä. Mitä enemmän ihminen ymmärtää ja ajattelee, sitä selvemmin sosiaalinen ja kulttuurinen elämänmuoto on ihmisen persoonallisuudessa läsnä (Perttula, 2006). Entisen kotimaan kulttuurista poikkeavassa kulttuurissa maahanmuuttajalle on tärkeää, että hän pysyy mahdollisimman nopeasti oppimaan uuden maan kielen sekä omaksumaan ja hyväksymään toisen kulttuurin tapoja.

Länsimainen minäkäsitys voidaan ymmärtää individualistiseksi eli yksilökohtaiseksi, koska se on uskomus, että minuus on kätkeytyneenä jokaisen sisälle, ja siihen liittyy kehoitus etsiä ja tutkia omaa sisintään löytääkseen oman minuutensa todellisen luonteen tai olemuksen (Phinney, 1990; Rogers, 1980). Itämai-

nen minäkäsitys yhteisöllisessä kulttuurissa korostaa, että tulevaisuus on tuntematonta, ja ajankulku ymmärretään syklisenä, toistuvana asiana, johon ihminen ei voi vaikuttaa (Laughani, 2007; Phinney, 1990). Maahanmuuttaja, joka on kotoisin länsimaiden ulkopuolelta, joutuukin ristiriitaiseen tilanteeseen, kun hänen odotetaan toimivan itsenäisesti, aktiivisesti, omia tavoitteitaan asettavana sekä omia sisäisiä voimavarojaan tuntevana ja käyttävänä ns. oman elämänsä suunnittelijana uudessa kotimaassaan.

Maahanmuuttajaa ympäröivä uusi kulttuuri ja yhteiskunta muovaavat häntä välittämällä kielen, kommunikation, kasvatuksen ja koulutuksen kautta merkityksiä, odotuksia, sääntöjä sekä tapoja (Mäkinen, Reuter, Tuominen & Uusikylä, 2005; Pöyhönen, Tarnanen, Kyllönen, Vehviläinen & Rynkänen, 2009). Minuuskokemus koostuu ihmisen omien sekä muiden hänelle tärkeiden ihmisten ajatuksista, mielikuvista, tunteista ja toiveista. Kysymys on prosessista, jossa ihminen etsii merkityksiä subjektiivisille kokemuksille. Yksilöitä ympäröivien olosuhteiden on todettu myös vaikuttavan koherenssin tunteen ja erilaisten toisistaan poikkeavien elämänpolkujen kehittymiseen (Antonovsky, 1979, 1987a, b, 1990, 1993a, b; Bowman, 1996, 1997). Mitä joustavammin maahanmuuttaja toimii muuttuneessa ympäristössä ja tilanteissa, sitä positiivisemat ovat kotoutumisen tulokset (Ghazinour, Richter & Eisemann, 2004; Holmberg, Thelia & Stierström, 2004; Liebkind, 1994; Sundararajan-Reddy, 2005). Yleensä yksilöllä on omat tyypilliset sopeutumistapansa elämänmuutoksiin. Hänellä on myös sellaisia persoonallisuuden pysyviä piirteitä, jotka suuntaavat menestyksellistä selviytymiskeinojen käyttöä elämän eri tilanteissa. Yhtenä sopeutumisen suuntaajana voidaan pitää koherenssin tunnetta (Feldt & Mäkikangas, 2009).

2.6 Koherenssin tunne

2.6.1 Koherenssin tunteen teoreettisia lähtökohtia

Antonovsky (1979, 1987a, b) on määritellyt koherenssin tunteen yleiseksi suuntautuneisuudeksi, joka ilmaisee, missä määrin yksilöllä on kokonaisvaltainen ja pysyvä mutta kuitenkin dynaaminen luottamus siihen, että yksilön sisäinen ja ulkoinen ympäristö ovat ennustettavissa ja että suurella todennäköisyydellä asiat järjestyvät niin hyvin kuin kohtuudella on odotettavissa. Koherenssin tunteen suomenkielisinä vastineina on käytetty elämänhallinnan tunnetta (Feldt, 2000) sekä elämän johdonmukaisuuden ja hallittavuuden tunnetta (Suutama, 2006).

Koherenssin tunne jaetaan ymmärrettävyyden, hallittavuuden ja mielekkyyden osa-alueisiin. Koherenssin tunteen oletetaan olevan yhteiskunnan, sosiaalisen ympäristön ja perimän yhteisvaikutuksen tulos. Koherenssin tunne voi olla vahva tai heikko, ja sen oletetaan kehittyvän 30. ikävuoteen asti. Elämänmuutos ja yksilöä ympäröivä epävarmuus johtavat matalan koherenssin tun-

teen suuntaan, ne heikentävät vain väliaikaisesti yksilön koherenssin tunnetta tai päinvastoin ne vahvistavat sitä (Antonovsky, 1979, 1987a, b). Voimakkaan koherenssin tunteen omaavilla ihmisillä on sisällään ”perussääntöjen ohjeisto”, joka mahdollistaa erilaisten toimintatapojen joustavan käytön ristiriitojen ratkaisemisessa; ihminen tuntee, että hänellä on voimavaroja käytettävissään (Antonovsky, 1993a). Vahva koherenssi ylläpitää yksilön terveyttä ja hyvinvointia työssä ja elämässä yleensä. Heikko koherenssi altistaa yksilön stressitekijöiden haitallisille terveysvaikutuksille.

Ymmärrettävyyden tunne on koherenssin tunteen kognitiivinen eli tiedollinen osa-alue ja se kertoo siitä, missä määrin yksilö kokee elämässään tapahtuvat asiat ymmärrettäviksi, johdonmukaisiksi, loogisiksi ja säännönmukaisiksi. Vahva ymmärrettävyyden tunne tukee yksilöä elämäntapahtumissa, jolloin niitä ei nähdä ongelmina vaan haasteina, joista voidaan selvitä. (Antonovsky, 1979, 1987a, b; 1990, 1993a, b; Feldt & Mäkikangas, 2009). Teorian mukaan yksilön ymmärrettävyyden tunteen kokemiseen elämässä vaikuttaa se, että hän pystyy näkemään oman roolinsa sekä muiden roolit selvänä kokonaisuutena. Perheeseen, koulutus-, työ- tai muuhun yhteisön kuulumisen, ryhmän vahva yhteenkuuluvuus ja identiteetti, sosiaalinen tuki sekä luottamus suhteiden jatkuvuuteen luovat yksilölle tunteen ympäristöstä, jossa olosuhteet näyttäytyvät selkeinä. Yksilön mielestä elämä on silloin suhteellisen turvallista ja tulevaisuuden kuva on positiivinen ja ennustettavissa (Antonovsky, 1987a, b; Holmberg, Thelia & Stierström, 2004). Jatkuvasti muuttuvassa elämäntilanteessa ja sosiaalisessa ympäristössä menestyvä toiminta syntyy yksilön vahvasta koherenssin tunteesta ja siitä syntyvistä omakohtaisista valinnoista (Bowman, 1997; Ghazinour, Richter & Eisemann, 2005). Kun ymmärrettävyyden tunne on vahva, yksilö pystyy tekemään valintoja, hän on tietoinen erilaisista muutoksista elämässään ja ymmärtää niiden kulkua sekä näkee myös mahdollisuuksia muutoksissa. Yksilö pystyy pohtimaan ympäristössä tapahtuvia muutoksia ja omien mielikuvien kautta syntyviä tarpeita. Ymmärrettävyyden osa-alueeseen liittyy myös ajatus, että yksilön on oltava elämässään oma-aloitteinen, suunnitelmallinen, aktiivinen sekä tunnettava menestyäkseen yhteiskunnan järjestelmä ja siinä toimimisen vaihtoehdot.

Hallittavuuden tunne eli koherenssin tunteen välineellinen osa-alue on toinen tärkeä osa käsitettä. Se kuvaa sitä, missä määrin yksilö kokee itsellään olevan sekä sisäisiä että ulkoisia voimavaroja, joita voidaan tarkoituksenmukaisesti hyödyntää ympäristön asettamien vaatimusten kohtaamisessa. Kyse ei ole kuitenkaan kaikkivoivasta hallinnan tunteesta, vaan siihen sisältyy realismia (Antonovsky, 1987b; Feldt & Mäkikangas, 2009; Ghazinour ym., 2004; Sundararajan, 2005). Yksilön hallittavuuden tunteita määräävät hänen kokemuksensa siitä, miten paljon elämäntapahtumien liittyviä asioita hän jaksaa käsitellä ja millainen on hänelle sopiva tulevaisuuden kuva. Tämä viittaa yksilön henkilökohtaiseen yleiseen luottamukseen siitä, että ongelmia voidaan kohdata haasteina eikä uhkina (vrt. ymmärrettävyys). Kun yksilö kokee, että hänellä on elämässään sopivasti osaamista, kokemuksia ja haasteita, sekä osaa arvioida osaamisensa kehittämistarpeita, voidaan sanoa, että hän hallitsee omaa elämäänsä.

Koherenssin tunteen teoria korostaa, että yksilöllä täytyy olla sosiaalisessa ympäristössä riittävästi realistisia henkisiä, ajallisia sekä materiaalisia resursseja erilaisista tehtävistä suoriutumiseen. Kun toiminnassa on vähän haasteellisia tehtäviä tai tehtävät ovat yksitoikkaisia ja yksipuolisia, se ei kehitä elämän hallittavuuden tunnetta. Tällaisessa tapauksessa yksilölle mielekkäät haasteelliset tehtävät puuttuvat eikä hänen voimavarojaan ole hyödynnetty.

Länsimaisissa käsityksissä yksilön edellytetään hallinnan tunteen saavuttamiseksi hallitsevan tilannetta itse omalla osaamisellaan ja kyvyillään. Koherenssin tunteen teoria tarjoaa ajatuksen, jonka mukaan yksilö voi tukeutua myös ulkopuolisiin, kuten monipuoliseen sekä laajaan sosiaaliseen tukiverkoston tai uskontoon (Antonovsky, 1987b; Holmberg ym., 2004; Sundararajan, 2005). Kun yksilöllä on vahva koherenssin tunne, hän kokee itse pystyvänsä vaikuttamaan elämässään tapahtuvien asioiden kulkuun. Heikomman koherenssin tunteen omaava yksilö tarvitsee enemmän monipuolista tukea.

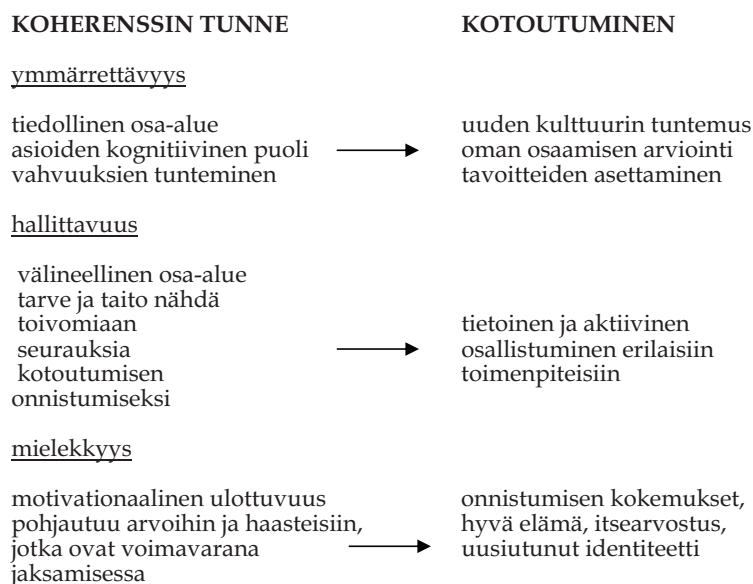
Mielekkyyden tunne eli koherenssin tunteen motivationaalinen ulottuvuus kertoo siitä, missä määrin yksilö kokee elämässä olevan hänelle tärkeitä ja merkityksellisiä asioita, joista hän välittää. Mielekkyydellä kuvataan yksilön taipumusta tulkita erilaiset ympäristön tapahtumat kiinnostusta herättäviksi, mielekkäiksi sekä haasteellisiksi (Antonovsky, 1987a, b; Feldt & Mäkikangas, 2009). Jos ymmärrettävyyden tunne ja hallittavuuden tunne ovat heikkoja, mutta mielekkyyden tunne on vahvalla tasolla, saattaa se kertoa siitä, että yksilön tavoitteet elämässä ovat korkealla, mutta todellisuuden realistinen arviointi ja toimintakeinot eivät tue hänen kehittymistään, mikä voi aiheuttaa koherenssin tunteen heikentymistä. Antonovskyn (1979) mukaan on tärkeää antaa yksilölle mahdollisuus juuri hänelle mielekkäiden ja merkityksellisten asioiden kokemiseen, koska ilman sitä ymmärrettävyys ja hallittavuus eivät voi olla pysyvästi vahvoja, vaan yksilö turhautuu ja hänen koherenssin tunteensa heikkenee. Tilanteesta riippuen nämä mielekkäät kokemukset voivat olla mitä vain, eli ulkopuolisen silmin myös pieniä asioita. Joskus ulkopuoliselle merkityksetön muutos tai tapahtuma voi aiheuttaa yksilössä motivaation nousua ja innostuneisuutta omien asioidensa hoitamiseen. Tämä saattaa liittyä arvostettuun tehtävään tai päätöksentekoon osallistumiseen, opiskeluun, työntekoon, lasten koulunkäynnin tukemiseen tai vapaa-ajan harrastuksiin ystävien parissa. Yksilön täytyy kuitenkin itse osoittaa aktiivisuutta sekä yrittää hyödyntää yhteiskunnassa erilaisia palveluita saadakseen itselleen tarpeellista tietoa mielekkäisiin tehtäviin osallistumiseksi.

Koherenssin tunnetta on käsitelty ihmisen elämän perussääntöjen ohjeistona, joka määrää selviytymistä käytettävissä olevien voimavarojen avulla. Selviytymiskeinot ovat kuitenkin omakohtaisesti ja joustavasti valittavissa (Antonovsky, 1993a, b). Maahanmuuttajan koherenssin tunteen vahvistumiseen tai heikentymiseen vaikuttavat monet tekijät, kuten omin voimin pärjääminen, koulumenestys, urasuunnitelmien selkiytyminen, työpaikan saanti ja työn jatkuvuus, työn tulosten sosiaalinen arvostus sekä kotona että työyhteisössä, työpaikassa koettu työtyytyväisyys sekä yhteiskunnallinen arvostus (vrt. Antonovsky, 1993a; Feldt, 2000, Feldt & Mäkikangas, 2009). Toimintavapaus, vas-

tuullisuus ja työtyytyväisyys johtavat vahvempaan työhön sitoutumiseen ja omien sisäisten voimavarojen käyttämiseen työtehtävien hoitamiseksi. Työttömyydellä voi olla erittäin tuhoisia seurauksia koherenssin tunteen tasoon (Antonovsky, 1987a, b; Pietiläinen, 2005). Koulutukseen ja erityisesti ammatilliseen koulutukseen tähtääminen, opiskelupaikan saaminen sekä avoimilta työmarkkinoilta työpaikan saaminen koetaan mielekkäiksi, jolloin sisäisten voimavarojen käyttö on aiempaa tavoitteellisempaa. Tutkimuksissa on korostettu työyhteisön hyvän ilmapiirin merkitystä ihmisen vahvan koherenssin tunteen sekä työhyvinvoinnin ylläpitämisessä (Kinnunen, Feldt & Mauno, 2005).

Antonovsky (1993a, b) korosti koherenssin tunteen kehittymiseen vaikuttavien rakenteellisten tekijöiden merkitystä. Sosiaalisen ympäristön ja yhteiskunnan viestejä on helpompi ymmärtää, kun yhteiskunta on kulttuurista integraatiota suvaitseva. Antonovsky piti tärkeänä, että yksilöä ympäröivä järjestelmä toimisi vastavuoroisesti ja antaisi yksilön viesteihin palautetta eikä hylkäisi tai syrjäyttäisi häntä. Jos yksilö pystyy vaikuttamaan asioihin omalla aktiivisuudellaan, on todennäköistä, että laajempi järjestelmä vastaa hänen toimiinsa.

Antonovskyn teorian ja erilaisten tutkimusten havainnot liittyvät maahanmuuttajien koherenssin tunteen tarkasteluun kotoutumisprosessissa ja heidän selviytymisessään. Tarkastelussa voidaan arvioida koherenssin tunteen tasoa ja sen vaikutuksia ihmisen toimintaan, sekä sitä, mitkä tekijät vaikuttavat koherenssin tunteeseen ja miten voidaan ylläpitää vahvaa koherenssia sekä tukea heikomman koherenssitason omaavia maahanmuuttajia. Tutkimuksessani koherenssin tunteen käsite on selkeässä yhteydessä kotoutumisen käsitteeseen. Käsitteiden välisiä yhteyksiä kuvaa seuraava kuvio (kuvio 2).

KUVIO 2 Koherenssin tunteen osa-alueiden ja kotoutumisen yhteydet

2.6.2 Koherenssin tunteen tutkimus

Tähänastisissa tutkimuksissa keskeisellä sijalla on ollut eri maiden kantaväestön koherenssin tunteen arviointi (Frenz, Carey, & Jorgensen, 1992; Gana & Garnier, 2001; Lei-ping & Jun-sheng, 2005; Schumacher, J. 2000). Useimmat tutkimukset ovat liittyneet joko koherenssin tunteen kyselylomakkeen kehittämiseen, koherenssin tunteen yhteyksien selvittämiseen terveyden, mielenterveyden, stressin sekä persoonallisuuspiirteiden välillä tai teorian hyödyntämiseen monitieteisessä tutkimuksessa (Bowman, 1996, 1997; Burtscher, 2005; Hansson & Cederblad, 2004).

On havaittu, että kulttuuritausta vaikuttaa koherenssin tunteeseen. Bowmanin (1997) tutkimus osoitti, että yksilöiden kuuluminen erilaisiin kulttuureihin vaikutti koherenssin tunteeseen olennaisesti. Samanlaisen koherenssin tunteen tason omaaville, mutta erilaisiin etnisiin ryhmiin kuuluville, rakentuu erilainen elämänpolku, ja kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta on huomioitava koherenssin tunnetta tutkittaessa. Lisäksi yksilöä tai etnistä ryhmää ympäröivät olosuhteet, esimerkiksi kaupunki- tai maaseutu ympäristö, vaikuttavat koherenssin tunteen kehittymiseen. Koherenssin tunteeseen voitaisiinkin lisätä vielä kulttuurispesifinen tekijä, jonka myötä koherenssin tunteen arvioiminen ja tutkiminen ylittäisi kulttuurirajat. Vahva koherenssin tunne ja yksilön joustavuus vaikuttavat positiivisesti sosiaaliseen integraatioon uudessa kotimaassa (Ghazinour ym., 2004; Holmberg ym., 2004).

Tutkimusten tulokset eivät ole yksiselitteisiä. Tutkimuksissa (Frenz & Jorgensen, 1993; Holmberg ym., 2004) on havaittu, että miehillä koherenssin tunne on vahvasti yhteydessä sosiaaliseen verkostoon ja siviilisäätyyn ja että molemmilla sukupuolilla koherenssilla on vahva yhteys sosiaalisen tuen saantiin. Tutkimusten havainto oli, että siviilisääty ei vaikuttanut naisten koherenssin tunteeseen, mutta miehillä se vaikutti. Osassa tutkimuksista on todettu, että naisten ja miesten koherenssin tunteen tasossa ei ole eroja (Holmberg, Thelia & Stierström, 2004), ja koherenssin tunne kehittyy aikuisilla vielä 30. ikävuoden jälkeenkin (Gana & Garnier, 2001; Holmberg ym., 2004; Vastamäki, Moser & Paul, 2009). Tutkimuksissa ei ole löydetty koherenssin tunteen yhteyksiä yksilön koulutukseen tai ammattiin (Holmberg ym., 2004).

Mielenkiintoinen havainto on työpaikan psykososiaalisten tekijöiden vaikutus koherenssiin tunteeseen (Feldt, 2000; Holmberg ym., 2004). Vastamäen ym., (2009) tutkimus osoitti, että työttömien ja kouluttamattomien koherenssin tunteeseen voidaan vaikuttaa erilaisilla motivaatiota lisäävillä interventioilla. Tutkijat havaitsivat, että koherenssin tunteen osa-alueista mielekkyys on motivaatioon vaikuttava tekijä, johon puolestaan vaikuttaa ymmärrettävyyden ja hallittavuuden osa-alueiden pysyvyys (vrt. Antonovsky, 1979, 1987a).

Antonovsky (1993a) ja muut tutkijat (Bowman, 1996, 1997; Gana & Garnier, 2001; Holmberg ym., 2004; Langius ym., 1992) ovat korostaneet koherenssin tunteen teorian kansainvälistä ja kulttuurirajoja ylittävää merkitystä. Antonovsky (1993a) korosti, että tutkijoita on tärkeää kannustaa kehittämään koherenssin tunnetta arvioivaa kyselylomaketta ja arvioimisen erilaisia menetelmällisiä vaihtoehtoja, koska teorian käyttö oli laajentunut huomattavasti kan-

sainvälisellä tasolla. Tutkimuksissa olisi tulevaisuudessa tarpeen ottaa nykyistä enemmän huomioon kulttuuri, uskonto ja tutkittavien sosiaalinen asema.

2.7 Fenomenologinen psykologia ja ihmiskäsitys

Fenomenologinen psykologia on yksi hermeneuttisen ymmärtävän psykologian perinteistä, ja sille löytyvät sekä tieteenteoreettiset että metodologiset perusteet (Perttula, 1995, 2006). Fenomenologisen psykologian edustajia, jotka sijoittavat sen psykologiatieteeseen, ovat Paul F. Collazzi, Amadeo Giorgi ja Gunnar Karlsson. Keskeisiä tekijöitä tähänastisessa suomalaisessa fenomenologisessa psykologiassa ovat olleet Lauri Rauhala ja Juha Perttula. Giorgi (1986, 1994) on esittänyt fenomenologisen psykologian perustulkintamenetelmän. Muita tulkinnan menetelmiä ovat kehittäneet Collazzi ja Perttula, joiden kehittämä laajennettu tulkintamenetelmä on monivaiheisempi ja tarkempi kuin Giorgilla, ja se sopii erityisesti laajan tutkimusaineiston käsittelemiseen (Perttula, 1995). Suomessa on kuitenkin tähän asti käytetty vähän fenomenologisen psykologian metodia psykologisessa tutkimuksessa (Perttula, 1995; Rauhala, 1999).

Fenomenologinen psykologia pyrkii tutkittavan tietoisien kokemuksen rekonstruoimiseen sellaisena kuin tutkittava on sen kokenut. Fenomenologinen psykologia perustuu puhtaalle fenomenologialle sekä eksistentiaalisen fenomenologian käsitykselle ihmisen ja todellisuuden välisestä suhteesta (Perttula, 1995). Tieteenteoreettisesti fenomenologinen psykologia tavoittelee kokemuksen merkitystä pintarakenteen tasolla, ja tavoitteena on kokemuksen rakenteen selvittäminen. Kokemuksen rakenteella tarkoitetaan tekijöitä, jotka tekevät kokemuksesta sen, mitä se on erotuksena muista kokemuksista (Rauhala, 1992). Rauhalan (1992) mukaan Husserlin teoria tajunnan rakenteesta ja merkityksenannosta yhdistää Husserlin fenomenologian ja Heideggerin ihmisen eksistenssin analyysin, jossa ihminen todellistuu kehollisuutensa, tajunnallisuutensa ja elämäntilanteisuutensa eli situationaalisuutensa kautta. Tajunta ilmenee mielinä ja merkityksinä. Mielet ilmenevät aina jossakin tajunnan tilassa tai elämyksissä, jotka voivat olla havaintoja, tunteita, arvostuksia, uskomuksia, mielipiteitä, käsityksiä ja ajattelua (Perttula, 1995, 2006).

Fenomenologisen psykologian tavoitteena on teoreettisessa tutkimuksessa selkiyttää psykologisia käsitteitä tutkimuskäytäntöön ja empiirisessä tutkimuksessa selittää psykologisesta näkökulmasta tilaation eli elämäntilanteen yksilöllisiä tai yleisiä merkitystekijöitä ihmisten kokemuksessa. Siinä pyritään rekonstruoimaan kokemus sellaisena kuin tutkittava sen itse tietoisesti kokee moninaisuudessaan sekä ristiriitaisuudessaan. Perttulan (1995) mukaan fenomenologisessa psykologiassa pyritään tavoittamaan myös se, mistä kokemukset saavat sisältönsä, ja tuomaan esiin yksilön kokemuksen moninaisuus sekä selkiyttämään kokemuksen rakennetta. Rauhala (1992, 1999) on korostanut, että ihminen on näkemyksensä, uskomuksensa ja kokemuksensa mukaan kokonainen, prosessimainen ja yksilöllinen.

Fenomenologisen psykologian tärkein tehtävä empiirisen psykologisen tutkimusprosessin kannalta on tutkia ihmisen tajunnan perusrakennetta ja johdattaa siten psykologista tutkimusta tekevä tutkija kiinnittämään huomiota tutkittavan ilmiön perusrakenteeseen ja tutkimusmetodien yhteensovittamiseen (Perttula, 1995). Ihmistieteellisessä tutkimuksessa metodologisten ratkaisujen ymmärtämiseen liittyy tietoisesti tuleminen ihmistä koskevista lähtökohdista. Tämä tarkoittaa ensisijaisesti sitä, mitä ihmisen ymmärretään olevan sekä millä tavalla ihminen on tutkimisen kohteena ja miten tätä kohdetta voidaan tutkia. Psykologian tärkeä tutkimuskohde on ihmisen maailmankuvan yksilöllinen muodostuminen. Yleistämismahdollisuudet erilaisten subjektiivisten maailmankuvien välillä ovat vähäisiä.

Ihmiskäsityksellä empiirisessä tutkimuksessa tarkoitetaan kaikkia oletuksia ihmisestä tutkimuskohteena, kun tutkija rajaa kohteensa ja valitsee menetelmänsä (Rauhala, 2005, 2006). Kun fenomenologisessa tutkimuksessa tuodaan esille ihmiskäsitys, tutkimus on ontologisesti perusteltua silloin, kun ihmisen tajuntaa pidetään prosessina, joka tulee olemassa olevaksi mielellisen perusuonteensa kautta (Perttula, 1995; Rauhala, 1992). Fenomenologisen psykologian tutkimuksessa ihmiskäsityksen tulee olla holistinen siten, että siihen sisältyvät kaikki ihmisen olemuspuolet: tajunnallisuus, kehollisuus ja elämäntilanteisuus (Rauhala, 1992).

Tajunnallisuus on sitä, että mielet ilmenevät eli ne ovat oivaltavalla tavalla ihmisessä olemassa (Rauhala, 1992). Mielen ilmeneminen on siten kokonaistilanteen tajunnallistumista, josta psykologiassa puhutaan tavallisesti kokemuksesta. Tajunnallisuus on ihmisen olemassaolon muoto. Kun mieli asettuu, syntyy merkityssuhde (Rauhala, 2005). Rauhalan (2005) mukaan tajunta on siten merkitysten syntymisen ja organisoitumisen prosessi. Henkinen tarkoittaa, että ihmiselle on ominaista itsetiedostus, joka antaa kokemuksen kokonaisuudelle selkeän minäkohtaisuuden tunnun. Kehollisuudessa on kysymys ihmisen olemassaolosta orgaanisena tapahtumana. Elämäntilanteisuuden myötä suhtautuminen maailmaan näyttäytyy ihmisen perusolemukseen kuuluvana. Elämäntilanne rajaa maailmasta sen osan, johon ihminen on suhteessa. Sosiaalinen ilmiö muuttuu merkityssuhteeksi silloin, kun tarkastellaan ihmisen tajunnallista suhdetta elämäntilanteeseensa. Koska ihmisen kokema maailma on sosiaalisesti muotoutunut, on sosiaalisuus merkittävää ihmisen kokemukselle (Rauhala, 1990, 2005).

Holistinen ihmiskäsitys tarjoaa näkökulman ihmisen ja kulttuurin suhteiden ymmärtämiselle, koska ihmistajunta on olemukseltaan kokemusta, joka rakenteellisesti uudistuu ja laajenee jatkuvasti (Rauhala, 2006). Uuden kokemuksen kautta syntyy uusi merkitys, jolloin vanha muuttuu tarpeettomaksi, ja ihmisen subjektiivinen maailmankuva uudistuu. Ihminen omalla olemassaolollaan ja erityisesti henkisillä ajatusprosesseillaan sekä käyttäytymisellään luo kulttuuria, jolla voidaan tarkoittaa sekä ihmisen henkisen toiminnan monipuolistumista että elämää helpottavien ja mukavuuksia lisäävien mahdollisuuksien käyttöönottoa. Tästä näkökulmasta voidaan tarkastella maahanmuuttajien kotoutumisprosessia heidän tajuntansa sisäisen kuvan rikastumisena suomalais-

ta elämästä, ja samalla heidän vastaanottokykynsä paranemisena uusien kulttuurisisältöjen saamiseksi suomalaisesta yhteiskunnasta.

Kulttuurin tutkimuksessa aliarvostetaan yksilöllisyyttä ja yliarvostetaan yleistä tietoa (Rauhalan, 1999, 2006). Yleisellä tiedolla on arvoa yhteiskunnan toimintastrategioiden suunnittelun kannalta, mikä on tärkeää, mutta tämäntapaisissa tutkimuksissa ihminen hukkuu tilastollisiin keskiarvoihin eikä hän tule esille yksilönä. Kulttuurin tutkimuksessa ihmisen ainutlaatuisuus on jäänyt havaitsematta ja huomioon ottamatta. Rauhalan (2006) mukaan ihmistutkimuksen suotuista kehitys riippuu siitä, miten yksilökohtainen tutkimus hyväksytään ja saadaan toimivaksi.

Psykologialla empiirisenä tieteenä on suuri vastuu tutkia tajunnan ilmiöitä. Henkisten toimintojen tutkimisen tarpeellisuus korostuu nykyään erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden selvittämisessä, jossa on huomioitava ihmisen maailmankuvan muodostumisen yksilöllisyys (Rauhala, 1992, 1999). Yksilöllisyys on ennen kaikkea sitä, että ihminen saavuttaa oman elämänsä itseohjauksellisuuden, ja tämän tavoittelemisen prosessissa hyvin olennaista on itsensä tunteminen, jotta voidaan tiedostaa omat valintamahdollisuudet ja niiden rajat (Rogers, 1980). Ihminen voi tulla ihmiseksi vain kulttuurin sisässä, ja on tärkeää ymmärtää, miten ”siirtymä” kulttuurista ihmiseen toteutuu ja miten se olisi tutkittavissa (Rauhala, 2006). Rauhalan (2006) mukaan ihmisen ongelmana voi olla kulttuuri, jonka kautta hänelle tarjoutuu sekä positiivisia että negatiivisia merkitysten aiheita, jotka johtavat erilaisen maailmankuvan muodostumiseen. Sama näkökulma ihmiseksi tulemisesta koskee maahanmuuttajia uudessa yhteiskunnassa, koska heidän on tultava ihmisiksi uudessa kulttuurissa, jolloin on tärkeää ymmärtää, miten yhdistää edellinen ns. oma kulttuuri uuteen kulttuuriin sekä miten uusi kulttuuri vaikuttaa entiseen.

3 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA KYSYMYKSET

Tutkimuksessa käytettiin triangulaatiota eli monimenetelmäisyyttä tutkimuksen eri vaiheissa tutkimustavoitteiden esittämisessä, aineiston keruussa, aineiston analyysissä ja aineiston tulkinnassa. Aineistotriangulaatio tarjosi uusia ulottuvuuksia ja keskustelunavauksia, ja metodologinen triangulaatio mahdollisti ilmiöiden tutkimisen erilaisia aineistoja ja tutkimusmenetelmiä ohjaavia meta-teorioita soveltaen (Viinamäki & Saari, 2007). Viinamäen ja Saaren (2007) mukaan parhaimmillaan triangulaation soveltamisessa toteutuu erilaisille totuus- ja ihmiskäsityksille sekä aineistonkeruu- ja analyysitavoille perustuva aito metodologinen vuoropuhelu.

Monimenetelmäisyys antaa tutkimukselle lisäarvoa ja mahdollistaa sosiaalisen elämän kuvaamisen erilaisista näkökulmista (Brannen, 2002; Hesse-Biber, 2010; Lukkarinen, 2006; Niglas, 2004; Tashakkori & Teddlie, 2002; Viinamäki & Saari, 2007). Kotoutumisen tutkimuksessa on suositeltavaa yhdistää sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen metodi, jotta voitaisiin hälventää menetelmien heikkouksia sekä hyödyntää teoriapohjaisten seurantatutkimusten tuomaa uutta tietoa sopeutumisprosessin kulusta (Kim, 2000). Tutkijan tulee valita tutkimusmenetelmät joustavasti, ja tutkimuksen tulee perustua aina tutkittavan kohteen ja tavoitteiden kannalta mielekkäimpään menetelmään.

Kvantitatiivisen seurantatutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, miten koherenssin tunteen perusteella voidaan arvioida kolmen eri etnisen ryhmän maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan heidän kokemustensa perusteella.

3.1 Kvantitatiivinen koherenssin tunteen seuranta tutkimus

Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää, eroaako kolmen eri etnisen ryhmän koherenssin tunne toisistaan ja ovatko erot samanlaisia eri-ikäisillä naisilla ja miehillä. Toisena tavoitteena oli tarkastella, millainen on maahanmuuttajien koherenssin tunteen yhteys sosiaalisen tuen saannin mahdollisuuksiin (asumismuoto, siviilisääty ja lasten lukumäärä perheessä). Näitä kahta tavoitetta tarkasteltiin tutkimuksen perusaineiston kautta. Kolmantena tavoitteena oli tarkastella, onko koherenssin tunteen muutos erilaista eri etnisissä ryhmissä ja onko muutos erilaista iän ja sukupuolen suhteen kotoutumisprosessin aikana. Neljäntenä tavoitteena oli selvittää, miten maahanmuuttajien koherenssin tunteen muutokset ovat yhteydessä suomen kielen opiskeluun ja työorientaatioon kotoutumisprosessin aikana.

3.2 Kvalitatiivinen sopeutumisen tutkimus

Tutkimuksen kvalitatiivisella osalla haluttiin saada tietoja eri etnisten ryhmien sopeutumisesta kotoutumisprosessissa yksilöiden kokemusten kautta. Pyrkimyksenä oli tavoittaa maahanmuuttajan kokemus sellaisena kuin se ilmeni tutkimukseen osallistuneiden tajunnassa tutkijan ymmärtämysyhteyksien kautta, ja kuvata yleinen tieto konstruoituna yleiseksi ydinsisällöksi (Perttula, 1995, 2006). Tietääkseni ei ole tehty tutkimuksia siitä, mihin kaikkeen maahanmuuttajan täytyy sopeutua ja millaisia merkityksiä hän antaa kokemuksilleen. Ensimmäisenä tavoitteena olikin kuvailla, millaisiin asioihin maahanmuuttajien täytyy sopeutua suomalaisessa yhteiskunnassa, ja kuvata sopeutumisilmiötä kotoutumisprosessin aikana. Toisena tavoitteena oli selvittää, miten yksilöllistä sopeutumisen on ja löytyykö siitä yhteisiä piirteitä maahanmuuttajien välillä. Kolmantena tavoitteena oli selvittää koherenssin tunteen yhteyttä sopeutumiseen eli sitä, miten vahva ja heikko koherenssin tunne muuttuu ja onko muutos yhteydessä koettuun sopeutumiseen.

4 SEURANTATUTKIMUKSEN AINEISTOT, MENETELMÄT JA ANALYYSIT

4.1 Ensimmäinen tutkimuskerta (perusaineisto)

4.1.1 Tutkimusaineisto ja tutkittavat

Tutkittavien perusjoukon muodostivat paluumuuttajat, pakolaiset sekä perhesyistä Suomeen muuttaneet henkilöt, jotka olivat tulleet Suomeen vuoden 1999 kotouttamislain voimaan tulon jälkeen. Tutkimukseni ei-satunnaisessa otoksessa oli mukana afganistanilaisia (n = 96), kurdeja (n = 77) ja venäläisiä (n = 129) tutkittavien saatavuuden, vapaaehtoisuuden ja mielenkiinnon mukaan (taulukko 1). Tutkimusaineisto kerättiin ympäri Suomea seitsemältä alueelta, joilla asui sillä hetkellä näiden etnisten ryhmien edustajia. Tutkimusaineiston keräämisen hetkellä tutkimukseen osallistuvat henkilöt opiskelivat työvoimapolitiittisessa koulutuksessa tai kotoutumiskoulutuksen rinnasteisissa toimenpiteissä.

TAULUKKO 1 Tutkittavien sukupuoli ja ikä etnisissä ryhmissä (n)

Etninen ryhmä	Miehet (n)	Naiset (n)	Nuoret (18–29 v.) (n)	Aikuiset (30+ v.) (n)	Yhteensä (n)
Afganistanilaiset	40	56	54	42	96
Kurdit	36	41	47	30	77
Venäläiset	54	75	58	71	129
Yhteensä	130	172	159	143	302

Tutkittavien taustatietojen keräämiseen käytettiin työhallinnon URA-tietojärjestelmän henkilörekisteriä, johon käyttöoikeus saatiin tutkimusluvan yhteydessä. URA-tietojärjestelmästä löytyy esimerkiksi tunniste- ja yhteystiedot, asiakkuuteen liittyvät perustiedot, työmarkkinavalmiuksiin liittyvät tiedot

sekä työvoimakoulutukseen liittyvät haku-, valinta-, osallistumis- ja seuranta-tiedot. URA-tietojärjestelmästä otettiin tähän tutkimukseen seuraavat tiedot: etninen ryhmä, ikä, sukupuoli, siviilisääty, lasten lukumäärä perheessä, Suomeen muuton ajankohta, asuinkunta ja asumismuoto. Ikä koodattiin kahteen eri luokkaan: nuoret aikuiset (18–29-vuotiaat, $n = 159$; 53 %) ja aikuiset (30 vuotta täyttäneet, $n = 143$; 47 %). Naisia tutkituista oli 57 % ($n = 172$) ja miehiä 43 % ($n = 130$). Asumismuodon mukaan tutkittavat jaoteltiin kolmeen luokkaan: yksin asuvat ($n = 22$; 7 %), perheensä kanssa asuvat ($n = 268$; 89 %) ja sisarusten kanssa asuvat ($n = 12$; 4 %). Siviilisäädyn mukaan tutkittavat koodattiin luokkiin naimattomat ($n = 100$; 33 %) ja naimisissa olevat ($n = 202$; 67 %). Lasten lukumäärän mukaan perheet sijoitettiin kolmeen luokkaan: 1 tai 2 lasta ($n = 92$; 30 %), 3 lasta tai enemmän ($n = 54$; 18 %) ja lapseton tai lapset aikuisia ($n = 156$; 52 %). Kotoutumissuunnitelmasta haettiin suomen kielen opiskelun pituus, työkokemus lähtömaassa, koulutustaso ja ammatillinen koulutus lähtömaassa.

Maahanmuuttajien koherenssin tunteen seurantatutkimuksen ensimmäinen aineiston keruu alkoi syyskuussa vuonna 2004 ja jatkui kesäkuuhun 2005. Tutkittavat täyttivät kyselylomakkeet koulutuspaikoilla järjestetyissä tutkijan vetämissä täyttötilaisuuksissa. Tutkittavien suomen ja englannin kielen taito ei riittänyt näillä kielillä tehdyn kyselylomakkeen ymmärtämiseen, joten lomake oli virallisten kielenkääntäjien toimesta käännetty tutkittavien äidinkielelle. Kyselylomakkeen täyttötilaisuuksissa tutkijan ja tutkittavan apuna oli kieliavustaja, jotta kysymysten ymmärtäminen ja niihin vastaaminen olisi yksiselitteistä.

4.2 Toinen tutkimuskerta

4.2.1 Tutkimusaineisto ja tutkittavat

Toisen tutkimuskerran aineiston kerääminen alkoi syyskuussa vuonna 2006 ja jatkui maaliskuuhun 2007. Tutkimusaineisto kerättiin samalla koherenssin tunnetta arvioivalla 13-osioisella kyselylomakkeella kuin ensimmäiselläkin tutkimuskerralla. Kaikkia maahanmuuttajia, jotka olivat vastanneet koherenssin tunnetta koskevaan kyselylomakkeeseen ensimmäisellä kerralla, tavoiteltiin ensin ottamalla yhteyttä koulutuspaikkoihin ja järjestämällä tapaamisia työvoimatoimistossa. Nämä tapaamiset eivät tavoittaneet kaikkia, koska tutkittavien elämäntilanne oli kahdessa vuodessa muuttunut. Osa maahanmuuttajista oli muuttanut toiselle paikkakunnalle, osa heistä osallistui erilaisiin koulutuksiin, jotkut olivat työttöminä tai äitiyslomalla, ja jotkut olivat saaneet työpaikan. Sen vuoksi oli tarpeellista ja järkevintä ottaa tutkittaviin yhteyttä kirjeitse ja tarvittaessa puhelimitse. Lähetin tutkittaville äidinkielen kyselylomakkeen lisäksi suomenkielisen saatekirjeen (liite 9), jossa muistutin ensimmäisestä tapaamisesta ja ilmoitin lähestyväni heitä nyt toisen kerran. Saatekirjeen tein mahdollisimman motivoivaksi ja selkokieleiseksi, jotta tutkittavien olisi helpompi ymmärtää suomenkielistä tekstiä.

Osittain kyselylomakkeet toimitettiin tutkittaville koulutuspaikkoihin ja

ensimmäiset kirjeet postitin lokakuussa 2006. Vastausaikaa oli yksi kuukausi. Jos en ollut saanut tutkittavilta kuukauden kuluessa vastausta, lähestyin heitä puhelimitse. Puhelimessa muistutin ensimmäisestä tapaamisesta, kerroin vielä tutkimuksestani ja sanoin, että jokaisen vastaaminen oli tärkeää. Lisäksi sovittiin, että lähetän kirjeitse uuden tutkimuslomakkeen, joka täytyy lähettää minulle heti täyttämisen jälkeen. Iäkkäimpien maahanmuuttajien kohdalla jouduin puhelimesta käyttämään toisen perheenjäsenen tulkkausapua. Otin siis tutkittaviin yhteyttä tarvittaessa yhteensä kolme kertaa puhelimitse tai kirjeitse. Maaliskuun 2007 loppupuolella olin saanut vastauksista 79 % ja päätin lopettaa aineiston keruun. Lopullinen vastausprosentti oli siis kohtuullisen korkea. Taulukko 2 kuvaa osallistujia etnisen ryhmän, iän ja sukupuolen mukaan.

TAULUKKO 2 Tutkittavat etnisen ryhmän, sukupuolen ja iän mukaan toisella tutkimuskerralla (n)

Etninen ryhmä	Miehet (n)	Naiset (n)	Nuoret (18–29 v.) (n)	Aikuiset (30+ v.) (n)	Yhteensä (n)
Afganistanilaiset	32	44	42	34	76
Kurdit	26	25	30	21	51
Venäläiset	48	63	47	64	111
Yhteensä	106	132	119	119	238

URA-tietojärjestelmästä saatiin tutkittavien suomen kielen opiskelun kesto ja työorientoitumiseen liittyvät vuoden 2007 tiedot. Suomen kielen opiskelun pituus jaettiin kahteen luokkaan: opiskelua noin 2 vuotta (n = 85; 36 %) ja opiskelua noin 3 vuotta (n = 152; 64 %). Myös työorientoituminen Suomessa koodattiin kahteen luokkaan, joista ensimmäinen (ei työorientoitumista Suomessa, n = 111; 50 %) kuvasi tutkittavien maahanmuuttajien ryhmää, joilla ei ollut selkeästi ammattiin tai työelämään tähtääviä toiveita, koulutusta tai työkokemusta. Toinen luokka (työorientoituminen Suomessa, n = 111; 50 %) kuvaili ryhmää, joka oli vuonna 2007 toukokuussa ammattiin tähtäävässä koulutuksessa tai työelämässä erilaisissa työsuhteissa (työllistämistuki, määräaikainen, osa-aikainen, vakituinen työsuhde).

4.2.2 Kato

Kadon ongelmaan varauduin etukäteen siten, että otoskoko oli 300, koska arvioin, että kato voi olla noin 20–30 %. Syitä tutkimuslomakkeeseen vastaamatta jättämiseen oli useita, kuten haluttomuus vastata toisen kerran, elämäntilanteen muutos, muutto tai kyselylomakkeen kokeminen vaikeaksi, kun tutkija ei ollut läsnä kommentoimassa kysymyksiä. Kato saattaa vääristää tuloksia ja heikentää niiden yleistettävyyttä. Toisella tutkimuskerralla oli mukana 79 % tutkittavista. Tutkimukseen vastasivat innokkaimmin venäläiset ja afganistanilaiset ja haluttomimmin kurdit (taulukko 3). Ero etnisten ryhmien välillä oli tilastollisesti

merkitsevä ($\chi^2 (2) = 13,24, p < 0,05$). Erot vastusaktiivisuudessa kansallisuuksien välillä eivät olleet yhteydessä sukupuoleen tai vastaajan ikään. Naiset vastasivat yhtä innokkaasti tai haluttomasti kuin miehet, samoin nuoret vastasivat yhtä innokkaasti tai haluttomasti kuin aikuiset. T-testi osoitti, etteivät toisella kerralla vastaamatta jättäneet eronneet ensimmäisen tutkimuskerran vastan-
neista koherenssin tunteen keskiarvoissa.

TAULUKKO 3 Vastausaktiivisuus toisella tutkimuskerralla etnisen ryhmän mukaan (n)

Etninen ryhmä	Lähetetyt lomakkeet (n)	Palautetut lomakkeet (n)	Vastausaktiivisuus %
Afganistanilaiset	96	76	77
Kurdit	77	51	66
Venäläiset	129	111	86
Yhteensä	302	238	79

4.3 Tutkimusmenetelmästä

Koherenssin tunteen teoriaan sisältyy olettamus, että tunteen tasoa voidaan arvioida yksilön kyselylomakkeeseen kirjaamien vastausten perusteella. Vuonna 1983 Antonovsky julkaisi ensimmäisen kerran koherenssin tunteen arvioimista varten 29 monivalintakysymyksen sarjan (The Orientation to Life Questionnaire). Kyselylomakkeessa koherenssin tunteen kolmesta eri osa-alueesta ymmärrettävyyttä arvioi 11, hallittavuutta 10 ja mielekkyyttä 8 kysymystä. Vuonna 1987 Antonovsky julkaisi lyhennetyn kyselylomakkeen, johon hän oli valinnut alkuperäisestä 13-osioisen sarjan. Sekä laajempi että suppeampi kyselylomake ovat Antonovskyn (1987b) mukaan sovellettavissa eri kulttuureihin ja etnisiin ryhmiin, eli kyseessä on universaali menetelmä. Alkuperäisiä englanninkielisiä kysymyksiä on käännetty yli 20 eri kielelle, mutta myös suomennosversioita on erilaisia.

Antonovsky käytti koherenssin tunteesta ilmaisuja vahva ja heikko. Kysymys ei ole kuitenkaan dikotomiasta, koska tutkittavien saama pistemäärä voi vaihdella alhaisesta korkeaan, esimerkiksi koherenssin tunteen lyhennetyn version minimipistemäärä on 13 ja maksimipistemäärä 91 (Antonovsky, 1987b). 1980-luvulla kehitetyn menetelmän kaikki kysymykset ovat alkuvaiheen tutkimuksissa latautuneet yhdelle ainoalle faktorille. Osa-alueet voidaan erottaa toisistaan vain käsitteellisesti, koska koherenssin tunne on yhtenäinen ja kokonaisvaltainen. Alkuperäisessä versiossa eri osa-alueita ei ollut tarkoitettu tarkasteltavaksi erillisinä, vaan arviointilomaketta tuli käyttää kokonaisuutena

(Antonovsky, 1987b). Empiirisissä tutkimuksissa koherenssin tunnetta on silti arvioitu vaihtelevasti. Eri maiden tutkijat ovat käyttäneet koherenssin tunteen arvioimiseen sekä 29- että 13- tai 12-osioista kyselyä ja laskeneet niistä yhteispistemääriä käsitteen eri ulottuvuuksille.

Kansallisella aineistolla (kantaväestö) on koherenssin tunteen kyselylomakkeen reliabiliteettia ja validiteettia tarkasteltu monessa maassa, kuten Kiinassa, Ruotsissa, Ranskassa, Saksassa ja Suomessa. Bowman (1996) varmisti omassa tutkimuksessaan, että kyselylomake on käyttökelpoinen erilaisissa kulttuureissa yksilöiden sosioekonomisesta tasosta riippumatta. Burtscher (2005) on tarkastellut kyselylomakkeen käyttökelpoisuutta erityispedagogiikassa, ja hän totesi, että sitä voidaan hyödyntää monitieteellisessä tutkimuksessa sekä monikulttuurisessa ympäristössä.

Langius, Björvell & Antonovsky (1992) ovat tarkastelleet Ruotsissa viittä alakulttuuriin kuuluvaa ryhmää selvittääkseen heidän koherenssin tunteensa yhteyksiä persoonallisuuden piirteisiin. Tutkijat korostivat tutkimustulostensa perusteella, että koherenssikysely on selkeä ja vahva menetelmä (esim. Cronbachin alfa oli 0,79), jolla on monikulttuurinen luonne ja jota voitaisiin hyödyntää myös kliinisessä työssä. Frenz, Carey & Jorgensen (1992) ovat selvittäneet koherenssin tunteen kyselylomakkeen psykometrisiä ominaisuuksia. Heidän tutkimuksensa tulosten mukaan koherenssin kyselylomake toimii parhaiten yksidimensioisena. Yksidimensioinen kyselylomake on johdonmukainen myös Holmin ym. (1988) tutkimustulosten mukaan. Bernabe, Tsakos, Watt, Suominen-Taipale, Uutela, Vahtera ja Kivimäki (2009) havaitsivat, että 12-osioisena kyselylomake muuttuu yksidimensioiseksi (Cronbachin alfa 0,85). Bowman (1996) on korostanut, että koherenssiin voitaisiin lisätä vielä yksi ulottuvuus, kulttuurispesifinen tekijä, jonka ansiosta sen arvioiminen ja tutkiminen ylittäisi kulttuurirajat. Kulttuurirajoja ylittänyt Bonaton, Brancon, Motan, Ramos-Jorgen, Paivan, Pordersin ja Kaepplerin (2009) tutkimus osoitti, että koherenssin tunteen kyselylomake on tarpeen mukaan sopeutettava monikulttuuriselle kohderyhmälle, jotta voidaan taata sen validiteetti ja reliabiliteetti.

Tässä seurantatutkimuksessa koherenssin tunnetta arvioitiin Antonovskyn (1987b) 13-osioisella kyselylomakkeella, joka teorian mukaan koostuu kolmesta dimensiosta eli asioiden ja tilanteiden ymmärrettävyydestä, elämäntilanteen hallittavuudesta ja asioiden mielekkyyden ja merkityksellisyyden kokemisesta. Katsoin 13-osioisen kyselylomakkeen sopivan hyvin tutkimukseeni, ja kyselylomaketta käytettiin kolmen eri etnisen ryhmän maahanmuuttajien koherenssin tunteen kuvaamiseen kotoutumisprosessin aikana. Dimensioista ymmärrettävyyttä arvioivat osiot 2, 6, 8, 9 ja 11, yksilön elämän hallittavuutta osiot 3, 5, 10 ja 13 ja elämän mielekkyyttä osiot 1, 4, 7 ja 12. Osioihin vastataan 7-luokkaisella semanttisen erottelun tyyppiä olevalla asteikolla, jossa 1 tarkoittaa esimerkiksi hyvin harvoin tai ei koskaan ja 7 hyvin usein, aina tai jatkuvasti. Kaikissa osioissa ei ole samat vastausvaihtoehdot ja lisäksi joissain osioissa asteikko pitää kääntää ennen summapistemäärän laskemista.

Ennen lomakkeen kääntämistä maahanmuuttajien äidinkieliä (liitteet 5–7) vertailtiin Antonovskyn alkuperäistä englanninkielistä (liite 3) sekä suomen-

kielistä (liite 4) kyselylomaketta, ja todettiin, että aineiston keräämisessä molemmat kyselylomakkeet sopivat myös käytettäviksi tarvittaessa äidinkielisten lomakkeiden rinnalla. Viralliset kielenkääntäjät käänsivät kyselylomakkeen alkuperäistä englanninkielistä sekä suomenkielistä versiota vertaillen persian, kurdin (sorani) ja venäjän kielelle, koska kyselylomaketta ei löytynyt näillä kielillä. Käännösten vastaavuus ja ymmärrettävyys tarkistettiin kolmessa pilottiryhmässä vuonna 2004.

Vaikka teorian mukaan koherenssin tunteen arvioimisessa korostuu kolme osa-aluetta, analyysissa ne erottuivat heikosti eri etnisissä ryhmissä. Eksploraatiivinen faktorianalyysi ei osoittanut selkeästi näitä osa-alueita, ja siksi päätettiin summata osiot yhdelle osa-alueelle. Summamuuuttujalle laskettiin reliabiliteettiarviot käyttäen Cronbachin alfaa. Reliabiliteettitarkastelujen pohjalta jätettiin summapistemäärästä pois osio 4, joka heikensi sen reliabiliteettia. Kyseinen osio kuvaa yksilön elämän mielekkyyttä, tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta. Kun summapistemäärästä jätettiin pois osio 4, sen reliabiliteetti vaihteli eri etnisissä ryhmissä välillä 0,73–0,81. Muodostettu kahdentoista osion summa kuvasi koherenssin tunnetta yksidimensioisena luotettavasti ja mahdollisti eri etnisten ryhmien koherenssin tunteen arvioimisen.

Tässä tutkimuksessa koherenssin tunteen pistemäärä muodostettiin aluksi 12 osion keskiarvosta. Jotta tuloksia voitiin verrata muihin koherenssin tunteen tutkimuksiin, tämä pistemäärä muunnettiin vastaamaan 13-osioista summapistemäärää kertomalla keskiarvo kolmellatoista.

4.4 Seurantatutkimuksen tilastolliset analyysit

Tutkimusaineiston tilastollinen analyysi toteutettiin ohjelmalla SPSS for Windows 15,0. Koherenssin tunteen 13-osioisen kyselylomakkeen osioiden jakautumista latenteille faktoreille tutkittiin eksploraatiivisen faktorianalyysin avulla. Koherenssilomakkeen reliabiliteettia tarkasteltiin käyttäen Cronbachin alfaa. Tutkimusaineiston kuvailevassa osassa käytettiin frekvenssijakaumia ja ristiintaulukointia. Kvantitatiivisen aineiston tilastollisella käsittelyllä etsittiin vastauksia edellä esitettyihin kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Koherenssin tunteen keskiarvojen eroja eri tekijöiden suhteen testattiin varianssianalyysillä täydentäen analyysiä parivertailuilla (LSD eli least significance difference -menetelmällä) ja t-testeillä.

Kappaleissa 5.1 ja 5.2 vastataan siihen, missä määrin koherenssin tunne on yhteydessä maahanmuuttajien ikään, sukupuoleen, etniseen ryhmään sekä sosiaalisen tuen saantiin. Kappaleessa 5.3 selvitetään, onko koherenssin tunteen muutos erilaista eri etnisissä ryhmissä ja onko muutos erilaista iän ja sukupuolen suhteen kotoutumisprosessin aikana. Tähän käytettiin toistettujen mittaus-ten varianssianalyysiä. Kappaleessa 5.4 vastataan neljänteen tutkimuskysymykseen eli siihen, miten koherenssin tunteen muutokset ovat yhteydessä suomen kielen opiskeluun ja työorientaatioon kotoutumisprosessin aikana.

5 SEURANTATUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Koherenssin tunne ensimmäisellä tutkimuskerralla iän, sukupuolen ja etnisen taustan mukaan

Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää, eroavatko kolmen eri etnisen ryhmän koherenssin tunteen keskiarvot toisistaan ja ovatko keskiarvojen erot samanlaisia etnisten ryhmien eri-ikäisillä naisilla ja miehillä.

Kolmisuuntaisella varianssianalyysillä ei havaittu kolmen tekijän (ikä * sukupuoli * etninen ryhmä) kolmisuuntaisia tai kaksisuuntaisia yhdysvaikutuksia. Tämä tarkoittaa, etteivät etnisten ryhmien väliset keskiarvoerot koherenssin tunteessa olleet tilastollisesti merkitsevästi erilaisia naisilla ja miehillä tai nuorilla ja aikuisilla.

Omavaikutuksista tilastollisesti merkitseviä olivat ainoastaan etnisen ryhmän ja sukupuolen omavaikutukset. Koherenssin tunne vaihteli eri etnisissä ryhmissä ($F(2,292) = 18,52, p < 0,001$) siten, että venäläisillä koherenssin tunne oli korkeampi kuin kurdeilla (LSD, $p < 0,05$) ja afganistanilaisilla (LSD, $p < 0,05$) (taulukko 4). Koherenssin tunne oli miehillä korkeampi kuin naisilla ($F(1,292) = 4,61, p < 0,05$).

TAULUKKO 4 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat etnisen ryhmän, iän ja sukupuolen mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla

Etninen ryhmä	Naiset (n = 172)		Miehet (n = 130)		Yhteensä (n = 302)
	Nuoret (n = 96)	Aikuiset (n = 76)	Nuoret (n = 63)	Aikuiset (n = 67)	
	ka (kh)	ka (kh)	ka (kh)	ka (kh)	ka (kh)
Afganistanilaiset	57,70 (14,45)	54,77 (17,40)	57,04 (8,95)	57,29 (11,57)	56,71 (13,60)
Kurdit	59,18 (17,03)	48,67 (14,16)	60,99 (11,08)	56,47 (11,48)	57,18 (14,45)
Venäläiset	62,95 (12,21)	63,92 (11,16)	67,93 (10,72)	68,73 (9,24)	65,52 (11,12)
Yhteensä	59,27 (14,74)		62,34 (11,44)		60,59 (13,49)

5.2 Koherenssin tunteen yhteydet sosiaaliseen tukiverkostoon ensimmäisellä tutkimuskerralla

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli tarkastella, millainen on koherenssin tunteen yhteys sosiaalisen tuen (asumismuoto, perheellisyys ja lasten lukumäärä) saannin mahdollisuuksiin eri etnisissä ryhmissä.

5.2.1 Asumisen muodon yhteys koherenssin tunteeseen

Kaksisuuntaisella varianssianalyysillä haluttiin tarkastella, eroavatko koherenssin tunteen keskiarvot erilaisten asumismuotojen suhteen eri etnisissä ryhmissä. Useiden ryhmien pienuuden (kts. taulukko 5) vuoksi analyysin tilastollinen voimakkuus löytää eroja oli alhainen ja tulosten yleistettävyyttä heikko erityisesti yhdysvaikutuksen osalta.

Analyysillä ei havaittu tekijöiden (asumisen muoto * etninen ryhmä) kaksisuuntaista yhdysvaikutusta. Tämä tarkoittaa, etteivät etnisten ryhmien väliset keskiarvoerot koherenssin tunteessa olleet tilastollisesti merkitsevästi erilaisia yksin, perheessä tai sisarusten kanssa asuvien välillä. Asumisen muodolla ei ollut omavaikutusta.

TAULUKKO 5 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat etnisen ryhmän ja asumismuodon mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla

Etninen ryhmä	Asuu yksin		Asuu perheessä		Asuu sisarusten kanssa	
	n	ka (kh)	n	ka (kh)	n	ka (kh)
Afganistanilaiset	4	47,13 (4,72)	87	57,37 (13,89)	5	52,87 (10,32)
Kurdit	12	63,47 (13,93)	59	55,54 (14,66)	6	60,67 (10,77)
Venäläiset	6	67,71 (8,85)	122	65,58 (11,13)	1	45,50 (0)

5.2.2 Siviilisäädyn yhteys koherenssin tunteeseen

Kaksisuuntaisella varianssianalyysillä tarkasteltiin, eroavatko koherenssin tunteen keskiarvot eri siviilisäädyyllä. Analyysillä havaittiin siviilisäädyn ja etnisen ryhmän välinen yhdysvaikutus: keskiarvot naimattomien ja naimisissa olevien välillä erosivat eri etnisissä ryhmissä ($F(2,296) = 7,49$, $p < 0,01$). Pareittaiset t-testit osoittivat, että ero oli tilastollisesti merkitsevä ainoastaan kurdeilla ($t = (75) = 3,18$, $p < 0,01$) siten, että koherenssin tunne oli korkeampi naimattomilla kuin naimisissa olevilla (taulukko 6).

TAULUKKO 6 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat etnisen ryhmän ja siviilisäädyn mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla

Etninen ryhmä	Naimaton		Naimisissa	
	n	ka (kh)	n	ka (kh)
Afganistanilaiset	47	54,84 (12,23)	49	58,50 (14,71)
Kurdit	28	63,72 (15,16)	49	53,44 (12,74)
Venäläiset	25	63,09 (12,07)	104	66,10 (10,86)
Yhteensä	100	59,39 (13,63)	202	61,19 (13,41)

5.2.3 Lasten lukumäärän yhteys koherenssin tunteeseen

Kaksisuuntaisella varianssianalyysillä tutkittiin perheen lasten lukumäärän vaikutusta koherenssin tunteeseen eri etnisissä ryhmissä. Kaksisuuntainen yhdysvaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä eli koherenssin tunteen keskiarvot eivät eronneet toisistaan lasten lukumäärän suhteen luokitelluissa ryhmissä (taulukko 7). Lasten lukumäärällä ei niin ikään ollut omavaikutusta.

TAULUKKO 7 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat etnisen ryhmän ja lasten lukumäärän mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla

Etninen ryhmä	Lapseton tai lapset aikuiset		1-2 lasta		3 lasta tai enemmän	
	n	ka (kh)	n	ka (kh)	n	ka (kh)
Afganistanilaiset	51	55,23 (11,72)	17	60,22 (17,37)	28	57,26 (14,32)
Kurdit	48	60,08 (14,66)	10	48,75 (12,91)	19	54,28 (12,92)
Venäläiset	57	65,42 (11,73)	65	65,72 (10,64)	7	64,54 (11,95)
Yhteensä	156	60,44 (13,32)	92	62,86 (13,35)	54	57,16 (13,69)

5.3 Maahanmuuttajien koherenssin tunteen muutokset seuranta-aineistossa

Kolmantena tutkimustavoitteena oli selvittää, onko koherenssin tunteen muutos kotoutumisprosessin aikana erilaista eri etnisissä ryhmissä ja onko muutos ryhmissä erilaista iän ja sukupuolen suhteen.

Toistettujen mittausten varianssianalyysin (muutos * sukupuoli * ikä * etninen ryhmä) tulokset osoittivat, että koherenssin tunteen muutos liittyi tilastollisesti merkitsevästi ainoastaan sukupuoleen ($F(1,224) = 10,70, p < 0,01$). Koherenssin tunne vahvistui hieman naisilla ($F(1,129) = 10,44, p < 0,01$; keskiarvo oli alkuvaiheessa 59,80 ja seurantavaiheessa 63,50) ja pysyi ennallaan miehillä (keskiarvot 62,41 ja 60,71) (kts. taulukko 8).

TAULUKKO 8 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat etnisen ryhmän, sukupuolen ja iän mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla (2005) ja seurantavaiheessa (2007)

Etninen ryhmä		Naiset				Miehet				Yhteensä
		Nuoret		Aikuiset		Nuoret		Aikuiset		
		n	ka (kh)	n	ka (kh)	n	ka (kh)	n	ka (kh)	
Afganistanilaiset	2005	22	56,63 (12,51)	20	55,03 (19,04)	19	56,62 (9,66)	13	56,75 (11,69)	56,22 (13,61)
	2007	22	60,67 (9,86)	20	59,04 (9,43)	19	58,44 (10,36)	13	50,25 (11,24)	57,83 (10,56)
Kurdit	2005	17	56,14 (17,20)	8	48,48 (16,32)	13	57,58 (9,56)	13	55,33 (11,37)	55,10 (13,93)
	2007	17	59,90 (14,60)	8	54,57 (13,68)	13	54,67 (10,57)	13	55,67 (14,20)	56,65 (13,24)
Venäläiset	2005	29	64,93 (11,58)	34	64,78 (10,49)	18	67,38 (11,15)	30	70,71 (7,79)	66,84 (10,43)
	2007	29	66,68 (13,59)	34	69,13 (10,45)	18	68,01 (9,72)	30	67,11 (8,38)	67,76 (10,67)
Yhteensä	2005	68	60,05 (19,92)	62	59,53 (15,53)	50	60,74 (11,19)	56	63,90 (12,03)	60,97 (13,44)
	2007	68	63,04 (12,99)	62	64,00 (11,94)	50	60,91 (11,44)	56	60,54 (12,76)	62,25 (12,35)

5.4 Maahanmuuttajien koherenssin tunteen muutosten yhteys toimintaan seuranta-aineistossa

Neljäntenä tavoitteena oli selvittää, miten koherenssin tunteen muutokset ovat yhteydessä suomen kielen opiskeluun ja työorientaatioon kotoutumisprosessin aikana, koska molemmat ovat kotoutumisen tavoitteina tärkeitä.

5.4.1 Koherenssin tunteen muutokset ja suomen kielen opiskelu

Toistettujen mittausten varianssianalyysillä tarkasteltiin seurantavaiheessa koherenssin tunteen ja kahden suomen kieltä eri ajan (2 vuotta ja 3 vuotta) opiskelleen ryhmän yhteyksiä. Tiedot tutkittavien suomen kielen opiskelusta saatiin työhallinnon URA-tietojärjestelmästä. Suomen kielen opiskelulla ei ollut yhteyttä koherenssin tunteen keskimääräiseen tasoon eri tutkimuskerroilla eikä keskiarvoissa tapahtuvaan muutokseen tutkimuskerrasta toiseen (Taulukko 9).

TAULUKKO 9 Koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat suomen kielen opiskelun mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla (2005) ja seurantavaiheessa (2007)

Tutkimusajankohta	opiskellut suomea 2 vuotta, n = 85		opiskellut suomea 3 vuotta, n = 151	
	ka	kh	ka	kh
2005	61,66	13,59	60,59	13,39
2007	63,29	12,77	61,66	12,11

5.4.2 Koherenssin tunteen muutokset ja työorientaatio Suomessa

Tutkimuksen seurantavaiheessa vertailtiin työorientaation vaikutuksia koherenssin tunteeseen ja siinä tapahtuvaan muutokseen. Vertailluista ryhmistä ensimmäisen muodostivat ne tutkittavat, joilla ei ollut selkeästi ammattiin tai työelämään tähtäävä koulutusta tai työkokemusta. Toiseen ryhmään kuuluvat olivat ammattiin tähtäävässä koulutuksessa tai työelämässä erilaisissa työsuhteissa.

Toistettujen mittausten varianssianalyysi osoitti, että koherenssin tunteessa ei tapahtunut tilastollisesti merkitsevää muutosta kummassakaan ryhmässä. Analyysin tuloksena löydettiin tilastollisesti merkitsevä ero ryhmien välillä (kts. Taulukko 10). Opiskeluun tai työhön sijoittuneiden koherenssin tunne oli korkeampi sijoittumattomiin verrattuna ($F(1,220) = 8,59, p < 0,01$).

TAULUKKO 10 Koherenssi tunteen keskiarvot ja keskihajonnat työorientaation mukaan ensimmäisellä tutkimuskerralla (2005) ja seurantavaiheessa (2007)

Tutkimusajankohta	Ei-työorientaatiota n = 111		Työorientoituneet n = 111	
	ka	kh	ka	kh
2005	58,59	13,85	63,40	12,14
2007	60,42	11,50	64,11	12,14

6 SOPEUTUMISEN TUTKIMUS

6.1 Tutkimusaineisto ja tutkittavat

Koherenssin tunteen tutkimuksen seurantavaiheessa pyysin tutkittavia osallistumaan sopeutumiskokemuksia koskevaan haastatteluun. Suostujia oli useita, ja tärkeää olikin osallistuvien vapaaehtoisuus. Suostuneiden joukosta valitsin 12 maahanmuuttajaa tehden lopullisen päätökseni etniseen ryhmään kuulumisen, iän ja sukupuolen perusteella. Kriteerinä oli lisäksi, että haastateltavat kykenivät ilmaisemaan omia kokemuksiaan mahdollisimman hyvin suomen kielellä. Yhtenä valintaperusteena oli heidän suullinen suostumuksensa teemahaastatteluun.

Ei ole hyviä eikä huonoja haastateltavia (Hirsjärvi & Hurme, 2000). Pidin kuitenkin tärkeänä, että tutkittavat todella olivat halukkaita puhumaan sopeutumisestaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Pyysin heitä etukäteen muistelemaan kotoutumisen kokemuksiaan. Vastaajien kirjoa lisätäkseen pyrin saamaan haastateltavia eri paikkakunnilta. Loka-joulukuussa 2006 haastattelin 12 maahanmuuttajaa kolmella eri paikkakunnalla. Mukana oli neljä afganistanilaista, joista kaksi (mies ja nainen) oli nuoria eli 18–29-vuotiaita ja kaksi aikuisia eli 30 vuotta täyttäneitä. Neljästä kurdista yksi oli nuori (nainen) ja kolme aikuisia (yksi mies ja kaksi naista). Venäläisiä haastatteluun osallistui neljä, joista kaksi oli nuoria (mies ja nainen) ja kaksi aikuisia (mies ja nainen).

Otin haastateltaviin yhteyttä henkilökohtaisesti sekä kirjeitse että puhelimitse. Kerroin vielä tutkimuksestani, haastattelusta ja sen nauhoittamisesta. Silloin sovittiin myös haastattelun tarkka ajankohta. Pyrin siihen, että haastattelut järjestettäisiin rauhallisessa tilassa ja puolueettomalla alueella. Koska haastattelut nauhoitettiin, varmistin, että häiriötekijät olisi minimoitu. Kaikki haastateltavat suhtautuivat nauhoitukseen myönteisesti.

Haastatteluprosessin aikana yllätyin, miten avoimesti ja monipuolisesti haastateltavat kertoivat omista kokemuksistaan. Jotkut haastateltavista ilmaisivat kotoutumisen kokemuksiaan monipuolisemmin, toiset taas yksinkertaisemmin ja lyhyesti, ja siksi haastatteluihin käytetty aika vaihteli 45 minuutista

noin kahteen tuntiin. Kahdeksan haastateltavaa puhui suomea hyvin ja haastattelu oli suomen kielellä. Neljän haastateltavan suomen kielen taito oli heikohko. Kahdessa haastattelussa toimin tulkkina itse ja kahdessa muussa haastattelussa oli tukena ulkopuolinen kieliavustaja. Yhdeksän haastateltavaa oli minulle heidän kotoutumiskoulutuksensa ajalta tuttuja.

Pyrin siihen, että haastattelu olisi avoin ja keskustelunomainen. Annoin haastateltavien puhua kokemuksistaan keskeyttämättä heitä. Tärkeää oli, että saisin sopeutumiseen liittyvät kokemukset mahdollisimman monipuolisesti ja hyvin esiin. Pyrin ja onnistuin noudattamaan hyvän haastattelun piirteitä, kuten huomion kiinnittämistä ensivaikutelmaan, kohteliaisuutta, luottamuksen herättämistä, kiinnostusta, aktiivista kuuntelua ja vuorovaikutuksen ylläpitoa. Kirjoitin itse kaikki 12 haastattelua mahdollisimman sanatarkasti puhtaaksi heti haastattelun jälkeen. Litteroitua tekstiä kertyi kaikkiaan 73 sivua (riviväli 1,5, fontti 12).

6.2 Fenomenologisen psykologian tutkimusmetodista

Valitsin tutkimusmetodiksi fenomenologisen psykologian metodin, koska tutkimuskohteenani oli ihminen, maahanmuuttaja, jonka ainutlaatuisia sopeutumisen kokemuksia ja merkityksimaailmaa kotoutumisprosessissa halusin selvittää (vrt. Perttula, 2006; Rauhala, 2005). Halusin selvittää, mihin yleensä maahanmuuttajien täytyy sopeutua. Fenomenologisen psykologian metodi sopii hyvin maahanmuuttajien sopeutumisen tarkasteluun, kun kuvaillaan sopeutumisen ilmiön tapauskohtaisia merkityssisältöjä yksilölle. Olen pyrkinyt rekonstruoimaan kokemuksen sellaisena kuin tutkittava sen itse tietoisesti on kokenut.

Fenomenologisen psykologian tutkimusmenetelmälle yhteisiä piirteitä ovat haastatteluaineiston litterointi eli transkribointi, reduktio ja sulkeistaminen, merkityssuhteiden erottaminen, merkityssuhteiden eksplikoiminen eli selvittäminen, yksilökohtaisten merkitysverkoston laatiminen liittämällä yhteen tutkijan kielelle eksplikoidut merkitykset sekä kaikkia tutkittavia koskevan yleisen merkitysverkoston laatiminen. Tärkeä metodinen käsite on tutkijan luonnollinen asenne, joka tarkoittaa välitöntä arkipäivästä reflektointia tapahtuvaa suhtautumista asioihin. Fenomenologisen psykologian metodologiaa käyttäen tutkija ratkaisee asioita esiyymmärryksensä ja asiantuntemuksensa perusteella (Varto, 1992).

Reduktio on fenomenologisen psykologian menetelmä, jonka avulla tutkija pyrkii merkitysverkoston selvittämiseen. Reduktio tarkoittaa irtaantumista luonnollisesta reflektioimattomasta asenteesta ja epäolennaisen syrjään laittamista ilmiön moninaisuuden ja rakenteen selvittämiseksi. Perttula (1995) jakaa reduktion kahteen vaiheeseen, jotka tutkijan täytyy huomioida. Ne ovat sulkeistaminen ja mielikuvatasolla tasolla tapahtuva muuntelu, jonka tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen. Tutkijan tietoinen reduktio analyysivaiheessa tarkoittaa merkitysten etsimistä mielikuvatasolla.

Sulkeistamisella tarkoitetaan tutkijan tietoista reflektiota ja omien ilmiöön liittyvien merkityssuhteiden syrjäyttämistä ennen tutkittavan tapaamista. Tutkijan mielikuvatasolla tapahtuva muuntelu tarkoittaa refleктоivan mielikuvituksen ja intuition avulla tapahtuvaa ilmiön etsimistä, jolloin voidaan löytää ne tekijät, jotka muodostavat ilmiön tutkittavan kokemusten pohjalta. Pyrin tässä tutkimuksessa tavoittamaan tutkittavien kokemukset mahdollisimman alkuperäisinä ja monipuolisina. Olin kiinnostunut siitä, miten maahanmuuttajat ovat kokeneet sopeutumisen suomalaiseen elämään.

Fenomenologinen deskriptio tarkoittaa ilmiön kuvaamista, joka liittyy fenomenologian perustavoitteeseen. Teorian mukaan puhdasta yksilön kokemuksen kuvailua pidetään mahdottomana, joten tutkimuksen pyrkimyksenä on antaa mahdollisimman tarkka kuvaus yksilön kokemuksista. Deskriptio liittyy sekä aineistonkeruuseen että tutkimusaineiston analyysivaiheeseen. Aineistonkeruussa deskriptio tarkoitti tässä tutkimuksessa sitä, miten maahanmuuttajien antama kuvaus vastasi heidän alkuperäisiä kokemuksiaan sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Aineiston analyysivaiheessa deskriptio tarkoitti pyrkimystäni tutkijana tavoittaa tutkittavien kokemus mahdollisimman alkuperäisenä, ja jos merkitys oli ristiriitainen, pyrin kuvamaan tämän ristiriitaisuuden (vrt. Perttula, 1995). Fenomenologista deskriptiota ja tulkintaa ei nähdä toisilleen vastakkaisina, mutta ne erotetaan käsitteellisesti toisistaan. Ristiriita häviää, kun deskriptiivisyyttä pidetään psykologisen tutkimuksen päämääränä, jonka täydellinen toteutuminen tiedetään mahdottomaksi. Tällä tavalla ymmärretty deskriptiivisyys sisältyi käsitykseeni fenomenologisesta psykologiasta ja soveltui tutkimusasetteeksi merkityksinä ilmenevän sopeutumisen kokemuksen psykologisessa tutkimuksessa.

Giorgin (1986, 1994) käyttämän rakenteen käsitteen sijaan voidaan käyttää käsitteitä merkitystihentymä tai merkitysverkosto. Merkitystihentymällä viitataan merkitysten välisiin sisällöllisiin yhteyksiin ja kiteytymiin (Perttula, 1995). Merkitysverkostolla puolestaan viitataan siihen merkitystihentymien kokonaisuuteen, joka on empiirisen tutkimuksen tutkimuskohteena. Merkitysverkostot ovat erilaisten merkitystihentymien kokonaisuuksia, jotka riippuvat tutkimukselle asetetusta sisällöllisestä tavoitteesta. Tutkimuksessani oli tavoitteena tuoda esille maahanmuuttajien kokemusten moninaisuus ja selkiyttää sopeutumisen kokemuksen rakennetta.

Tutkimuksessani käytin lyhyeen haastattelurunkoon perustuvaa avointa teemahaastattelua. Empiirisen fenomenologisen psykologisen metodin mukaisesti pyrin haastattelun aikana sulkeistamaan tutkittavaan ilmiöön liittyviä enakkokäsityksiäni, mikä tarkoitti, että yritin siirtää nämä mielestäni syrjään ja keskityin vain haastateltavan kokemusten kuuntelemiseen. Tavoittelemani tieto oli tutkittavana olevien ihmisten kokemus. Tällaisessa tutkimuksessa täytyy ymmärtää, että ihminen on yksilöllinen olento, jolla on oma elämä, ja hän kokee ympäröivän maailman omalla ainutlaatuisella tavallaan.

6.3 Analyysimenetelmästä

Tutkimukseni aineiston analyysi eteni Perttulan (1995) Suomessa eteenpäin kehittämän fenomenologisen psykologian empiirisen analyysin kahden päävaiheen ja seitsemän alavaiheen mukaan. Tutkimuksen analyysi eteni perinteisesti näissä kahdessa päävaiheessa ja lopulta kolmannessa vaiheessa muodostin erilaiset maahanmuuttajatyypit.

Ensin muodostin yksilökohtaiset merkitysverkostot kuvailemalla aineiston analyysin aikana yksilökohtaisen merkitysverkoston muodostumista seuraavien vaiheiden mukaan:

1. vaihe: Perusteellinen tutustuminen aineistoon.
2. vaihe: Tutkimusaineistoa jäsentävien sisältöalueiden muodostaminen.
3. vaihe: Tutkimusaineiston jaottelu merkityksen sisältäviin yksiköihin.
4. vaihe: Merkityksiä sisältävien yksiköiden muuntaminen tutkijan kielelle.
5. vaihe: Merkitystihentymien sijoittaminen merkityksen sisältävään yksikköön.
6. vaihe: Sisältöalueittain etenevän yksilökohtaisen merkitysverkoston muodostaminen.
7. vaihe: Sisältöalueista riippumattoman yksilökohtaisen merkitysverkoston muodostaminen.

Toiseksi muodostin kaikista yksilökohtaisista merkitysverkostoista yleisen merkitysverkoston, joka kuvaa maahanmuuttajan kotoutumisen ilmiötä yleisenä tarinana. Analyysin tein seitsemänvaiheisena.

1. vaihe: Yksilökohtaisten merkitysverkostojen jakaminen merkityksen sisältäviin yksiköihin.
2. vaihe: Aineiston kokonaisuutta jäsentävien sisältöalueiden muodostaminen.
3. vaihe: Merkityksen sisältävien yksiköiden sijoittaminen sisältöalueisiin.
4. vaihe: Laajojen sisältöalueiden jakaminen spesifeihin sisältöalueisiin.
5. vaihe: Spesifin yleisen merkitysverkoston muodostaminen sisältöalueittain.
6. vaihe: Sisältöalueittain etenevän yleisen merkitysverkoston muodostaminen.
7. vaihe: Ilmiön yleisen merkitysverkoston muodostaminen.

Kolmanneksi muodostin maahanmuuttajien sopeutumista kuvaavia erilaisia ryhmiä eli tyyppejä yksilökohtaisten merkitysverkostojen pohjalta käyttäen aineistona osaa heidän kokemuksistaan.

7 SOPEUTUMISTUTKIMUKSEN ANALYYSI

7.1 Yksilökohtaisen merkitysverkoston analyysi

Fenomenologisen psykologian empiirisessä tutkimuksessa korostuu erityisesti tutkimuksen kohteena olevan ihmisen toiseuden ymmärtämisen ongelma, eli se, miten toista ihmistä voi parhaiden ymmärtää ja miten sen voi tuoda esiin tutkimustekstissä. Pohdin sitä paljon ja palasin usein haastatteluteksteihin analyysivaiheessa. Muodostin yksilökohtaiset merkitysverkostot Perttulan (1995) esittelemän menetelmän mukaisesti käyden läpi seitsemän analyysivaihetta.

1. vaihe. Haastattelin kaikki maahanmuuttajat itse. Eläydyin tutkittavan kotoutumiskokemukseen sulkeistamalla ennakkokäsitykseni asiasta. Reflektoin tietoisesti tutkittavaan ilmiöön liittämäni merkityssuhteita ja pyrin siirtämään ne syrjään tutkimusprosessin ensimmäisen vaiheen ajaksi. Pyrin minimoimaan ennakkokäsitysteni sekoittumisen tapaani hahmottaa maahanmuuttajien kokemusta (Perttula, 1995b). Olin aikaisemmin tutustunut pintapuolisesti ilmiötä koskevaan teoreettiseen kirjallisuuteen. Tutkimuksen tässä vaiheessa en lue- nut fenomenologisen psykologian metodia kuvaavaa kirjallisuutta.

2. vaihe. Ennakkokäsitysteni sulkeistamisen ja tutkimusaineiston usean huolellisen lukemiskerran jälkeen muodostin koko tutkimusaineistoa jäsentävät sisältöalueet. Löysin tutkimusaineistostani kaikille tutkittaville yhteisiä situaa- tion rakennetekijöitä, jotka olivat:

1. muutto Suomeen
2. suomen kielen opiskelu
3. sopeutuminen suomalaiseen kulttuuriin
4. rasismien ja syrjäyttämisen kohtaaminen
5. tukiverkosto
6. oma kulttuuri
7. työ ja koulutus Suomessa
8. vapaa-aika ja harrastukset
9. minäkäsitys

Tutkittavat kuvasivat näihin situaation rakennetekijöihin liittyviä kokemuksellisia merkityksiä. Koin, että tutkimusaineiston tällainen jäsenitys oli paras mahdollinen.

3. vaihe. Jaoin kaikki haastattelutekstit kokonaisuudessaan merkityksen sisältäviin yksiköihin. Pysin olemaan tarkasti selvillä siitä, että yksiköiden jaottelu tapahtuisi psykologisesta näkökulmasta. Poistin haastatteluaineistosta tutkittavia identifioivat kohdat.

Esimerkki tutkimusaineiston jaottelusta (haastateltava 11)

H11: Minä afganistanilainen, minulla on perhe, viisi lasta ja vaimo. Me tulimme Suomeen helmikuussa vuonna 2003 Iranista. Olimme neljä vuotta Iranissa pakolaisena, mutta 2003 tuli Suomen Amnesti ja sitä kautta voisimme tulla Suomeen. ...Suomessa...Tulimme Suomeen,... meidät lähetettiin pieneen kuntaan Pirkkalaan. Siellä ei ollut meidän kotimaan... miehiä ja myös perheitä. Ja viisi kuukautta oli vähän vaikea kun ei ollut mitään kulttuuri. Kun minä nyt arvelen myöhemmin vähän aika ... maahanmuuttajia vähän auttaa kaupunkiin, jossa on paljon ulkomaalaisia ja tapahtumia ja myös suhteita. Mutta kun ollaan yksin ja sitten toisin, kun minä olin monta kuukautta kielikurssilla. /

T: Kenen kanssa te asioitte, minkälaisia asioita saitte hoitaa tulkin välityksellä?

H11: Kun olimme ... KELA:lla, meille tuli tulkki. Kun me emme tietäneet asioista, oli tulkki varattu. Emme tienneet mitä tehdä ja me odotimme. Kunnan sosiaalityöntekijä auttoi monta asiaa, työvoimatoimistoon, ja myös maistraattiin. Kun olimme asiakkaat myöhemmin, hoidimme asioita itsenäisesti... ei tarvinnut kenelle auttaa, vähitellen kun opiskelimme suomea. /

T: Sinä osaat sitten englantia? Onko näin?

H11: Joo, kyllä. Mutta olen... unohtanut paljon. /

T: Miten nopeasti lapset pääsivät kouluun ja päivähoitoon?

H11: Lapset menivät valmistava koulu, ainakin minä ajattelin, että meille oli ongelmia. Ongelmia oli, mutta minä en voinut mahtaa mitään. Kun lapset menivät 6. luokkaa, heillä oli vähän vaikea oppia. Kun he menivät vähän ylempään luokkaan, heillä oli vähän vaikea, mutta kun he menivät 1. luokalle tai 3. luokalle, heillä ei ollut niin vaikea, koska koulutusta oli ihan riittävästi. /

4. vaihe. Metodin tässä vaiheessa korostuu sulkeistamisen vaatimus, koska tutkittavien ilmaisemat merkitykset kohtaavat tutkijan kokemassa maailmassa olevat merkitysyhteydet. Minulta vaihe vaati intensiivistä keskittymistä ja vastaanottoherkkyyttä. Pysin jokaisen merkityksen sisältävän yksikön kohdalla vastavuoroiseen reflektioon, kunnes kykenin ilmaisemaan sen ydinmerkityksen tutkijan kielellä. Monta kertaa oli tarpeellista palata edelliseen vaiheeseen. Pysin siihen, että ymmärtäisin tutkittavan ilmaisun mahdollisimman hyvin ja että tavoittaisin sen hänen kokemuksensa mukaisesti.

Esimerkki merkityksiä sisältävien yksiköiden muuntamisesta tutkijan kielelle (haastateltava 11)

Haastateltavan ilmaisu:

T: Olet ollut monessa paikassa, mikä oli sinulle mielenkiintoisin, missä sä voisit jatkaa kouluttautumista? Mitä voisi ajatella tulevaisuudessa?

H11: Hah... minä ... minä en ole vielä päättänyt, mitä minä haluan. Kaikki olivat minulle vähän outoja. ...Minä ...minun täytyy vielä vähän ajatella...vähitellen selvitän oikeat asiat. Nyt tämä minulle vähän vaikea.

T: Olit Punaisessa Ristissä, oliko siellä jotain mielenkiintoista sinulle?

H11: Joo... ei, ei, ei.

Muunnettu teksti:

HÄN KERTOO, ETTÄ HÄN ON OLLUT USEAMMASSA PAIKASSA TYÖHARJOITTELUSSA, MUTTA EI OIKEIN OSAA PÄÄTTÄÄ, MITÄ HALUAISI OPISKELLA. KAIKISSA TYÖHARJOITTELUPAIKOISSA HÄNELLÄ OLI VÄHÄN OUTO OLO. TÄLLÄ HETKELLÄ HÄNELLÄ ON VAIKEAA. HÄNEN TÄYTYY VIELÄ MIETTÄÄ JA SITTEN HÄN TOIVOO SAAVANSA SELVILLE, MITÄ HÄN HALUAA.

5. vaihe. Tämän vaiheen suoritin leikkaa ja liimaa -periaatteella itse hyödyntämättä tietojenkäsittelyohjelmia. Pysin sijoittamaan jokaisen merkityksen sisältävän yksikön yhteen sisältöalueeseen. Kun kielelliset ilmaisut sisälsivät myös toisiinsa kietoutuneita useampaan sisältöalueeseen liittyviä merkityksiä, siirsin tekemäni muunnoksen useampaan sisältöalueeseen.

Esimerkki tihentymien sijoittumisesta merkityksen sisältävään yksikköön (haastateltava 11)

Haastateltavan ilmaisu:

T: Oletko sä rohkea ihminen?

H11: En ole rohkea. ...Minä ... minä olen semmoinen ihminen, että minä en voi näyttää muille, millainen minä olen. ...He voivat ymmärtää, mutta minä en, minä en voi näyttää, mitä minä olen, kuka minä olen. ...Toisaalta minä olen ahkera Suomessa, siksi, että minä asun Suomessa, minun suomen kielen taito on parantunut. ...Olen seurannut paljon, kuunnellut paljon. Internetissä luen paljon. Minä luen paljon artikkeleita, myös minä hyvin osaan suomen kieltä. En voi kirjoittaa ja puhua, mutta minä voin lukea. Kun sinä sanot jonkun sanan, minä ymmärrän hyvin tämän sanan... Minä ymmärrän, kuka puhuu kauniisti, kuka puhuu huonosti suomen kielellä. Kun joku käyttää suomen kieltä kauniisti, minä näytän, minä nautin. Tavalliset ihmiset eivät tyyty minua, siksi minä ...

T: Missä sä tällä hetkellä olet?

H11: Minä unohdin sanoa, minä olen urasuunnittelu kursilla. Olen lopettanut.

T: Se oli just se. Saitko sieltä ideoita?

H11: ...minä tiedän koulutuksia.

Muunnettu teksti:

HÄN AJATTELEE, ETTEI HÄN OLE ROHKEA IHMINEN. HÄN KERTOO OLEVANSA UJO; HÄN EI VOI NÄYTTÄÄ TAI KERTOAA MUILLE, MILLAINEN IHMINEN HÄN ON. TÄLLÄ HÄN TARKOITTAÄ, ETTÄ IHMISTEN ON YMMÄRRETTÄVÄ, MILLAINEN HÄN ON, MUTTA HÄN ITSE EI VOI NÄYTTÄÄ, MIL-

LAINEN JA KUKA HÄN ON. HÄN KERTOO, ETTÄ TOISAALTA HÄN ON AHKERA IHMINEN, KOSKA HÄN ASUU SUOMESSA JA ON OPPINUT SUOMEN KIELEN HYVIN. HÄN LUKEE PALJON JA MYÖS SUOMALAISTA KAUNOKIRJALLISUUTTA. HÄN YMMÄRTÄÄ, KUKA OSAA PUHUA SUOMEA KAUNIISTI, JA HÄN NAUTTII SELLAISESTA PUHEESTA. HÄN KOKEE, ETTÄ KESKINKERTAISUUS EI TYYDYTÄ HÄNTÄ, JA SIKSI HÄN ON ETSIMÄSSÄ OMAA OIKEAA PAIKKAANSA, KOSKA HÄN TUNTEE OMAT VOIMAVARANSA JA OSAAMISENSA.

6. vaihe. Tutkimuksen tässä vaiheessa tiivistin merkityksiä sisältävät yksiköt sisällöllisesti toisiinsa. Pyrin löytymään sekä toistuvia että ainutkertaisuudessaan merkittäviä merkitystihentymiä, koska kielelliset ilmaisut ilmaisivat sisällöltään samanlaisia ja toisiinsa läheisesti liittyviä merkityssuhteita. Sisältöalueittainen yksilökohtainen merkitysverkosto on kertomus, jossa yksi sisältöalue muodostaa yhden kappaleen. Tässä vaiheessa huolehdin, ettei tärkeää tietoa jää pois.

Esimerkki sisältöalueittain etenevästä yksilökohtaisen merkitysverkoston muodostamisesta lyhennettynä (haastateltava 12)

1. Muutto Suomeen

Hän kertoo, että muutti Suomeen neljä vuotta sitten ja tämä haastattelu on hänen elämässään toinen. Kun hän muutti Suomeen, hän ajatteli, että nyt hän voi unohtaa kaikki huonot muistot.

2. Suomen kielen opiskelu

Hän kertoo, että oli ollut 8 päivää Suomessa, kun hän pääsi ensimmäiselle suomen kielen kurssille koulutusprojektiin. Suomessa opetetaan suomea suomeksi ja joskus nopeasti. Suomen kieli oli hyvin vieras ja outo. Hän kertoo, että kursilla luettiin samaa tekstiä monta kertaa. Hän ajatteli, että Suomen valtiolle ja työvoimatoimistolle pitäisi olla tärkeää, ettei maahanmuuttaja olisi kurssilla vain 8 euron päiväkorvauksen vuoksi. Hänen mielestään esimerkiksi työvoimatoimistossa pitäisi olla töissä henkilö, joka keskustelisi jokaisen kanssa kurssin päättyessä siitä, mitä maahanmuuttaja oppi ja mitä seuraavaksi voisi opiskella tai mihin mennä töihin. Jatkuva kurssien kiertäminen ilman päämäärää ei auta elämässä eteenpäin pääsemisessä. Hän kertoo, että monelle tällainen kurssielämä on tylsää ja voi aiheuttaa sekä rikoksia että laittoman työn tekemistä.

3. Sopeutuminen suomalaiseen kulttuuriin

Hän aikoo asua Suomessa monta vuotta ja sitten, kun hänen kotimaansa tai joku toinen maa on turvallinen, hän muuttaa Suomesta pois. Hän kertoo, että hän on Suomessa oppinut hyvän ammatin. Hänestä Suomessa on turvallista asua. Hän on kokopäivätyössä, ja talossa, jossa hän asuu, on rauhallisia naapureita.

Hän pohtii ulkomaalaisten ja pakolaisten asemaa Suomessa. Kerran hän kysyi suomalaiselta kaveriltaan, onko hänellä ulkomaalaisia kavereita. Tämä oli sanonut ulkomaalaiseksi kaverikseen romanipojan. Hän miettii, miten henkilö voi olla ulkomaalainen, kun hänen sukunsa on asunut Suomessa jo 500 vuotta.

Hän tarkoittaa, että suomalaisten mielestä voi. Hän pohtii nykyisten maahanmuuttajien asemaa tulevaisuudessa.

4. Rasismin ja syrjäyttämisen kohtaaminen

Hän kertoo, että työpaikalla hän koki epäoikeudenmukaisuutta siitä huolimatta, että yritti kovasti tehdä hyvää työtä ja oli avulias. Työharjoittelun aikana työyhteisössä oli henkilö, joka ei pitänyt ulkomaalaisista ja heitteli myös rasistisia ilmauksia. Muu työyhteisö ei hyväksynyt tällaista suhtautumista häntä kohtaan. Hän ajattelee, että tämä maa on suomalaisten maa huolimatta siitä, että ulkomaalainen voi saada Suomen kansalaisuuden. Hän kokee, että liikennepoliisit ovat olleet epärehellisiä ja syyllistäneet häntä asioista, jotka eivät olleet totta. Hän pitää poliisilaitosta tärkeänä. Hän kertoo, että hän haluaa luottaa siihen, etteivät kaikki poliisit ole rasistisia. Hän ajattelee, että kun suomalaiset eivät puhu, hymyilevät vain, he osoittavat, että he eivät ole rasistisia.

5. Sosiaalinen tukiverkosto

Hän kertoo, että hänellä on sisarusia ja sukulaisia ja myös tyttöystävä. Hänelle kävi ikävästi silloin, kun hän oli sairauslomalla ja hän joutui tietämättömyyttään olemaan välillä ilman rahaa. Hän kärsi nälkää ja lainasi kavereilta. Myöhemmin hän sai kaikki tuet, mutta välillä hän kärsi. Hän koki, ettei hänelle selitetty työvoimatoimistossa asioiden hoitamista tarpeeksi. Hän arvelee saaneensa tästä kokemuksesta hyvän oppitunnin tulevaisuutta varten. Lääkäri auttoi häntä asioiden selvittämisessä työvoimatoimiston kanssa. Hänen mielestään monimutkaisessa tilanteessa viranomaisten olisi pitänyt täsmällisesti selittää, miten hänen täytyy toimia. Hän kertoo ihmettelevänsä, miten tällaista voi sattua Suomessa.

6. Oma kulttuuri

Hän kertoo, että uskonto on hänelle tärkeä asia. Suomessa ihmiset ovat vapaita ja uskonto on ihmisen oma asia. Hän kertoo, että kotona he puhuvat äidinkieltä ja toimivat oman kulttuurin tapojen mukaan.

7. Työ ja koulutus Suomessa

Häntä onnisti, kun kuukauden pituisen työharjoittelun jälkeen hänelle tarjottiin töitä. Hän haluaisi opiskella vielä jonkin toisen ammatin, mutta hänellä ei ole selkeitä suunnitelmia. Hän pitää metallialan työstä siitä huolimatta, että hänen selkensä on kipeä. Hän kertoo, että työpaikassa on trukki ja nostureita, joiden avulla voi nostaa painavia tuotteita.

8. Vapaa-aika ja harrastukset

Vapaa-aikaa hänellä on vähän. Joskus hän menee pelaamaan jalkapalloa ja joskus veljen tai tuttavien kanssa kaupungille.

9. Minäkäsitys

Hän on avulias sekä kotona että työpaikalla. Työpaikalla hän on tehnyt työtä kovasti ja hyvin. Hän kertoo haluavansa opiskella vielä jonkin toisen ammatin, mutta hänellä ei ole selkeitä suunnitelmia. Uskonto on hänelle tärkeä asia. Hän on vapaa päättämään sekä pahasta että hyvästä omassa elämässään. Hän kertoo, että on huolestunut, kun joku nuori maanmies juo alkoholia, josta tulee vain paha olo.

7. vaihe. Viimeisessä vaiheessa asetin edellisessä vaiheessa muodostetut sisältöalueet toisiinsa. Tämän vaiheen huolellinen toteuttaminen on tärkeää tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Pyrin mahdollisimman selkeään ja systemaattiseen kuvaukseen siitä, millaisena maahanmuuttajien sopeutuminen heidän kokemassaan maailmassa kotoutumisprosessin aikana näyttäytyy. Perttulan (1995) mukaan tämä on metodin viimeinen vaihe, joka vastaa tutkijan omaksumaa holistista ihmiskäsitystä.

7.2 Yleisen merkitysverkoston analyysi

1. vaihe. Tutkimuksen tässä vaiheessa siirrytään yksilökohtaiselta yleiselle tasolle tavoitteena tarkastella tutkittaville yhteisiä merkityksiä. Tässä vaiheessa jaoin kunkin yksilökohtaisen merkitysverkoston merkityksen sisältäviin yksiköihin. Sen jälkeen tiivistin kunkin yksikön keskeisen merkityksen tutkijan kielelle. Tästä eteenpäin merkitysten yksilöllisyys häivytettiin ja kiinnostus kohdentui kuviteltuun yleiseen kokemukseen. Yleinen merkitysverkosto on minun muotoilemani, joten se poikkeaa jonkin verran haastatteluaineistosta.

2. vaihe. Reflektoin yksilökohtaisia merkitysverkostoja ja muodostin erottamistani ja tiivistämistäni merkityksiä sisältävistä yksiköistä aineiston kokonaisuutta jäsentävät sisältöalueet. Muodostamani sisältöalueet olivat:

1. muutto Suomeen ja suomen kieli
2. sopeutuminen suomalaiseen kulttuuriin
3. oma kulttuuri
4. syrjäytyminen ja rasismi
5. sosiaalinen tukiverkosto
6. työ
7. suomalainen koulu
8. vapaa-aika
9. minäkäsitys

3. vaihe. Tässä vaiheessa tavoitteenani oli tuoda yksityiskohtaisesti esille kunkin sisältöalueen tilanteen rakennetekijät ja asettaa sisältöalueisiin sijoitetut tiivistetyn merkityksen sisältävät yksiköt sisällöllisesti toisiinsa. Sijoitin leikkaa ja liimaa -menetelmällä merkityksiä ilmaisevat yksiköt sisältöalueisiin. Seuraa-

vissa esimerkeissä merkityksiä on yleistetty eri haastateltavien kokemuksista (haastateltavan numero on lainauksen lopussa).

Esimerkkejä:

Suomen kielen opiskelu

Hän muutti Suomeen kolme vuotta sitten perheensä kanssa. Hän opiskeli siskon kanssa koulun valmentavalla luokalla jonkin verran suomea.

Kun hän opiskeli koulutusprojektissa, hän ymmärsi, että hän voi opiskella suomea enemmän ja nopeammin. Hän koki suomen opiskelun toisaalta pakolliseksi, kun äidinkiellällä ei voinut kommunikoida. Toisaalta kielen opiskelu oli hauskaa (10).

YLEISKUVAN SAAMINEN ELÄMÄSTÄ SUOMESSA JA AMMATILLISESTA KOULUTUKSESTA; SUOMEN KIELEN OPISKELUN KOKEMINEN HAUSKAKSI KOULUTUSPROJEKTISSA; YMMÄRRYS NOPEAMMASTA SUOMEN OPISKELUSTA KOULUTUSPROJEKTISSA.

Hän kertoo, että alkuvaiheessa englannin kielen osaamisesta oli apua, kun suomen oppiminen oli vaikeaa. Puoliso tuki hänen suomen opiskeluaan. Nyt hän on helpottunut, kun hän ymmärtää, mitä muut puhuvat. Hän kertoo, että kurssit ovat monikulttuurisia ja kommunikointi sujuu hyvin, kun yhteinen kieli on suomi. Hän sanoo, että paluumuuttajille kielen oppiminen on helpompaa, koska he ovat opiskelleet alkeita kotimaassaan. Hän pitää aikuisena opiskelusta ja kokee sen hyödylliseksi. Kurssien opetuksesta Suomessa hän pitää myös. Hän katsoo televisiosta uutisia ja elokuvia, koska se auttaa häntä ymmärtämään suomenkielistä puhetta (3).

SUOMEN KIELEN OPISKELUN VAIKEUS ALUKSI; ENGLANNIN KIELEN OSAAMISEN HYÖTY OPISKELUSSA JA ASIOIMISESSA; KOMMUNIKAATIO MUKAVAA MONIKULTTUURISELLA KIELIKURSSILLA; OPISKELUN MIELEKKYYS JA HYÖTY AIKUISENA; TYYTYVÄISYYS OPETUKSEEN KURSSILLA; SUOMALAISTEN TV-KANAVIEN KATSOMINEN SUOMEN KIELEN YMMÄRTÄMISEKSI.

Sopeutuminen

Suomessa kaikki on erilaista verrattuna hänen kotimaahansa. Suomalaiset ovat hiljaisia ja kiireisiä. Hän ei pidä Suomessa siitä, että aina on kiire. Hän ymmärtää, että koska hän asuu Suomessa, hänen täytyy kunnioittaa tätä maata. Joulusta hän pitää, koska silloin kaikkialla on kauniita koristeita ja ihmiset antavat toisilleen lahjoja (09).

SUOMALAISEN KULTTUURIN KOKEMINEN ERILAISEKSI; SUOMALAISTEN KOKEMINEN HILJAIKSI JA KIIREIKSI IHMISIKSI; MAAHANMUUTTAJANA SUOMEN KUNNIOITTAMINEN; JOULUSTA PITÄMINEN, KOSKA SE ON KAUNIS JUHLAPYHÄ.

4. vaihe. Analyysin tässä vaiheessa jaoin muodostamani kahdeksan sisältöaluetta kutakin jäsentäviin spesifisiin sisältöalueisiin. Tavoitteenani oli pilkkoa kunkin sisältöalueen tilanteen rakennetekijä yksityiskohtaisempiin alueisiin ja saada esiin aiempaa eriytyneempiä merkityksiä. Tämä pilkkomistyö oli yhteydessä laajaan sisältöalueeseen, ja siten löydetty merkitykset olivat yhteydessä toisiinsa kokonaisuuden kannalta. Jaoin kunkin sisältöalueen erilaisiin spesifisiin sisältöalueisiin.

Esimerkkejä:

1. Suomen kielen opiskelu
 1. a) Suomen kielen opiskelun tärkeys
 2. a) Tyytyväisyys suomen kielen opiskeluun
 2. b) Tyytymättömyys suomen kielen opiskeluun
2. Suomeen sopeutuminen
 1. a) Sopeutumisen tärkeys
 2. a) Oman paikan löytäminen on tärkeää
 2. b) Oman paikan löytäminen ei ole tärkeää
3. Tyytyväisyys sopeutumiseen
 3. a) Tyytyväinen sopeutumiseen
 3. b) Tyytymätön sopeutumiseen

5. vaihe. Sijoitin spesifeihin sisältöalueisiin laitettuja tiivistettyjä merkityksiä sisältävät yksiköt sisällöllisesti toisiinsa. Kyseessä on Perttulan (1995) mukaan spesifinen yleinen merkitysverkosto, joka muodostetaan erikseen jokaisesta spesifistä sisältöalueesta. Seuraavassa esimerkissä on osa merkitykseen liittyvästä spesifistä yleisestä merkitysverkostosta.

Työn merkitys

1. a) Työtä pidetään selkeästi tärkeänä elämän osa-alueena ja se koetaan elämässä eteenpäin pääsemisen keinoksi. Työ on tärkeä myös työeläkkeen saamisen vuoksi. Työharjoittelupaikan ja työpaikan löytämisessä oma-aloitteisuus ja aktiivisuus korostuvat. Oppisopimuskoulutukseen pääsy koetaan niin ikään tärkeäksi työpaikan saannissa. Tärkeää on säilyttää realistisuus elämässä. Työn kautta toivotaan taloudellista hyvinvointia ja tyytyväisyyttä elämään.
2. a) Tyytyväisyyttä koetaan, kun pärjätään työharjoittelupaikassa ja työssä ja kun sopeudutaan nopeasti työelämään ja pärjätään työtehtävissä. Tyytyväisyyttä saa aikaan myös kommunikointi työkavereiden kanssa, työn sisältö ja kommunikaatio suomalaisten kanssa suomeksi. Uusien asioiden oppiminen koetaan mielekkääksi.
2. b) Tyytymättömyyttä koetaan, kun suomalaiset ovat ennakkoluuloisia maahanmuuttajia kohtaan, heiltä puuttuu luottamus maahanmuuttajia

kohtaan työssä, rasistisia tilanteita kohdataan työpaikalla, oikean työpaikan löytäminen on ongelma tai kun kotimaan työkokemus ei sovi tai sitä ei voida soveltaa Suomessa. Ensimmäisen työharjoittelupaikan tehtävien kokeminen fyysisesti raskaaksi ja vaikeiksi aiheutti myös tyytymättömyyttä.

3. Tulevaisuus

3. a) Tulevaisuuden työuran selkiytyminen koetaan positiiviseksi. Sen koetaan selkiytyvän työharjoitteluajankana. Kotimaan korkeakoulututkimuksen rinnastaminen Suomessa on työuran kannalta järkevää. Työharjoittelun aikana suomen kielen oppimisen motivaatio lisääntyi. Myös englannin kielen osaaminen koetaan positiiviseksi työuran suunnittelussa.

3. b) Työuran negatiivisuus tulevaisuudessa

Jatkuva kielenkursseiden kiertäminen ei auta elämässä eteenpäin.

Työvoimatoimistoon tai johonkin toiseen paikkaan toivotaan ihmistä, joka keskustelisi edellisen koulutuksen saavutuksista sekä seuraavasta koulutusreitistä. Ei haluta keskinkertaisuutta elämässä. Tukea työvoimatoimiston virkailijalta työuran suunnittelussa ja kehittämisessä ei koeta tarpeelliseksi.

6. vaihe. Analyysin tässä vaiheessa suhteutin kunkin sisältöalueen spesifit yleiset merkitysverkostot toisiinsa ja muodostin kunkin sisältöalueen yleisen merkitysverkoston. Se vaati minulta huolellista reflektiota edellisten vaiheiden tapaan. Kuvasin tutkimuksen yhdeksän sisältöalueen yleiset merkitysverkostot säilyttäen niiden teemat ennallaan: muutto Suomeen ja suomen kielen opiskelu, sopeutuminen suomalaiseen kulttuuriin, oma kulttuuri, syrjäytyminen ja rasismi, sosiaalinen tukiverkosto, työ, suomalainen koulu, vapaa-aika sekä minäkäsitys.

7. vaihe. Metodien viimeisessä eli seitsemännessä vaiheessa yhdistin sisältöalueet tutkittavan ilmiön yleisenä merkitysverkostona ilmaistavaan muotoon. Pyrin hahmottamaan maahanmuuttajan sopeutumista kotoutumisprosessissa riippumatta sitä jäsentävistä sisältöalueista. Tarkoitukseni oli tavoittaa keskeiset yleiset sopeutumiseen liittyvät merkitykset kahdentoista 19–49-vuotiaan maahanmuuttajan elämäkokemuksista.

7.3 Maahanmuuttajien luokittelu sopeutumisen perusteella

Perttula (1995) pitää mahdollisena myös typologioiden muodostamista yksilökohtaisten merkitysverkostojen pohjalta. Analysoin kaikki yksilökohtaiset merkitysverkostot ja yritin löytää samankaltaisia piirteitä, jotka kuvaisivat maahanmuuttajien sopeutumista kotoutumisprosessissa. Käyttäen yksilökohtaisista merkitysverkostoista vain osaa muodostin samankaltaisuuksien perusteella kolme sopeutujatyyppeä haastateltavien silloisen elämäntilanteen mukaan: selviytyjä, realistinen sopeutuja ja sinnittelijä.

8 SOPEUTUMISTUTKIMUKSEN TULOKSET

8.1 Yksilökohtaiset merkitysverkostot

Tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajista naisia oli seitsemän ja miehiä viisi. Tutkittavista viisi oli 19–29-vuotiaita nuoria aikuisia ja seitsemän 30 vuotta täyttäneitä. Etniseltä taustaltaan heistä neljä oli venäläisiä, neljä afganistanilaisia ja neljä kurdia. Heillä kaikilla oli kokemuksia kotoutumisesta muutaman vuoden ajalta ja kaikki olivat vapaaehtoisesti haastattelussa mukana. Tässä tutkimuksessa haastatelluista käytetään lisäksi nimityksiä tutkittava ja tutkimukseen osallistunut. Käytetyn nimityksen valinnalla olen pyrkinyt selkeään luettavuuteen.

Haastateltava 1 (venäläinen 19-vuotias mies, 3 vuotta Suomessa, kävi kotimaassa peruskoulun, ei ammatillista koulutusta ja työkokemusta kotimaasta; koherenssin tunteen pistemäärä 2005: 35,8 / 2007: 55,3)

Hän tuli Suomeen kolme vuotta sitten alaikäisenä äitinsä kanssa. Hän oli vihainen äidille eikä halunnut muuttaa, mutta nyt hän ymmärtää olleensa väärässä, koska äiti on aina tukenut häntä sopeutumisessa ja opiskelussa. Muutos ajattelussa johtui siitä, että hän sopeutui eikä enää kaivannut menneisyyttä. Hän tuli isäpuolen kanssa heti hyvin toimeen ja tämä otti hänet mukaan pelaamaan jalkapallojoukkueeseen. Alussa hän puhui isäpuolen kanssa englantia. Hän kertoo, että ensimmäinen vuosi Suomessa oli surkea, koska hänellä oli ikävä kotimaata ja kavereita.

Silloin hän opiskeli suomen kielen alkeita koulutusprojektissa, jossa oli paljon ulkomaalaisia, mutta hänellä ei ollut kavereita. Hän ei mielestään oppinut kovin paljon suomea. Hän ei puhunut paljon vaan opiskeli ja opiskeli. Seuraavana vuonna suomen kielen koulutuksen aikana hän löysi kavereita. Kristillisessä opistossa hän opiskeli suomalaisten kanssa samassa ryhmässä ja oppi puhumaan myös puhekieltä. Vuoden päästä hän sai suomen kielen todistuksen ja hakeutui ammattikouluun viestinnän linjalle.

Hän on sopeutunut suomalaiseen kulttuuriin ja nyt hänellä on paljon kavereita, joilta hän on oppinut suomen kieltä ja suomalaista elämää. Hän tulee hyvin toimeen sekä suomalaisten että ulkomaalaistaustaisten ihmisten kanssa. Ammateista puhuttiin oppitunneilla, mutta hän ei muista saaneensa opinto-ohjaajalta henkilökohtaisia neuvoja. Hän sai kristillisestä opistosta hyvän oppiaineiden keskiarvon: seitsemän pistettä.

Nykyisen ammatin valintaan vaikuttivat koulukaverit. Nyt hän ajattelee olevansa väärällä alalla, josta hän ei enää pidä. Koulutuksessa oli tarjolla kaksi linjaa, joista hän halusi valita tietokoneinlinjan. Hän oli kuitenkin kipeänä ja paljon poissa, eikä hän päässyt opiskelemaan toivottua alaa. Nyt hän suorittaa tämänhetkisen koulutuksensa loppuun, ja haluaa sitten opiskelemaan jo aiemmin tavoittelemaansa audiovisuaalista alaa.

Hän pitää Suomen rauhallisesta ja turvallisesta elämästä. Täällä voi olla ulkona vapaasti pelkäämättä, kun taas kotimaassa oli usein oltava kotona. Nuorison käyttäytymisessä hän ei ole huomannut isoja eroja. Hänen mielestään eri maiden nuoret ovat melko samanlaisia. Tapakulttuuri Suomessa on erilaista. Esimerkiksi hänen kotimaassaan karkkeja tarjotaan kaikille, mutta täällä vain yhdelle. Suomalaiset eivät puhu paljon eivätkä tuntemattomille lainkaan. Bussissa kukaan ei istu toisen viereen. Koulussa hän tapaa kavereita, joiden kanssa hän pelaa myös jalkapalloa ja jotka kylälevät hänen luonaan. Hän sopeutui nopeasti ja ilman ongelmia Suomeen, koska hän ajatteli realistisesti ja ymmärsi, että on pakko eikä paluuta takaisin ole.

Hän kävi kotimaassa peruskoulun ja opiskeli kaksi vuotta lukiossa, jossa oli tarjolla eri linjoja ja syventäviä kursseja. Hän opiskeli vuoden luonnontieteitä, kemiaa ja matematiikkaa. Hänellä ei ollut haaveammattia, koska hän tiesi muuttavansa Suomeen, joten hän vain opiskeli. Hänestä opiskelu Suomessa on erilaista kuin kotimaassa. On mukava opiskella, kun ei pakoteta kuten kotimaassa. Suomessa opettaja ei moiti, jos kotitehtävät ovat tekemättä. Koulussa annetaan kirjallinen tehtävänanto, ja sitten pitää vastata kysymyksiin tai tehdä tehtävä tietokoneella. Viime vuonna koulu ei mennyt hyvin ja hänellä oli paljon poissaoloja. Lisäksi hänen jalkansa murtui ja hän oli sairaslomalla. Tänä vuonna opiskeluasiat ovat kunnossa ja hän on suorittanut kaikki kurssit. Hän ymmärsi, että hänen täytyy käydä koulua. On hyvä, ettei Suomessa anneta keskeyttää koulutusta helposti.

Hän ajattelee, että ilman ammattia tulevaisuus ei näytä hyvältä. Hän on ymmärtänyt tärkeät arvot elämässä: hänen pitää saada ammatti ja suorittaa nykyinen tutkinto hyvin arvosanoin. Koulutuksista vielä autoala kiinnostaa. Nykyisessä ammattikoulutuksessa on tärkeää se, että pääsee töihin. Hän on kokeillut nykyisen ammatin tehtäviä työharjoittelussa kirjapainossa ja koki sen mielenkiintoiseksi. Hän voisi saada sieltä myös kesätyötä, jos hän kysyisi. Hän puhuu englantia ja suunnittelee opiskelevansa myös ranskaa.

Kotona hänen äitinsä laittaa sekä venäläistä että suomalaista ruokaa. Tärkeitä asioita elämässä tällä hetkellä ovat perhe, elämä äidin ja isäpuolen kanssa sekä opiskelu. Nuorille, jotka muuttavat Suomeen, hän suosittelee kouluun me-

noa, esimerkiksi yläasteelle. Hän pitää korkeasta elintasosta Suomessa. Kotimaassa näkee enemmän niin köyhiä kuin rikkaitakin.

Hän sanoo Suomessa olevan paljon hyviä asioita eikä hän ole kokenut täällä epäoikeudenmukaisuutta. Rasismia on, mutta hänen mielestään sitä on muissakin maissa. Hän ei ole kokenut rasismia, mutta hänen kaverilleen sattui kerran baarissa epämiellyttävä rasistinen tilanne. Nyt hän tuntee aikuistuvansa, ja hän on suunnitellut elämää tulevaisuudessa. Viiden vuoden kuluttua hänellä on varmasti työpaikka, oma asunto, tyttöystävä ja ehkä lapsia. Harrastuksena on vieläkin jalkapallo, jota hän nyt pelaa nelossarjassa.

Haastateltava 2 (venäläinen 26-vuotias nainen, 2 vuotta Suomessa perhesyistä, kotimaassa kävi peruskoulun, ei ammatillista koulutusta, kotimaasta työkokemusta kaupan alalta; koherenssin tunteen pistemäärä 2005: 81,3 / 2007: 86,7)

Hän on asunut Suomessa melkein kaksi vuotta ja sai alusta asti hoitaa kaikki asiat itse, koska puoliso ei tullut mukaan asioimaan. Hän pitää elämästä täällä. Ensin hän opiskeli suomea koulutusprojektissa, sen jälkeen työvoimapolitiittisessa koulutuksessa ja kristillisessä opistossa. Kielikursseilla opettajat ovat tukenet hänen opintojaan. Koulutusprojektissa oli hyvät välit kaikkien ihmisten kesken. Hänestä suomea voi opiskella eri tavoilla. Täytyy etsiä suomalaisia ystäviä, joiden kanssa voi harjoitella puhumista, vaikka ystäviä ei löydä helposti. Hän kirjoittaa paljon uusia sanoja ja puhuu naapureiden kanssa.

Hänellä on suomalainen ystävä, mikä on tärkeää. Kun kyläillään ja puhutaan erilaisista asioista, hänen täytyy vastata monenlaisiin kysymyksiin. Puhuminen kehittää kielen osaamista. Kotona puhutaan äidinkieltä. Hän ajattelee, että työharjoittelu on se paikka, jossa oppii oikeasti puhumaan. Nykyisessä koulutuksessa puhutaan paljon, ja hänkin puhuu välillä aktiivisesti, mutta välillä voi tulla hiljainen vaihe. Ehkä se johtuu siitä, että opettaja puhuu paljon, ja samalla hän kirjoittaa uusia sanoja, joiden merkitykset hän katsoo kotona sanakirjasta. Uusien sanojen opiskeleminen kotona on tärkeää. Hän ei ole vielä löytänyt omaa tyyliään opiskella suomea. Hän pelkää puhua suomea, vaikka hän uskoo, että tietää riittävästi sanoja. Koulutuksessa ei ole puhuttu pelosta, koska toiset eivät sano pelkäävänsä. Hänestä pelko on sisäistä eikä siitä uskalleta puhua. Puhumisrohkeus riippuu myös ryhmän ilmapiiristä sekä mielialasta. Kuukaan ei naura nykyisessä ryhmässä, jos joku tekee virheen, ja puhuminen sujuu siksi paremmin. Samoin hyvällä tuulella ollessa puhuminen sujuu. Hänelle on tärkeää oppia suomea hyvin, jotta hän pääsisi työharjoitteluun keväällä ja sitten työhön.

Työvoimatoimistossa laadittuun kotoutumissuunnitelmaan kirjattiin hänen työkokemuksensa kaupan alalla. Hänestä suunnitelmaan kirjattu tukee häntä elämässä ja työkokemus kotimaassa auttaa löytämään harjoittelupaikan Suomessa. Nyt hän on sopivan tasoisella kurssilla. Koulutusprojektissa hän sai tietoja Suomesta, työelämästä ja tutustui museoihin. Myös kielikursseilla hän sai monipuolista tietoa työelämästä ja tiedosti kotoutujan oikeudet ja velvollisuudet. Hän sai hyvän ja oikean kuvan elämästä Suomessa, toisin kuin hänen

ystävänsä, joiden tiedot perustuvat muilta saatuun tietoon. Hän tarvitsee elämässä oikeaa tietoa.

Koulutusprojektissa alussa annetusta informaatiosta oli paljon apua, ja siksi hän on tyytyväinen, että sai aloittaa kielen opiskelun sellaisessa projektissa. Jos hän olisi aloittanut ensimmäisenä nykyisen koulutuksen, tiedot olisivat olleet vähäisiä. Arkielämään sijoittuminen oli hänelle helppoa, koska puoliso on asunut täällä yhdeksän vuotta ja kertoi hänelle tärkeimmät asiat elämästä Suomessa. Muille hän suosittelee ensin kielen opiskelua ja sitten työpaikan etsimistä. Hänestä ihmiset ovat erilaisia, koska kaikki eivät halua työelämään, vaan ovat tyytyväisiä ilman työtä.

Suomessa on hyvä työelämä, ja asiakasta palvellaan ystävällisesti, kuunnellaan ja autetaan. Hänen tuttavansa ovat saaneet työpaikan työharjoittelun tai sen jälkeisen oppisopimuksen kautta. Esimerkiksi hänen puolisonsa oli työharjoittelussa ja sai sen jälkeen vakituisen sorvarin työpaikan, jossa hän on työskennellyt jo kaksi vuotta. Ammattitaidosta oli siis hyötyä Suomessa. Hän pitää työharjoittelua hyvänä vaihtoehtona siirtyä työelämään. Hänen kotimaassaan menttiin koulusta suoraan työhön. Suomessa aikuinen voi oppia ammatin myös oppisopimuskoulutuksessa. Hän toivoo pääsevänsä työharjoittelun jälkeen töihin. Suomessa hänellä ei ole työkokemusta, mutta kotimaassa kokemusta on kaupan alalta kuusi vuotta. Ammatinvaihto täällä vaatisi monta vuotta. Nyt hän on kurssilla, mutta ensi viikolla on vapaata, ja hän menee kysymään työharjoittelupaikkaa marketista. Työ on hänelle tärkeää ja hän pitää asiakkaiden palvelemisesta kaupassa. Jos hän työskentelee hyvin, hänet voidaan ottaa työhön. Hän haaveilee myös oppisopimuskoulutuksesta.

Kotimaassaan hän ei osannut käyttää tietokonetta, mutta nyt hän on hyväntasoisella tietokonekurssilla, jossa on pian tärkeä koe. Hänestä tietokoneosaamisesta on hyötyä myyjän työssä. Hän etsii Internetistä itsenäisesti tietoa koulutuksista, historiasta ja yhteiskunnasta ja lukee uutisia venäjänkielisistä sanomalehdistä.

Suomalaisesta kouluelämästä hänellä on kokemusta miehensä lasten sekä ystävien kertomusten perusteella. Kotimaan kouluun verrattuna Suomessa on erilaista. Hänestä tuntuu, että kotimaassa kasvatus ja opetus ovat paremmalla tasolla. Suomessa annetaan hänestä vähän kotitehtäviä ja kasvatetaan toisaalta vastuullisuuteen ja itsenäiseen työskentelyyn. Hän on katsonut lasten oikein suoritettuja kotitehtäviä, mutta on havainnut, että kuukauden kuluttua lapsi ei enää muista tärkeitä asioita. Hänen ystävälleen työharjoittelu suomalaisessa koulussa oli alussa shokki, koska se eroaa jyrkästi kotimaan koulukulttuurista. Suomalaisessa koulussa oppilaat ovat hellittyjä ja kurittomia, tehtävien aloitus vie aikaa, oppilaat puhuvat työtä aloittaessaan liikaa ja pukeutuminen on liian vapaata sekä meikkaus sallittua.

Hän yrittää säilyttää kotimaansa ruokakulttuuria. Hän pitää kotimaan ruuasta, mutta puoliso pitää suomalaisesta, ja asiasta joskus kiistellään. Joulua vietetään suomalaisen tapaan. Kotona on sekä venäläisen että suomalaisen kulttuurin ruokatapoja ja juhlia. Hän arvostaa suomalaisia tapoja.

Ihmissuhteet ovat hyviä ja naapureiden kanssa tervehditään. Kaikki naapurit ovat suomalaisia, toisten luona ei kyläillä, mutta ulkona puhutaan erilaisista asioista. Hän ei ole kokenut epäoikeudenmukaisuutta Suomessa. Puoliso on suorittanut suomen kielen perus- ja jatkokurssin, mutta koska hänellä oli joskus vaikeuksia asioida suomeksi, hän pelkää puhua. Puolisolle riittää kommunikointi työpaikalla. Joskus puoliso sanoo, että hän on tulkki, vaikka on itse asunut täällä jo 10 vuotta. Hänellä ei ole vielä lapsia, mutta miehellä on edellisestä avioliitosta kaksi lasta, jotka asuvat äidin kanssa. Myös hänen ystävillään on lapsia. Ystäväpiiri on venäjänkielinen ja heidän kanssa tavataan kotona ja pelataan lentopalloa. Jotkut ystävät sanovat, että elämä Suomessa on tylsää, mutta hänestä se johtuu siitä, ettei ole harrastuksia.

Haastateltava 3 (venäläinen 44-vuotias nainen, paluumuuttajana Suomessa 5 vuotta, asianajajan korkeakoulututkinto rinnastettu Suomessa, työkokemusta asianajajana kotimaasta; koherenssin tunteen pistemäärä 2005: 62,8 / 2007: 73,3)

Hän on asianajaja, joka on asunut Suomessa noin viisi vuotta. Hän muutti Suomeen tyttärensä kanssa, mutta puoliso joutui jäämään esteiden vuoksi kotimaahan odottamaan maastamuuttolupaa. Kun hän saapui Suomeen, hänellä oli optimistisia odotuksia ja toivomuksia. Hän luuli, että täällä kaikki asiat ja ongelmat ratkaistaan ja että suomen kieltä on helppo opiskella ja nopea oppia. Käytännössä kielen opiskelu oli hänelle vaikeaa. Hän opiskeli suomea ensin koulutusprojektissa ja sitten jatkokurssilla.

Hänen opiskelunsa jatkui ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa ja työelämään tähtäävässä koulutusprojektissa. Hän oli oikein tyytyväinen projektikoulutukseen ja siihen, että pääsi työelämävalmennukseen tasokkaaseen yritykseen. Kielen opiskelun hän koki vaikeaksi, koska suomessa on iso ero kirjakielen ja puhekielen välillä. Kurssilla opetettiin kirjakieltä, mutta muualla puhutaan puhekieltä tai murteita. Hänestä tuntuu, ettei hän joskus ymmärrä mitään.

Hän sopeutui suomalaiseen elämään nopeasti. Myös suomalaiset tavat ja juhlapyhät vaikuttavat vahvasti perheen elämään. Epäoikeudenmukaisuutta hän kokee puolisonsa puolesta. Puolisolla on korkeakoulututkinto ja hyvä ammattitaito, mutta työtä on silti vaikea löytää. Tämä ja puolison surullisuus vaikuttaa perheen ilmapiiriin. Häntä harmittaa, että puolisollla ei ole työpaikkaa. Hän tukee puolisoa työpaikan etsinnässä ja toivoo, että työtä löytyy. Suomalaisesta byrokratiasta on ollut harmia. Puolison radioinsinöörin tutkintoa ei täällä rinnastettu, koska se on suoritettu sotilaallisessa korkeakoulussa. Suomalaiset työnantajat eivät hyväksy kotimaan sotilaallisessa korkeakoulussa suoritettua tutkintoa, vaan nyt vaaditaan suomalaista sähköalan ammattitutkintoa. Hänestä on turhauttavaa, että insinööriltä vaaditaan vielä suomalaista ammatillista tutkintoa. Toiseksi puoliso ei uskalla puhua suomea, koska hän ujostelee omaa korostustaan. Kotona perhe yrittää tukea ja rohkaista häntä puhumaan rauhallisesti ja ymmärrettävästi. Hänen mielestään perheenpäänä miehen on oltava töissä.

Tytär on tyytyväinen elämäänsä Suomessa. Tyttären kanssa on puhuttu paljon siitä, että palataan takaisin kotimaahan, koska isällä ei ole töitä tai jos tapahtuu jotain. Tytär ei suostu palamaan entiseen kotimaahan. Tytär sopeutui Suomeen hyvin nopeasti ja pärjää täällä hyvin. Hän toivoo pääsevänsä opiskelemaan ammattikorkeakouluun Suomessa ja myös koulutukseen Venäjälle. Eri maiden koulukulttuureissa on eroja. Tytär suoritti kotimaassa erilaisia syventäviä kursseja, joten koulutehtäviä oli paljon. Suomessa läksyjä annetaan vähän ja siksi tyttärellä on nyt liikaa vapaa-aikaa. Tytär menestyy koulussa hyvin ja melkein kaikki arvosanat ovat erinomaisia. Ainoastaan ruotsin kieli sujuu heikommin. Tytär on erittäin hyvä suomen kielessä, vieraissa kielissä sekä matematiikassa. Hän suunnittelee luonnontieteiden opiskelua lukiossa ja sen jälkeen opiskelua ammattikorkeakoulussa. Hän toivoo vain, että tyttärellä olisi riittävästi voimia opiskeluun.

Hän ajattelee, että he kaikki ovat optimisteja iästä riippumatta, ja se tukee elämässä eteenpäin pyrkimistä. Optimismin voimalla hän tukee tyttären opiskelua ja miehen työn saantia. Hänen siskonsa, joka asuu samassa kaupungissa, oli hänelle hyvänä tukena Suomeen muuton jälkeen. Kotona perhe puhuu äidinkieltä. Tytär haluaa puhua kotona vain venäjää, sillä hänen mielestään riittää, että koulussa puhutaan suomea. Tytär ei pidä siitä, että äiti ja isä yrittävät kotona puhua suomea. Vieraan kielen puhuminen väsyttää ja tytär haluaa välillä olla rauhassa. Hänestä perhe on kaksikulttuurinen, koska kotona on sekä virolaisia että inkerinsuomalaisia tapoja. Myös suomalaiset tavat ja juhlat vaikuttavat vahvasti perheen elämään. Uskonto on nyt tiiviisti läsnä hänen elämässään, sillä hän on vaihtanut uskontoa. Kirkossa hän käy muutaman kerran vuodessa. Puoliso on toisen uskonnon edustaja, joka tietää kirkollisia rituaaleja, muttei käy kirkossa.

Työelämävalmennuksen aikana hän oli yhteyksissä moniin vientiyrityksiin, joilla oli kansainvälisiä suhteita Venäjälle. Hän kertoo, että eräänä päivänä työelämävalmennuspaikassa hänelle valkeni, miten täytyy toimia löytääkseen työpaikan. Hänellä oli yrityksiin yhteystietoja ja hän lähetti hakemuksia mielenkiintoisiin yrityksiin. Hän sai muutamia vastauksia, joissa hänen osaamisestaan oltiin kiinnostuneita. Eräs tuttava oli sanonut hänelle, ettei hän koskaan saa lakimiehen töitä Suomesta, mutta toisin kävi. Melko pian hän sai kutsun työpaikkahaastatteluun ja haastattelun jälkeen hän sai vakituisen työpaikan. Nyt hän on ollut töissä kansainvälisessä asianajotoimistossa puolitoista vuotta. Hän on tyytyväinen työhön, työsuhteeseen ja erimaista kotoisin oleviin työkavereihin. Hänestä oli järkevää hakea korkeakoulututkinnon rinnastamista, ja se oli hyödyksi työn haussa. Hän suosittelee rinnastamisen hakemista muillekin.

Hänen mielestään suomalaisessa ja venäläisessä kulttuurissa ja työelämässä on eroja. Hän kertoo työvoimaneuvojien puhuvan, etteivät venäläiset osaa etsiä töitä, mutta hän on siitä eri mieltä. Hän ajattelee, että ihmiset etsivät töitä eri tavoilla. Kotimaa ei vaikuta, jos he todella haluavat päästä töihin. Työpaikan saanti on tärkeää. Hän haluaa vieläkin kiittää ensimmäisen työelämävalmennuspaikan mukavia työtovereita.

Suomeen muuton jälkeen hän ja hänen tyttärensä viettivät vapaa-aikaa siskon ja tämän perheen kanssa. Nyt hän tapaa siskoaan harvoin, koska he molemmat ovat töissä ja kotityötkin vievät aikaa. Viikonloppuisin tavataan myös työkavereita ja puolison ystäviä.

Haastateltava 4 (venäläinen, 46-vuotias mies, 3 vuotta Suomessa perhesyistä, korkeakoulututkinto Suomessa rinnastamatta, kotimaasta erilaisia työkokeimuksia; koherenssin tunteen pistemäärä 2005: 73,7 / 2007: 72,5)

Hän on asunut Suomessa kolme vuotta. Koska hän tuntee olevansa seniori, ei suomen kielen opiskelu ole helppoa, mutta vaikeuksista huolimatta hän on motivoitunut, sillä tavoitteena on saada työpaikka Suomesta. Hän kertoo, että alkuvaiheessa englannin kielen osaamisesta oli apua, kun suomen oppiminen oli vaikeaa. Puoliso tuki hänen suomen opiskeluaan. Nyt hän on helpottunut, että hän ymmärtää, mitä muut puhuvat. Hän kertoo, että kurssit ovat monikulttuurisia ja kommunikointi sujuu hyvin, kun yhteinen kieli on suomi. Hän sanoo, että paluumuuttajille kielen oppiminen on helpompaa, koska he ovat opiskelleet alkeita kotimaassaan. Hän pitää aikuisena opiskelusta ja kokee sen hyödylliseksi. Kurssien opetuksesta Suomessa hän pitää myös, mutta hän ei muista, millaista kotimaan opetus oli, koska siitä on niin kauan aikaa. Kotona katsotaan Suomen televisiota, kuten uutisia ja elokuvia, koska se auttaa häntä ymmärtämään suomenkielistä puhetta.

Hänen oli helppo sopeutua Suomeen, koska perusarvot hänen kotimaassaan ja Suomessa ovat samanlaisia. Sopeutuminen suomalaiseen elämään on sujunut hyvin. Myös työharjoittelupaikassa häneen suhtauduttiin mukavasti ja hän tuli ymmärretyksi. Kursseilla hänelle oli kerrottu suomalaisesta työskentelystä, ja lisäksi puoliso sekä kaverit kertoivat sopivista puheenaiheista. Hän hallitsee tietokoneen käytön ja lukee päivittäin uutisia ja säätiedotuksia Internetistä sekä suomeksi että venäjäksi. Hänestä Suomessa asuttaessa on tärkeä tietää maasta ja lukea tietoja suomeksi. Puoliso on auttanut häntä virastoissa asioimisessa Suomessa. Kotona hän voi puhua suomea puolison kanssa, mutta enimmäkseen puhutaan venäjää.

Puolison kanssa he tapaavat niin sukulaisia kuin ystäviäkin. Hänellä on kolme suomalaista kaveria, joiden kanssa hän puhuu suomea ja venäjää. He viettävät juhlapyyhiä yhdessä ja tapaavat silloin tällöin. Hän sanoo tulevansa hyvin toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Hän kertoo, että heidän rappukäytävässään asuu mukavia suomalaisia perheitä, mutta suhteet naapureihin ovat pintapuolisia. Yhden perheen kanssa on kaikilla asukkailla ollut ongelmia, mutta asiasta on ilmoitettu poliisille ja tilanne on rauhoittunut. Läheisiinsä kotimaassa hän pitää yhteyttä puhelimitse. Koska matka on kallis, hän ei ole käynyt kotimaassaan, mutta jos hän olisi työssä, hän varmasti matkustaisi. Hän kertoo, että kotona noudatetaan sekä venäläisiä että suomalaisia tapoja. Tärkein juhlapyyhi on uusi vuosi.

Tällä hetkellä työn saanti on vaikeaa sekä Suomessa että kotimaassa. Hän ei ajattele löytävänsä työtä heti, vaan toivoo, että työtä löytyy myöhemmin. Hänellä on kotimaasta korkeakoulututkinto, muttei alan työkokemusta. Tutkintoa

ei ole rinnastettu Suomessa, joten suoraa hyötyä siitä ei täällä ole. Kotimaassa hän oli vartija, ja siitä osaamisesta hänelle lienee hyötyä. Hän myös tiedostaa, että vartijan koulutus olisi tarpeen. Hän on ammatiltaan koneinsinööri ja teknistä osaamistaan hän sai hyödyntää työharjoittelussa. Koneinsinöörinä hänen on työpaikalla helppo ymmärtää teknistä työtä, vaikkei suomen kielen taito vielä olekaan riittävä. Hän on hakenut veneiden rakentamisen kurssille. Hän arvelee teknisen osaamisen tukevan kurssille valintaa. Jos hän pääsisi kurssille, hänen olisi helpompi suunnitella tulevaisuutta. Hänestä ei tunnu epäoikeudenmukaiselta, ettei voi hyödyntää korkeakoulututkintoaan, koska sen rinnastamista ei ehdotettu työvoimatoimistossa.

Ensimmäisessä työharjoittelupaikassa ohjaaja perehdytti hänet työtehtäviin, ja hän sai käyttöönsä suomi-englanti-venäjä-sanakirjan teknisen alan terminologian ymmärtämiseksi. Hän sanoo, että englannin kielen taidosta oli hyötyä. Työharjoittelussa hän puhui ensin englantia ennen kuin tottui puhumaan suomea. Hän kokee, että sekä ammatillinen koulutus että työnteko ovat tärkeitä kotoutumisaikana. Hän kertoo Suomesta löytyvän työtä, mutta hänen kotipaikkakunnallaan sitä on vaikeampi saada. Hän toivoo sen onnistuvan joskus.

Hän ei ole vielä ajatellut elämää viiden vuoden kuluttua. Hän arvelee viettävänsä tavallista hyvää elämää ja olevansa työssä. Hän kertoo, että työtä ovat löytäneet noin viisi vuotta Suomessa asuneet maahanmuuttajat. Hänen puolisonsa veli opiskeli ensin suomea, oli sitten työharjoittelussa ja sai töitä. Hän kalastaa sekä ulkoiluttaa ja hoitaa tällä hetkellä sairasta koiraansa. Hän pitää myös pöytätenniksestä, muttei ole löytänyt paikkaa, jossa voisi sitä pelata. Hän tietää monikulttuurisesta kohtaamispaikasta, koska puoliso työskentelee siellä, mutta hän ei vain käy siellä. Hän sanoo, että elämässä täytyy olla realisti ja nähdä asioita oikeassa mittakaavassa.

Haastateltava 5 (kurdi, 31-vuotias nainen, pakolaisena Suomessa 3 vuotta, lukiotasoinen koulutus, 2 vuotta esikouluopettajan koulutusta, lyhyt työkokemus kotimaasta; koherenssin tunteen pistemäärä 2005: 40,0 / 2007: 66,0)

Hän tuli Suomeen joulukuussa 2003 kahden lapsensa kanssa. Kotimaahan jäivät sukulaiset ja ystävät. Hän muutti pois sota-alueelta ja sanoi, että nyt heillä alkaa uusi elämä. Puoliso oli asunut Suomessa jo viisi vuotta, ja hän ja tulkki olivat vastaanottamassa heitä. Seuraavana päivänä hän sairastui ja joutui menemään lääkäriin.

Kun suomen kielen kurssia ei ollut, hän haki englannin kielen kurssille, koska oli opiskellut kieltä viisi vuotta kotimaassa. Työvoimatoimistosta hän sai kansalaisopiston osoitteen ja hän päätti hakea kahden kuukauden mittaiselle englannin kurssille. Oli hyvä ajatus mennä opiskelemaan ja tapaamaan uusia ihmisiä. Hän halusi oppia uutta, nähdä millainen suomalainen oppilaitos on, miten opettajat opettavat ja ovatko he mukavia. Hänen oli vaikea ymmärtää opiskelun maksukäytänteitä. Mies selitti, että lasku tulee kotiin ja sitten maksetaan pankkiin. Englannin osaamisesta oli hyötyä asioimisessa. Hän oli iloinen muistaessaan, mitä oli joskus oppinut. Hänestä suomalaiset opiskelivat ahke-

rasti ja puhuivat hyvin, mutta olivat arkoja puhumaan, aliarvostivat itseään ja olivat liian kriittisiä omaa osaamistaan kohtaan.

Sitten hän pääsi suomen kielen kurssille kesäyliopistoon, jossa opiskeli paljon maahanmuuttajia. Opiskelu oli alussa vaikeaa, koska kieli kuulosti oudolta eikä muistuttanut hänen äidinkieltään tai englantia. Hän ihmetteli, miten hän oppi kielen. Elokuussa hän jatkoi neljän viikon suomen kurssilla. Sitä seurasi puolen vuoden kurssi, jolla oli myös paljon maahanmuuttajia. Se oli hänes-tä mukavaa aikaa ja ensimmäistä kertaa hän tunsi oppivansa suomea. Ryhmäs-sä oli 18 opiskelijaa ja heillä oli hyvä suhde mukaviin opettajiin. Tämän jälkeen oli mahdollista osallistua koulutusprojektin kolmen kuukauden kurssille. Hän oli aktiivinen ja innokas opiskelija.

Kiirettä oli, sillä hän opiskeli aamukurssin lisäksi iltapäivisin atk-kurssilla yhdessä suomalaisten kanssa. Kurssilla oli mukavia ihmisiä ja hän sai suoma-laisia kavereita. Atk-kurssilla hänen vieressään istui suomalainen mies, jolle hän halusi puhua, muttei osannut. Hän päätti vaihtaa paikkaa, mutta mies sa-noi, että istu täällä, kyllä me osaamme. Myöhemmin hän ymmärsi, että mies oli ollut rohkea tehdessään aloitteen, mutta että normaalisti suomalaiset eivät us-kalla puhua ensimmäisenä.

Lasten koulutehtäviä tarkistaessaan hän oppii myös suomea, kun hän saa harjoitella lukemista. Hän tekee tehtävät ensin itse ja tarkistaa sitten, mitä lapset osaavat ja ovatko he tehneet tehtävät kunnolla. Kotona katsotaan kotimaan te-levisio-ohjelmien ohella myös Suomen television uutisia ja sääennustuksia, jot-ka ovat tärkeitä katsoa, jotta osaa pukeutua sään mukaisesti. Myös muita Suo-men television ohjelmia seurataan, koska hänestä täytyy tietää, mitä maassa tapahtuu, kun nyt asutaan täällä.

Kotimaassa oli sota, elämä oli kovaa, tilanteesta kärsivät kaikki ja täytyi vain ajatella, että on elossa. Suomessa on rauha, vapaus, mahdollisuuksia opis-kella, ruokaa ja asunto, vaikei olisikaan työtä. Siksi hän sanoo, että täällä alkoi uusi elämä. He ovat joustavia ja ottavat suomalaisesta kulttuurista tapoja, jotka sopivat yhteen heidän kulttuurinsa kanssa.

Lapsilla ei ole nyt koulussa ongelmia siksi, että he ovat ulkomaalaisia tai eivät tule ymmärretyiksi. Kun tytär aloitti koulun, meni poika päiväkotiin. Koska puoliso oli työssä, hän vei itse muutaman kuukauden ajan pojan päivä-kotiin. Lastentarhanopettaja ei osannut englantia eikä hän suomea, joten ym-märretyksi tuleminen oli hankalaa. Joka päivä opettaja selitti ystävällisesti, mitä poika oli oppinut. Poika pärjäsi päivähoidossa ja oppi suomea hyvin. Tyttärellä oli koulussa vaikeampaa. Hän oli 8-vuotias eikä osannut suomea, joten häntä kiusattiin heikon kielitaidon vuoksi. Puoliso kävi useasti koulussa selvittämässä asioita. Tilanne muuttui, kun tyttö oppi suomea. Nyt hän pärjää koulussa hyvin ja puhuu suomea paremmin kuin äiti. Poika aloitti koulun syksyllä ja pärjää hyvin, mutta äidin mielestä hän on vähän laiska. Kotitehtäviä ei anneta paljon, viikonlopuksi ei lainkaan. Poika tekee kotitehtävät nopeasti. Hän tarkistaa läk-syt usein ja järjestää lapsille viikonloppuna tehtävien kertausta.

Häntä harmittaa suomalaisten epäystävällisyys vieraita kohtaan, mikä on vastakohta käyttäytymiselle hänen kotimaassaan, jossa uutta ihmistä autetaan,

vieraan kanssa puhutaan enemmän ja vieraille selitetään toimintatavat, jotta hän pärjäisi uudessa paikassa hyvin. Suomessa on toisin eikä arjessa saa tukea. Suomalaiset eivät ala puhua vieraiden kanssa. Jos suomalaiset olisivat puheli-aampia, oppisivat ulkomaalaiset kieltä nopeammin, hän ajattelee. Ulkomaalaiset puhuvat suomea keskenään eikä kukaan korjaa heidän tekemiään virheitä. Suomalai-
sten ystävien kanssa puhutaan, ja se on hyvä. Yleensä suomalaiset ha-
luavat kertoa omasta kulttuuristaan.

Hän ei ole kohdannut rasismia paikkakunnalla. Elämä on täällä vapaata. Luonto Suomessa on erilainen. Talvella on todella kylmä. Kun hän tuli Suo-
meen, satoi lunta, ja hän odotti lumisateen loppuvan, mutta lunta tuli lisää. Vesisateeseen ja lumiseen vuoristoon hän on tottunut, muttei kovaan pakka-
seen.

Heillä ei ole ongelmia toimia kahden kulttuurin tapojen mukaan. Heidän uskontonsa on samankaltaista kuin täällä, eikä uskonnon vuoksi ole siksi ollut ongelmia. Ruoassa ei myös ole isoja eroja. Puoliso on ollut yhden vuoden töissä, ja se on kuin lottovoitto, koska hänen mielestään tavallinen suomalainen ei us-
ko, että maahanmuuttaja tekee työnsä hyvin. Ehkä se johtuu siitä, että kulttuurit ovat erilaisia, puhutaan eri kieliä ja ymmärtäminen on joskus vaikeaa.

Hänestä täällä on paljon negatiivisia asioita, mutta hän ei ajattele niitä, koska hän ei voi muuttaa asioita, joten on parempi ajatella positiivisesti. Jos ih-
minen aina näkee vain negatiivista, hän ei voi enää nähdä positiivista. Elämä tuntuu yksinäiseltä, koska paikkakunnalla ei ole muita maanmiehiä, mutta per-
he tuo lohtua. Nyt hän ei ole enää ihan yksin, vaan hänellä on sekä ulkomaalai-
sia että suomalaisia ystäviä. Kotimaahan hän pitää helposti yhteyttä Internetillä.

Hän kertoo lapsille kotimaan kulttuurista ja yhdessä katsotaan kotimaan televisiota. Hän selittää, miksi on tärkeä osata omaa äidinkieltä ja tietää omasta kulttuurista. Jos lapset joskus kävisivät kotimaassa, heillä olisi vaikeuksia tulla toimeen, jos he eivät osaa kieltä ja ymmärrä paikallisia tapoja. Lapset kysyvät usein, miksi pitää tehdä näin, ja hän kertoo, että he haluavat säilyttää omaa kulttuuriaan. Lapsille täytyy selittää ja vastata heidän kysymyksiinsä. Se, mitä lapset näkevät ympärillään ja se, mitä tehdään kotona, on erilaista. Kulttuurin tapoihin ei voi pakottaa, sillä silloin lapset vain uhmaisivat niitä.

Hänellä on opettajan koulutus ja kokemusta opettajan työstä kotimaassa. Kun hän meni naimisiin ja lapsi syntyi, hän jäi kotiin. Ennen tuloa Suomeen suurlähetystön viranomaisen kysyi, mitä hän haluaa opiskella Suomessa. Hän ihmetteli, miten aikuinen ja perheellinen voi opiskella, kun kotimaassa vain nuoret naimattomat naiset opiskelevat. Suomessa hän ymmärsi kysymyksen ja sen, että voi opiskella täällä ammatin, josta nuorena haaveili.

Hän on onnellinen, että voi aikuisena opiskella vaikka koko elämän. Hän sanoi asiasta puhelimesta äidille, jota asia nauratti. Hän haaveilee farmaseutin ammatista ja on iloinen voidessaan opiskella kodin lähellä. Nyt on tullut aika toteuttaa haaveet.

Haastateltava 6 (kurdi, 39-vuotias nainen, pakolaisena Suomessa 3 vuotta, äidinkiellällä luku- ja kirjoitustaidoton, ei ammatillista koulutusta, työkoekemusta ompelijana kotimaasta; koherenssin tunteen pistemäärä 2005: 57,5 / 2007: 69,3)

Hän tuli Suomeen puolison ja neljän lapsen kanssa. Suomen kielen kurssilla oli aluksi vaikea ymmärtää opettajaa eikä hän osannut vastata, mutta nyt helpottaa. Koulutusprojektissa hän ei ymmärtänyt, että on osallistuttava kaikille kursseille. Hän kertoo allekirjoittaneensa lukujärjestyksen, muttei osannut noudattaa sitä. Kieliavustaja auttoi lopulta ymmärtämään, miten täytyy toimia.

Hän sanoo pitävänsä koulutusprojektista ja haluavansa opiskella siellä. Opetus siellä on erilaista kuin kielikurssilla, jossa opettaja on vaativa. Hän yrittää opiskella hyvin. Lasten kotitehtäviä tarkastaessa hän oppii samalla itse. Nuoremman pojan helpommista kotitehtävistä hän ymmärtää sisällön. Atkurssilla hänen oli vaikea opiskella. Nyt hän kokee ymmärtävänsä enemmän, ja hän yrittää opiskella lukemaan ja kirjoittamaan suomea. Hän on pettynyt, jos opettaja sanoo tehtävän olevan väärin.

Muutettuaan Suomeen hän ajatteli, että elämä on täällä samanlaista kuin kotimaassa. Ihmisten käyttäytyminen on täällä kuitenkin toisenlaista. Esimerkiksi sairaalassa oli ystävällisiä lääkäreitä ja sairaanhoitajia, joiden kanssa hän tuli hyvin toimeen, mutta jotka myöhemmin eivät enää tunnistanee häntä. Naapureiden kanssa on samoin eli he juttelevat vähän, mutteivät halua sen jälkeen enää jutella. Hän kertoo, että naapureita on usein pyydetty kylään, mutta he eivät tule tai puhu heille. Suomessa ihmissuhteet ja käyttäytyminen ovat siis erilaisia kuin kotimaassa, jossa ihmiset juttelevat ja tulevat kylään. On ikävää ja yksinäistä, kun kommunikointi suomalaisten kanssa ei suju.

Alussa hän laittoi kotona kotimaan ruokaa. Suomalainen ruoka on vaikuttanut ruuanlaittoon, sillä lapset ovat tottuneet syömään suomalaista ruokaa koulussa. Hän selitti lapsilleen, että suomalaisen kouluruokaan on vähitellen totuttava. Hän kertoo, että hän pitää suomalaisista juhlapyhistä. Heillä ei ole Suomessa sukulaisia, mutta maanmiesten kanssa tavataan.

Lapset pärjäävät koulussa hyvin ja hän on tyytyväinen siihen. Vapaa-aikana pojat harrastavat jalkapalloa. Kuopus, pieni tytär, on päiväkodissa. Hänellä oli allergiaongelmia, mutta nyt kaikki on hyvin. Pojilla on suomalaisia kavereita, joiden kanssa he puhuvat suomea. Kotona hän ja puoliso ovat päättäneet puhua äidinkieltä, jotta lapset osaisivat myös sitä hyvin.

Suomeen muuton jälkeen hän ei halunnut olla yksin kotona, kun kaikki muutkin olivat kurssilla tai koulussa. Hän kysyi työharjoittelusta työvoimatoimistosta. Ensimmäinen työharjoittelupaikka oli kaksi kuukautta päiväkodissa. Sen jälkeen hän haki kielikurssille, muttei päässyt sinne, ja samalla vanha työharjoittelupaikka oli annettu toiselle ihmiselle. Työvoimatoimistosta hänet ohjattiin uuteen harjoittelupaikkaan, jossa hänen tuli askarrella eri asioita. Hän sanoo, että päiväkotia oli parempi kuin toinen työharjoittelupaikka, jossa hän työskenteli yksin. Työharjoittelussa hän ymmärsi, että täytyy osata lukea ja kirjoittaa hyvin, sillä muuten ei saa töitä. Siellä hän myös oppi paljon ja teki työnsä hyvin.

Hän muistelee, miten vaikeaa oli alussa ymmärtää uusia sanoja. Suomessa on vaikeaa, kun ei pääse työhön. Lähtömaasta työtä löytyi, vaikkei osannut paikallista kieltä. Hän kertoo haluavansa mennä elämässä eteenpäin, tehdä töitä eikä istua kotona. Työ on tärkeää. Hänestä tuntuu pahalta, kun suomalaiset eivät luota heihin. Hän asuu nyt kuitenkin Suomessa, arvostaa elämää täällä ja haluaa elää täällä.

Haastateltava 7 (kurdi, 49-vuotias mies, pakolaisena Suomessa 4 vuotta, äidinkielellä luku- ja kirjoitustaidoton, ei ammatillista koulutusta, kotimaasta erilaisia työkokemuksia; koherenssin tunteen pistemäärä: 2005: 56,3 / 2007: 64,0)

Hän on asunut Suomessa melkein neljä vuotta. Hän opiskeli suomea koulutusprojektissa, jossa oli oikein hyvä ja mukava opettaja. Hän oppi ymmärtämään joitain asioita, mutta opiskelu oli vaikeaa, koska hän ei ollut oppinut kotimaassa lukemaan ja kirjoittamaan. Hän halusi tietää ja oppia paljon ja mennä töihin. Hän toivoi, että lapset pääsevät kouluun opiskelemaan. Hän epäilee, voiko hän oppia puhumaan suomea hyvin. Hän on opiskellut kieltä usealla kurssilla, jossa opettaja sanoo, että hänen täytyy vielä opiskella lisää kieltä. Hän ymmärtää kieltä, mutta kysymyksiin vastaaminen ja puhuminen ovat vaikeita. Suomalaiset ovat ystävällisiä ja yrittävät ymmärtää, kun hän puhuu heille. Valitettavasti hänellä on huono muisti ja hän muistaa vain vähän sanoja.

Kotona hän pyytää lapsilta apua tehtävien tarkistamiseen, mutta he eivät auta paljon, koska heillä on omia tehtäviä ja menoja. Hän opiskelee yhdessä puolison kanssa, mutta koska molemmilla on samanlaisia ongelmia, he ovat epävarmoja, ovatko tehtävät oikein. Nykyinen koulutus on auttanut häntä suomen kielen opiskelussa. Hän yrittää, tulee toimeen kaupassa ja osaa laskea ja lukea.

Toimistoissa hän asioi tulkin tai poikansa kanssa. Hän tarvitsisi enemmän puhumisen opiskelua, koska kirjoittaminen on niin vaikeaa hänelle. Hän kertoo olevansa surullinen ja hän miettii, miksi hän ei saa riittävästi apua. Hän haluaa opiskella kielen ja mennä töihin; ne ovat tärkeitä asioita hänelle. Hän on turhautunut, koska hän yrittää opiskella, mutta se ei suju.

Hän kertoo Suomen olevan nyt hänen kotimaansa, ja hän haluaa olla täällä töissä. Hänestä ei ole mukavaa, kun suomalaiset ajattelevat, että miksi hän tuli Suomeen ja miksi hän ei halua työskennellä ja opiskella suomea. Hän ajattelee, että elämä Suomessa on hyvää ja oikeudenmukaista. Hän pitää suomalaisesta kulttuurista ja ajattelee, että suomalaisilla on oma kulttuuri ja heillä oma.

Hänellä on iso perhe, johon kuuluu puoliso, viisi poikaa ja kolme tytärtä. Aikuiset lapset ovat muuttaneet pois kotoa ja nuoremmat lapset käyvät koulua. Kun opettaja pyytää tapaamista, hän asioi koulussa tulkin kanssa. Hän on iloinen ja tyytyväinen, että lapset menestyvät koulussa ja saavat hyviä arvosanoja. Hän kertoo, että tyttäret ovat aikuisia, tulevat hyvin toimeen elämässä ja osavat itse päättää asioista. He eivät tarvitse enää hänen neuvojaan. Nuorimpien poikien kanssa hän on keskustellut jonkin verran ammasteista. Myös pojat ovat itsenäistymässä ja tekevät itse päätöksiä.

Hänellä on muutamia tuttuja, jotka voisivat tukea häntä, mutta tämä verkosto on pienehkö. Hän sai lisää kotoutumisaikaa ja se on nyt viisi vuotta. Hän haaveilee pääsevänsä työhön, jotta hän saisi työeläkettä. Hän arvelee jaksavansa tehdä työtä vielä toistakymmentä vuotta. Hän haluaa mennä työharjoitteluun, mutta kielitaito ei ole riittävä. Työvoimatoimisto tarjoaa hänelle heikon kielitaidon vuoksi vain kielikursseja. Hän oli työharjoittelussa, jossa hän teki yksinkertaisia tehtäviä. Itsenäinen työ oli hänelle vaikeaa. Harjoittelupaikassa puhuttiin sekä suomea että hänen äidinkieltään. Sinne hän ei nyt pääse, koska työntekijöitä ei tällä hetkellä tarvita.

Työharjoittelun aikana hän ymmärsi, että hän pystyisi tulevaisuudessa oppimaan ja tekemään yksinkertaista työtä. Hän sanoo, että jos ohjaaja olisi mukana selittämässä, miten työ tehdään, hän oppisi työskentelemään itsenäisesti. Siten hän oppisi työn parissa viikossa ja tekisi huolellista työtä.

Haastateltava 8 (kurdi, 29-vuotias nainen, pakolaisena Suomessa 4 vuotta, kotimaassa käynyt peruskoulun, ei työkokemusta kotimaasta kodin ulkopuolelta; koherenssin tunteen pistemäärä 2005: 73,7 / 2007: 60,7)

Hän tuli yhdessä äidin ja aikuisen veljensä kanssa Suomeen vuonna 2002. Suomessa asuu myös hänen sukulaisiaan. Osa perheestä jäi ulkomaille eikä hän ole nähnyt siskoaan moneen vuoteen. Hän ikävöi läheisiä. Elämä Suomessa oli hyvää ja turvallista. Oli mukavaa elää rauhassa vaikeuksista. Kun hän oli pieni, elämä kotimaassa oli mukavaa, mutta kun sota alkoi, elämä muuttui vaikeaksi. Hänestä täällä mikään ei ole vaikeaa, ainoastaan kieli. Hän toivoi uutta elämää, suomalaisia ystäviä ja halusi sopeutua hyvin suomalaiseen kulttuuriin. Kun hän tuli Suomeen, oli vaikeaa ja hän tunsikin olevansa sekaisin. Hän ajatteli, että suomea on mahdotonta oppia, ja hän oli ymmällään uusia sanoja opiskeltaessa. Hän aloitti kielen opiskelun koulutusprojektissa viikko Suomeen muuton jälkeen. Ensimmäisen viikon hän hämmästeli, miten suomea näin puhutaan. Hän ajatteli, että vaatii paljon työtä, jotta oppii puhumaan suomea. Hänestä äidinkieli oli pieni kieli ja suomi iso ja tärkeä, koska siinä on niin paljon opittavaa. Siksi kielen opiskelu oli alussa vaikeaa.

Kaikki oli vierasta, sekä kieli että paikka. Projektissa oli mukavia, kärsivällisiä ja ystävällisiä opettajia, joista yksi teki kaikkiensa opettaakseen suomea; hän näytteli, tanssi, selitti käsillä ja eleillä. Opiskelun ensimmäisinä päivinä hän opiskeli veljen ja äidin kanssa. Neljässä päivässä hän oppi laskemaan yhdestä seitsemään, ja veli oli hänelle siitä kateellinen. Sitten yöllä hänen innostamaan veli oppi laskemaan yhdestä kahteenkymmeneen. Se oli mukavaa, vaikka alussa oli vaikeaa. Kielen opiskelu on erityisen vaikeaa iäkkäille. Noin viiteen kuukauteen hän ei pystynyt puhumaan. Kerran jatkokurssilla hän puhui opettajalle, ja hänen kurssikaverinsa sanoi hänen osaavan hyvin suomea. Hän ei itse edes ollut huomannut puhuvansa suomea, vaan sanat yksinkertaisesti tulivat virtana. Jatkokurssi epäonnistui epäpätevän opettajan vuoksi. Hän oli pettynyt ja valitti asiasta kurssikavereiden kanssa.

Sitten hän pääsi kuuden kuukauden työharjoitteluun samaan koulutusprojektiin, jossa oli aloittanut kielen opiskelun. Nyt hän puhuu suomea ja sai

työtä viisi kuukautta sitten. Hän on asunut täällä viisi vuotta ja on ylpeä aikaansaamisistaan. Hän on naimisissa ja on asunut puolison kanssa seitsemän kuukautta.

Kun hän tuli Suomeen, hänestä tuntui oudolta. Hän halusi olla kaikkien ystävä, sopeutui kaikkeen ja kaikkiin lähiympäristössä. Hän hyväksyy suomalaisen kulttuurin sellaisenaan, mutta korostaa, että hänellä on oma kulttuurinsa. Hän haluaa elää Suomessa eikä hän aio muuttaa täältä pois. Perhe lähti kotimaasta hänen ollessaan pieni eikä hän pääse sinne takaisin, koska kotimaassa on sota eikä se ole vapaa maa. Hänestä tuntuu, että nyt hän on omassa kotimaassaan. Kotimaa on turvallinen maa, jossa voi opiskella ja olla vapaa. Jos hänen kotimaansa on joskus vapaa, hän haluaisi asua siellä.

Viiden vuoden päästä hän ajattelee olevansa onnellinen, ja hänen lapsensa on jo viisivuotias. Hän on suorittanut opinnot loppuun ja haluaa jatkaa opiskelua. Hän toivoo terveyttä puolisolalle ja lapselle. Hän korostaa terveyden tärkeyttä. Päiväkodin kasvatusta on hänestä hyvää, koska lapsille opetetaan, mikä on oikein ja mikä väärin. Päiväkodissa on eri maista kotoisin olevia lapsia ja he pärjäävät hyvin suomalaisten kanssa. Hän arvostelee suomalaista kasvatusta. On huono, että vanhemmat eivät aseta rajoja nuorille. Hänestä suomalaisnuoret ovat liian itsenäisiä, juovat alkoholia, ovat myöhään ulkona eikä kotona tiedetä tai kysytä, missä lapsi on. Hän ei ole kysynyt, miksi näin on. Joskus häneltä kysytään, miten lasten kanssa tulisi toimia, ja silloin hän kertoo mielipiteensä. Hänestä aikuiset riitelevät pikkuasioista eivätkä ajattele, miten se vaikuttaa lapsiin. Tällaisessa tilanteessa lasten on vaikea opiskella koulussa. Jos hänellä ja puolisolalla joskus olisi riita, he selvittäisivät sen puhumalla eikä hän kertoisi siitä edes äidille.

Hän ei ole kokenut epäoikeudenmukaisuutta Suomessa. Hän ajattelee, että on ihmisestä kiinni, toimiiko oikein vai väärin, ei siitä, onko maahanmuuttaja vai suomalainen. Oma perhe on hänelle tärkeä eikä sitä työ tai raha korvaa. On mukavaa tulla kotiin ja laittaa ruokaa puolisolalle. Hän on saanut tukea ja apua useilta, vaikka on vähän ujo pyytämään apua. Kun tuntee ihmisen, on se kuitenkin helppoa. Kerran hän pyysi apua suomalaiselta ystävältä, ja pettyi häneen, mutta yritti ymmärtää, että ystävä oli tuolloin kiireinen. Kielikurssin opettajat ovat auttaneet häntä ja he muistavat hänet vieläkin. Samoin työvoimatoimiston eräs työvoimaneuvoja on ollut auttavainen ja ystävällinen. Neuvoja hän kysyy luotettavilta ihmisiltä. Hän pitää yhteyttä sukulaisiin helposti Internetin kautta. Hän auttaa äitiä kaikin tavoin, koska vaikka äiti ymmärtää suomea, on puhuminen hänelle vaikeaa.

Uskonto ei ole vahvasti läsnä hänen elämässään. Hän yrittää säilyttää kaikkea sitä, mitä hän oppi asuessaan 22 vuotta kotimaassa. Hän oppi puhumaan myös arabiaa eikä koskaan unohda kotimaassa oppimaansa. Hänen kulttuurissaan matot ovat tärkeitä, ja niinpä hän osti monta mattoa tultuaan Suomeen.

Tänne saavuttuaan hän haaveili ammatin opiskelusta. Ennen tänne muuttoa häneltä kysyttiin haastattelussa unelma-ammattia, ja hän kertoi sen olleen asianajaja. Nyt hän tietää, että asianajajaksi opiskelu vie paljon aikaa, mutta

edelleen se on hänen haaveensa. Työharjoittelusta hän piti ja oppi siellä paljon uusia asioita. Hänellä oli erilaisia työtehtäviä, kuten olla kieliavustajana maanmiehille, jotka olivat vasta tulleet Suomeen. Seuraavassa koulutuksessa oli kahden kuukauden työharjoittelujakso, jonka hän suoritti kodin lähellä sijaitsevassa päiväkodissa. Ensinnäkin hän ei pitänyt työstä lasten kanssa, koska se väsytti. Sitten hän tottui työhön ja se tuntui mukavaltakin. Johtaja pyysi häntä jäämään vielä kolmeksi kuukaudeksi, ja lopulta hän jatkoi työharjoittelua siellä puoli vuotta.

Palattuaan kahden kuukauden ulkomaan matkalta hän pyysi johtajalta lupaa jatkaa töitä, koska päiväkodista oli tullut hänelle kuin toinen koti. Kun työharjoittelu oli päättymässä, hän kysyi mahdollisuutta jatkaa töitä oppisopimuskoulutuksella. Johtaja suostui, ja hän lähti selvittämään asiaa. Elokuussa hänelle ilmoitettiin, että hänet on hyväksytty lähihoitajien oppisopimuskoulutukseen, jonka hän aloitti onnellisena syyskuussa 2006. Hän pitää lasten kanssa puuhailusta ja leikkiessään heidän kanssaan hän tuntee leikkivänsä kuin äidin pieni lapsi. Hän on oikein tyytyväinen työkavereihin ja lapsiin. Nyt hän opiskelee lähihoitajaksi, mutta haluaisi jatkaa vielä sairaanhoitajaksi, koska hän pitää sairaalan lastenosastolla työskentelystä. Oppisopimuskoulutuksen teoriajaksolla hän ymmärtää paljon ja oppii aina uutta. Toinen jakso on ollut ensimmäiseen verrattuna helpompi. Vaikeuksista huolimatta hän on valmis oppimaan uutta. Opettajat antavat paljon opittavia tekstejä ja tehtäviä selitetään jonkin verran. Hän on ainoa ulkomaalainen koulutuksessa, mutta hän pyytää rohkeasti opettajalta lisäselityksiä. Hän on tehnyt kaikki ensimmäisen jakson tehtävät ja toisen jakson tehtävien esittämiseen on vielä aikaa. Opettajat auttavat ja tukevat häntä tehtävien suorittamisessa.

Hänellä on nyt paljon suomalaisia kavereita, joiden luona hän joskus kyläilee. Myös syömässä käydään yhdessä. Opiskellessaan suomea hän asui yksin ja kotona opiskelu oli yksinäistä. Eräs kaveri lähetti usein tekstiviestejä. Veljen tyttären asuessa vielä täällä he viettivät paljon aikaa yhdessä, kävelivät kaupungilla, pyöräilivät ja olivat yökylässä. Suomalaiset kaverit ovat kiireisiä, mutta kyläilevät vapaa-aikana hänen luonaan.

Hän pitää itseään ihmisenä, joka erottaa oikean ja väärän. Halutessaan jotta hän pyrkii sen myös tekemään, ja hän tietää, että aina pitää yrittää. Hän tietää intuition perusteella, millainen hänen näkemänsä ihminen on. Hänellä on hyvä vaisto. Jos hän kertoo, että joku ihminen on paha, niin ei mene kauan, kun tämä tulee todistetuksi. Mieliänsä hän kertoo myös puolisolille. Hänestä on olemassa sekä hyviä että pahoja suomalaisia ja maahanmuuttajia.

Haastateltava 09 (afganistanilainen, 35-vuotias nainen, pakolaisena Suomessa 4 vuotta, lukiotasoinen koulutus kotimaasta, suorittanut erilaisia lyhyitä kurseja, ei varsinaista työkokemusta; koherenssin tunteen pistemäärä 2005: 47,7 / 2007: 69,3)

Hän tuli Suomeen neljä vuotta sitten syksyllä. Syitä perheen muuttoon olivat nuoremman veljen sairastaminen sekä kotimaan turvattomuus, mikä aiheutui vallan siirtymisestä poliitikoille, jotka kielsivät naisten opiskelun ja työnteon.

Nämä poliitikot olivat hänestä kummallisia. Hän ei osaa sanoa, mistä nämä ihmiset tulivat eikä hän halua puhua siitä enempää. Alkuvaiheessa Suomessa hän oli oikein iloinen siitä, että täällä on rauhallista. On tärkeää, että perhe saa elää Suomessa turvallisesti. Joskus hän ikävöi kotimaata ja sukulaisia. Erityisesti kotimaan suurien juhlapyhien aikaan hänellä on ikävä, koska Suomessa on silloin tavallinen arki ja he eivät voi täällä juhlia kuten kotimaassa.

Hän aloitti suomen kielen opiskelun koulutusprojektissa ja jatkoi sen jälkeen työvoimapolitiisella suomen kielen perus- ja jatkokursseilla. Kielen oppiminen alkuvaiheessa oli todella vaikeaa. Sitten hän oppi puhumaan joitakin lauseita, mistä hän oli ylpeä. Hänestä kaikki kielikurssien opettajat ovat olleet ystävällisiä. Perheen lapsista vanhimpana hän on hoitanut kaikki perheen asiat laitoksissa, virastoissa ja toimistoissa, ja on siksi tyytyväinen itseensä. Hän vastaa myös perheen raha-asioista, jotta rahaa riittäisi kaikkien tarpeisiin. Hän ei ole vielä tyytyväinen suomen kielen osaamiseensa. Jotkut kuitenkin sanovat hänelle, että hän puhuu hyvin suomea, vaikka on asunut täällä vain vähän aikaa.

Suomessa kaikki on erilaista verrattuna hänen kotimaahansa. Suomalaiset ovat hiljaisia ja kiireisiä. Hän ei pidä Suomessa siitä, että aina on kiire. Hän ymmärtää, että koska hän asuu Suomessa, hänen täytyy kunnioittaa tätä maata. Joulusta hän pitää, koska silloin kaikkialla on kauniita koristeita ja ihmiset antavat toisilleen lahjoja. Hänestä suomalaisten nuorten ajanviettotapa on outo, mutta hän arvelee, että suomalaiset itse tietävät, miten antavat nuorten toimia omassa maassaan. Häntä huolestuttaa, kun suomalaisten nuorten elämäntapa vaikuttaa myös hänen etnisen ryhmänsä nuorten elämään. Hän tietää, ettei Suomessa opettaja saa sanoa oppilaalle mitään, jos oppilas huutaa tai käyttäytyy huonosti luokassa. Hänestä perheen pitäisi puhua oman lapsen kanssa, jos koululainen ei noudata sääntöjä koulussa.

Hänen mielestään Suomessa on paljon hyviä ja ystävällisiä opettajia. Hän kertoo, että Suomessa uskonto on henkilökohtainen asia, josta kukaan ei kysele. Hänen uskontonsa, islamin, tärkeänä juhlapyhänä eli ramadanin aikaan hän käyttää huivia, mutta ottaa sen pois juhlan jälkeen. Hänestä se on leikkimistä huivin kanssa, ja hänen on pakko laittaa huivi, koska islamin mukaan se on naisen päähine. Hän kertoo, että tyttöä opetetaan kotona käyttämään huivia. Mistä muualta lapsi oppisi tapoja? Suomessa hän on ollut myös ilman huivia, mutta mennessään kihloihin hän sai työnantajalta luvan käyttää huivia. Häntä jännitti ensimmäisenä päivänä, kun hänellä oli huivi, mutta hän oli ylpeä, kun asiakkaat huomasivat hänen olevan erilainen, ulkomaalainen. Ensin hän ajatteli, että kaikki katsoivat häntä, mutta hän tottui siihen eikä huivista tullut ongelmia. Jos ihmiset olisivat tulleet kysymään huivista, hän olisi selittänyt sen käyttöä ja ker-tonut sen olleen hänen oma päätöksensä.

Suomessa kaikki sisarusten koulunkäyntiin liittyvä sekä perheen raha-asiat ovat olleet hänen vastuullaan, koska äidin kielitaito on heikko. Isäpuolen tultua nyt Suomeen hän toivoo, että äiti ja isäpuoli yhdessä pystyisivät hoitamaan omia asioitaan, kun hän muuttaa puolisonsa luokse asumaan. Perheessä on ongelmia teini-ikäisen pikkuveljen kanssa, koska veli vaatii uusia vaatteita.

Hän ja koko perhe selittävät pojalle, mitä kaikki maksaa ja mihin muuhun perhe rahaa tarvitsee. Puhuminen vaikuttaa ja veli ymmärtää, ettei voi saada kaikkea mitä hän haluaa. Pikkuveli haluaa opiskella ammatin ja saada työtä, jotta hänellä olisi omaa rahaa. Alkuvaiheessa veljellä oli vaikeuksia koulussa, mutta nyt hän on tyytyväinen veljen opiskeluun.

Hänen elämässään tapahtui iloinen muutos, kun hän meni kihloihin ja sitten naimisiin. Puoliso asuu toisessa maassa, ja hänen oli vaikea päättää, missä perhe asuisi. Lopulta päätettiin, että hän muuttaa puolison luokse. Samalla oli tehtävä monta vaikeaa päätöstä siitä, meneekö hän kurssille tai työharjoitteluun ja miten hän oppii taas vierasta kieltä toisessa maassa. Hänen sisaruksensa puhuvat jo hyvin suomea.

Tultuaan Suomeen isäpuoli pyysi, että kotona puhuttaisiin myös suomea, koska tavallisesti kotona puhutaan äidinkieltä ja hän on halukas oppimaan kieltä. Hänellä on paljon ystäviä, sekä suomalaisia että maahanmuuttajia. Hänen parhaita neuvojaan, auttajiaan ja tukijoitaan ovat olleet opettajat. Suomalaisten naapureiden kanssa ei tuttavuutta synny. Hänestä suomalaiset ovat kuin Suomen talvi; kova pakkanen, joka ei lauhdu nopeasti. Hän ajattelee, että varmasti on myös mukavia suomalaisia, kuten eräs nuori poika, joka kerran auttoi häntä ja hänen pyörätuolissa olevaa veljeään. Poika tuli kylään toisenkin kerran mukanaan silloin kaljapullo, mistä veli ei pitänyt. Veli pyysi poikaa tulemaan seuraavan kerran ilman pulloa, mutta poika ei enää tullut kylään. Hän ei ymmärrä miksei.

Hän on oma-aloitteisesti kysellyt neuvoja koulutuksista ja työstä työvoimatoimistosta. Hän piti asiakaspalvelusta työharjoittelupaikassaan ja ymmärsi silloin, että hän voi Suomessa opiskella ja saada ammatin. Ammatillinen koulutus on tärkeää, jotta saisi työtä. Hän tietää, että Suomessa on aikuisena paljon mahdollisuuksia opiskella. Hän pääsi opiskelemaan koulutusprojektiin, jossa oli pitkä työharjoittelujakso. Hän valitsi harjoittelupaikan kaupasta, jossa työnhajaaja perehdytti hänet työhön ja kertoi, että hän saa paljon uusia tehtäviä.

Ensimmäinen viikko oli vaikea, koska kaikki oli uutta. Hän halusi jo luo-pua harjoittelupaikasta, mutta kun hän seurasi eri-ikäisten ihmisten työskente-lyä, hän ei halunnut olla heikko ja antaa periksi. Ensimmäisen viikon ajan koko vartalo oli kipeä ja häntä väsytti, mutta toinen viikko oli parempi ja hän ajatteli, että kyllä hän jaksaa. Hän teki työn nopeasti ja rehellisesti ja työkaverit kehui-vat häntä siitä. Työnantaja neuvoi tekemään työtä rauhallisesti itseään väsyttä-mättä. Hän kuitenkin pitää siitä, kun on paljon työtä ja saa tehdä sitä rivakasti, jolloin aika kulkee nopeasti. Hidas työnteko väsyttää häntä. Hän oppi paljon uutta työskentelemällä myymälän eri osastoilla. Nyt hän tuntee hyvin myymä-lätyön, on oppinut suomalaista työkuultuuria sekä sopeutunut työelämään.

Vuosia sitten ensimmäisen kerran työvoimatoimistossa hän kertoi, mitä hän osaa. Hän kysyi työvoimaneuvojalta, saako hän työharjoittelun jälkeen työ-tä. Neuvoja korosti ammattikoulutuksen ja työtodistuksen tärkeyttä. Hän sanoi, ettei hänellä ole ammattikoulun todistusta kotimaasta, mutta hän osaa ommel-la. Myöhemmin hän huomasi, että täällä vaatteet ostetaan kaupasta, ei teetetä. Työn saaminen on hänelle tärkeää ja hän kärsii ilman työtä. Hän toivoo pääse-

vänsä joulumyynnin ajaksi nykyiseen työpaikkaansa työhön, koska työnantaja on ollut häneen tyytyväinen ja kehuu häntä oma-aloitteiseksi.

Koska hänen elämäänsä on tulossa isoja muutoksia, on hän vähän hukassa eikä voi päättää ammattikoulutuksesta Suomessa, koska joutuisi sen keskeyttämään. Jos hänen ei tarvitsisi muuttaa puolison luokse toiseen maahan, hän menisi ammattikouluun. Hän kertoo katsovansa Suomen televisiosta uutisia, ohjelmia ja elokuvia. Television katsominen auttaa myös suomen kielen opiskelussa.

Aikaisemmin hän kävi vapaa-aikana pelaamassa lentopalloa, mutta sitten tuli kiire. Häntä harmittaa, kun kaikilla on kiire ja ystäviä tavataan vain silloin tällöin. Eräänkin ystävän kanssa hänellä oli aiemmin enemmän yhteistä vapaa-aikaa. Nyt he tapaavat joskus kaupassa tai muualla ja juttelevat vähän aikaa, koska molemmilla on kiire. Hän on tyytyväinen Suomessa, vaikka monet asiat ovat erilaisia kuin kotimaassa. Hän kertoo olevansa suvaitsevainen ja hän yrittää hyväksyä kaiken erilaisuuden, koska hän ei asu omissa kotimaassaan.

Haastateltava 10 (afganistanilainen, 24-vuotias nainen, pakolaisena Suomessa 2 vuotta, lukiotasoinen koulutus kotimaasta, yhden vuoden yliopistoon valmistava koulutus, ei varsinaista työkokemusta; koherenssin tunteen piste-määrä 2005: 48,8 / 2007: 55,3)

Hän muutti Suomeen kolme vuotta sitten perheensä kanssa. Hän opiskeli sis-kon kanssa koulun valmentavassa luokassa jonkin verran suomea. Kun hän opiskeli koulutusprojektissa, hän ymmärsi, että hän voi opiskella suomea enemmän ja nopeammin. Hän koki suomen opiskelun toisaalta pakolliseksi, kun äidinkielellä ei voinut kommunikoida. Toisaalta kielen opiskelu oli hauskaa. Koulutusprojektissa hän sai yleiskuvan suomalaisesta kulttuurista ja elämästä, tietoja koulutusjärjestelmästä sekä ammattikoulun opinnoista. Perhe tulee hänen suomen kielen opiskeluaan, koska kielitaito on tärkeää. Hän ajattelee, että kun hän osaa suomea, hän voi kommunikoida suomalaisten kanssa ja löytää heistä ystäviä.

Hän haki ammattikouluun opiskelemaan sairaanhoitajaksi, muttei pääs-syt, koska hänen suomen kielen taitonsa ei ollut riittävä. Hän ymmärsi, että oli jatkettava kielen opiskelua. Hän kokee olevansa kuin pieni lapsi, joka ei osaa rakentaa lauseita, mutta hän silti aina yrittää. Hän opiskelee paljon eikä siksi voi auttaa vanhempiaan kovin paljon. Hän kysyy avoimesti äidiltä ja isältä, mil-laista apua he tarvitsevat.

Vuosi sitten hänen elämässään tapahtui iloinen asia; hän meni naimisiin. Puoliso auttaa ja tulee toimeen hyvin hänen vanhempiansa kanssa. Hän halua, että isä oppii suomen kielen ja tulee toimeen suomalaisten kanssa. Hänen mielestään Suomi on turvallinen maa. Aiemmin hän ajatteli palaavansa kotimaahan, kun se on turvallista, mutta nyt hän ajattelee, ettei hän koskaan mene takaisin kotimaahan.

Koulutusprojektin jälkeen hän opiskeli suomea oppilaitoksessa, jossa opiskeli suomalaisia ja ulkomaalaisia. Hän oli yllättynyt nähdessään nuorten polttavan tupakkaa. Hänen mielestään riippuu perheestä, polttaako nuori tu-

pakkaa vai ei. Suomalaiset nuoret ovat itsenäisiä, kun he voivat 18-vuotiaina muuttaa pois kotoa. Hänen kulttuurissaan perheestä ei erota edes naimisiin mentäessä.

Hän sanoo pitävänsä suomalaisista juhlapyhistä, erityisesti joulusta ja juhannuksesta, ja joskus hän laittaa suomalaista ruokaa. Hän ajattelee, että hänen on kunnioitettava myös suomalaisia tapoja ja uskontoa. Kotona vietetään juhlapyyhiä oman kulttuurin mukaan, mutta myös suomalaista joulua juhlietaan kuten Suomessa. Isointa juhlapyhää, ramadania, vietetään suomalaisen kellon ja kalenterin mukaan. Vanhemmat ovat säilyttäneet tavan laittaa vain oman kulttuurin ruokaa. Kotona puhutaan äidinkieltä. Hän kertoo, että lähtömaassa oli pakko puhua kodin ulkopuolella paikallista kieltä.

Muita nuoria hän neuvoisi opiskelemaan ja viettämään aikaa yhdessä suomalaisten kanssa. Nuorten tulisi opiskella paljon, jotta he voisivat olla itsenäisiä elämässään. Hän ei ole kokenut rasismia Suomessa, mutta erilaisia positiivisia kokemuksia on paljon. Tulevaisuudessa hän ajattelee työskentelevänsä. Toiveammatti olisi sairaanhoitaja. Puoliso hyväksyy hänen opiskelunsa, auttaa siinä ja tukee häntä. Perheellisäystä he suunnittelevat myöhemmin. Nuorelle perheelle vauva on tärkeä, koska vauvassa jatkuu vanhemman sukupolven elämä. Hän on iloinen, kun hän saa opiskella ammatin ja voi sitten mennä työhön. Vanhemmat ovat antaneet hänen itse päättää, mitä ammattia hän opiskelee.

Hänen kotitalossaan asuu sekä suomalaisia että ulkomaalaisia. Naapurit ovat tuttuja ja tulevat joskus kylään. Naapurit pitävät heidän ruuantuokustaan ja kysyvät uteliaina, mitä ruokaa he laittavat. Lähtömaassa hän kävi koulua ja suoritti ylioppilastutkinnon. Hän opiskeli yliopistoon valmentavalla kurssilla ja oli myös ammattiin liittyvässä työharjoittelussa sairaalassa. Hän pärjäsi siellä hyvin ja sai harjoittelusta hyvän todistuksen.

Haastateltava 11 (afganistanilainen, 34-vuotias mies, pakolaisena Suomeen 3 vuotta sitten, korkeakoulututkintoa kotimaasta ei rinnastettu Suomessa, erilaisia työkokemuksia kotimaasta; koherenssin tunteen pistemäärä 2005: 46,5 / 2007: 29,3)

Hän tuli Suomeen puolison ja viiden lapsensa kanssa vuonna 2003. Hän on opiskellut suomea ja puhuu sitä nyt hyvin. Kurssilla hän oli aktiivinen ja keskusteli ajatuksistaan opettajien kanssa. Suomessa hän voisi mielestään kirjoittaa juttuja lehteen. Hänellä on tarpeeksi osaamista tekstien kääntämiseen ja suomentamiseen. Kielikurssin jälkeen hän tunsikin itsensä yksinäiseksi eikä hyvä suomen kielen taito ole ainakaan häntä auttanut, vaikka sen sanotaan olevan avain elämään. Hänestä suomea ei opeteta kunnolla. Koulutuksessa tulisi olla vaativampi, koska moni maahanmuuttaja käy useita kursseja eikä silti opi mitään. Hän ei osaa ratkaista tätä ongelmaa, jonka syy on hänestä järjestelmässä. Kurssilla voitaisiin olla joustavampia, koska joskus opiskelijan vaikeuksia ei huomata. Eri etniset ryhmät oppivat kieltä eri tavalla. Hänen äidinkieltään kirjoitetaan erilaisilla kuin suomea.

Perhe on asunut nyt kolme vuotta pienellä paikkakunnalla, jossa ei asu maanmiehiä. Maahanmuuttajia olisi hänestä parempi sijoittaa kaupunkeihin, joissa asuu muita ulkomaalaisia, järjestetään enemmän tapahtumia ja on mahdollista löytää kontakteja. Lapset otettiin kouluun valmistavalle luokalle opiskelemaan suomea. Ala-asteella lapset pärjäsivät hyvin, mutta vanhempien lasten opiskelu oli vaikeampaa verrattuna nuorempiin.

Kotimaasta hänellä on korkeakoulututkinto sekä työkokemusta. Hän on opiskellut englantia, mutta unohtanut siitä paljon. Täällä hänen koulutuksellaan ja työkokemuksellaan ei ole sellaisenaan merkitystä, ja siksi ammatinvaihto on vaikeaa. Oman paikan löytäminen on ollut hankalaa ja se on aiheuttanut hänelle terveydellisiä ongelmia. Hän on ollut työharjoittelussa useassa paikassa, muttei osaa päättää, mitä haluaisi opiskella. Kaikissa harjoittelupaikoissa hänellä on ollut vähän outo olo, mutta muut ihmiset eivät pysty häntä auttamaan, koska se on hänen ongelmansa. Hän oli harjoittelussa yliopistossa ja siellä hän sai yleiskuvan yliopistossa opiskelusta. Hän osallistui luennoille ja teki muiden kanssa tiedotuslehteä, mutta joitain asioita oli vaikea ymmärtää. Kotimaassa hän toimitti lehteä ja oli mukana tekemässä lyhytelokuvia. Hän ajattelee, että kaikki sopeutuvat omalla tavallaan uuteen kulttuuriin.

On tärkeää, että jokaisella on paikkansa auringon alla, ja hän vielä etsii omaansa. Työvoimatoimistosta ei ole tarjottu henkilökohtaista ohjausta. Kursilla opettajat puhuivat hänen kanssaan, muttei se auttanut. Ammatinvalinnanpsykologilla hän ei ole käynyt. Hänestä työvoimaneuvoja kohtelee häntä kuin hölmöä tyrkyttämällä hänelle aina työvoimapolitiittisten koulutusten luetteloa. Hän odottaa virkailijalta perusteellisempaa keskustelua tulevaisuuden ammattista. Koska muualta ei saa apua, täytyy hänen itse hoitaa asioita. Internetistä hän on lukenut eri koulutuksista ja toivoo, että hänellä olisi hyvä tuuri ja onnea. Hän kokeili metallialaa hyvin kokemuksin, mutta se ei tuntunut sopivan hänelle. Kulttuurinvälittäjän työ voisi olla hyvä hänelle.

Hänen mielestään kaikki epäonnistumiset johtuvat hänestä itsestään, koska hänellä on menneisyyden ongelmat mielessä ja oman kulttuurin elämäntavat. Hänen on vaikea vaihtaa kaikki ja aloittaa nollasta, vaikka hän on yrittänyt sitä eri tavoin. Koska hän on täällä vailla koulutusta, hän ei osaa kuvitella tulevaisuutta. Hänellä ei ole riittävästi tietoja pyrkiä kiinnostavaan ammattiin. Tällä hetkellä elämä on vaikeaa ja hänen täytyy vielä miettiä, mitä hän haluaa. Toivottavasti hän selvittää sen. Kun perhe tuli Suomeen, asioitiin viranomaisten luona aina tulkin kanssa ja kunnan työntekijä auttoi asioiden hoidossa, kun he eivät vielä itse osanneet. Myöhemmin, kun koko perhe osasi jo suomea, hän asioi itsenäisesti.

Kun he tulivat Suomeen, lasten motivaatio oppia oli korkea, mutta nyt se on laskenut keskitasolle ja lapsista on tullut laiskoja. Hän arvostaa omien lastensa arvoja ja heidän ystäviään, ja lapset ymmärtävät, että tämä on nyt heidän elämäänsä Suomessa. Hänestä opiskelun arvostuksen ja motivaation laskuun on syynä ilmapiiri paikallisessa pienessä koulussa, jossa kaikki haluavat mennä peruskoulun jälkeen ammattikouluun. Lukiotasoista koulutusta ei pidetä tärkeänä. Koska paikalliset nuoret eivät halua opiskella paljon, on hänenkin las-

tensa motivaatio laskenut. Hän on puhunut asiasta kotona ja opettajan kanssa. Hän yrittää puhua yläasteella opiskelevalle pojalleen lukio-opiskelusta ja yrittää ikään kuin pakottaa poikaa oppimaan kunnolla. Poika sanoo kuitenkin menevänsä ammattikouluun, koska ei halua olla erilainen kuin muut.

Hän sanoo, että teini-ikä on vaikea elämänvaihe sekä nuorelle että vanhemmille. Hän kokee pärjänneensä hyvin lasten kanssa kulttuurimuutoksessa, koska isoja ongelmia ei ole ollut. Hän tekee ihan tavallista työtä omien lastensa hyväksi, kuten yrittää ylläpitää omaa kulttuuria kotona, mikä on vaikeaa, koska lapsilla ei ole kokemuksia kotimaasta. Koska asutaan Suomessa, on lasten tärkeää oppia elämään täällä. Perhe noudattaa molempien kulttuurien hyviä tapoja.

Häntä huolestuttaa yksinjäätminen, kun lapset itsenäistyessään lähtevät pois kotoa. Hän on kysynyt kunnalta toiminnasta, mutta resursseja ei kuulemma ole. Kaupungissa olisi monia mahdollisuuksia osallistua tapahtumiin, vapaaehtoistyöhön tai seurakunnan maahanmuuttajatoimintaan. Hänellä ja puolisoilla on taloudellisesti vaikeaa matkustaa jatkuvasti kaupunkiin ja takaisin. Hän on toivonut muuttoa kaupunkiin jo kaksi vuotta ja on jättänyt hakemuksen asuntotoimistoon, mutta isolle perheelle ei ole löytynyt sopivaa asuntoa. Hän on ajatellut ammattikorkeakouluopiskelua, mutta hänellä ei ole kotimaan todistusta mukana, ja hän pelkää opintolainan ottamista sekä koulutuksen keskeyttämistä, jolloin työpaikkaa on entistä vaikeampaa löytää. Hän ei ole kysynyt opiskelumahdollisuuksia korkeakoulusta. Hän kokee olevansa jo iäkäs opiskelemaan. Hänen kirjoittamiaan artikkeleita on ilmestynyt paikallisessa lehdessä.

Lapsille ei pienellä paikkakunnalla ole harrastuksia. Hän itse käy kahvilassa juttelemassa miesporukan kanssa. Hän ymmärtää hyvin Suomea ja sen kulttuuria. Hän haluaa ymmärtää suomalaisia ihmisiä ja tätä maata ja on lue- nut paljon Suomen historiaa, mutta se ei ole auttanut häntä sopeutumaan. Hän lukee paljon suomalaisia lehtiä ja kolumneja, kuuntelee radiota, seuraa televisi- on keskusteluohjelmia ja alueellisia uutisia, on kiinnostunut presidentinvaaleis- ta ja puolueiden kannanotoista ja lukee myös kaunokirjallisuutta, kuten Väinö Linnaa ja Kalevalaa, koska se on hauskaa. Hänen Suomeen tulostaan on kulu- nut pian neljä vuotta eikä hänellä ole vielä ammattia tai työtä.

Hän ei ole rohkea vaan ujo, eikä hän voi näyttää tai kertoa muille, millai- nen hän on. Ihmisten on itse ymmärrettävä se. Ahkerana ihmisenä hän on op- pinut suomen kielen hyvin. Hän sanoo ymmärtävänsä, milloin joku puhuu kauniisti suomea. Hän nauttii sellaisesta puheesta. Keskinertaisuus ei tyydytä häntä. Siksi hän etsii omaa paikkaansa voimavarojensa ja osaamisensa tuntien. Nyt hän tarvitsisi terapiaa. Hänen elämänsä on köyhää, koska ammattia ei ole ja asema Suomessa on epäselvä.

Sopeutuminen suomalaiseen kulttuuriin on maahanmuuttajille ongelma, koska kotimaassa kulttuuri on erilaista. Hänestä ensimmäinen maahanmuutta- jien sukupolvi ei sopeudu, koska täällä heillä on oma elämä eikä mitään pakkoa sopeutua. Hänen lähtömaassaan kulttuuri oli samanlaista kuin kotimaassa ja sopeutuminen oli siksi helppoa ja asiat hoituivat äidinkielellä. Hänestä maa- hanmuuttajat jäivät täällä yksin koska eivät kielitaidottomina ymmärrä uutisis-

ta, mitä maailmalla tapahtuu. Hänellä ei ole ratkaisua maahanmuuttajien auttamiseksi. Hän sanoo, että pienessä kunnassa asuminen ei tue kotoutumista. Toiseksi hyvä suomen kielen taito ei hyödytä työpaikan saantia ja kolmanneksi suomalainen kulttuuri jää maahanmuuttajille suljetuksi eivätkä he saa heikon kielitaidon vuoksi tietoja maailmasta. Nuorten ongelma on, etteivät he tunne omaa kulttuuriaan eivätkä opi kunnolla suomalaista kulttuuria. Hänestä nuoret jäävät kahden kulttuurin väliin. Naisten ja miesten käyttäytyminen kotimaassa poikkeaa paljon naisten ja miesten käyttäytymisestä Suomessa, minkä vuoksi aikuisilla on alussa ongelmia.

Sopeutuminen vie aikaa eivätkä kaikki sopeudu koskaan. Naisille pukeutuminen on ongelmallista ja miehille alkoholin käyttämättömyys. Myös hän itse on kokenut näitä ongelmia. Hänestä kaikki riippuu ihmisestä, sillä kaikki sopeutuvat omalla tavallaan uuteen kulttuuriin. Hän ihmettelee niitä maahanmuuttajia, jotka eivät osaa suomea hyvin eivätkä ymmärrä suomalaista elämää, mutta ovat yrittäjiä ja pärjäävät täällä työtä tekemällä. Hänestä suomalaisessa elämässä on sekä hyviä että huonoja puolia.

Hän on lukenut, että nuorten alkoholin käyttö on runsasta, mutta toisaalta suomalaisnuoret lukevat paljon ja koulutustaso on korkea. Hän ei osaa sanoa, mikä nuorten kasvatuksessa on oikein tai väärin. Kun maahanmuuttajanuoret aikuistuvat, he ovat paikallisia ihmisiä, joilla on värikäs elämä. Hänen ja hänen lastensa on se opittava, ja hän haluaa antaa heidän itse oppia elämään oikein. Hän on tavannut vanhempia, jotka eivät anna nuorten mennä diskoon ja niitä, jotka antavat. Hän ei osaa sanoa, kumpi on oikein. Hän haluaa olla lastensa kohdalla joustava, mutta on huolestunut, miten hänen lapsilleen käy. Hän kertoo lukeneensa somalinuorten rikollisuudesta Helsingissä ja ajattelee sen johtuvan nuorten turhautumisesta, kun heillä ei ole koulutusta, työtä tai tukiverkostoa. Nuorten on vaikea toimia ainoastaan oman kulttuurinsa mukaan. Siksi vanhempien pitäisi olla joustavia nuorten käyttäytymistä kohtaan. Hänestä on hyvä, että täällä nuoret voivat harrastaa, urheilla, käydä diskossa ja baarissa.

Haastateltava 12 (afganistanilainen, 27-vuotias mies, pakolaisena Suomessa 4 vuotta, käynyt peruskoulun kotimaassa, ei varsinaista ammatillista koulutusta, oppinut ammatin työtä tekemällä, erilaisia työkokemuksia useammalta vuodelta; koherenssin tunteen pistemäärää 2005: 44,5 / 2007: 59,6)

Hän muutti Suomeen neljä vuotta sitten. Tämä haastattelu on hänelle jo toinen tutkimushaastattelu. Ennen Suomeen muuttoa hänen sisaruksillaan ja sukulaisillaan oli paljon terveydellisiä ongelmia. Täällä hän päätti unohtaa kaikki huonot muistot. Kun hän oli ollut kahdeksan päivää Suomessa, hän pääsi suomen kielen kurssille koulutusprojektiin. Kieli oli vieras ja outo, ja kuusi tuntia kielen oppimista päivässä tuntui vaikealta. Suomen kieltä opetetaan suomeksi ja joskus nopeasti. Hänen täytyi lukea sama teksti monta kertaa. Hänestä olisi hyvä, jos opetusta olisi 2–3 tuntia päivässä.

Hän ajattelee, että Suomen valtiolle ja työvoimatoimistolle pitäisi olla tärkeää, ettei maahanmuuttaja olisi kurssilla vain ylläpitokorvauksen vuoksi. Lisäksi työvoimatoimistossa tulisi olla henkilö, joka keskustelisi jokaisen kanssa

kurssin päättyessä siitä, mitä maahanmuuttaja oppi, mitä voisi seuraavaksi opiskella tai mihin mennä töihin. Hänestä jatkuva kurssien kiertäminen ilman päämäärää ei hyödytä elämässä eteenpäin pääsemisessä. Monille kurssien kiertäminen on tylsää, ja voi aiheuttaa rikollista käyttäytymistä ja laittoman työn tekemistä.

Hänestä suomalaiset osoittavat, etteivät he ole rasisteja, kun he hymyilevät puhumatta mitään. Hänellä on sekä ulkomaalaisia että suomalaisia kavereita. Hänen mielestään Suomessa on turvallista asua, täällä ihmiset ovat vapaita ja uskonto on jokaisen oma asia. Maa on kuitenkin suomalaisten maa, vaikka ulkomaalainen voikin saada Suomen kansalaisuuden. Nyt hän asuu Suomessa, mutta myöhemmin, kun hänen kotimaansa tai joku toinen maa on turvallinen, hän aikoo muuttaa pois täältä. Hän on oppinut hyvän ammatin, on nyt kokopäivätyössä ja kokee olevansa samanlainen kuin suomalaiset ihmiset. Hänellä oli onnea, kun hänelle kuukauden mittaisen työharjoittelun jälkeen tarjottiin töitä. Hän pitää metallialan työstä, vaikka hänen selkensä on kipeänä. Työpajassa on trukki ja nostureita, joilla voi nostaa painavia tavaroita.

Hän kokee, että Suomi on erilainen maa maahanmuuttajiin suhtautumisessa ja asenteissa kuin lähtömaa. Hänen kotitalossaan asuu sekä ulkomaalaisia että suomalaisia, ja naapurit ovat rauhallisia. Kerran eräs suomalainen naapuri katsoi häntä ja sanoi jotain. Toisen naapurin tulkkauksen mukaan suomalainen ei halunnut ulkomaalaisia Suomeen. Nyt, neljä vuotta myöhemmin, hän ymmärtää, että suomalaiset alkoholistit eivät halua maahanmuuttajia tänne. Hänen mielestään alkoholi aiheuttaa ongelmia. Hän pohtii, mitä tapahtuu ulkomaalaisille, jos tilanne Suomessa huononee. Mikä on ulkomaalaisten, erityisesti pakolaisten, asema Suomessa? Hän kysyi kerran suomalaiselta kaverilta, onko tällä ulkomaalaista kaveria. Suomalainen oli sanonut romanipoikaa ulkomaalaiseksi. Hän miettii, miten 500 vuotta Suomessa asuneet voivat suomalaisten mielestä olla ulkomaalaisia. Millainen on nykyisten maahanmuuttajien asema tulevaisuudessa?

Hän ei pidä suomalaisten tavasta käyttää alkoholia, koska siitä tulee vain paha olo. Hänen kulttuuriinsa alkoholi ei kuulu. Hän huolestuu, jos joku nuori maanmies juo alkoholia. Joskus joku kaveri voi olla niin krapulassa, ettei pääse kouluun. Hän itse on vapaa päättämään hyvästä ja pahasta elämässä. Työpajallaan hän koki epäoikeudenmukaisuutta siitä huolimatta, että hän yritti kovasti työskennellä hyvin ja oli avulias. Hänelle on sattunut ikäviä asioita, esimerkiksi hänen mielestään liikennepoliisit ovat olleet epärehellisiä ja kirjoittaneet hänelle sakkoja syyttä. Hän kokee joutuneensa ulkomaalaisena epäoikeudenmukaisuuden kohteeksi. Hän oli vihainen, kun poliisit kirjoittivat sakkoja, vaikka hänellä on kyllä varaa maksaa ne. Hän on hämmästynyt poliisin käytöksestä ja ajattelee, että poliisi valehtelee. Hän pitää poliisilaitosta tärkeänä ja haluaa luottaa siihen, etteivät kaikki poliisit ole rasistisia, mutta hän on huolissaan, miten poliisi tulevaisuudessa suhtautuu ulkomaalaisiin.

Muitakin epäoikeudenmukaisia tilanteita on ollut. Työharjoittelussa eräs työntekijä ei pitänyt ulkomaalaisista ja puhui myös rasistisesti. Muu työyhteisö ei hyväksynyt tällaista suhtautumista häntä kohtaan. Hän ymmärtää, että ihmi-

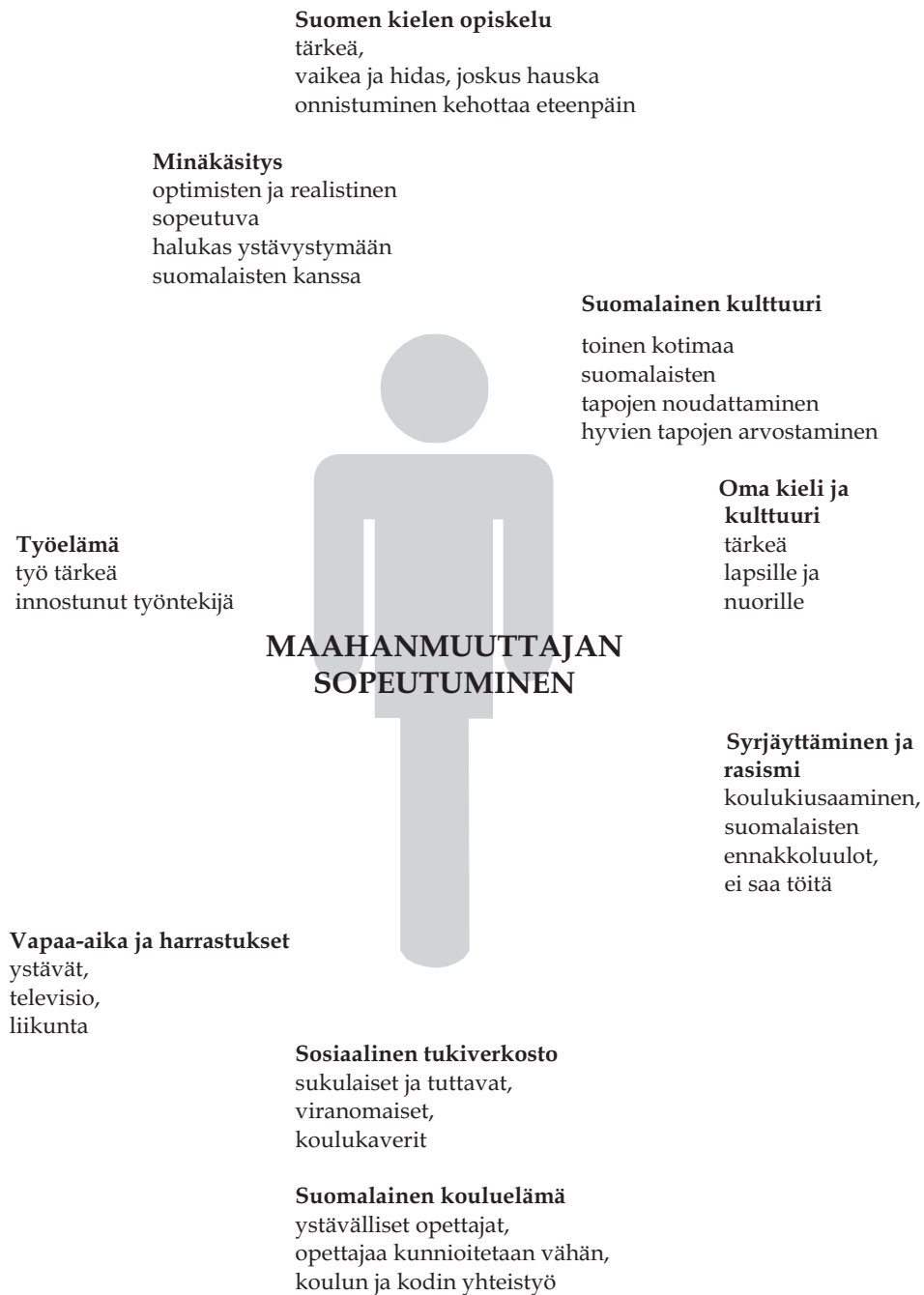
nen voi puhua rumasti, jos on sydämeltään paha. Myös sairas ihminen voi puhua rumasti, vaikkei puhettaan loukkaavaksi tarkoitakaan.

Lisäksi hänelle kävi huonosti, kun hän oli sairaslomalla ja joutui tietämättömyyttään olemaan välillä ilman rahaa. Hän lainasi kavereilta rahaa ruokaan, ja vaikka hän sai myöhemmin kaikki tuet, hän kärsi välillä. Työvoimatoimistossa ei hänen mielestään selitetty tarpeeksi asioiden hoitamista. Hänestä tällaisessa monimutkaisessa asiassa olisi ollut tarpeen saada täsmällistä tietoa, miten tilanteesta voi selvitä. Asioiden selvittelyssä auttoi työvoimatoimisto ja lääkäri. Hän ihmettelee, miten tällaista voi tapahtua Suomessa ja arvelee saaneensa hyvän oppitunnin aiheesta tulevaisuuden varalle.

Uskonto on hänelle tärkeä asia. Hänen perheensä puhuu kotona äidinkieltä ja toimii oman kulttuurin tapojen mukaan. Hänellä on tyttöystävä ja hän auttaa silloin tällöin sekä tyttöystävän äitiä, joka on leski, että tyttöystävän sisarusia. Hän haluaisi vielä opiskella jonkin toisen ammatin, mutta hänellä ei ole selkeitä suunnitelmia.

8.2 Yleinen merkitysverkosto - maahanmuuttajien sopeutumisen ilmiö

Muodostin kaikista yksilökohtaisista merkitysverkostoista yhden yleisen merkitysverkoston ja kotoutumisprosessissa sopeutumista kuvaavan maahanmuuttajan yleisen tarinan. Analyysivaiheessa vuoropuhelu yksilökohtaisen merkitysverkoston ja yleisen merkitysverkoston välillä oli reflektiivistä (Giorgio 1986, 1994; Perttula 1995). Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on eduksi, että tutkija tekee itse kaikki analyysin vaiheet, kuten minä tässä tutkimuksessa tein. Kokemukseni mukaan analyysityö oli toisaalta työlästä ja intensiivistä, toisaalta mielekästä toimintaa tutkimusprosessin kokonaisuudessa. Analyysin tuloksena muodostui yleinen merkitysverkosto, joka kuvaa maahanmuuttajan sopeutumista kotoutumisprosessissa (kuvio 3).

KUVIO 3 A aahanmuuttajien sopeutumisen merkitysverkosto kotoutumisprosessissa Suomessa

Maahanmuuttajien sopeutumisen yleinen merkitysverkosto

Maahanmuuttajat kokivat sopeutumisen tärkeäksi, koska Suomi mielletään nykyään kotimaaksi, jossa on rauhallista ja turvallista elää. He olivat tyytyväisiä suomalaisen yhteiskunnan järjestäytyneisyyteen sekä lakeihin, joita noudatetaan. Suomen kielen opiskelu koettiin yleisellä tasolla myönteiseksi elämässä eteenpäin pääsemisen vuoksi. Yleinen suhtautuminen suomalaiseen koulukulttuuriin oli myönteinen. Vapaa-ajan harrastuksiin suhtauduttiin myönteisesti, koska ne tukivat sopeutumista suomalaiseen elämään sekä vuorovaikutusta suomalaisten ja ulkomaalaistaustaisten ihmisten kanssa. Oma äidinkieli ja oman kulttuurin tavat koettiin tärkeiksi kasvavalle sukupolvelle. Epäoikeudenmukaisuuden ja syrjäyttämisen kokemusten arveltiin johtuvan ennakkoluuloista maahanmuuttajia kohtaan. Selkeästi tärkeä ja arvostettu elämän osa-alue ja elämässä eteenpäin pääsemisen keino oli työ. Minäkäsitykseen liittyi kokemus omien vahvuuksien toteamisesta elämässä yleensä sekä suomalaisessa työelämässä.

Sopeutumisen kokeminen myönteiseksi perustui suomalaisen kulttuurin hyväksymiseen ja kunnioittamiseen sekä hyvien suomalaisten arki- ja työelämän tapojen noudattamiseen. Tyytymättömyys perustui suomalaisen kulttuurin kokemiseen erilaisena, suomalaisten välinpitämättömään suhtautumiseen maahanmuuttajia kohtaan ja oman aseman epäselvyyteen Suomessa. Kotona maahanmuuttajan oma kulttuuri ja suomalainen kulttuuri olivat yleensä erillään. Oman äidinkielen puhuminen kotona koettiin tärkeäksi lasten äidinkielen taidon ja omien kulttuuritapojen ylläpitämiseksi. Aikuiset maahanmuuttajat kokivat olevansa suomalaisen elämän ulkopuolella. Puhuttiin koetusta kati-tiajasta ”meihin” ja suomalaisiin. Tyytyväisyys suomen kielen opiskeluun liittyi hyvätasoiseen opetukseen ja koulutusryhmän hyvään ilmapiiriin alkuvaiheen ongelmista huolimatta. Negatiivinen kokemus liittyi omaan suomen kielen oppimisen hitauteen. Huolestuneita oltiin erityisesti iäkkäämpien ihmisten suomen kielen oppimisen hitaudesta ja siitä, miten he selviytyvät itsenäisestä asioimisesta arkielämässä suomen kielellä. Tyytyväisyys suomalaiseen kouluun perustui lasten ja nuorten aikuisten koulumenestykseen sekä ammatillisen suuntautumisen selkiytymiseen. Tyytymättömyyttä aiheutti suomalaisen koulun kokeminen erilaiseksi ja kokemus opettajien vähäisestä kunnioituksesta koulussa. Vapaa-ajan harrastusten merkitys perustui vuorovaikutustarpeisiin ja oli sidoksissa suomalaiseen kulttuuriin sopeutumiseen.

Elämässä koettiin monia positiivisia asioita. Positiivista ajattelutapaa vahvistettiin, ja optimistisuus olikin usein voimavarana ja tukena elämässä. Epäoikeudenmukaisuuden ja rasismien kokemukset olivat hyvin yksilöllisiä ja ne reaalistuivat koulukiusaamisena, eriarvoisuutena sekä huonona sijoittumisena työelämässä, syrjäyttämisenä ja joskus työpaikalla sekä poliisin toiminnassa.

Sosiaalinen tukiverkosto, johon kuuluivat perheenjäsenet, kurssi- tai koulukaverit, joskus suomalaiset ystävät ja tuttavat ja viranomaiset, koettiin tärkeäksi kotoutumisprosessissa. Kielteisiin kokemuksiin liittyi pintapuolinen vuorovaikutus suomalaisten kanssa sekä lasten vähäinen vanhempien tukeminen suomen kielen opiskelussa. Jälkimmäisenä syynä oli usein lasten oma opiskelu.

Suomalaisten kanssa oltiin vuorovaikutuksessa ja sitä arvostettiin suomen kielen taidon sekä positiivisen itsetunnon kehittymisen vuoksi.

Työ koettiin tärkeäksi taloudellisen hyvinvoinnin ja elämäntyytyväisyyden perustaksi. Tyytyväisyys liittyi positiiviseen kokemukseen suomalaisesta työelämästä, oman pärjäämisen tunteeseen työelämävalmennuksen aikana ja työpaikan saantiin. Tyytymättömyyden kokemukset perustuivat suomalaisten ennakkoluuloihin maahanmuuttajia kohtaan työnhakuprosessissa, vaikeuksiin ammatinvalinnassa, ammatin vaihtamisessa ja ammatilliseen koulutukseen pääsemisessä sekä vaikeuksiin oikein ajoitetun tuen ja ohjauksen saannissa. Tyytyväisyyttä koettiin, kun tuleva ammattiura Suomessa selkiytyi, osallistuttiin aktiivisesti suomalaiseen elämään ja kun ymmärrettiin, millainen on suomalainen mentaliteetti. Minäkäsitys oli positiivinen, kun opittiin uusia asioita aktiivisesti ja innokkaasti. Tyytyväisyys omaan minään perustui positiivisten persoonallisuuspiirteiden sekä vahvuuksien ymmärtämiseen uuteen ympäristöön sopeutumiseen vaikuttavina tekijöinä. Tyytyväisyyttä koettiin tilaisuuksissa, joissa näkyi suomalaisten hyväksyntä sekä oman ammatillisen osaamisen arvostaminen.

8.3 Maahanmuuttajien luokittelu sopeutumisen perusteella

Perttulan (1995) mukaan on mahdollista pyrkiä hyödyntämään yleisen merkitysverkoston muotoiluun tähtääviä metodisia vaiheita siten, että ne mahdollistavat usean yleisen merkitysverkoston muotoilun. Perttula nimittää näitä toisiinsa palauttamattomia yleisiä merkitysverkostoja typologioiksi tai tyypeiksi. Hyödynsin tätä metodista vaihetta muodostamalla tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien yksilökohtaisten merkitysverkostojen analyysin perusteella kolme erilaista tyyppiä tai luokkaa: selviytyjä, realistinen sopeutuja ja sinnittelijä (ks. taulukko 11). Eri tyyppien muodostamisessa käytettiin vain osa yksilöllisten merkitysverkostojen materiaalista.

Selviytyjä (Haastateltavat 3, 8, 12):

Haastateltavista kolme oli tätä tyyppiä; mukana oli yksi afganistanilainen, yksi kurdi ja yksi venäläinen. Selviytyjät olivat työllistyneet ja kotoutuminen oli sujunut hyvin ja kohtuullisen nopeasti. Heidän suomen kielen taitonsa oli hyvä, mutta omaa kieltä ja oman kulttuurin tapoja kuitenkin säilytettiin. Suomalaisen tapakulttuurin hyvät puolet hyväksyttiin, ja tukiverkostossa oli sekä suomalaisia että maahanmuuttajataustaisia tuttavuuksia. Selviytyjien arkielämässä oli mukana sekä suomalainen että oma kulttuuri. Omaa äidinkieltä ja kulttuuria arvostettiin, mutta pidettiin myös elämästä Suomessa. Suomalaiset tavat hyväksyttiin, ja suomalaisen kulttuurin hyviä tapoja noudatettiin. Selviytyjät olivat löytäneet Suomesta työpaikan, johon he olivat tyytyväisiä. Kotimaan tutkinto oli rinnastettu Suomessa tai Suomessa oli opiskeltu ammatti tai sen opiskelu oli

aloitettu oppisopimuksella. Selviytyjät olivat tietoisia omista vahvuuksistaan sekä heikkouksistaan.

Realistinen sopeutuja (Haastateltavat 1, 2, 4, 5, 9,10):

Realistisia sopeutujia oli haastateltavista kuusi: kaksi afganistanilaista, yksi kurdi ja kolme venäläistä. Kotoutuminen oli sujunut hyvin ja suomalaisen elämään oltiin tyytyväisiä. Suomen kielen taito oli hyvä tai suomen kielen opiskelussa oli edistytty, ja ammatillinen tulevaisuus oli selkiytynyt. Realistiset sopeutajat opiskelivat ammatilliseen koulutukseen valmistavassa koulutuksessa tai ammatillisessa oppilaitoksessa ja viihtyivät koulutuksessa, ja lisäksi he olivat olleet työharjoittelussa tai työelämävalmennuksessa. He toivoivat pääsevänsä töihin. Omaa äidinkieltä ja kulttuuria arvostettiin, ja elämästä Suomessa pidettiin. Sopeutujilla oli sekä maahanmuuttajia että suomalaisia tuttavinaan. Heidän arkielämässään oli mukana sekä suomalainen että oma kulttuuri. Realistiset sopeutajat olivat tietoisia omista hyvistä ominaisuuksistaan, jotka tukivat heitä elämässä.

Sinnittelijä (Haastateltavat 6, 7, 11):

Kolme haastateltavaa luokiteltiin sinnittelijöiksi, joiden joukossa oli yksi afganistanilainen ja kaksi kurdia. He eivät olleet menettäneet toivoaan kotoutua ja olivat tyytyväisiä elämään Suomessa, mutta oman paikan löytäminen suomalaisessa yhteiskunnassa sekä muiden, iäkkäimpien maahanmuuttajien kotoutuminen huolestutti heitä. He olivat tyytyväisiä ja iloisia lasten koulumenestyksestä ja etsivät aktiivisesti työtä tai työelämävalmennuksen paikkaa. Suomen kielen taito oli hyvä, tai he pyrkivät kehittämään kielitaitoaan ja ammatillista osaamistaan. Tuttavat olivat sekä suomalaisia että maahanmuuttajia, ja joukossa oli myös joku hyvä ystävä. Kontaktit suomalaisiin olivat vähäisiä, mutta verkostoja yritettiin laajentaa. Sinnittelijöillä esiintyi ajoittaisia tyytymättömyyden sekä masentumisen jaksoja. Omaa kulttuuria säilytettiin, ja suomalaisia hyviä tapoja kunnioitettiin. Sinnittelijöillä oli tulevaisuuteen liittyviä toiveita. He tunsivat omia vahvoja puoliaan sekä piirteitä, jotka estivät elämässä eteenpäin pääsemistä, mutta he huomasivat myös ulkopuolisia syrjäyttäviä esteitä.

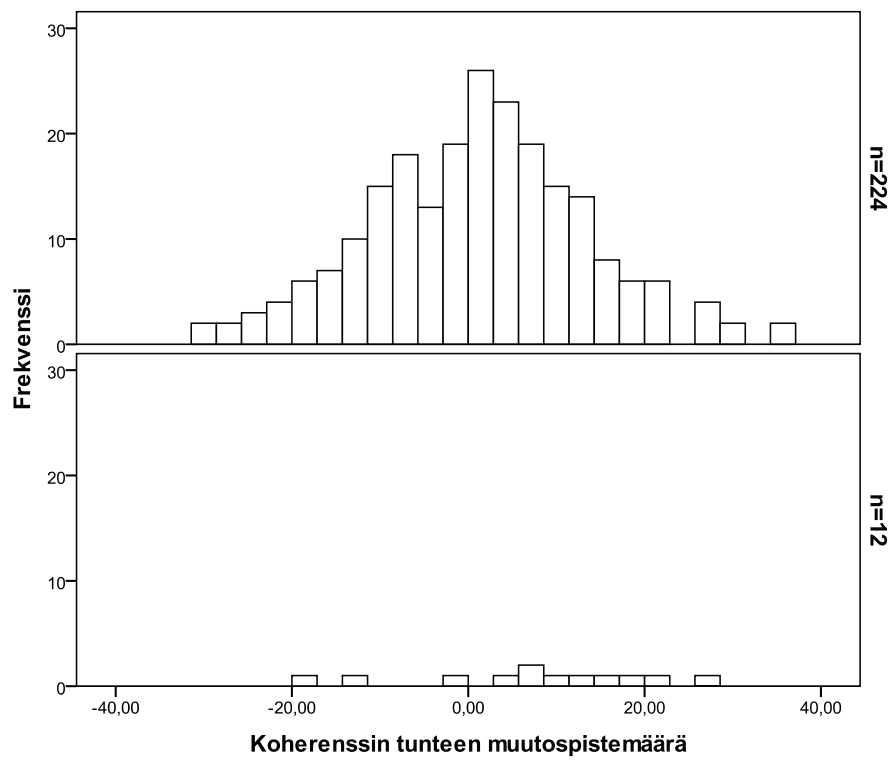
TAULUKKO 11 Maahanmuuttajien sopeutumisen typologia

Merkitys	Selviytyjä Koherenssin tunteen keskiarvo 2005: 60,3 / 2007: 64,5	Realistinen sopeutuja Koherenssin tunteen keskiarvo 2005: 54,5 / 2007: 67,6	Sinnittelijä Koherenssin tunteen keskiarvo 2005: 52,4 / 2007: 54,2
Suomen kieli	suomen kielen taito hyvä	suomen kielen taito kehittyvässä tai hyvä	suomen kielen taito heikko tai hyvä
Sosiaalinen tukiverkosto	suomalaisia ja ulkomaalaistaustaisia tuttavii tai ystäviä	suomalaisia ja ulkomaalaistaustaisia tuttavii tai ystäviä	kapeahko suomalaistuttavien verkosto tai yhteydet usein vain maanmiehiin, pyrkii laajentamaan suomalaisten tuttavien piiriä
Työorientaatio	työllistynyt tai oppisopimuskoulutuksessa	työkokemusta työelämävalmennuksen kautta ja tyytyväinen kokemukseen tai ammatillisessa koulutuksessa sekä toivo saada työpaikka tai ammatillinen tulevaisuus selkiytynyt	työkokemusta työelämävalmennuksesta, johon on tyytyväinen, tai kokemus on aiheuttanut hämmennystä tai on ymmärtänyt suomen kielen kehittämisen tarpeen tai sen, mikä työ hänelle sopii
Sopeutuminen elämään Suomessa	tyytyväinen elämäänsä Suomessa, arvostaa suomalaista kulttuuria, säilyttää omaa kulttuuriaan ja puhuu kotona äidinkieltä, noudattaa (hyviä) suomalaisia tapoja, tukee lasten ja nuorten oppimista	tyytyväinen elämään Suomessa, arvostaa sekä omaa että suomalaista kulttuuria, arkielämässä vahvasti mukana oma kulttuuri ja äidinkieli, noudattaa suomalaisia tapoja, tukee lasten ja nuorten oppimista ja uskoo heidän hyvään tulevaisuuteensa	tyytyväinen rauhalliseen ja turvalliseen elämään Suomessa, esiintyy tyytymättömyyden jaksoja tai masennusta, tunnistaa terapian tarpeen, tukee lasten ja nuorten oppimista ja edistymistä koulussa, mikä korvaa sen, että itsellä on vaikeuksia työn saannissa
Minäkäsitys	itsevarma, rohkea ja tietoinen omista vahvuuksistaan sekä heikkouksistaan	itsevarma, määrätietoinen, tuntee omat vahvat puolensa ja yrittää hyödyntää niitä kotoutumisprosessissa	tunnistaa omat vahvat ja heikot piirteensä, jotka tukevat tai estävät elämässä eteenpäin pääsemistä, positiivinen elämänasenne hyvän elämän tavoittelamisessa
Tulevaisuus	luottavainen sekä omaan että lasten hyvään elämään tulevaisuudessa, huolestunut iäkkäimpien maahanmuuttajien sopeutumisesta, monikulttuurisen Suomen tulevaisuudesta ja erilaisten etnisten ryhmien hyväksymisestä	toivoo hyvää elämää, johon kuuluu perhe ja työ	toiveikas sopeutumisesta Suomeen, jota pitää kotimaanaan, toivoo hyvää elämää ja työtä, huolestunut iäkkäimpien maahanmuuttajien sopeutumisesta Suomeen heikon kielitaidon vuoksi

8.4 Sopeutumisen ja koherenssin tunteen yhteyksistä

Sopeutumistutkimuksen kolmantena tavoitteena oli selvittää tutkittavien sopeutumisen yksilöllisyyden ja koherenssin tunteen muutosten yhteyksiä kotoutumisprosessissa. Laadulliseen tutkimukseen oli valikoitunut hyvin erilaisen koherenssin tunteen omaavia, ja muutokset siinä kattoivat sekä heikkenevän että vahvistuvan koherenssin tunteen. Laadullisen tutkimuksen tulokset voidaankin tässä suhteessa rinnastaa laajan kyselyaineiston tuloksiin (kuvio 4). Ne tutkittavat, joilla ei tapahtunut merkittävää muutosta koherenssin tunteessa, edustivat prosentuaalisesti suurinta osaa tutkituista maahanmuuttajista. Haastateltavien koherenssin tunteen keskiarvo oli ensimmäisellä tutkimuskerralla 55,7 ja seurantavaiheessa 63,4. Keskiarvojen perusteella positiivinen muutos oli haastatelluilla suurempaa kuin pelkkään kyselytutkimukseen osallistuneilla, mutta sitä selitti osittain erittäin suuri muutos muutamalla tutkittavalla pienessä joukossa.

Sopeutumistutkimuksessa muodostettujen kolmen tyyppin, selviytyjän, realistisen sopeutujan ja sinnittelijän, koherenssin tunteen pistemäärät perusaineistossa ja seurantatutkimuksessa erosivat toisistaan. Selviytyjien koherenssin tunne oli vahva jo ensimmäisen arvioinnin vaiheessa, ja se vahvistui hieman seurantavaiheessa (keskiarvo 2005: 60,3; 2007: 64,5). Ryhmässä oli kolmen eri etnisen ryhmän edustajia. Realististen sopeutujien ryhmästä löytyi myös kaikkien kolmen etnisen ryhmän edustajia, ja heidän koherenssin tunteessaan tapahtui suurin muutos kahden vuoden seurantajakson aikana (keskiarvo 2005: 54,5; 2007: 67,6). Sinnittelijöiden ryhmässä oli kaksi kurdia ja yksi afganistanilainen, joiden koherenssin tunteen muutos ryhmän tasolla jäi pieneksi (keskiarvo 2005: 52,4; 2007: 54,2). Yksilöittäin tarkastellen sinnittelijöiden koherenssin tunne vahvistui tai heikkeni. Vaikka sopeutumistutkimuksen maahanmuuttajien koherenssin tunteen pistemäärät perusaineistossa olivat hyvin eritasoisia, seurantavaiheessa melkein kaikilla (9/12) koherenssin tunne oli ainakin hieman vahvistunut.

KUVIO 4 Koherenssin tunteen muutospistemäärä seuranta-aineistossa ja haastateltavilla

9 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida kotoutumista kolmessa sellaisessa etnisessä ryhmässä, jotka olivat kokeneet ison kulttuurimuutoksen muutettuaan Suomeen. Kotoutumista tarkasteltiin koherenssin tunteen ja siinä tapahtuvien muutosten sekä koetun sopeutumisen avulla. 2000-luvulla on yksilöiden koherenssin tunnetta alettu arvioimaan aiempaa enemmän heidän elämänsä liittyvissä prosesseissa, joissa tapahtumien arviointiin, näiden hallintaan saamiseen sekä muutokseen sopeutumiseen liittyy aikaulottuvuus (vrt. Ager & Strang, 2004). Tässä tutkimuksessa koherenssin tunteen muutoksen aikaväli oli melko lyhyt, kaksi vuotta, mutta sopeutumisen laadullisissa kuvauksissa se oli selvästi pitempi.

Tutkimuksessa oli uutta se, että koherenssin tunnetta tarkasteltiin erilaisissa etnisissä ryhmissä kahden vuoden seurantatutkimuksella. Uutta oli myös se, että etsittiin fenomenologisen psykologian menetelmällä vastauksia siihen, millaisiin asioihin maahanmuuttajien täytyy sopeutua ja miten sopeutuminen onnistuu.

Tulokset vahvistivat käsitystä, että eri ryhmien kotoutumisen erilaisuuden on syytä kiinnittää huomiota (vrt. Alitolppa-Niitamo, 1994; Alitolppa-Niitamo ym., 2005; Farver, Narang & Bhadha, 2002; Huttunen, 2002; Iskanius, 2006; Lepola, 2000; Liebkind, 2000a). Tutkimuksen tulokset osoittivat, että erilaisten etnisten ryhmien maahanmuuttajat sopeutuvat suomalaiseen yhteiskuntaan eri tavalla ja että heidän kulttuuritaustansa vaikuttaa koherenssin tunteeseen. Seurantatutkimuksen päätulosten mukaan eri ryhmien koherenssin tunteen taso kotoutumisprosessissa oli erilainen, ja tutkimusaikana koherenssin tunne vahvistui hieman naisilla ja pysyi ennallaan miehillä. Tutkimus toi esille uudenlaista tietoa siitä, että etnisten ryhmien maahanmuuttajien koherenssin tunteen yhteydet taustatekijöihin olivat hyvin vähäisiä. Tutkimuksessa nousi esiin yhdeksän asiakokonaisuutta, joihin maahanmuuttajien tulee sopeutua suomalaisessa yhteiskunnassa. Sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan oli hyvin yksilöllistä, mutta yleistäen muodostui kolme erilaista maahanmuuttajatyyppeä, joiden sopeutumisessa voitiin havaita myös samankaltaisuuksia.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret maahanmuuttajat (19–29 v.) olivat kehityspsykologian näkökulmasta myöhäisnuoruuden iässä, jolloin kehitystehtäviä ovat emotionaalisen riippumattomuuden saavuttaminen vanhemmista, parisuhteeseen tai avioliittoon valmistautuminen, ammatin oppiminen sekä yksilöllisten elämänarvojen ja oman uskomusjärjestelmän kehittäminen (Nurmi, 2000). Tutkimukseen osallistuneiden aikuisten (30+ v.) maahanmuuttajien keskeisiä kehitystehtäviä ovat jälkeläisten hoivaaminen ja vastuun ottaminen uudesta sukupolvesta, oman aseman saavuttaminen tai löytäminen yhteiskunnassa sekä ammattiroolin ylläpito. Nämä kehitysvaiheet vaikuttavat monella tapaa nuorten ja aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiseen. He kohtaavat suomalaisessa yhteiskunnassa ensisijaisesti kulttuuriin, sukupuoleen ja ikään liittyviä haasteita, joiden oletin vaikuttavan myös heidän sopeutumiseensa. Maahanmuuttajat kohtaavat elämässään Suomessa erilaisia muutoksia ja haasteita kuin kotimaassa, koska yhteiskunnat ja kulttuurit ovat erilaisia, ja heidän koherenssin tunteensa voi vahvistua tai heiketä näissä muutoksissa.

Tulokset vahvistivat käsitystä siitä, että on syytä kiinnittää huomiota koherenssin tunteen mahdollisten vaikutusten arviointiin kotoutumisprosessissa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että hyvä suomen kielen taito, joustava sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja työ ovat tärkeitä maahanmuuttajan elämässä. Työ koettiin elämässä eteenpäin vieväksi tekijäksi, mikä on yhteneväinen aikaisemmissa tutkimuksissa tehtyjen havaintojen kanssa (Antonovsky, 1979, 1987a, b; Feldt, 2000; Forsander, 2002; Liebkind ym., 2004; Mattinheikki-Kokko, Koivumäki & Kuortti, 2003).

9.1 Tutkimuksen tarkastelu

9.1.1 Koherenssin tunne

Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli analysoida koherenssin tunteen mahdollisia eroja etnisen ryhmän, iän ja sukupuolen mukaan. Tutkimustulokset osoittivat, että koherenssin tunne ei ollut merkitsevästi yhteydessä ikään. Ensimmäisellä tutkimuskerralla oli miesten koherenssin taso korkeampi naisiin verrattuna. Venäläisillä oli korkeampi koherenssin tunne kuin afganistanilaisilla ja kurdeilla. Kahden ryhmän, afganistanilaisten ja kurdien, koherenssin tunteen taso oli samanlainen. Tutkimuksia, joissa olisi vertailtu etnisten ryhmien koherenssin tunteen tasoa, ei löytynyt. Sen vuoksi en voinut vertailla tutkimukseni havaintoja muihin vastaaviin tutkimuksiin.

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli selvittää, millainen on koherenssin tunteen yhteys sosiaalisen tuen saantiin (asumisen muoto, perheellisyys, lasten lukumäärä) eri etnisissä ryhmissä perusaineistossa. Tulokset osoittivat, että asumismuodolla ei ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Ei siis ollut merkitystä, asuiko maahanmuuttaja yksin, perheensä tai sisarustensa kanssa. Koherenssin tunteen ja siviilisäädyn yhteys tuli esiin vain kurdeilla, joilla naimatto-

mien koherenssin tunne oli vahvempi kuin naimisissa olevien. Lasten lukumäärällä perheessä ei ollut merkitsevää yhteyttä koherenssin tunteeseen. Tutkimuksessani ei vahvistunut oletus, että tutkittavien koherenssin tunteella olisi vahva yhteys sosiaaliseen verkostoon ja siviilisäätyyn. Tutkimustulokset poikkeavat Holmbergin ym., (2004) tutkimuksesta, jossa nämä yhteydet olivat merkitseviä. Seurantatutkimuksen tulosten pohjalta on vaikea tehdä yksiselitteisiä johtopäätöksiä, mutta voidaan olettaa, että myös suomalaisella sosiaaliturvalla on vaikutusta asiaan, koska perheillä ei ole isoja huolia turvallisuudesta, taloudellisesta tilanteesta eikä jälkikasvun koulutuksesta.

Tutkimuksen kolmantena tavoitteena oli tarkastella, esiintyykö kahden vuoden aikana koherenssin tunteessa muutoksia etnisissä ryhmissä eri-ikäisillä naisilla ja miehillä. Tutkimuksen seurantavaiheen tulokset osoittivat, että koherenssin tunteen muutos ei ollut yhteydessä ikään eikä etniseen ryhmään. Tulokset osoittivat, että yhteistä kaikille etnisille ryhmille oli naisten koherenssin tunteen vahvistuminen seurannan aikana. Miesten koherenssin tunteen taso pysyi ennallaan. Havainto naisten korkeammasta koherenssin tunteesta verrattuna miehiin on samansuuntainen kuin Ganan ja Garnierin (2001) tutkimuksessa, joka ei ollut kuitenkaan seurantatutkimus. Koherenssin tunteen tason merkittävät muutokset aikuisuudessa ovat teorian mukaan harvinaisia (Antonovsky, 1987b), mutta vähäinen ja tilapäinen muutos voi olla seurausta onnistumisen kokemuksesta tai epäonnistumisesta jossakin tilanteessa. Tässä tutkimuksessa havaittujen koherenssin tunteen muutosten taustalla oletan olevan yhteiskunnan rakenteellisia tekijöitä. Tutkimukseni tulokset olivat samansuuntaisia teorian oletusten kanssa siitä, että koherenssin tunne voi niin heiketä kuin vahvistuakin kulttuurimuutoksissa.

Tutkimuksessani havainnot olivat osittain vertailtavissa muihin kansainvälisiin tutkimuksiin (Bowman, 1996, 1997; Frenz ym., 1993; Gana & Garnier, 2001; Langius ym., 1992), joissa kantaväestön kohderyhmien koherenssin tunteen keskiarvo on vaihdellut välillä 60,2–68,2 ja keskihajonta välillä 8,1–11,6. Venäläisryhmän koherenssin tunteen keskiarvot ja keskihajonnat olivat sekä vuonna 2005 että 2007 samansuuntaisia edellä mainittujen tutkimustulosten kanssa. Pakolaistaustaisten afganistanilaisten ja kurdien koherenssin tunteen keskiarvot olivat alhaisempia verrattuna eri maiden kantaväestön keskiarvoihin. On mahdollista, että pakolaisryhmien koherenssin tunne ei ollut kehittynyt vahvaksi yhteiskunnallisten syiden vuoksi kotimaassa tai lähtömaassa, mutta se kehittyi kuitenkin suomalaisessa yhteiskunnassa.

Neljäntenä tavoitteena oli tarkastella koherenssin tunteen muutosten yhteyksiä etnisissä ryhmissä toimintaan, jonka taustalla oletin olevan motivaationaalisia tekijöitä, joiden oletan vaikuttaneen tutkittavien koherenssin tunteeseen. Tutkimuksessani koherenssin tunnetta vertailtiin kaksi ja kolme vuotta suomea opiskelleiden välillä. Tulokset osoittivat, että suomen kielen opiskelulla ei ollut yhteyttä koherenssin tunteen keskimääräiseen tasoon eri tutkimuskerroilla eikä keskiarvoissa tapahtuneeseen muutokseen tutkimuskerrasta toiseen.

Koherenssin tunteen yksilöllisiin muutoksiin oletan vaikuttaneen sen, miten erilaisena maahanmuuttaja koki suomen kielen verrattuna äidinkieleensä,

millainen oli kotimaan koulutustausta sekä miten suomen kielen opiskelu sujui itsenäisesti ja tavoitteellisesti (vrt. Kaikkonen, 1994; Pöyhönen ym., 2009). Suomen kielen opetus ja oppiminen ovat hyvin moniulotteista ihmisten välistä vuorovaikutusta, jossa opettaja ja opiskelijat vaikuttavat toistensa ajatuksiin, tunteisiin ja käyttäytymiseen monin tavoin (Nissilä ym., 2006). Myös sopeutumisen tutkimuksen tulokset tukivat oletusta suomen kielen oppimisen vaikeudesta ja hitaudesta alkuvaiheessa, koska suomen kieli on erilaista verrattuna äidinkieleen. Joskus suomen kielen opiskelu koetti hauskaksikin. Tutkittavilla opiskelutekniikan ja -strategian etsiminen vei myös aikansa.

Työorientaatiota tarkasteltiin kahdessa tutkittavien ryhmässä, ei-työorientoituneet ja työorientoituneet, joihin taustatiedot löytyivät maahanmuuttajien URA-järjestelmästä kotoutumissuunnitelmiin kirjatun tiedon perusteella. Koherenssin tunteen tason tilastollisesti merkitsevä ero tuli esiin ryhmien välillä, eli työorientoituneilla oli korkeampi koherenssin tunteen taso verrattuna ei-työorientoituneisiin. Oletan, että työorientoituneilla oli vahva koherenssin tunne, koska he pystyivät näkemään kotoutumisprosessinsa haasteina, jotka ovat ratkaistavissa, ja he olivat rohkeita ottamaan erilaisia riskejä (vrt. Antonovsky, 1979, 1987a). Oletan, että maahanmuuttajat, joilla oli vahva koherenssi, oppivat nopeammin myös suomen kielen, he olivat tietoisempia työelämään pääsemisen ehdoista ja ammatillisen osaamisen tärkeydestä sekä järjestivät omaa toimintaa, joka johti heidän tavoitteidensa saavuttamiseen. Voidaan olettaa, että heikomman koherenssin tunteen omaaville haasteet olivat ongelmia, joiden ratkomiseen ei riittänyt voimavaroja tai osaamista, eikä tuen pyytäminen tai suunnitelmallinen toimiminen tavoitteiden toteuttamiseksi sujunut itsenäisesti ja tavoitteellisesti. Yksilöitä, joilla on heikko koherenssi, voidaankin tukea erilaisilla interventioilla, jotka lisäävät heidän motivaatiotaan (vrt. Vastamäki ym., 2009).

Koherenssin tunteen arviointilomakkeen yksidimensioisena toimimisen vuoksi ei ollut mahdollista selvittää tutkittavien koherenssin tunteen osa-alueiden heikkouksia tai vahvuuksia. Voidaan vain olettaa ei-työorientoituneiden tutkittavien ryhmässä ymmärrettävyyden ja hallittavuuden osa-alueiden olevan heikkoja ja siitä johtuen motivaation alhainen. Oletan myös, että heidän arvojensa kärkipäässä ei ollut hyvä koulutus ja työ.

Työtä erilaisissa työsuhteissa oli kokeillut 27 % tutkimuksen maahanmuuttajista. Valtakunnallisen tilaston (Väestörekisterikeskus, 2007) mukaan vuonna 2006 maahanmuuttajista oli töissä noin 30 %, mikä on samansuuntainen tämän tutkimuksen tulosten kanssa. Tämän tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia teorian kanssa siitä, että työ on tärkeää, jotta koherenssin tunne pysyy vahvana (Antonovsky, 1979, 1987a, b). Työn vaikutus koherenssin vahvuuteen on havaittu aikaisemmissa kantaväestön tutkimuksissa (vrt. Feldt, 2000; Pietiläinen, 2005). Työttömien tukeminen erilaisilla interventioilla työttömyyden alkuvaiheessa on tärkeää, koska kaikkein pisimpään – vähintään kolme vuotta - työttöminä olleet voidaan jo luokitella työelämästä syrjäytyneiksi (vrt. Pietiläinen, 2005; Vastamäki ym., 2009). Maahanmuuttajat eivät ole usein edes

saaneet kokeilla niin sanottua oikeaa työtä eli palkkatyötä kolmessa vuodessa kotoutumisaikana.

Kotouttamislaki pitää kotoutumisen yhtenä tärkeänä tavoitteena maahanmuuttajien työllistymistä. Omituinen nimi, aksentti tai hiusten väri sulkevat kuitenkin monet sekä nuoret että aikuiset maahanmuuttajat heidän tavoittelemiansa työpaikkojen ulkopuolelle. Tilanne ei ole olennaisesti muuttunut 2000-luvun loppupuolellakaan. Työmarkkinoiden ehdot ja kelpoisuuskriteerit tuntuivat tiukkenevan koko ajan. Makrotasolla maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla näyttää yritykseltä ”tavoittaa liikkuva juna” (Forsander, 2001, 2002), ja ei-suomalaisuuden vuoksi suomalaisten luottamuksen ylittäminen ja alkuunpääsy työssä on vaikeaa (Brewis, 2008; Suokonautio, 2008; Turtiainen 2008;).

Kulttuurimuutosten oletan olleen haasteellisia, koska aikuisten vastuulla on omien kulttuuriperinteiden ylläpitäminen, lapsilla ja nuorilla puolestaan oman kulttuurin tapojen opetteleminen ja noudattaminen. Aikuisten nuoria heikomman suomen kielen taidon ja kulttuuriperinteiden rajoittavien tekijöiden vuoksi heidän sopeutumisensa suomalaiseen elämään oletan olleen toissijaista. Suomessa etnisten ryhmien aikuisten miesten ja naisten elämässä ongelmia aiheuttivat mahdollisesti muuttuneet sukupuoliroolit ja näihin muutoksiin sopeutuminen, minkä oletan myös vaikuttaneen koherenssin tunteeseen. Toisaalta aikuiset naiset olivat itsenäisempiä verrattuna aikaisempaan elämäänsä ja he kokivat saaneensa monenlaisia mahdollisuuksia elämässä, sillä enää ei ollut suurta huolta jälkeläisten tulevaisuudesta ja oma suomen kielen opiskelu sujui kohtuullisesti. Oletan, että koherenssin tunteen taso pysyi miehillä ennallaan, koska he eivät kokeneet kotoutumisen alkuvaiheessa merkittäviä onnistumisia omiin tavoitteisiinsa verrattuna, he eivät oppineet suomea nopeasti eivätkä pystyneet siitä johtuen toteuttamaan ammatillisia toiveitaan toivottuun tahtiin ja heidän roolinsa perheen talouden ylläpitäjänä oli heikentynyt.

Teorian (Antonovsky, 1979, 1987a) mukaan koherenssin tunteen muutokset ovat mahdollisia erilaisten elämäntapahtumien vuoksi. Ne voivat aiheuttaa joko koherenssin tunteen vahvistumista tai heikentymistä. Tutkimukseni ja oman työkokemukseni perusteella oletan positiivisten muutosten johtuvan maahanmuuttajien elämässä tapahtuneesta yhteiskunnallisesta muutoksesta, sosiaaliturvasta, arkielämän turvallisuudesta ja siitä, että yksilöllinen kehittyminen on koettu mahdolliseksi. Vahvistumiseen vaikuttavat oletettavasti useat asiat kuten yleinen elämäntyytyväisyys, suomen kielen hyvä oppiminen, tyytyväisyys ammatilliseen koulutukseen sekä ammatin ja työpaikan saanti. Toisaalta, kun koherenssin tunne heikkeni, sopeutumisessa esiintyi ongelmia, koska maahanmuuttajat ovat voineet kokea omien tavoitteidensa toteuttamisen hidastuvan, tavoitteet ovat olleet epärealistisia tai motivaatio ja oma toiminta puutteellista. Koherenssin tunteen heikkenemiseen yksilöllisellä tasolla saattavat vaikuttaa yllättävät muutokset elämässä.

9.1.2 Sopeutuminen suomalaiseen elämään – kokemuksesta tulkintaan

Sopeutumistutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli kuvailla, millaisiin asioihin maahanmuuttajien täytyy sopeutua suomalaisessa yhteiskunnassa, ja kuvata sopeutumisilmiötä kotoutumisprosessin aikana. Toisena tavoitteena oli selvittää, miten yksilöllistä sopeutuminen on ja löytyykö siinä maahanmuuttajia yhdistäviä asioita. Näihin tavoitteisiin vastatakseni rakensin ja kuvasin sopeutumisen yksilökohtaiset merkitysverkostot sekä yhden yleisen merkitysverkoston.

Yksilökohtaiset merkitysverkostot – maahanmuuttajien kokemus sopeutumisesta

Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata, millaisiin asioihin maahanmuuttajat sopeutuvat suomalaisessa yhteiskunnassa, millainen on sopeutuminen ilmiönä, miten yksilöllistä sopeutuminen on ja löytyykö siitä maahanmuuttajille yhteisiä piirteitä. Maahanmuuttajien sopeutumisen yksilölliset merkitysverkostot kuvaavat heidän erilaisuuttaan, yksilöllisyyttään, ainutkertaisuuttaan sekä moniäänisyyttään (vrt. Perttula 1995, 2006; Rauhala 1992, 1999, 2006). Kokemukset sopeutumisesta elämään Suomessa ja niille annetut merkitykset olivat toisaalta yksilöllisiä, koska kaikkien haastateltavien sekä tausta että elämäntilanne olivat erilaisia (vrt. Huttunen, 2002). Toisaalta löytyi yhteisiä sisältöalueita, joiden perusteella voidaan kuvata maahanmuuttajan sopeutumista ilmiönä. Maahanmuuttajat antoivat merkityksiä kokemuksilleen suomen kielen opiskelusta, suomalaiseen kulttuuriin sopeutumisesta, syrjäyttämisestä ja rasismista, oman kulttuurin tärkeydestä, sosiaalisesta tukiverkostosta, suomalaisesta kouluelämästä, vapaa-ajasta ja harrastuksista, työelämästä ja minäkäsityksestä. Maahanmuuttajien kertomat tarinat kuvasivat monipuolisesti sopeutumista kotoutumisprosessissa Suomessa.

Muutto Suomeen alkoi usein sillä, että ihmeteltiin, miten täällä pärjätään. Toisaalta elämä Suomessa koettiin turvalliseksi ja rauhalliseksi. Maahanmuuttajat kokivat olonsa turvalliseksi ulkona iltaisin. Suomen kielen oppiminen koettiin alkuvaiheessa vaikeaksi, mutta ystävällisten kouluttajien ansiosta myös hauskaksi. Jotkut kokivat opiskelun aikana oivalluksen, että suomea voisi opiskella nopeammin itsenäisesti tai kurssilla ja kavereiden kanssa puhumalla. Tutkittavat etsivät myös omaa tapaansa oppia kieltä. Työelämässä kieltä opittiin nopeammin kuin muuten, ja todettiin, että myös englannin kielen osaamisesta oli apua vuorovaikutuksessa suomalaisten kanssa. Joidenkin maahanmuuttajien kohdalla sopeutumista heikensivät hidas suomen kielen oppiminen, minäkäsityksen ja työllistymisen ongelmat sekä syrjäyttämisen ja rasismien kokemukset.

Maahanmuuttajilla oli negatiivisista kokemuksista huolimatta positiivinen elämänasenne ja halu kotoutua Suomeen. He kokivat sopeutumisen tärkeäksi ja heille oli tärkeää omassa elämässä eteenpäin pääseminen, jolla tarkoitettiin

ammattillisen koulutuksen mahdollisuuksien hyödyntämistä sekä työpaikan löytämistä koulutuksen jälkeen. Vanhemmat tunsivat vastuuta oman kulttuurin säilyttämisestä jälkikasvulle. Kotona puhuttiin äidinkieltä ja noudatettiin oman kulttuurin tapoja, mutta lapsia ei estetty noudattamasta opittuja hyviä suomalaisia tapoja ja leikkimistä myös kotona suomalaisten koulukavereiden kanssa, jolloin lapset puhuivat keskenään suomea. Nuoret ja aikuiset huomasivat monenlaisia mahdollisuuksia ammatillisten haaveiden toteuttamiseksi. Nuorille tuli ammatillisessa koulutuksessa joskus yllätyksenä, että nuoren ei anneta keskeyttää koulua, vaan häntä tuetaan, autetaan ja tarvittaessa esitetään vaihtoehtoja. Perheissä, joissa oli lapsia, yritettiin sopeutua suomalaiseen kouluelämään. Opettajien vähäistä kunnioittamista ja joskus kotitehtävien vähäistä määrää ihmeteltiin. Lasten ja nuorten koulunkäyntiä tuettiin ja oltiin tyytyväisiä hyvään koulumenestykseen.

Toivo sekä luottamus hyvään elämään, jossa myös aikuinen itse menestyy, ja ilo lasten koulumenestyksestä tukivat aikuisia maahanmuuttajia omista sopeutumisen negatiivista kokemuksista huolimatta. Aikuiset olivat huolestuneita iäkkäimpien maahanmuuttajien sopeutumisesta, kun suomen kielen taito kehittyy hitaasti tai ei ollenkaan. Toivottiin, että iäkkäät pärjäisivät itsenäisesti arkielämässä. Jotkut maahanmuuttajat olivat huolissaan monikulttuurisen Suomen tulevaisuudesta ja siitä, miten kantasuomalaiset hyväksyvät maahan muuttaneet etniset ryhmät (vrt. Bhatia, 2003; Jaakkola 2005; Liebkind, 2000a, b; Liebkind ym., 2004; Suurpää, 2002).

Yleisen sopeutumisen merkitysverkoston rakenteesta - sopeutuminen ilmiönä

Tutkimuksen tavoitteena oli kuvata yleistä sopeutumisilmiötä kotoutumisprosessissa. Analyysin tuloksena rakentui yleinen merkitysverkosto, jonka sisältöalueet olivat samankaltaiset yksilökohtaisen merkitysverkoston sisältöalueiden kanssa ja joka kuvaa monipuolisesti sopeutumisilmiötä kotoutumisprosessissa. Tarkastelin tutkimustuloksia sisältöalueittain, joita olivat kokemukset suomen kielen opiskelusta, sopeutuminen elämään suomalaisessa yhteiskunnassa, oman kulttuurin ylläpitämisen tärkeys, minäkäsitys sekä syrjäyttämisen ja rasismin kokemukset.

Kokemukset suomen kielen opiskelusta

Maahanmuuttajat kokivat suomen kielen opiskelun tärkeäksi elämässä pärjäämisen välineeksi kielen oppimisen hitaudesta huolimatta. He olivat motivoituneita oppimaan suomea jatkossakin. Tyytyväisyyttä suomen kielen opiskeluun toivat koulutuksen hyvä ilmapiiri, opettajien ystävällisyys ja ilo opiskelun edistymisestä. Tyytyväisyys oli myös yksilöllistä, sillä jotkut esimerkiksi pitivät suomen kielen opiskelua hauskana. Oltiin iloisia, kun itsenäinen asioiminen suomen kielellä sujui ja ulkopuoliset kehuivat hyvää suomen taitoa, ja useimmat kokivat olevansa innokkaita opiskelijoita. Suomen kielen oppimisen muo-

doksi koettiin myös suomenkielisten tv-ohjelmien katsominen sekä suomenkielisen kirjallisuuden lukeminen ja lasten koulutehtävien tarkastaminen kotona.

Tyytymättömyyttä aiheuttivat alkuvaiheessa liian nopea suomen kielen opiskelutahti, puutteet opetuksen laadussa, yksilöllisten oppimisen ongelmien ja tarpeiden huomiotta jääminen opettajan taholta sekä kielitaidon hidas kehittyminen erityisesti iäkkäimpien kohdalla. Tulokset olivat samansuuntaisia kotoutumiskoulutuksen arvioinnissa tehtyjen havaintojen kanssa (Uusikylä, Tuominen, Reuter & Mäkinen, 2005). Oppiminen koettiin hitaaksi, koska suomen kieli koettiin hyvin erilaiseksi äidinkieleen verrattuna. Maahanmuuttajien suomen kielen oppimisen strategian etsiminen vei aikansa. Tyytymättömyys oli yksilöllistä, ja sitä aiheuttivat oman oppimistyylin etsiminen, kielen oppimisen hitaus, lasten tuen puute kielen oppimisen aikana, suomen puhumisen pelko tai heikko koulutustaso kotimaassa.

Maahanmuuttaja on opetuksessa yksilö, jolla on oma kulttuuritaustansa, omat tapansa oppia ja omat tavoitteensa. Tätä suomen kielen opetuksen henkilökohtaistamisen tarvetta vahvistaa työvoimapolitiittinen tutkimus (Mäkinen ym., 2005). Maahanmuuttajien kielitaidon kehittyminen on yksilöllinen prosessi, jossa kielitaidon osa-alueet kehittyvät eritahtisesti (Nissilä ym., 2006; Pöyhönen ym., 2009).

Kokemukset suomalaisen elämäntapaan sopeutumisesta

Tulokset siitä, että maahanmuuttajat eivät samaistu mihinkään ryhmään tai kulttuuriin joko tai -periaatteella, olivat samansuuntaisia monen aikaisemman tutkimuksen kanssa. He samaistuvat yleensä vain osaan jostakin kulttuurista ja torjuvat loput siitä (Arroyo, 1995; Liebkind, 2000a; Valtonen, 1999; Ward & Kennedy, 1999). Maahanmuuttajat korostivat hyväksyvänsä ja noudattavansa suomalaisen arkielämän hyviä tapoja ja opettavansa niitä myös lapsille. Moni maahanmuuttaja koki nykyään Suomen toiseksi kotimaakseen, jossa asuminen on turvallista ja vapaata. Suomessa on mahdollista sekä lasten että aikuisten opiskelu, joten hyvä tulevaisuus on tavoiteltavissa. Sopeutumisen miellettiin olevan suomalaisen kulttuurin erilaisuuden hyväksymistä, uusien hyvien tapojen noudattamista ja ammatillisen tulevaisuuden selkiytymistä. Suomalaiset juhlapyhät koettiin mielekkäiksi ja suomalaisten uskontoa kunnioitettiin, mutta uskontoa pidettiin henkilökohtaisena asiana, josta ei puhuta kuin uskonnollisten juhlien yhteydessä. Sopeutumista nopeuttavina tekijöinä pidettiin suomen kielen hyvää taitoa sekä monipuolista tietojen saantia suomalaisesta elämästä yleensä, koulutuksesta ja työelämästä. Maahanmuuttajien mielestä nopeaa sopeutumista tuki vuorovaikutus suomalaisten kanssa, suomalaisen kulttuurin ymmärtäminen ja kirjallisuuden lukeminen (vrt. Varjonen, 2007). Ulospäin suuntautuneisuudella oli myönteinen vaikutus sopeutumiseen, mikä vahvistaa muiden tutkimusten tuloksia (Liebkind, 2000a, b). Hyvä ja onnistunut sopeutuminen voidaan nähdä myös vahvana koherenssin tunteena tai koherenssin tunteen vahvistumisena (vrt. Antonovsky, 1987b, 1990). Lasten sopeutumista katsottiin tukevan paikallisten tapojen selittäminen myös kotona. Sopeutumiseen liittyi lisäksi yksilöllisiä kokemuksia, kuten suomalaisen ja oman kulttuu-

rin tapojen käyttäminen tilanteen mukaan, ruuanlaittotapojen monipuolistuminen sekä eri uskontojen läsnäolon hyväksyminen. Hyvän sopeutumisen vaiheessa koettiin, että arvostettiin suomalaista elämää, luovuttiin kotimaahan paluun ajattelusta sekä haluttiin elää toistaiseksi Suomessa. Sopeutuminen yleensä rakennetaan menneen ja aikaisemmin koetun päälle, jolloin elämä sopeutetaan uuteen muuttuneeseen tilanteeseen.

Tyytymättömyyttä aiheuttivat erityisesti alkuvaiheessa sosiaalisen vuorovaikutuksen vähäisyys Suomessa, yksinäisyyden tunne johtuen vähäisestä vuorovaikutuksesta suomalaisten kanssa arkielämässä, suomalaisten torjuvan ja negatiivisen suhtautumisen kokeminen sekä vaikeudet työpaikan löytämisessä. Joskus koettiin vaikeaksi oman aseman löytäminen hyvästä kielitaidosta huolimatta. Maahanmuuttajavanhemmille aiheutti tyytymättömyyttä ja heitä huolestutti suomalaisten nuorten huonojen käyttäytymistapojen (tupakan poltto, alkoholin käyttö, opettajien vähäinen kunnioitus koulussa) negatiivinen vaikutus omien lasten ja nuorten uusien tapojen kehittymiseen. Lisäksi huolestuttivat ensimmäisen ikääntyvän maahanmuuttajasukupolven suomen kielen opiskelun ongelmat ja sopeutumisen vaikeus kulttuurierojen vuoksi. Tämä näkökulma oli yhteneväinen aikaisemman tutkimustuloksen kanssa siitä, että integraatiota täytyy käsitellä prosessina, joka on täynnä ristiriitoja, dialogeja ja sopimuksia erityisesti maahanmuuttajien yhteisössä, ja että ikääntyvien yksilöiden kohdalla integraatiolla voi olla erilaisia tavoitteita (Bhatia, 2003). Tutkimustulokset ovat yhteneväisiä Kimin (2000) ja Lieberin ym. (2001) havaintojen kanssa siitä, että onnistunut sopeutuminen on prosessi, jossa tärkeitä tekijöitä ovat selkiytyvä minäkäsitys, uusien elämänarvojen ja -tapojen omaksuminen sekä määrätietoinen sinnittely erilaisten tavoitteiden toteuttamiseksi.

Kokemukset oman kulttuurin tärkeydestä

Oman kulttuurin ylläpito koettiin erityisen tärkeäksi, kun kyse oli lapsista ja nuorista. Maahanmuuttajat puhuivat kotona tavallisesti äidinkieltä ja noudattivat oman kulttuurin tapoja (vrt. Iskanius, 2006). Aikuisille yhteydenpito sukulaisiin Suomessa ja ulkomailla sekä kotimaan tv-ohjelmien katsominen tarkoitti henkistä tukea ja oli osana tukiverkostoa. Diasporan laajentunut käsite sai vahvistusta tutkittavien puheesta, jonka mukaan he eivät aikoneet palata kotimaahan vaan he kokivat Suomen kotimaakseen (Huttunen, 2007; Pyykkönen, 2007; Wahlbeck, 1999). Tulokset vahvistivat aikaisempien tutkimusten tuloksia siitä, että maahanmuuttajavanhemmilla on rooli lasten ja nuorten vahvan etnisen identiteetin kehittämisessä kotoutumisprosessissa (Bonato ym., 2009; Farver ym., 2002; Iwamasa & Yamada, 2001; Lieber ym., 2001; Phinney, 1990).

Kokemukset syrjäyttämisestä ja rasismista

Maahanmuuttajilla oli Suomesta lähinnä positiivisia kokemuksia, ja he käyttivät positiivista ajattelutapaa, jotta olisi helpompi kestää erilaisia muutoksia elämässä. Tutkimustulokset vahvistivat käsitystä siitä, että maahanmuuttajilla on

enemmän positiivisia kuin negatiivisia kokemuksia, mutta joskus he aliarvioivat syrjintää ja rasismia (Jasinskaja-Lahti ym., 2002).

Tyytymättömyys oli yksilöllistä, ja sitä aiheuttivat lasten koulukiusaaminen heikon suomen kielen taidon vuoksi, koulutustietojen saannin puute, se, etteivät työvoimaviranomaiset huomanneet maahanmuuttajien tarpeita elämän suunnittelussa, suomalaisten ennakkoluulot maahanmuuttajista työntekijöinä, poliisin ja joidenkin työkavereiden toiminta sekä puheiden kokeminen rassistisena. Muiden tutkimusten (Brewis, 2008; Liebkind 2000a; Matinheikki-Kokko, 1997; Pitkänen, 2006b) perusteella voidaan sanoa, että joissakin ammattiryhmissä esiintyy toisia enemmän ennakkoluuloja vähemmistöryhmiä kohtaan. Kulttuuritietoisuuden puuttuminen voi myös johtaa ammattilaisten kyvyttömyyteen kohdata maahanmuuttajia, minkä oletetaan aiheuttavan asioimisongelmia sekä maahanmuuttajille että ammattilaisille.

Kokemukset sosiaalisesta tukiverkostosta

Tyytyväisyyden kokemuksia maahanmuuttajat saivat eniten lasten ja nuorten koulumenestyksestä, nuorten itsenäistymisestä ja koulutussuunnitelmien selkiytymisestä, perheenjäsenten tuesta opiskeluaikana sekä hyvästä vuorovaikutuksesta sekä suomalaisten että ulkomaalaistaustaisten nuorten ja aikuisten kanssa.

Tukiverkosto oli tärkeä ja sen monipuolisuus yksilöllistä (vrt. Uutela, 1998). Maahanmuuttajat kokivat tärkeäksi perheen, kouluttajien sekä viranomaisten tuen (vrt. Laine, 2005). Tutkimustulokset vahvistivat Suokonaution (2008) ja Turtiaisen (2008) tuloksia sosiaalisen tukiverkoston merkityksestä maahanmuuttajien elämässä. Tärkeäksi koettiin perheenjäsenten (isä, äiti, lapset ja puoliso) sekä sukulaisten tuki ja apu erityisesti maahanmuuton alkuvaiheessa. Myöhemmin koettiin tärkeiksi suomalaisten kavereiden ja ystävien löytäminen, tuttavien verkoston laajentuminen sekä avun ja tuen saaminen luotettavilta ihmisiltä. Maahanmuuttajat korostivat, että voimavarana ja tukena heidän elämässään olivat optimistisuus ja positiivinen ajattelutapa myös sosiaalisissa suhteissa. Tulos oli yhteneväinen Feldtin ja Mäkikankaan tutkimuksen (2009) kanssa. He totesivat, että optimistisuus tukee ihmisiä omien tavoitteiden saavuttamisessa ja että sillä on suuri merkitys, kun kohdataan vaikeuksia ja ylittää ne. Tyytymättömyyttä aiheuttivat vähäinen vuorovaikutus suomalaisten kanssa sekä suomalaisten hiljaisuus ja etäisyys.

Kokemukset suomalaisesta kouluelämästä

Suomalainen koulu koettiin erilaiseksi verrattuna kotimaan kouluun. Koulu oli usein maahanmuuttajaperheen ainoa yhteys suomalaiseen yhteiskuntaan. Vanhempien ja koulun välisen tiiviin yhteydenpidon kautta voidaan ehkäistä ja purkaa molemminpuolisia ennakkoluuloja ja väärintulkintoja. Tulokset olivat hyvin yhteneviä aikaisempien tutkimustulosten kanssa (Alitolppa-Niitamo, 1994, 2005; Liebkind, Jasinskaja-Lahti & Haaramo, 2000). Maahanmuuttajavanhemmat kokivat, että koulun ja kodin yhteydenpito on lasten kehittymisen

kannalta tarpeellista, ja yhteistyöhön oltiin tyytyväisiä (vrt. Laine, 2005). Aikuis-
ten maahanmuuttajien mielestä opiskelu oli yleisesti mielekästä ja hyödyllistä.
Nuoret kokivat hyväksi sekä itsensä että koulukavereiden kohdalla, että toisen
asteen koulutusta ei anneta keskeyttää. Aikuiset kokivat tyytyväisyyttä, kun
lapset menestyivät koulussa ja opettajat olivat tyytyväisiä heidän lapsiinsa.
Perheen vastuuta koululaisten opiskelusta pidettiin yleensä tärkeänä.

Negatiiviseksi koettiin opettajien vähäinen kunnioitus suomalaisessa
koulussa, ja myös kotitehtävien vähäisyys aiheutti hämmennystä sekä ala- että
yläkoulussa. Jotkut maahanmuuttajat kokivat, että perheen yläkouluikäisten
nuorten oppimismotivaatio oli laskenut koulukavereiden vaikutuksesta, koska
suomalaisilla nuorilla ei ollut aina haasteellisia tavoitteita toisen asteen koulu-
tuksen suhteen.

Kokemukset vapaa-ajasta ja harrastuksista

Vapaa-ajan merkitys korostui maahanmuuttajien elämässä maahanmuuton al-
kuvaiheessa, jolloin yleensä kehitetään uutta sosiaalista tukiverkostoa ja etsi-
tään kontakteja suomalaisiin. Erityisen tärkeiksi koettiin perhe, sukulaiset ja
maanmiehet. Maahanmuuttajat korostivat, että maahanmuuton alkuvaiheessa
oli enemmän vapaa-aikaa, jolloin pelattiin erilaisia pelejä, tavattiin koulu- tai
kurssikavereita, pyöräiltiin lähiympäristössä, tehtiin tuttavuutta sekä suoma-
laisten että ulkomaalaistaustaisten nuorten ja aikuisten kanssa. Sopeutumisen
myöhemmässä vaiheessa vapaa-ajan vietto oli ajallisesti muuttunut opiskelun,
työharjoittelun tai työn vuoksi. Maanmiehiä tai sukulaisia tavattiin juhlapyhinä
ja viikonloppuisin. Suomen kielen osaamisen kehittymisen myötä katsottiin
vapaa-aikana televisiosta aiempaa enemmän suomenkielisiä ohjelmia. Silloin
tällöin pelattiin jalkapalloa tai lentopalloa tai käytiin kuntosalilla tai baarissa.
Tyytymättömiä oltiin siihen, että elämässä kiireen vuoksi ei ole aina aikaa tava-
ta suomalaisia ystäviä ja vuorovaikutus suomalaisten kanssa jää vähäiseksi.
Tulokset vahvistivat aikaisempia tutkimustuloksia maahanmuuttajien vapaa-
ajan vietosta ja erityisesti liikunnan merkityksestä osana kotoutumisprosessia.
Ystävien ja sukulaisten kanssa seurustelu on yleensä tärkein vapaa-
ajanviettotapa, toisella sijalla on lukeminen ja television katsominen ja kolman-
nella sijalla liikunta (Myrén, 1999).

Kokemukset työelämästä

Kaikki maahanmuuttajat sukupuolesta, iästä sekä etnisestä ryhmästä riippu-
matta pitivät työtä selkeästi tärkeänä elämän osa-alueena ja elämässä eteenpäin
pääsemisen keinona, koska vain töissä ollessa voidaan saavuttaa taloudellinen
hyvinvointi ja tyytyväisyys elämään (vrt. Valtonen, 1999). Aikuiset ajattelivat,
että työ on myös olennaisesti tulevaisuuteen vaikuttava tekijä, koska siten saa
työeläkettä. Sekä nuoret että aikuiset maahanmuuttajat korostivat ammatillisen
koulutuksen tärkeyttä työpaikan saannissa. Havainto tukee muita tutkimustu-
loksia, jotka korostavat työn merkitystä taloudellisen hyvinvoinnin saavuttami-
sessa (Berry & Sam, 1997; Leong, 2001). Nuoret kokivat, että Suomessa ammatil-

listen haaveiden toteuttaminen on mahdollista. Henkilökohtaista aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta pidettiin tärkeänä työharjoittelu- tai työpaikan löytämisessä. Positiiviset kokemukset työelämässä liittyivät pärjäämiseen työharjoittelu- paikalla suomen kielellä sekä työtehtävän parissa että suomalaisten työkavereiden kanssa (vrt. Kinnunen, Feldt & Mauno). Työkokemus Suomessa herätti maahanmuuttajissa positiivisen tunteen omasta osaamisesta, selkiytyneestä ammatillisesta tulevaisuudesta sekä ammatillisesta minästä. Naisten hyvällä työkokemuksella ja koulutuksella lähtömaasta oli positiivinen vaikutus tulevaisuuden suunnitelmien tekemiseen ja urasuunnitteluun.

Negatiivisena pidettiin kotimaan työkokemuksen soveltumattomuutta Suomessa, suomalaisten epäluottamusta maahanmuuttajia kohtaan työntekijöinä, työkavereiden joskus rasistisia ilmaisuja työpaikalla ja ammatillisen tulevaisuuden epäselvyyttä (vrt. Löytty, 2005). Nämä olivat yhteneväisiä havaintoja muiden tutkimusten kanssa (Matinheikki-Kokko, Koivumäki & Kuortti, 2003; Suokonautio, 2008).

Kokemukset minäkäsityksestä

Tutkimuksessa maahanmuuttajien minuuskokemus koostui yksilön omien sekä muiden hänelle tärkeiden ihmisten ajatuksista, mielikuvista, tunteista ja toiveista. Sopeutumistutkimus vahvisti, että maahanmuuttajat määrittelevät minäkäsityksen yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa prosesseissa tietoisuudeksi itsestään (vrt. Hall, 2005). Tämä havainto on yhteneväinen muiden tutkimusten kanssa (Iskanius, 2006; Jasinskaja-Lahti, 2000; Saastamoinen, 2006; Talib & Lipponen, 2008). Minuutta käsitellään yksilön näkökulmasta, ja silloin ihminen on omien havaintojensa, tulkintojensa ja selitystensä kohde (Kaikkonen, 2004).

Maahanmuuttajat ilmaisivat vahvuuksiaan erilaisilla määritteillä, kuten uuteen ympäristöön sopeutuva, optimistinen, realistinen, motivoitunut, rohkea, oma-aloitteinen, halukas ystävystymään, paljon suomeksi lukeva, utelias, määrätietoinen, suunnitelmallinen, elämässä eteenpäin pyrkivä, itsenäinen, tiedonhaluinen ja toiveikas. Erityisen tyytyväisiä oltiin silloin, kun ulkopuoliset antoivat palautetta suomen kielen hyvästä taidosta. Tyytymättömyyttä aiheutti itsessä huomattu epävarmuus (vrt. Rogers, 1980).

Ammatillisen minän kehittymistä tuki nuorten työharjoittelu sekä aikuisten työelämävalmennus. Maahanmuuttajat olivat tyytyväisiä nopeaan ja hyvään sopeutumiseen työelämässä, kun he havaitsivat pärjäävänsä suomalaisten parissa. Tyytyväisyyden tunnetta lisäsi sekä esimiesten että työkavereiden palaute ahkeruudesta ja nopeudesta työntekijänä. Maahanmuuttajat olivat tyytyväisiä ammatillisen suuntautumisensa selkiytymiseen. Tyytymättömyyttä koettiin, kun huomattiin suomen kielen oppimisen olevan hidasta tai kun ammatillinen koulutus sekä työnsaanti siirtyivät elämässä eteenpäin kauemmaksi kuin oli itse toivottu. Tulokset ammatillisen osaamisen ja minän kehittymisestä olivat samansuuntaisia eräiden muiden tutkimustulosten kanssa (Leong, 2001; Matinheikki-Kokko ym., 2003; Suokonautio, 2008).

Sopeutumistyyppit

Toisen tavoitteen mukaisesti tutkittiin, löytyykö maahanmuuttajilta yhteisiä piirteitä sopeutumisessa. Tämä johti kysymykseen, voidaanko maahanmuuttajia tyyppitellä tai luokitella yksilökohtaisten merkitysverkostojen analyysin pohjalta (vrt. Perttula, 1995). Luokitteluajatusta tukivat ja innostivat muissa tutkimuksissa toteutetut luokittelut. Maahanmuuttajatutkimuksessaan Salminen (1997) muodosti seuraavan typologian: menestyjä, sinnittelijä, hengissä pysyvä ja eristäytyjä. Pyykkönen (2007) luokitteli tutkimuksensa maahanmuuttajat kolmeen tyyppiin: pyhiinvaeltaja, kotoutuja ja nomadi. Nämä tyyppittelyt tuovat esiin maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyviä erilaisia näkökulmia. Kiinnostuin selvittämään, löytyisikö omasta tutkimuksestani samankaltaisuuksia muiden tutkimusten havaintojen kanssa. Tyyppittelyn tarve oli lähtöisin itsestäni ja aineisto tuki sitä, koska huomasi paitsi yksilöiden välisiä eroja sopeutumisessa kotoutumisprosessin aikana myös tutkittavia yhdistäviä asioita. Pyrin löytämään yksilökohtaisista merkitysverkostoista piirteitä, joiden perusteella olisi mahdollista muodostaa tutkittavien maahanmuuttajien sopeutumisen typologia. Sopeutumiskokemusten mukaan jaoin tutkimuksessa mukana olleet maahanmuuttajat kolmeen tyyppiin: 1) selviytyjät, 2) realistiset sopeutujat ja 3) sinnittelijät. Tyypit olivat samansuuntaisia Salmisen (1997) ja Pyykkösen (2007) muodostamien tyyppien kanssa. Yhteinen ajatus omassani ja myös muiden tutkijoiden (vrt. Pietiläinen, 2005; Siljanen, 2007) esittämissä typologioissa on, että ihmisten erilaisuus huomioiden voidaan heitä tarvittaessa ymmärtää, ohjata ja tukea haasteellisissa tilanteissa. Ihminen omine persoonallisuuden piirteineen on kuitenkin lopulta vastuussa omasta elämästään ja päättää lopulta itse selviytymiskeinoistaan. Tässä tutkimuksessa muodostettujen tyyppien kohdalla esimerkiksi pakolaisuus ei ole ollut selvä riski muita huonompaan kotoutumiseen, koska muissa tyypeissä kuin sinnittelijöissä oli tutkittavia kaikista kolmesta etnisestä ryhmästä.

Sopeutumisen ja koherenssin tunteen yhteyksistä

Kolmantena tavoitteena oli selvittää, miten sopeutuminen on yhteydessä koherenssin tunteeseen kotoutumisprosessissa ja miten vahvan tai heikon koherenssin tunteen omaavilla muutokset koherenssin tunteessa luonnehtivat kotoutumisprosessia. Koska laadulliseen tutkimukseen oli valikoitunut hyvin erilaisen koherenssin tunteen ja sen erilaiset muutokset kattava joukko, laadullisen tutkimuksen tuloksia voitiin suhteuttaa lähtötilan perusjoukkoon. Sopeutumistutkimuksessa muodostettujen kolmen erilaisen tyyppin, selviytyjän, realistisen sopeutujan ja sinnittelijän, yksilölliset koherenssin tunteen pistemäärät seuranta-tutkimuksessa verrattuna perusaineistoon olivat melkein kaikilla vahvistuneet. Selviytyjien koherenssin tunne oli vahva ensimmäisen arvioinnin vaiheessa, ja se vahvistui hieman seurantavaiheessa. Realististen sopeutujien koherenssin tunteessa tapahtui suurin muutos kahden vuoden kuluessa, mihin oletan vaikuttaneen erityisesti suomen kielen oppimisessa edistymisen. Sinnittelijöiden

ryhmässä koherenssin tunteen muutos ryhmän tasolla jäi pieneksi, mutta yksilötasolla koherenssin tunne vahvistui tai heikkeni.

Tutkimustulokset osoittivat sopeutumisen ja koherenssin tunteen yhteyksiä kotoutumisprosessissa, jossa yksilöllisiin eroihin vaikuttivat tutkittavien elämäntilanteessa sekä positiiviset että negatiiviset tapahtumat, joita tutkimuseettisistä syistä en voinut tarkemmin kuvata.

9.2 Tutkimuksen toteuttamisen arviointi

9.2.1 Tutkimuksen eettiset kysymykset

Pohdin tutkimuksessani eettisiä kysymyksiä ongelmanasettelun, tutkijan ja tutkimuskohteen taustaorganisaation (tässä tutkimuksessa työhallinnon), tutkimukseen osallistuvien maahanmuuttajien ja tutkimuksen tekemisen sekä tulosten julkaisemisen ja tulosten soveltamisen näkökulmista. Tutkimuseetiikan kriteerit perustuivat yleisiin eettisiin ohjeistuksiin ja toteutuivat lainsäädännön mukaan. Eettiset kysymykset ja niiden pohtiminen olivat tärkeitä tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa aina tutkimuskohteen valinnasta tutkimustulosten julkaisemiseen saakka. Tutkijana pohdin myös tutkimusaiheen eettisyyttä, koska sekä kyselylomakkeeseen vastaaminen että haastattelu voivat aiheuttaa sellaisia ajatuksia ja tunteita, jotka saattavat jäädä painamaan tutkittavien mieltä. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Maahanmuuttajilta kysyttiin suostumus sekä kyselylomakkeeseen vastaamiseen että haastatteluun osallistumiseen. Kumpaan tutkimusaineistoa kerätessäni selitin tutkittaville, että heidän henkilötietonsa sekä vastauksensa ovat vain minun käytössäni eikä niitä näytetä kenelläkään, koska minua sitoo vaitiolovelvollisuus sekä tutkimusaineistoa että tutkittavia kohtaan. Tutkittavat saivat itse määrittää tutkimuksen ajankohdan ja paikan. Haastateltaville ilmoitin, etten käytä heidän nimiään tutkimuksessa sellaisenaan, vaan muutan ne. Haastatteluista lupasin poistaa kaikki suoraan tiettyyn henkilöön osoittavat tiedot. Lupaa kysyttiin puheen nauhoittamiseen haastattelussa, mihin kaikki suostuivat. Siten tutkittaville taattiin anonymiteetti. Suoritin haastattelut ja haastattelujen litteroinnin itse eikä haastattelunauhoja ole kuunnellut kukaan muu. Pehdyin sekä kvantitatiivisessa että kvalitatiivisessa aineistossa tutkittavien henkilötietoihin ja kotoutumissuunnitelmiin, jotka löytyivät työhallinnon URA-tietojärjestelmästä.

Seurantavaiheessa noin kolmasosa aineistosta kerättiin tutkittavilta koulutuspaikoilla ja loput postitse lähetetyillä kyselylomakkeilla (liitteet 5-7) ja saatekirjeellä (liite 9). Tutkittaviin otin yhteyttä myös puhelimitse. Kaikilla tutkittavilla oli yhteystietoni, jotta he saattoivat tarvittaessa ottaa minuun yhteyttä. Tutkimuksen tulosten julkaisemisen periaate on, että ne julkaistaan avoimesti ja rehellisesti. Tähän periaatteeseen pyrin tutkimusvaiheiden täsmällisellä ja huolellisella kuvaamisella.

9.2.2 Koherenssin tunteen arviointi

Tutkimuksessa tarkasteltiin etnisten ryhmien koherenssin tunnetta kulttuuri- ja kielimuutosten kokemisen prosessissa suomalaisessa yhteiskunnassa käyttäen kansainvälisesti tunnettua kyselylomaketta (Antonovsky, 1987b; Bowman, 1996). En löytänyt aiempia tutkimuksia, joissa olisi tarkasteltu etnisten ryhmien koherenssin tunnetta kotoutumisprosessissa seurantatutkimusta käyttäen.

Tässä tutkimuksessa kyselylomake toimi yksidimensioisena eikä koherenssin tunteen osa-alueita ollut mahdollista tuoda esiin. Kotoutumisprosessissa koherenssin tunnetta arvioitaessa oli syytä tarkastella kyselylomakkeen luotettavuutta siitä huolimatta, että se on muissa yhteyksissä todettu toimivaksi sekä kansainvälisesti ja monikulttuurisesti. Kyselylomaketta on suositeltavaa käyttää kunkin etnisen ryhmän äidinkielellä.

Kyselylomaketta käytettäessä tuli ilmi joitain epäkohtia. Yhden osion tulkinta oli tutkittaville vaikeaa. Kysymyksessä odotettiin heiltä vastausta siihen, millaisia tavoitteita heillä on elämässään. Vastaaminen elämän suunnitelmallisuuteen ja tavoitteellisuuteen näytti olevan vaikeaa monesta syystä: käsite oli outo ja vaikeasti ymmärrettävä, koska aikaisemmin elämässä ei aina ollut tavoitteita, elämää ei aikaisemmin suunniteltu tai suomalainen yhteiskunta sekä yksilön mahdollisuudet Suomessa olivat vielä tuntemattomia. Esille tuli kulttuurisia sekä elämäntilanteesta johtuvia eroja.

Yhden osion poistamisen jälkeen kyselylomake osoittautui rakenteeltaan toimivaksi. Se toimi siten tässä tutkimuksessa yksidimensioisena ja 12-osioisena, ja sen reliabiliteetti (Cronbachin alfa) vaihteli välillä 0,73–0,81. Seurantatutkimus osoitti, että kyselylomakkeen reliabiliteetti oli korkea ja verrattavissa muualla tehtyihin tutkimuksiin (Bonanato ym., 2009; Frenz ym., 2005; Holmberg & Thelia, 2004; Langius ym., 1992; Lei-ping & Jun-Sheng, 2005), joiden kohderyhmät ja tutkimisympäristö ovat olleet erilaisia.

Kyselylomakkeen toimivuutta on yleensä tarkasteltu valtaväestön keskuudessa, ja sitä on toisinaan käytetty kuvaamaan koherenssin tunteen kolmea osa-aluetta (Feldt, 2000; Gana & Garnier, 2001; Larsson & Kallenberg, 1996; Lei-ping & Jun-sheng, 2005; Schumacher, 2000). Antonovsky (1979, 1987b) on teoriansa kehittämisen alkuvaiheessa suositellut menetelmän käyttämistä yksidimensioisena. Yksidimensioisen menetelmän käyttöä puoltaa myös se, että kolmen osa-alueen summat korreloivat keskenään voimakkaasti (Hietanen, Suutama, Heikkinen, Heikkinen, Raitasalo & Ruoppila, 2001). Monissa tutkimuksissa kyselylomaketta onkin käytetty nimenomaan yksidimensioisena ja 12- tai 13-osioisena, jolloin se on koettu johdonmukaiseksi (Bernabe ym., 2009; Frenz ym., 1993; Gana & Tours, 2001).

Tutkimukseni tulokset toivat uudenlaista tietoa koherenssin tunteen kyselylomakkeen toimimisesta etnisissä ryhmissä kotoutumisen yhteydessä. Tutkimus osoitti, että Antonovskyn kehittämä menetelmä on toimiva monikulttuurisessa kontekstissa. Kyselylomake ei ole kuitenkaan ongelmaton, koska esimerkiksi yksi osio ei toiminut odotetusti. Kyselylomake osoittautui sisäisesti johdonmukaiseksi, mutta se kaipaa sisällöllistä kehittämistä, jotta se pystyisi mitattamaan hyvin tutkittavaa ilmiötä.

Tulokset osoittivat, että tutkittavien kulttuurisen ja myös uskonnollisen taustan huomioiminen koherenssin tunnetta tutkittaessa olisi tarpeen. Aikaisemmin kyselylomakkeen kehittämistä näiltä osin ovat korostaneet Bowman (1996, 1997) ja Bhatia (2003).

Tutkimustulokset antavat aihetta pohtia onnistuneen kotoutumisen ja kotouttamisen tavoittelemisessa yhteistyötä maahanmuuttajien, maahanmuuttajajärjestöjen, kouluttajien ja viranomaisen sekä kolmannen sektorin kesken. Maahanmuuttajien omat järjestöt ja vertaistuki tulevat jatkossa entistä tärkeämmäksi etnisten ryhmien sopeutumisen tukemisessa.

9.2.3 Fenomenologinen sopeutumisen tutkimus

Analysoin avoimin teemahaastatteluin hankitun tutkimusaineiston fenomenologisen psykologian tutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Tutkimusaineistoni sisällönanalyysin vaiheessa pyrin hahmottamaan aineistoa sen sisältämien merkitysten kautta. Tutkimukseni fenomenologisuuden kannalta oli tärkeää myös se, että pyrin alusta saakka sulkeistamaan oletukseni ja käsitykseni tutkittavasta ilmiöstä, ja haastattelussa olin tutkijana hyvän kuuntelijan roolissa. Ennen tutkittavien tapaamista pyrin syrjäyttämään sekä omat yksityiselämäni että työhöni liittyvät kokemukset maahanmuutosta ja erilaiset maahanmuutto-tutkimusten havainnot, jotta ne eivät vaikeuttaisi haastateltavien kokemusten ymmärtämistä. Olin aidosti kiinnostunut siitä, miten maahanmuuttajat olivat kokeneet sopeutumisensa suomalaisen elämään. Yritin asettua mielikuvituksen tasolla tutkittavien tarinoihin. Haastattelun runkoon kirjasin ranskalaisin viivoitin tärkeimpiä aiheita, mutta en kuitenkaan noudattanut sitä yksityiskohdaisesti. Huolellisella kuuntelemisella pyrin tavoittamaan tutkittavien sopeutumisen aidot kokemukset mahdollisimman alkuperäisinä ja monipuolisina. Analyysivaiheessa maahanmuuttajien kokemukselliset kertomukset olivat silmiäni edessä, aivan kuin olisin taas haastattelutilanteessa kuuntelemassa heitä. Mielestäni se helpotti sulkeistamisprosessia. Ajattelen myös, että ammattiroolistani, työkokemuksestani ja niiden tuomasta taidosta kuunnella maahanmuuttajaa oli hyötyä. Ohjaustyössäni täytyy usein jossain määrin itse asettautua ohjaustilanteen ulkopuolelle, jotta voisin tarkemmin ymmärtää ihmisen kokemuksia. Palasin tutkimuksen eri vaiheissa usein takaisin haastattelutilanteisiin ja litteroituun tekstiin varmistaakseni tutkittavieni kokemusten oikean ilmaisun. Menetelmän selkeän ohjeellisuuden ansiosta oli mahdollista pyrkiä hyvin kurinalaiseen analyysiin.

Tutkimuksella halusin saada tietoja eri etnisten ryhmien sopeutumisesta kotoutumisprosessissa yksilöiden kokemusten kautta ja selvittää, mihin kaikkien maahanmuuttajien täytyy sopeutua suomalaisessa yhteiskunnassa. Pyrkimyksenäni oli tavoittaa maahanmuuttajien kokemukset sellaisina kuin ne ilmenevät tutkimukseen osallistuneiden tajunnassa tutkijan ymmärtämysyhteyksien kautta, ja kuvata tieto ydinsisällöiksi konstruotuna (Perttula, % - 5, 2006).

Tutkimukseni sisälsi holistisen ihmiskäsityksen siitä, että ihminen todellistuu kolmessa olemisen perusmuodossa, jotka ovat tajunnallisuus, kehollisuus ja elämäntilanteisuus, joista kukin edellyttää toisen olemassaoloa (Perttula, 1995).

Ihminen näyttäytyy Perttulan (2006) mukaan tulkkiutuvana ja tulkitsevana olentona. Yksittäisen ihmisen elämä ja elämismaailma ovat kokonaisuuksia, joita voidaan ymmärtää vain ajallisessa järjestyksessä, historiallisina ja kokonaisina, ja joiden yleistyksset voivat olla ainoastaan ohjeellisia tulkinnoille ja ymmärtämiselle, eivät koskaan normeja (Varto, 2007).

Fenomenologisen psykologian reduktion ja hermeneuttisen kehän lähtökohta on, että tutkimusprosessissa kohtaavat kaksi erillistä ihmistä, tutkittava ja tutkija, jotka näkevät todellisuuden omasta näkökulmastaan. Fenomenologisen psykologian menetelmä edellyttää tutkijalta selkeää irtautumista ennakoas-tuksista ja pyrkimystä katsella tutkittavaa avoimesti. Tutkimuksessani sekä minä tutkijana että maahanmuuttaja tutkittavana olimme toisillemme merkittäviä elämäntilanteen rakennetekijöitä, ja prosessissa toistemme ymmärtäminen muuttui koko ajan.

Pyrin deskriptiivisyyteen eli kuvasin maahanmuuttajien sopeutumista yksilön kokemukselle ilmenevällä tavalla, mikä oli tärkeää, vaikka sen absoluuttista toteuttamista pidetään mahdottomana. Tutkijana pyrin kuvaamaan maahanmuuttajien elämän todellisuutta ilman tutkijan totunnaista tapaa mieltää sitä, koska fenomenologisen psykologian todellisuus on toisen ihmisen kokemus.

Fenomenologisen psykologian empiirisessä tutkimuksessa korostuu erityisesti tutkimuksen kohteena olevan ihmisen toiseuden ymmärtämisen ongelma, eli se, miten toista ihmistä voi parhaiten ymmärtää ja miten sen voi tuoda esiin tutkimustekstissä (Löytty, 2005). Itselleni se aiheutti usein pohtimista ja palaamista haastattelutekstiin analyysin eri vaiheissa. Tutkimani sopeutumisen ilmiö perustui maahanmuuttajien tajunnan mielellisyyteen, koska tutkittava ilmiö oli heidän kokemustaan tilanteen rakennetekijöistä. Tästä näkökulmasta tutkimuksen luotettavuus ei kärsinyt, koska en laatinut enkä rajannut etukäteen yleisiä rakennetekijöitä.

Tutkittavat saivat määrätä tutkimuksen ajankohdan ja paikan. Haastattelussa oli tukena yleinen kysymysrunko (liite 9), mutta haastattelu eteni vapaasti enkä seurannut tiukasti tätä runkoa. Annoin tutkittaville mahdollisuuden itse kuvata ja jäsentää sopeutumiseen liittyviä asioita, ja siitä syystä jokainen haastattelu oli rakenteelta jossain määrin erilainen (vrt. Hirsjärvi & Hurme, 2000). Haastattelun jälkeen kaikki tutkittavat kertoivat kokeneensa sen myönteisesti. Oletankin, että haastattelut eivät aiheuttaneet tutkittaville epämukavuutta.

Pyrin sisällysanalyysin vaiheessa hahmottamaan maahanmuuttajien tapaa jäsentää elämäntilanteen tiettyihin rakennetekijöihin sekä heidän niihin liittämiä merkityssuhteita ja -kietoutumia. Laadin maahanmuuttajien yksilökohtaiset merkitysverkostot ja niiden pohjalta yhden yleisen kotoutumisen ilmiön merkitysverkoston sekä sopeutuvien maahanmuuttajien typologian hyödyntäen siinä osaa yksilökohtaisista merkitysverkostoista. Kaikki merkitysverkostot olivat tutkimukseni tuloksia sekä julkaistavaa tietoa.

Tällaisessa tutkimuksessa aineiston riittävyttä on vaikea määrittää (Perttula, 1995). Riittävyteen vaikutti mielestäni osittain se, että haastateltavien kanssa yhteinen kieli oli suomi, joka ei ollut tutkittavien eikä tutkijan äidinkieli.

Suomen kieli oli erityisesti tutkittaville vieras kieli, jolla he ehkä eivät pystyneet ilmaisemaan kaikkia sopeutumiseensa liittyviä merkityksiä. Muodostetut sisältöalueet olivat kuitenkin sen verran laajoja ja kotoutumisprosessissa sopeutumista kuvaavia, etteivät kielitaidon puutteet rajanneet kokemusten variaatioita.

Toisaalta tutkimusaineiston riittävyttä on mielestäni osittain vaikea määrittää siksi, että se riippuu tutkimuksen tavoitteista, resursseista, haastatteluvien puheliaisuudesta sekä lukumäärästä. Haastatteluvien lukumäärä ei tällaisessa tutkimuksessa voi olla kovin suuri, eikä tutkimuksessa edes pyritä mahdollisimman hyvään tilastolliseen yleistettävyyteen. Kuvattujen kokemusten kattavuus kohdejoukkoa ajatellen voi siitä huolimatta olla monipuolinen. Arvioinkin, että tutkimukseni aineisto oli riittävä ja edustava, koska sitä käyttäen kykenin kuvaamaan monipuolisesti erilaisten maahanmuuttajien sopeutumista.

Tunsin osan tutkittavista, joita haastattelin. Pohdin tämän vaikutusta tutkimuksen tuloksiin. Ajattelin, että tutulle ihmiselle voi olla helppo kertoa sopeutumisesta kotoutumisprosessissa, mikä vaikuttaa avoimuuteen haastattelutilanteessa. Lopulta koin kuitenkin kaikki haastattelutilanteet onnistuneiksi, eikä niihin vaikuttanut aiempi tuttavuus tai se, että olimme tavanneet yhden kerran tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa. Omasta ammattiroolistani oletan olleen hyötyä, koska haastateltavat tiesivät taustani maahanmuuttajaprojektin työntekijänä. Päätin lopettaa haastattelut, kun sisällöllisesti ei tullut esiin uusia aiheita. Haastattelunauhoja ei ole kuunnellut kukaan muu kuin minä. Tutkimuksen tulosten julkaisemisen periaate on, että ne julkaistaan avoimesti ja rehellisesti. Tähän periaatteeseen olen pyrkinyt tutkimusvaiheiden täsmällisellä ja huolellisella kuvaamisella sekä haastattelujen yksityiskohtaisella litteroinnilla. Tutkimustuloksista pyrin poistamaan sellaiset seikat, joista tutkimukseen osallistuneet voitaisiin ehkä tunnistaa. Yksilökohtaisista merkitysverkostoista poistin kaikki suoraan tiettyyn henkilöön viittaavat tiedot, ja siten tutkittaville taatiin anonymiteetti. Tutkittava itse pystynee kuitenkin tunnistamaan oman merkitysverkostonsa. Tutkimusaineistoni jäsenyksi tavoitteiden mukaisesti kotoutumisprosessiin ja sopeutumiseen liittyväksi, mutta kuitenkin yksilöllisesti erilaiseksi. Siitä voi päätellä, että tutkittavilla oli mahdollisuus kuvata sopeutumisen kokemuksiaan suhteellisen vapaasti sikäli kun kielitaito riitti ilmaisemaan kokemusta tai kieliavustajan välityksellä siitä voitiin kertoa äidinkielellä.

Haasteellinen tehtävä oli yleisen merkitysverkoston muotoilu, koska aineistoa kertyi paljon ja sen analyysi yleistyksineen oli työlästä. Holistisen ihmiskäsityksen mukaan yleistäminen on ongelmallista, mutta Perttula (1995) ei pidä yleistämistä sovitamattomassa ristiriidassa holistisen ihmiskäsityksen kanssa. Yleinen merkitysverkosto oli tutkimuksessani tietoisien tutkimisen tulos, joka tarkentui analyysin edetessä Perttulan (1995) kehittämän 7-vaiheisen metodin mukaan. Yleisen merkitysverkoston muotoiluun tähtääviä metodisia vaiheita muunsin myös siten, että ne mahdollistivat usean yleisen merkitysverkoston muodostamisen. Muodostin yleisen merkitysverkoston ryhmiä, joita kutsutaan tyypeiksi (Perttula, 1995). Muodostetuissa tyypeissä spesifit sisältöalueet jäsentivät vain tiettyä osaa tutkimisaineistosta.

Tutkimuksessani sitouduin tietoisesti tutkimaan maahanmuuttajia ja heidän suhdettaan todellisuutta koskeviin oletuksiin. Pyrin tekemään mahdollisimman loogisia johtopäätöksiä kaikissa tutkimusprosessin vaiheissa, mikä tarkoittaa toimintani relevanttiutta yleisessä mielessä. Kokonaisuutena fenomenologisen psykologian analyysimenetelmää voi pitää tutkijalle työläänä ja ankaranä. Perttulan (1995) kehittämä laajennus Giorgin (1986, 1994) analyysimenetelmästä on kuitenkin järjestelmällinen ja selkeästi kohta kohdalta etenevä, mikä helpotti tutkimistyötäni. Koin menetelmän järjestelmällisyyden vuoksi tutkimukseni analyysiprosessin toisaalta haasteelliseksi, toisaalta mielekkääksi.

9.3 Lopuksi

9.3.1 Tutkimukselliset johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa oli keskeisenä ajatuksena, että maahanmuuttajien sopeutumista kotoutumisprosessissa voidaan tarkastella hyödyntäen monimenetelmällisyyden mahdollisuuksia tutkimuksen eri vaiheissa (Brannen & Avebury, 1992; Hesse-Biber, 2010; Lukkarinen, 2006; Niglas, 2004; Tashakkori & Teddlie, 2003). Tutkimuksen vahvuutena voikin pitää sen monimenetelmällisyyttä. Tutkimuksen rajoitukset ja vahvuudet liittyivät keskeisesti tutkimusmenetelmiin ja otoksiin. Haastattelun ja kyselylomaketutkimuksen yhdistäminen antoi mahdollisuuden tarkastella maahanmuuttajien koherenssin tunteen yhteyksiä taustatekijöihin, koherenssin tunteen muutoksia sekä yksilöllistä sopeutumista kotoutumisprosessissa.

Tutkimuksen keskeisten tulosten mukaan koherenssin tunteen heikkouteen tai vahvuuteen vaikuttaa maahanmuuttajan lähtömaan kulttuuritausta. Naisten koherenssin tunne vahvistui, miesten koherenssin tunne pysyi ennallaan ja yhteydet taustatekijöihin olivat hyvin vähäisiä. Tutkimuksen kvalitatiivisella osalla saatiin lisätietoja etnisten ryhmien maahanmuuttajien yksilöllisestä sopeutumisesta kotoutumisprosessissa heidän kokemuksinaan siitä, mihin maahanmuuttaja sopeutuu suomalaisessa yhteiskunnassa. Jatkotutkimukselle avautui monia kysymyksiä.

Tutkimustulokset vahvistivat ajatustani, että koherenssin tunteen tarkastelua olisi mielenkiintoista jatkaa samalla aineistolla selvittäen tarkemmin koherenssin tunteen pysyvyyttä ja muutoksia etnisten ryhmien nuorilla ja aikuisilla. Jatkotutkimus voisi antaa vastauksia siihen, miten koherenssin tunteen arviointilomakkeen saisi toimimaan kolmidimensioisena ja onko mahdollista saada tätä tutkimusta paremmin tietoa koherenssin tunteen eri osa-alueista kyselylomaketta kehittämällä tai sitä täydentävää haastattelua käyttämällä. Kyselylomakkeen kehittämiseksi siihen voisi lisätä kulttuurispesifisiä sekä uskontoon liittyviä kysymyksiä, kuten tutkijat ovat aikaisemmin todenneet (Antonovsky, 1987; Bowman, 1996, 1997). Oma kulttuuri ja uskonto ovat ihmiselle kulttuurimuutoksissa tärkeitä, mutta usein ne voivat olla myös esteinä etnisen ryhmän ja

yksilön mutkattomassa sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Kulttuuri ja uskonto ovat voimakkaita tekijöitä, joiden oletan vaikuttavan sopeutumisessa suomalaiseen valtakulttuuriin. Niiden vaikutuksesta sopeutumiseen on tehty erilaisia havaintoja. Kun uskonto rajoittaa etnisen ryhmän sopeutumista, etnisyys voi toimia sosiaalisen hajaannuksen ja vieraantumisen vastavoimana (Ekholm, 1994). Etnisen ryhmän kulttuurin ja uskonnon vaikutukset kotoutumiseen tarjoaisivat myös aiheita jatkotutkimuksiin.

Maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan olisi haasteellista tarkastella monitieteisesti ja monimenetelmäisesti. Monimenetelmäisyys tarjoaa kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia aineistoja yhdistämällä uusia ulottuvuuksia asian tarkasteluun (Brannen & Avebury, 1992; Hesse-Biber, 2010; Lukkarinen, 2006; Niglas, 2004; Tashakkori & Teddlie, 2003; Viinamäki & Saari, 2007). Rudmin (2003) korostaa, että kvalitatiivisia metodeja hyödyntäen voidaan selvittää sekä etnisten ryhmien että kantaväestön sopeutumisen motivationaalisia tekijöitä. Se antaa mahdollisuuden tarkastella sopeutumisen kaksisuuntaista prosessia eli monikulttuurisuutta, jonka positiivisuuden puolesta kertovat useiden tutkimusten havainnot (Berry & Ward, 2006; Ekholm, 1994; Liebkind, 2000; Ryder ym., 2000; Suurpää, 2002; Verkuyten, 2007). Fenomenologisen psykologian metodi sopii erilaisten sopeutumisen ilmiöiden tarkasteluun.

9.3.2 Käytännölliset johtopäätökset

Käytännön työn näkökulmasta tutkimustulokset vahvistivat käsitystä siitä, että etnisten ryhmien maahanmuuttajien sopeutumisen erilaisuuteen kotoutumisprosessissa olisi syytä kiinnittää enemmän huomiota. Kotouttamistyötä tekevien viranomaisten sekä kouluttajien olisi otettava huomioon monenlaisia asioita, kuten miten maahanmuuttaja on ymmärtänyt oman kulttuuritaustansa näkökulmasta käsin sopeutumiseen liittyvät tavoitteet ja toiminnan sekä omat oikeutensa ja velvollisuutensa kotoutumisprosessissa. Tärkeätä olisi, että maahanmuuttajat itse selkeämmin ymmärtäisivät kotoutumisen tavoitteet sekä hyödyntäisivät yhteiskunnallisten rakenteiden mahdollisuuksia sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Tutkimusaineiston perusteella ei ollut mahdollista tarkastella luotettavasti kotoutumisen motivationaalisia tekijöitä.

Koherenssin tunne sisältää kolme osa-aluetta, joiden sisältö on huomioitava, koska yksilön koherenssin tunteen vahvuus tai heikkous kertoo ymmärrettävyyden, hallittavuuden tai mielekkyyden osa-alueen vahvuudesta tai heikkoudesta. Oletan maahanmuuttajilla olevan sopeutumisen ongelmia liittyen yhteiskunnan järjestelmän ymmärtämiseen ja omien tavoitteiden asettamiseen sekä elämässä mielekkäiden asioiden tavoittelemiseen. Se, miten hyvin maahanmuuttaja ymmärtää yhteiskunnan rakenteet, omat mahdollisuutensa sekä oman toimintansa tärkeyden siinä, on motivaation ydin. Motivaatio luo perustan yksilön omien tavoitteiden toteuttamiselle. Sopeutumisen tukemiseksi voidaan hyödyntää ja kehittää jo olemassa olevia tukimuotoja, kuten kotoutumiskoulutusta, tiedottamista ja ohjaamista. Sopeutumistutkimuksessa laaditun psykologian perusteella voidaan kehittää maahanmuuttajien yksilöllistä ohjausta sekä tukea heitä heidän tarpeidensa mukaan.

Koherenssin tunteen teoriaa voidaan soveltaa maahanmuuttajien kotoutumisen alussa kotoutumissuunnitelman tukimuotojen kehittämiseen (vrt. Hansson & Cederblad, 2004; Vastamäki ym., 2009), jolloin toiminnallinen suunnitelma rakennettaisiin koherenssin tunteen osa-alueet huomioiden. Tällä tavalla kotoutumissuunnitelma tulisi maahanmuuttajille myös selkeämmäksi ja konkreettisemmäksi, erityisesti silloin kun kotoutumiseen etsitään käytännöllisiä ratkaisuja. Tutkimustulokset antavat aihetta pohtia, miten vahvistuvaa koherenssin tunnetta voidaan hyödyntää, jotta maahanmuuttaja itse olisi vastuullisempi joustavasta sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin.

Käytännön kotouttamistyölle viranomaisten ja kotoutumiselle maahanmuuttajan näkökulmasta on ominaista monessa mielessä ennalta arvaamattomuus, epäselvyys, epävarmuus sekä ristiriitaisuus. Etukäteen ei ole tietoa maahanmuuttajan suomen kielen oppimisen nopeudesta tai jokaiselle sopivaa ja räätälöityä koulutusta ei ole aina tarjolla. On vaikea arvioida, miten työharjoittelu tai työelämävalmennus sujuu ja miten koulutuspolut tai työsuhteet siitä eteenpäin rakentuvat. Kotoutuminen on monimutkainen ja pitkäaikainen prosessi, jossa maahanmuuttajan täytyy sopeutua paikalliseen kieleen ja kulttuuriin sekä hyödyntää olemassa olevaa neuvonta- ja ohjausjärjestelmää hyvän elämän tavoittelemisessa. Maahanmuuttajien lukumäärän kasvu vaikuttaa erilaisiin muutoksiin suomalaisen monikulttuurisen yhteiskunnan hyvinvointipolitiikassa sekä kantaväestön ja eri etnisten ryhmien vuorovaikutuksen rakentamisessa. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää sekä maahanmuuttajien että kantaväestön asenteisiin vaikuttamisessa.

Kotouttamislain (493/1999) ja vuoden 2006 alusta voimaan tulleiden kotouttamislain muutosten (1215/2005) tavoitteiden toteuttamiseksi ja maahanmuuttajien onnistuneen kotouttamisen ja kotoutumisen takaamiseksi olisi suomalaisessa yhteiskunnassa tarpeen paneutua ongelma-kohtiin viranomaisten, kouluttajien ja maahanmuuttajajärjestöjen yhteistyönä. Olisi keskusteltava rohkeammin maahanmuuttajien ja heidän järjestöjensä kanssa arkaluonteisista aiheista, kuten esimerkiksi monipuolisesta osallistumisesta yhteiskunnan elämään, kulttuurista ja uskonnosta (vrt. Vertovec, 2009). Kaikilta osin tarvitaan tulevaisuudessa monipuolista tutkimustietoa kotoutumisesta ja kotouttamisesta sekä hyvää tahtoa tutkimustiedon hyödyntämiseen käytännön tasolla maahanmuuttopolitiikan ajankohtaisten kysymysten ratkaisemisessa ja monikulttuurisen Suomen kehittämisessä.

SUMMARY

The integration process of three ethnic groups in Finland

This research analysed the integration of three ethnic groups on the basis of their sense of coherence and adaptation. The research included a two-year quantitative follow-up study and a qualitative adaptation study during the follow-up stage. I found Aaron Antonovsky's (1979, 1987a) sense of coherence theory to be a suitable background theory, as it refers to the existence of people's individual internal resources and the ways in which these resources aid people in successfully coping with difficult life situations. In my work, I also perceived that the sense of coherence and its components – comprehensibility, manageability, meaningfulness – are connected to integration. Moreover, my aim was to acquire information about how immigrants view adaptation into Finnish society, and whether or not there are differences therein on the basis of individual and background factors. In order to describe the adaptation of immigrants on the basis of their own experiences, I utilised the method of phenomenological psychology.

There were four main aims in the quantitative follow-up study. The first aim was to examine whether the three ethnic groups have a different sense of coherence and whether the differences, if any, are the same for young and adult men and women. The second aim was to examine the connections between immigrants' sense of coherence and their opportunities for social support, form of housing, marital status, and number of children. The third aim was to investigate changes in the sense of coherence in different ethnic groups during the integration process and the specificity of these changes in terms of age and gender. The fourth aim of the research was to examine the ways in which changes in the sense of coherence are connected to immigrants' activities, Finnish language studies, and work orientation during the integration process.

For the qualitative research, the first aim was to elucidate the kinds of areas in which immigrants adapt to Finnish society and to describe the phenomenon of adaptation during the integration process. The second aim was to clarify how much adaptation varies among individuals and whether immigrants share similar characteristics therein. The third aim was to clarify how individual adaptation is connected to the sense of coherence and how changes in it characterize adaptation.

I looked for answers to my quantitative research questions by using three different parts of the research material. The collection of the basic material for the follow-up research on immigrants' sense of coherence began in September 2004 and continued until June 2005. The body of material constituted responses to a questionnaire form from representatives of three heterogeneous ethnic groups, namely 1) Afghans (n = 96); 2) Kurds (n = 77); and 3) Russians (n = 129). The follow-up material was collected between September 2006 and March 2007 with the following research participants: 76 Afghans, 51 Kurds, and 111 Russians. In addition, I collected research material containing interviews with im-

migrants from three ethnic groups ($n = 12$). These included four Afghans, of whom two – a man and a woman – were ‘young’ (aged 18-29), and two were ‘adults’ (aged 30 years or older); a young woman and three adults (one man and two women) comprised the group of Kurds; and in the third group, there were two young (a man and a woman) and two adult (a man and a woman) Russians.

In order to evaluate the immigrants’ sense of coherence, I used a 13-item questionnaire form. According to theory (Antonovsky, 1979, 1987a) and research (Feldt, 2000; Gana & Garnier, 2001; Larsson & Kallenberg, 1996; Lei-ping & Jun-sheng, 2005), three sub-areas are emphasised in the evaluation of the sense of coherence: comprehensibility, manageability, and meaningfulness. These were weakly differentiated in the analyses of the three ethnic groups and, hence, the evaluation form was used one-dimensionally, with the reliability varying between the ethnic groups from 0.73 to 0.81. The one-dimensional use of the evaluation form is perceived to be functional (Antonovsky, 1987a, b; Bernabe ym., Tsakos, Watt, Suominen-Taipale, Uutela, Vahtera & Kivimäki, 2009; Frenz & Jorgenson, 1993; Gana & Tours, 2001).

According to the results, the sense of coherence varied in the ethnic groups in such a way that the Russians’ sense of coherence was higher than either that of the Kurds or the Afghans; furthermore, it was higher among the men than the women. The results indicate that living arrangements did not affect the sense of coherence, in other words: it did not matter whether the immigrants lived alone, as a family, or with their siblings. The Kurds’ sense of coherence was higher among the non-married than it was among those who were married. Moreover, the number of children did not have an effect on the sense of coherence either.

The results indicate that the change in the sense of coherence became statistically significant only in terms of gender; age had no effect on change in the ethnic groups. Measurements of the women’s sense of coherence increased slightly over time (in the beginning the average was 59.8 and 63.5 in the follow-up stage), whereas it remained stable for the men (averages of 62.4 and 60.7, respectively).

There was no connection between Finnish language studies and average level of the sense of coherence during the different phases of the research, nor did Finnish studies affect the change in the average from one stage of the research to the next. One statistically significant result yielded by the analysis was the difference between “the work-oriented” and “the non-work-oriented”: the sense of coherence among those who were studying or working was higher than among those who were not. The sense of coherence was higher among the work-oriented group pursuing vocational/professional education or working in different forms of employment.

On the basis of the individuals’ networks of meaning, the adaptation research revealed nine areas in which the immigrants felt that they adapted in the integration process: the move to Finland, Finnish language studies, adaptation to Finnish society, encountering racism and social exclusion, social support

network, their own culture, work and education, free-time and hobbies, and self-concept. On the basis of the individuals' networks of meaning, I described the phenomenon of adaptation of immigrants, which I then summarised as follows. The immigrants experienced Finland as their home country, in which it is peaceful and safe to live, and as a country in which laws are respected. For the purposes of getting on in life, Finnish language studies were seen to be important. There was concern about the slow pace at which the older immigrants learned the Finnish language and about their adaptation. There was satisfaction with Finnish schools, as the children succeeded there and the professional orientation of the young immigrants became clearer. Teaching the immigrants' own language and culture to the young generation was regarded as important. Employment was valued and seen as a means to get on in life. Feelings of dissatisfaction were seen to stem from Finns' preconceptions of immigrants during the job-seeking process. Difficulties were experienced in choosing a profession, changing professions, and pursuing vocational/professional education; moreover, suitably timed support and guidance were not regarded as sufficient. Satisfaction was experienced in regard to the career path in Finland becoming clearer, in actively taking part in the Finnish way of life, and in understanding the nature of the Finnish mentality. A positive outlook and optimism were often viewed as resources and as comprising a support mechanism in life.

On the basis of the individuals' networks of meaning, three prototypes were identified in accordance with the life situations of the interviewees: 'the survivor', 'the realistic adapter', and 'the struggler'. The adaptation of the survivors (one Afghan, one Kurd, and one Russian) had happened relatively quickly, and they had found employment. They spoke Finnish fluently and were well-versed in good Finnish customs both in everyday and working life. Among acquaintances and friends, the survivors had both compatriots and Finns. They had confidence in future. The realistic adapters (two Afghans, one Kurd, and three Russians) were satisfied with life in Finland. They had developed their Finnish language skills and their professional future had become clearer. Traineeships had been attended and the realistic adapters were hopeful about securing employment in the future. Adaptation to everyday customs in Finland had occurred. Among their acquaintances and friends, the survivors had both Finns and compatriots. They were hopeful for a good life, including work and family, in Finland. The strugglers (one Afghan, two Kurds) were satisfied with life in Finland, but finding their place in Finnish society proved to be problematic. Practical training experience had inspired them to learn Finnish. Their social circle, which included compatriots and Finnish officials/authorities, was not very broad. However, the hope for a good life, including work and success at school for their children, was not lost.

The adaptation research revealed that the interviewees' sense of coherence scores at the beginning of the research, as well as their changes in the follow-up stage, were individually specific and captured the immigrants' individual adaptation and development during the integration process. In the basic material, the interviewees' sense of coherence average was 55.7, and in the follow-up ma-

terial 63.4. As the sense of coherence varied significantly among the participants of the qualitative study, and the changes covered immigrants with a notably weakening sense of coherence as well as those with a strengthening sense of coherence, the results can be proportioned to the basic sample of the initial situation. After all, the participants with no significant change in the sense of coherence represented the highest percentage of the interviewees.

When examining sense of coherence among different ethnic groups during their integration process, it was needed to evaluate the functionality of the questionnaire even though it had previously been deemed to be valid in international and multicultural contexts (Bonanato, Branco, Mota, Ramos-Jorge, Paiva, Pordeus & Kaeppler, 2009; Bowman, 1996, 1997; Ghazinour, Richter, & Eisemann, 2004). It is recommended to use the questionnaire in the mother tongue of each ethnic group. The item in the questionnaire focussing on plans and goals in life turned out to be problematic for various reasons; for example, these concepts were hardly known or hard to understand as life had previously been void of them, or Finnish society and the opportunities it offers to individuals were unknown. It would be interesting to continue the study of the sense of coherence with the same data, clarifying further its stability and potential changes among young people and adults in the ethnic groups. Further research may also clarify whether the questionnaire could have three dimensions, and whether it then could better provide information on the sub-areas of the sense of coherence than does this study. The questionnaire could be developed by adding culturally specific and religiously themed questions, as researchers have previously stated and recommended (Antonovsky, 1987a, b, 1990a; Bowman, 1996, 1997).

The results of the follow-up study showed that age was not related to immigrants' sense of coherence: changes took place both among young and adult immigrants, as well as among men and women. The women's sense of coherence increased, whereas the men's remained constant, and the links to background factors were very scarce. All in all, individual changes were detected in the sense of coherence, both the reinforcement and weakening thereof. This observation does not support Antonovsky's (1979, 1987a) theory claiming that the sense of coherence is strengthened until 30 years of age, and that changes among adults are not common. The results of the follow-up study reflected the sense of coherence in the ethnic groups, as well as its changes, in Finnish society, which should be taken into account in the measures aimed at promoting integration.

Immigrants' adaptation and degree of sense of coherence were affected by their cultural background, and differences were also detected between genders. The qualitative study provided no evidence of religious factors somehow hindering the participants' adaptation; they had acted flexibly in the integration process. On the one hand, adaptation to Finnish society was individual and variable, but on the other hand, immigrants could be categorised into different types according to their life situation. The evaluation of the sense of coherence and adaptation provided me with versatile information on immigrants' integra-

tion process. Based on the results, one should continue to reflect on the measures to be taken in order to promote integration from the viewpoints of both immigrants and authorities. Integration should be goal-oriented, systematic and 'work-oriented', because this kind of an approach seems to enhance adaptation and maintain and reinforce the sense of coherence. One can recommend that cultural and religious differences and their impact on integration be openly addressed with immigrants.

The research identified integration-related themes that should be discussed collaboratively between immigrants, immigrants' associations, educators and authorities, as well as the third sector, in order to promote successful integration experiences and find measures promoting them. Versatile research data on how to 'become integrated' and how to integrate immigrants will be needed in the future, in addition to a wealth of good will that enables us to utilise the research data at the practice level for solving current integration policy issues and developing a multicultural Finland.

LÄHTEET

- Ager, A. & Strang, A. (2004). Indicators of integration: final report. Home Office, London. Queen Margaret University College, Edinburgh. Saatavissa: www.homeoffice.gov.uk/rds, printattu: 01.02.2005.
- Alitolppa-Niitamo, A. (1994). Somalipakolaiset Helsingissä. Sosiaaliset verkostot ja klanijäsenyyden merkitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, pakolaistoimisto.
- Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, J. & Fågel, S. (toim.) 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto.
- Antonovsky, A. (1979). Health, stress and coping. London: Jossey-Bass.
- Antonovsky, A. (1987a). Health promoting factors of work: the sense of coherence. Teoksessa Kalimo, R., El-Batawi, M.A. & Cooper, C. L. (toim.), Psychosocial factors at work and their relation to health. (s. 153–167). Geneva: WHO.
- Antonovsky, A. (1987b). Unraveling the mystery of health. How people manage stress and stay well. San Francisco: Jossey-Bass.
- Antonovsky, A. (1990). Pathways leading to successful coping and health. Teoksessa Rosenbaum, M. (toim.), Learned resourcefulness: on coping skills, self-control, and adaptive behavior (s. 31-63). New York: Springer.
- Antonovsky, A. (1993a). The structure and properties of the Sense of Coherence Scale. *Social Science and Medicine*, 36, 725-733.
- Antonovsky, A. (1993b). Complexity, conflict, chaos, coherence, coercion, and civility. *Social Science and Medicine*, 37, 969-981.
- Arroyo, C. G. (1995). Racial identity, academic achievement, and the psychological well-being of economically disadvantaged adolescents. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 903-914.
- Bernabe, E., Tsakos, G., Watt, R. G., Suominen-Taipale, A. L., Uutela, A., Vahtera, J. & Kivimäki, M. (2009). Structure of sense of coherence in a nationally representative sample: the Finnish Health 2000 survey. *Quality of Life Research*, 18, 629-636.
- Berry, J. W. (1998). Intercultural relations. Howe Island: Cross-cultural/Multicultural Associates.
- Berry, J.W. & Sam, D.L. (1997). Accultatation and adaptation. Teoksessa: Berry, J.W. (toim.), Segall, M.H. & Kagitcibasi, C. Handbook of cross-cultural psychology. Vol. 3 (2nd ed.). (s. 291-326). Needham Heights: Allyn and Bacon.
- Berry, J. W. & Ward, C. (2006). Commentary on "Redefining interactions across cultures and orgnizations". *Organisation Management*, 31, 64-77.
- Bhatia, S. (2003). Is "integration" the development end goal for all immigrants? Redefining "acculturation strategies" from a genetic-dramatistic perspective. Teoksessa Josephs, I. (toim.), Dialogicality in development. (s. 198-216). Westport: Praeger.

- Bonanato, K., Branco, D. B. T., Mota, J. P.T., Ramos – Jorge, M. L., Paiva, S. M., Pordeus, I. A., & Kaeppler, K. C. (2009). Trans-cultural adaptation and psychometric properties of the Sense of Coherence Scale in mothers of preschool children. *Interamerican Journal of Psychology*, 43, 144-153.
- Bowman, B. J. (1996). Cross-cultural validation of Antonovsky's sense of coherence. *Journal of Clinical Psychology*, 52, 547-555.
- Bowman, B. J. (1997). Cultural pathways toward Antonovsky's sense of coherence. *Journal of Clinical Psychology*, 53, 139-142.
- Brannen, J. (toim.) (1992). *Mixing methods: qualitative and quantitative research*. Aldershot: Avebury.
- Brewis, K. (2008). *Stress in the multi-ethnic customer contacts of the Finnish civil servants. Developing critical pragmatic intercultural professionals. Jyväskylä Studies in Humanities 103*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Doctoral dissertation of multicultural communication .
- Burtscher, R. (2005). Adult education, salutogenic thinking and special educational acting. *Vierteljahresschrift für Heilpädagogik und Ihre Nachbargebiete*, 74, 288-296.
- Ekholm, E. (1994). *Syrjäytyä vai selviytyä: pakolaisten elämä Suomessa*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 9.
- Farver, A. M., Narang, S. K. & Bhadha, B. R. (2002). East meets West: ethnic identity, acculturation, and conflict in Asian Indian families. *Journal of Family Psychology*, 16, 338-350.
- Feldt, T. (2000). Sense of coherence. Structure, stability and health promoting role in working life. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 158*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Feldt, T. & Mäkikangas, A. (2009). *Selviytymiskeinot ja niiden käyttöä suuntaavat persoonallisuuden ominaisuudet*. Teoksessa Metsäpelto, R.-L. & Feldt, T. (toim.), *Meitä on moneksi. Persoonallisuuden psykologiset perusteet*. (s. 93-110). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Forsander, A. (2001). *Kenelle ovet aukeavat? Maahanmuuttajat ja työllistymisehdot*. Työpoliittinen Aikakauskirja 2, 28-38. Helsinki: Työministeriö.
- Forsander, A. (2002). *Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla*. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos.
- Forsander, A., Ekholm, E., Hautaniemi, P., Ali, A., Alitolppa-Niitamo, A., Kynätäjä, E. & Cuong, N. Q. (2001). *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. 2. painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Frenz, A. W., Carey, M. P. & Jorgensen, R. S. (1992). Psychometric evaluation of Antonovsky's Sense of Coherence Scale. *Psychological Assessment*, 5, 145-153.
- Gana, K. & Garnier, S. (2001). Latent structure of the Sense of Coherence Scale in a French sample. *Personality and Individual Differences*, 31, 1079-1090.
- Ghazinour, M., Richter, J. & Eisemann, M. (2004). Quality of life among Iranian refugees in Sweden. *Journal of Immigrant Health*, 6, 71-81.
- Giorgi, A. (1986). Theoretical justification for the use of descriptions in psychological research. Teoksessa Ashworth, P. D., Giorgi, A. & de Koning, A. J.

- J. (toim.), *Qualitative research in psychology. Proceeding of The International Association for Qualitative Research in Social Science.* (s. 3-23). Pittsburgh: Duquesne University.
- Giorgi, A. (1994). Sketch of a psychological phenomenological method. Teoksessa Giorgi, A. (toim.), *Phenomenology and psychological research.* Sixth printing. (s. 8-22). Pittsburgh: Duquesne University.
- Hall, S. (2005). *Identiteetti.* 5. painos. Helsinki: Vastapaino.
- Hansson, K. & Cederblad, M. (2004). Sense of coherence as a meta-theory for salutogenic family therapy. *Journal of Family Psychotherapy*, 15, 39-54.
- Hesse-Biber, S. N. (2010). *Mixed methods research. Merging theory with practice.* New York: Guilford.
- Hietanen, A., Suutama, T., Heikkinen, E., Heikkinen, R-L., Raitasalo, R. & Ruoppila, I. (2001). Vanheneminen, terveys ja kompetenssi. EXCELSA-projektin Suomen esitutkimus. Helsinki: KELA, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 62.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö.* Helsinki: Yliopistopaino.
- Holmberg, S., Thelia, A. & Stiernström, E. - L. (2004). Relationship of sense of coherence to other psychosocial indices. *European Journal of Psychological Assessment*, 20, 227-236.
- Huttunen, L. (2002). Kotona, maanpaossa, matkalla: kodin merkitykset maahanmuuttajien elämänkerroissa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 861.
- Huttunen, L. (2005). Etnisyys. Teoksessa Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.), *Suomalainen vieraskirja.* (s. 117-160). Tampere: Vastapaino.
- Huttunen, L. (2007). Kurdit suomessa ja muualla: diasporan käsite avaimena pakolaisuuden ymmärtämiseen. [Verkkolehti]. Tampere: Westermarck seura.[Viitattu 25.6.2008]. Saatavissa:
<https://oa.doria.fi/handle/10024/19643?show=full>
<http://elektra.helsinki.fi/se/s/0038-1640/38/2/kurdits.pdf>
- Huttunen, L., Löytty, O. & Rastas, A., (2005). Suomalainen monikulttuurisuus. Teoksessa Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.), *Suomalainen vieraskirja* (s. 16-40). Tampere: Vastapaino.
- Iskanius, S. (2006). Venäjänkielisten maahanmuuttajaopiskelijoiden kieli-identiteetti. *Jyväskylä Studies in Humanities* 51. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Iwamasa, G. Y. & Yamada, A.-M. (2001). Asian American acculturation and ethnic/racial identity: research innovations in the new millennium - Introduction to the special issue. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 7, 247-261.
- Jaakkola, M. (2005). Suomalaisen suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987-2003. Työpoliittinen tutkimus 286. Helsinki: Työministeriö.
- Jasinskaja-Lahti, I. (2000). Psychological acculturation and adaptation among Russian-speaking immigrant adolescents in Finland. *Social Psychological Studies* 2. Helsinki: University of Helsinki.

- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. (2002). Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajan kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus.
- Kaikkonen, P. (1994). Kulttuuri ja vieraan kielen oppiminen. Helsinki: WSOY.
- Kim, Y. Y. (2000). *Becoming intercultural. An intergrative theory of communication and cross-cultural adaptation.* London: Sage.
- Laine, K. (2005). *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa.* Helsinki: Otava.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta N:o 493/1999; 1215/2005, <http://www.finlex.fi/>.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999, 21.4.2008 mennessä voimaantulleet muutokset. [WWWdokumentti] <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>>(luettu 21.4.2008).
- Langius, A., Björvell, H., & Antonovsky, A. (1992). The sense of coherence concept and its relation to personality traits in Swedish samples. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 6, 165-171.
- Larsson, G. & Kallenberg, K. O. (1996). Sense of coherence, socioeconomic conditions and health. Interrelationships in a nation-wide Swedish sample. *European Journal of Public Health*, 6, 175-180.
- Laughani, P. D. (2007). *Understanding cross-cultural psychology. Eastern and Western perspectives.* London: Sage.
- Lei-ping, B. & Jun-sheng, L. 2005. The reliability and validity on Chinese version of SOC-13. Dissertation abstract. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 13, 399-401.
- Leong, F. T. (2001). The role of acculturation in the career adjustment of Asian American workers: A test of Leong and Chou's (1994) formulations. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 7, 262-273.
- Lepola, O. (2000). Ulkomaalaisesta suomalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansallisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 787.
- Lieber, E., Chin, D., Nihira, K. & Mink, I. T. (2001). Holding on and letting go: identity and acculturation among Chinese immigrants. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 7, 247-261.
- Liebkind, K. (toim.) (1994). *Maahanmuuttajat: kulttuurien kohtaaminen Suomessa.* Tampere: Gaudeamus.
- Liebkind, K. (2000a). Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind, K. (toim.), *Monikulttuurinen Suomi.* (s. 13-27). Tampere: Gaudeamus.
- Liebkind, K. (2000b). Monikulttuurisuus on tulevaisuutta. Teoksessa Liebkind, K. (toim.), *Monikulttuurinen Suomi.* (s. 171-182). Tampere: Gaudeamus.
- Liebkind, K., Haaramo, J. & Jasinskaja-Lahti, I. (2000). Kannattaa tutustua paremmin. Teoksessa Liebkind, K. (toim.), *Monikulttuurinen Suomi.* (s. 56-67). Tampere: Gaudeamus.
- Liebkind, K., Jasinskaja-Lahti & Haaramo, J. (2000). Maahanmuuttajanuorten sopeutuminen kouluun. Teoksessa Liebkind, K. (toim.), *Monikulttuurinen Suomi.* (s. 138-148). Tampere: Gaudeamus.

- Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. (2004). Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus.
- Lukkarinen, H. (2006). Monimetodinen kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen ja positivistisen tutkimustavan yhdistäminen. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.), Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen. (s. 227-253). Helsinki: Dialogia.
- Löytty, O. (2005). Toiseus. Teoksessa Rastas, A., Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.), Suomalainen vieraskirja. (s. 161-189). Tampere: Vastapaino.
- Matinheikki-Kokko, K. (1997). Challenges of working on a cross-cultural environment. Principles and practice of refugee settlement in Finland. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 131. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Matinheikki-Kokko, K., Koivumäki, K. & Kuortti, K. (2003). Maahanmuuttajien uraohjauksen kehittäminen. Työpoliittinen tutkimus 352. Helsinki: Työministeriö.
- Measurement and indicators of integration (1997). [WWW dokumentti] <www.coe.int/t/dg3/.../series.../Measurement_indicators_integration_en.pdf (luettu 21.4.2008)
- Mäkinen, A.-K., Reuter, N., Tuominen, A. & Uusikylä, P. (2005). Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen arviointi. Työpoliittinen tutkimus 267. Helsinki: Työministeriö.
- Myren, K. (1999). Pois paitsiosta: maahanmuuttajien liikuntaharrastukset ja vapaa-ajanvietto Suomessa. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissätiö.
- Niglas, K. (2004). The combined use of qualitative and quantitative methods in educational research. Tallinn, Estonia: Tallinn Pedagogical University.
- Nissilä, L., Martin, M., Vaarala, H. & Kuukka, I. (2006). Saako olla suomea? Opas suomi toisena kielenä-opetukseen. Helsinki: Opetushallitus.
- Nurmi, J-E. (1995). Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa: Lyytinen, P., Korhakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.), Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. (s. 256-274). Porvoo: WSOY.
- Perttula, J. (1995). Kokemus psykologisena tutkimuskohteena. Johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Suomen Fenomenologinen Instituutti.
- Perttula, J. (2006). Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) 2006. Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen. (s. 115-162). Helsinki: Dialogia.
- Phinney, J. S. (1990). Ethnic identity in adolescents and adults: review of research. *Psychological Bulletin*, 108, 499-514.
- Pietiläinen, R. (2005). Työttömyydestä selviytyminen. Psykologinen lähestyminen työttömyyteen. *Acta Universitatis Lapponiensis* 84. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Pitkänen, P. (2006). Kulttuurien välinen työ. Helsinki: Edita.

- Pitkänen, P. (2006). *Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus viranomaistyössä*. Helsinki: Edita.
- Pyykkönen, M. (2007). *Järjestyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 306. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pöyhönen, S., Tarnanen, M., Kyllönen, T., Vehviläinen, E.-M. & Rynkänen, T. (2009). *Kielikoulutus maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa. Tavoitteet, toteutus ja hallinnollinen yhteistyö*. Soveltavan kielitutkimuksen keskus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Rauhala, L. (1992). *Henkinen ihmisessä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rauhala, L. (1999). *Ihmisen ainutlaatuisuus*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rauhala, L. (2005). *Ihmiskäsitys ihmistyössä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rauhala, L. (2006). *Ihminen kulttuurissa - kulttuuri ihmisessä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rogers, C. R. (1980). *Away of being*. Boston: Houghton Mifflin.
- Rudmin, F. W. (2003). *Critical history of the acculturation psychology of assimilation, separation, integration and marginalization*. *Review of General Psychology*, 7, 3-37.
- Ryder, A. G., Alden, L. E. & Paulhus, D. L. (2000). *Is acculturation unidimensional or bidimensional? A head-to-head comparison in the prediction of personality, self-identity and adjustment*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 49 - 65.
- Saastamoinen, M. (2006). *Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteena*. Teoksessa Rautio, P., Saastamoinen, M. (toim.), *Minuus ja identiteetti*. (s. 171-189). Tampere: Yliopistopaino.
- Salminen, O. (1997). *Entisestä Jugoslaviasta tulleiden pakolaisten kotoutuminen*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuksia 9.
- Schumacher, J. 2000. *Standardization of Antonovsky's Sense of Coherence Scale in the German population*. *Diagnostica*, 46, 208-213.
- Siljanen, T. 2007. *Narratives of expatriates in the Middle East. Adaptation, identity and learning in non-profit organizations*. Jyväskylä Studies in Business and Economics 54. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Sundararajan-Reddy, S. (2005). *The relationship of spirituality to resilience in adolescents*. Dissertation abstract. *The Sciences and Engineering*, 66, 23-29.
- Suokonautio, J. (2008). *Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi*. Helsinki: Työministeriö.
- Suurpää, L. (2002). *Erilaisuuden hierarkiat. Suomalaisia käsityksiä maahanmuuttajista, suvaitsevuudesta ja rasismista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Suutama, T. (2006). *Elämän tarkoituksellisuus 65-69-vuotiailla jyvaskyläläisillä vuosina 1988, 1996 ja 2004*. Teoksessa Heikkinen, E., Kauppinen, M., Salo, P.-L. & Suutama, T. (toim.), *Ovatko 65-69-vuotiaat aikaisempaa toimintakykyisempiä, terveempiä ja aktiivisempiä? Havaintoja Ikivihreät-projektin*

- kohorttivertailututkimuksesta vuosilta 1988, 1996 ja 2004. (s. 187-205). Helsinki: KELA, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 83.
- Talib, M.-T. & Lipponen, P. (2008). Kuka minä olen?: monikulttuuristen opiskelijoiden identiteettipuhetta. Helsinki: Suomen kasvatustieteellisen seuran tutkimuksia 37.
- Tashakkori, A. (Ed.) & Teddlie, C. (2003). Handbook of mixed methods in social and behavioral research. California: Sage.
- Turtiainen, K. (2008). Kommunikointia uuden kynnyksellä – Luottamuksen rakentuminen kiintiöpakolaisten ja viranomaisten välillä. Sosiaalialan lisen-siaattityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Uusikylä, P., Tuominen, A., Reuter, N. & Mäkinen, A.-K. (2005). Kannattako kotoutumiskoulutus – maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen arviointi. Työpoliittinen tutkimus 267. Helsinki: Työministeriö.
- Uutela, A. 1998. Sosiaalinen tuki ja terveys. Teoksessa Lahikainen, A.-R. & Pirttila-Backman, A.-M. (toim.), Sosiaalinen vuorovaikutus. Rauni Myllyniemen juhla-kirja (s. 208–221). Helsinki: Otava.
- Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta (2002). [WWW dokumentti] Saatavissa: www.intermin.fi/.../kotouttamislakiselonteko_021008.pdf (Printattu 09.03.2007.)
- Valtonen, K. (1999). Pakolaisten kotoutuminen 1990-luvulla. Helsinki: Työhallinnon julkaisu nro 228.
- Varjonen, S. (2007). Elämää ja akkulturaatiota. *Psykologia*, 42, 263-275.
- Varto, J. (2007). Laadullisen tutkimuksen metodologia. [Verkkomateriaali]. Saatavissa: http://www.arted.uiah.fi/synnyt/pdf/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf. Printattu: 09.03.2007.
- Vastamäki, J., Moser, K. & Paul, K. I. (2009). How stable is sense of coherence? Changes following an intervention for unemployed individuals. *Scandinavian Journal of Psychology*, 50, 161-171.
- Verkuyten, M. (2007). Monikulttuurisuus: sosiaalipsykologisia näkökulmia. *Psykologia*, 42, 295–304.
- Vertovec, S. (2009). Transnationalism. London: Routledge.
- Viinämäki, L. & Saari, E. (2007). Polkuja soveltavan yhteiskuntatieteellisen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.
- Väestörekisterikeskus (2003). Väestötietojärjestelmä, rekisteritilanne 31.12.2003.
- Wahlbeck, Ö. (1999). Kurdish diasporas. A comparative study of Kurdish refugee communities. Chippenham: McMillan Press.
- Ward, C. & Kennedy, A. (1996). Crossing cultures: the relationship between psychological and sociocultural dimensions of cross-cultural. Teoksessa Pandey, J., Sinha, D. & Bhawuk, D. P. S. (toim.), Asian contributions to cross-cultural psychology (s. 289-306). New Delhi: Sage.
- Ward, C. & Kennedy, A. (1999). The measurement of sociocultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, 23, 659-677.

Yhdenvertaisuuslaki 20.01.2004, Helsinki / <http://www.finlex.fi>.

Ylänkö, M. (1997). Afrikkalaisten integraationäkymät – pohdintoja lähtökohdista vastaanottomaana. Teoksessa Schulman, H. & Kanninen, V. (toim.) (1997), *Sovussa vai syrjässä? Ulkomaalaisten integroituminen Helsinkiin* (s. 27-58). Helsingin kaupungin tiedotuskeskuksen tutkimuksia 12.

TUTKIMUKSEN LIITTEET

- Liite 1 Tutkimuslupahakemus
- Liite 2 Tutkimuslupa
- Liite 3 Englanninkielinen koherenssin tunteen kyselylomake
- Liite 4 Suomenkielinen koherenssin tunteen kyselylomake
- Liite 5 Persiankielinen koherenssin tunteen kyselylomake
- Liite 6 Kurdinkielinen (sorani) koherenssin tunteen kyselylomake
- Liite 7 Venäjänkielinen koherenssin tunteen kyselylomake
- Liite 8 Avoimen teemahaastattelun peruskysymyksiä
- Liite 9 Kirje tutkittavalle maahanmuuttajalle
(seurantatutkimuksen toinen vaihe)

TYÖMINISTERIÖ

9.2. 2004

TUTKIMUSLUPA- JA
TUTKIMUSAPURAHAAHAKEMUS

Tutkija:
Reet Mammon
Keski-Suomen TE-keskus

Haen tutkimuslupaa ja tutkimusapurahaa tutkimukselleni "Elämänhallinnan tunteen vaikutuksesta kotoutumisprosessiin".

(Elämänhallinnan tunne vaikuttavana tekijänä toiseen kulttuuriin sopeutumisprosessissa)

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten maahanmuuttajat eri kulttuureista tuntevat pystyvänsä itse vaikuttamaan elämänsä kannalta keskeisiin asioihin. Tutkimuksessa selvitetään millä tavalla yksilöllisinä pidetyt ominaisuudet lopulta kytkeytyvät yhteiskunnallisiin kehyksiin. Miten yksilön sisäiset ja ulkoiset voimavarat palvelevat mahdollisimman hyvin maahanmuuttajan kotoutumista.

Kansainvälinen tutkimus osoittaa, että kulttuurin muutos sinänsä ei uhkaa maahanmuuttajien henkistä hyvinvointia, mutta kulttuurien muutos kuitenkin asettaa yksilön elämänhallinnan tunteen (koherenssin tunteen) kovalle koetukselle. Tiedämme sattumanvaraisesti, miten maahanmuuttajien koettu kulttuurimuutos vaikuttaa henkisen hyvinvointiin.

Tutkimukseni kohderyhmänä ovat maahanmuuttajaryhmät – afganilaiset, burmalaiset, kurdit, paluumuuttajat Helsingissä, Jyväskylässä, Lahdessa, Tampereella, Kuopiossa, Rovaniemellä. Pyydän lupaa myös kohderyhmiin kuuluvien henkilöiden koulutus- ja työhistoriatietojen, omakuvaustietojen, kotouttamis- tai/ja työhakusuunnitelmätietojen luovuttamiseksi tutkimukseeni varten työhallinnon tietokannasta. Pyydän lupaa käyttää edellä mainittuja tietoja 1.2.2004 -1.2.2005.

Tutkimukseni on jatkoa työministeriön ja Jyväskylän yliopiston yhteiselle tutkimukselle vuodelta 2002 "Sosiodynaaminen lähestymistapa maahanmuuttajien urahjauksessa ja kotoutumisessa".

Otan huomioon henkilötietolain 523/99 sekä muihin lakeihin ja asetuksiin ja asetuksiin sisältyvät henkilötiedon keräämistä, tallettamista, käyttöä ja luovuttamista sekä hävittämistä tai arkistointia koskevat määräykset.

Liite 1 Tutkimustavoite

Reet Mammon

Keski-Suomen TE-keskus

Liite 1

27.2.2004

498/032/2004TM

Reet Mammon
Keski-Suomen TE-keskus, työvoimaosasto
PL 44

40101 JYVÄSKYLÄ

Tutkimuslupahakemuksenne

PÄÄTÖS TUTKIMUSLUPAHAKEMUKSEEN

Anotte tutkimuslupaa Jyväskylän yliopistolle tehtävää väitöskirjaanne varten.

Tutkimuksenne kohderymänä ovat maahanmuuttajaryhmät kuudella eri paikkakunnalla. Poimittavat taustamuuttajat ilmenevät toimittamastanne tutkimuslupahakemuksesta.

Työministeriö on päättänyt viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 28 §:n sekä työhallinnon asiakaspalvelun tietojärjestelmästä annetun lain 6 §:n 2 momentin nojalla antaa luvan tutkimuslupahakemuksessanne tarkemmin yksilöimienne tietojen luovuttamiseen työhallinnon tietokannasta.

Tietoja saa käyttää vain hakemuksessa tarkoitettua tutkimusta varten. Tietoja ei saa käyttää siten, että yksityisyyden suoja ja yksityisten edut tai oikeudet vaarantuisivat.

Tietoja saa tallentaa vain tutkimuksen kannalta tarpeellisin osin. Tietoja on säilytettävä ja toiminnassa muutoinkin erityisesti varmistettava, etteivät yksityistä koskevat tiedot paljastu ulkopuolisille. Huomioon on lisäksi otettava henkilötietolakiin (523/99) sekä muihin lakeihin ja asetuksiin sisältyvät henkilötietojen keräämistä, tallentamista, käyttöä ja luovuttamista sekä hävittämistä ja arkistointia koskevat määräykset.

Hallitusneuvos

 Mikko Salmenoja

Suunnittelija

 Vuokko Katajala

LIITTEET Henkilötietolaki 14 §
Tutkimuslupahakemus

TIEDOKSI Keski-Suomen TE-keskus
Jyväskylän työvoimatoimisto

Käyntiosoite
OEteläesplanadi 4
OMikonkatu 4

Postiosoite
PL 34
00023 Valtioneuvosto

Puhelin
Vaihde
(09) 16006

Telekopio
(09) 160 47950

Internet
<http://www.mol.fi>

Sähköposti
etunimi.sukunimi@mol.fi

ORIENTATION TO LIFE QUESTIONNAIRE

Here is a series of questions relating to various aspects of our lives. Each question has seven possible answers. Please mark the number which expresses your answer, with numbers 1 and 7 being the extreme answers. If the words under 1 are right for you, circle 1; if words under 7 are right for you, circle 7. If you feel differently, circle the number which best expresses your feeling. Please give only one answer to each question.

1. Do you have feeling that you don't really care about what goes on around you?

1	2	3	4	5	6	7
very seldom or never						very often

2. Has it happened in the past that you were surprised by the behavior of people whom you thought you knew well?

1	2	3	4	5	6	7
never happened						always happened

3. Has it happened that people whom you counted on disappointed you?

1	2	3	4	5	6	7
never happened						always happened

4. Un til now your life has had:

1	2	3	4	5	6	7
no clear goals or purpose at all						very clear goals and purpose

5. Do you have the feeling that you're being treated unfairly?

1	2	3	4	5	6	7
very often						very seldom or never

6. Do you have the feeling that you are in an unfamiliar situation and don't know what to do?

1	2	3	4	5	6	7
very often						very seldom or never

7. Doing the things you do every day is:

1	2	3	4	5	6	7
a source of deep pleasure and satisfaction						a source of pain and boredom

8. Do you have very mixed-up feelings and ideas?

1	2	3	4	5	6	7
very often						very seldom or never

9. Does it happen that you feelings inside you would rather not feel?

1	2	3	4	5	6	7
very often						very seldom or never

10. Many people – even those with a strong character – sometimes feel like sad sacks (losers) in certain situations. How often have you felt this way in the past?

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

never very often

11. When something happened, have you generally found that:

1 2 3 4 5 6 7
you overestimated or underestimated its importance you saw things in the right proportions

12. How often do you have the feeling that there's little meaning in the things you do in your daily life?

1 2 3 4 5 6 7
very often very seldom or never

13. How often do you have feelings that you're not sure you can keep under control?

1 2 3 4 5 6 7
very often very seldom or never

TUNTEITA JA TUNTEMUKSIA ELÄMÄSTÄ

Alla on kysymyksiä elämän eri puolista. Kuhunkin kysymykseen on 7 eri vastausvaihtoehtoa. Merkitkää aina se numero, joka parhaiten kuvastaa vastaustanne, numeroiden 1 ja 7 ollessa ääripäitä. Jos sanat numeron 1 alla ovat kohdallanne oikein, ympäröikää 1, ja vastaavasti 7, jos sanat sen alla tuntuvat oikeita kohdallanne. Jos kumpikaan niistä ei tunnu sopivalta, ympäröikää se numero, joka parhaiten kuvastaa tuntemustanne. Antakaa kuhunkin kysymykseen vain yksi vastaus.

- Onko teillä sellainen tunne, että ette oikeastaan välitä, mitä ympärillänne tapahtuu?

1	2	3	4	5	6	7
Hyvin harvoin tai ei koskaan						Hyvin usein
- Onko joskus käynyt niin, että olette yllättyneet sellaisten ihmisten käyttäytymisestä jotka luulitte tuntevanne hyvin?

1	2	3	4	5	6	7
Ei koskaan						Aina, jatkuvasti
- Oletteko joutunut pettymään ihmisiin, joihin luotitte?

1	2	3	4	5	6	7
Ei koskaan						Aina, jatkuvasti
- Tähänastisessa elämässänne...

1	2	3	4	5	6	7
Ei ole lainkaan ollut selkeitä päämääriä tai tarkoituksia						On ollut hyvin selkeät päämäärät ja tarkoitukset
- Tuntuuko teistä, että teitä kohdellaan epäoikeudenmukaisesti?

1	2	3	4	5	6	7
Hyvin usein						Hyvin harvoin tai ei koskaan
- Tuntuuko teistä, että olette oudossa tilanteessa, ettekä tiedä mitä tehdä?

1	2	3	4	5	6	7
Hyvin usein						Hyvin harvoin tai ei koskaan
- Jokapäiväiset toimenne tuottavat...

1	2	3	4	5	6	7
Suurta mielihyvää ja tyydytystä						Tuskaa ja ikäväystymistä
- Onko teillä sekavia tunteita ja ajatuksia?

1	2	3	4	5	6	7
Hyvin usein						Hyvin harvoin tai ei koskaan

9. Onko teillä sisäisiä tuntemuksia, joita ette haluaisi tuntea?
1	2	3	4	5	6	7
Hyvin usein						Hyvin harvoin tai ei koskaan
10. Monet ihmiset – jopa lujaluonteiset – tuntevat toisinaan itsensä surkimuksiksi jossain tilanteissa. Kuinka usein te olette tuntenut näin?
1	2	3	4	5	6	7
Ei koskaan						Hyvin usein
11. Kun jotain on tapahtunut, oletteko yleensä huomannut, että...
1	2	3	4	5	6	7
Yli- tai ali-arvioitte asian tärkeyden						Näitte asiat niiden oikeissa mittasuhteissa
12. Kuinka usein teillä on tunne, että päivittäiset tekemisenne ovat jokseenkin merkityksettömiä?
1	2	3	4	5	6	7
Hyvin usein						Hyvin harvoin tai ei koskaan
13. Kuinka usein teistä tuntuu, että ette ole varma pystyttkö hallitsemaan itsenne?
1	2	3	4	5	6	7
Hyvin usein						Hyvin harvoin tai ei koskaan

TUNTEITA JA TUNTEMUKSIA ELÄMÄSTÄ/PERSIA

عواطف و شناخت از زندگی

سوالات زیر در باره موارد مختلف زندگی می باشد. برای هر سوالی ۷ گزینه گذاشته شده است. شماره ای را علامت بزنید که بتواند جواب شما را به بهترین وجه به تصویر بکشد این شماره ها از ۱ تا ۷ می باشد. اگر کلمات نوشته شده زیر عدد ۱ یا ۷ پاسخ شما می باشد دور آنرا دایره بکشید. چنانچه هر دوی آنها نمی تواند جواب مورد نظر شما باشد دور شماره ای را دایره بکشید که آن شماره بتواند بیاترگر لخصات شما باشد. برای هر سوال یک جواب بدهید.

۱. آیا شما نسبت به اتفاقاتی که در محیط اطرافتان می افتد احساسی ندارید؟

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
اغلب بسیار کم و یا هرگز

۲. آیا گاهی اوقات برایتان پیش آمده است که از رفتار انسانهایی که فکر می کنید آنها را خوب می شناسید متعجب بشوید؟

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
همیشه،
دائما

۳. آیا شما دچار نا امیدی نسبت به انسانهایی که اعتماد می کنید شده اید؟

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
همیشه،
دائما

۴. تا این مرحله زندگیتان.....

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
هدفها روشن
و مشخص بوده
است
بیپروچه
اهداف روشن
و مشخص نبوده

۵. آیا حس می کنید با شما بطور غیر منصفانه برخورد می شود؟

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
بسیار کم و
یا هرگز
اغلب

۶. آیا این احساس را دارید که در موقعیت عجیبی قرار گرفته اید و نمی دانید چه کاری انجام دهید؟

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
خیلی بندرت
و یا هرگز
اغلب

۷. فعالیتهای روزمره برایتان.....

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
درد ورنج
و دلنگی بوجود می آورند
خوشحالی بسیار
و خرسندی را بوجود می آورند

۸. آیا شما افکار و احساسات متضاد دارید؟

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
خیلی بندرت
اغلب

۹. آیا در شما احساسات و عواطف درونی هست که نمی خواهید آنها را بشناسید؟

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
خیلی بندرت
و یا هرگز
اغلب

۱۰. بعضی از افراد با وجود روحیه و اراده ای بالا در بعضی از موقعیتهای خود را نتوان و پریشان حس می کنند. شما به چه مقدار این احساس را دارید؟

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
اغلب
هرگز

۱۱. وقتی که اتفاقی رویداده است آیا توجه کرده اید که.....

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
مسائل را
در مقیاس درست
می بینید
مهم بودن موضوع
را با لا و یا دست کم
برآورد می کنید

۱۲. چه اندازه شما احساس می کنید، کارهای را که در طی روز انجام می دهید بی اهمیت هستند؟

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
خیلی بندرت
و یا هرگز
اغلب

۱۳. هر چند وقت یکبار احساس می کنید، که مطمئن نیستید قادر به کنترل خود باشید؟

۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷
خیلی بندرت
و یا هرگز
اغلب

TUNTEITA JA TUNTEMUKSIA ELÄMÄSTÄ/KURDI

ههست و شاره زاییه کان له ژياندا

ئهم پرسپارانهی خواره وه سه بارهت به لایه نه جۆراو جۆره کانی ژيانه. بۆ هه پرسپارێکیش 7 وه لایمی جیاواز دانراوه. له ژماره کانی 1 تا 7 دا که له که مه وه بۆ نۆر، هه میشه ئه ژماره یه هه لێژیره که به باشترین شیوه وه لایمه که ی تۆ ده خاته پو. ئه گهر به لای تۆوه وه لایمی ژیر ژماره 1 راسته ئهوا بیخه ره بازنه وه و هه ر به هه مان شیوه ئه گهر به لای تۆوه وه لایمی ژیر ژماره 7 راسته. ئه گهر ههست ده که یه هه یج کامیان گونجاو نین، ئهوا ژماره یه کی تر بخه ره بازنه وه که ده توانیت ههستی تۆ ده ر به ییت. بۆ هه ر پرسپارێکیش یه ک وه لام بده ره وه.

1- ئایا له راستیدا ههستیکی وات هه یه که با یه خ نادهیت به وه ی که له ده ووبه ردا چی پوده دات؟

1 2 3 4 5 6 7

نۆر جار

هیچ کات

2- ئایا هه ندێ جار شتی وا پوی داوه که هه لسوکه وتی که سانیکت پی سه یر بوبییت و پییت وابوبییت

که به باشی ده یان ناسییت؟

1 2 3 4 5 6 7

هه میشه و به به رده وایمی

هیچ کات

3- ئایا په شیمانیت له ناسینی که سانیک که بیوات پییان هه بوه؟

1 2 3 4 5 6 7

هه میشه و به به رده وایمی

هیچ کات

4- تا ئیستا له ژياندا

1 2 3 4 5 6 7

ئامانجی پون و مه به ستدارت هه بوه.

هیچ ئامانجیکی پون و مه به ستدارت نه بوه.

5- ئابا پیتان وایه که به نا په وایی له گه لتان ره فتار ده کړیت؟

1 2 3 4 5 6 7

نۆر که م یان هیچ کات.

نۆر جار

6- ئایا پییت وایه که له هه ل و مه رجیکی سه یردایت و نازانیت چی بکه ییت؟

1 2 3 4 5 6 7

نۆر که م یان هیچ کات.

نۆر جار

- 7- به رهه می کاری هه مو پوژانهت ده بنه مایه ی
7	6	5	4	3	2	1
- خوشی و ره زامه ندیه کی گوره. بازار و په ژاره.
- 8- ئایا بیر و هوشی ئالوزاوت هه به؟
7	6	5	4	3	2	1
- نۆزجار نۆز که م یان هیچ کات.
- 9- ئایا ههستی دهرونی وات هه به که ناتو ویت له گه لتابیت؟
7	6	5	4	3	2	1
- نۆزجار نۆز که م یان هیچ کات.
- 10- نۆز کهس، ههتتا ئهوانه ییش که که سانتیکی خوراگرن له هه ندی هه ل و مه رجدا هه ست به زه لیلی ده که ن، ئایا تق ماوه ی چه ند جار به وشپوره به هه ست ده که یه ت؟
7	6	5	4	3	2	1
- هیچ کات نۆز جار
- 11- ئایا به گشتی هه ستت کردوه کاتیک که شتیك پرووی داوه،
7	6	5	4	3	2	1
- به که می یان به نۆزی گرنگیت خویان ببینوه ته وه. شته کانت به گویره ی پتوره راستیه کانی
- 12- ئایا هه ر ماوه ی چه ند جار هه ستیکی وات هه به که نیش و کاری پوژانهت تا راده یه ک بی بایه خن؟
7	6	5	4	3	2	1
- نۆز به ده گمه ن یان هیچ کات. نۆز جار
- 13- ئایا هه ر ماوه ی چه ند جار هه ست به وه ده که یه ت که دلنیا نیت له وه ی که بتوانیت خۆت کۆنترۆل بکه یه ت؟
7	6	5	4	3	2	1
- نۆز به ده گمه ن یا هیچ کات. نۆز جار

Tunteita ja tuntemuksia elämästä / Venäjä

ЧУВСТВА И ОЩУЩЕНИЯ ОТ ЖИЗНИ

Ниже представлены вопросы из разных областей жизни. На каждый вопрос даны 7 разных вариантов ответа. Обведите ту цифру, между 1 и 7, которая наилучшим образом отражает Ваши чувства.

1. Чувствуете ли Вы безразличие к тому, что происходит вокруг?

1	2	3	4	5	6	7
Очень редко или никогда						Очень часто

2. Удивлялись ли Вы когда-нибудь поведению людей, которых, как Вам казалось, Вы хорошо знали?

1	2	3	4	5	6	7
Никогда						Всегда, Постоянно

3. Приходилось ли Вам разочаровываться в людях, которым Вы доверяли?

1	2	3	4	5	6	7
Никогда						Всегда, Постоянно

4. До настоящего момента

1	2	3	4	5	6	7
у Вас не было четких целей и намерений в жизни						у Вас были и есть четкие цели и намерения

5. Чувствуете ли Вы, что к Вам относятся несправедливо?

1	2	3	4	5	6	7
Очень часто						Очень редко или никогда

6. Чувствуете ли Вы, что находитесь в незнакомой для Вас ситуации и не знаете, что делать?

1	2	3	4	5	6	7
Очень часто						Очень редко или никогда

7. Повседневные хлопоты доставляют Вам

1 2 3 4 5 6 7
 большое удовольствие скуку и
 и удовлетворение тяжесть

8. Бывают ли у Вас сумбурные чувства и мысли?

1 2 3 4 5 6 7
 Очень часто Очень редко
 или никогда

9. Бывают ли у Вас неприятные внутренние ощущения?

1 2 3 4 5 6 7
 Очень часто Очень редко
 или никогда

10. Многие – даже очень сильные люди – иногда чувствуют себя неудачниками. Бывает ли это у Вас?

1 2 3 4 5 6 7
 Никогда Очень часто

11. Когда что-то произошло, Вы

1 2 3 4 5 6 7
 переоцениваете реально
 или недооцениваете оцениваете
 важность происшедшего события

12. Как часто Ваши повседневные дела кажутся Вам бесполезными?

1 2 3 4 5 6 7
 Очень часто Очень редко
 или никогда

13. Как часто Вы чувствуете неуверенность в способности совладать своими чувствами/собой?

1 2 3 4 5 6 7
 Очень часто Очень редко
 или никогда

TEEMAHAASTATTELUTUNKO**SOPEUTUMINEN SUOMALASEEN ELÄMÄÄN****Taustatiedot.**

**Kerro, kuka olet ja milloin tulit Suomeen.
Kerro, mitä muistat Suomeen muuton alkuvuosista.
Kerro vapaasti kaikesta kotoutumiseen liittyvästä.**

Sopeutuminen.

- ajatuksia, toiveita Suomeen muuton yhteydessä
- mitä teit Suomeen tulon jälkeen
- minkälaisia muutoksia muutto toi mukaan sinun elämääsi
- uusia ihmisiä verkostossa
- suomalaisten suhtautuminen
- millaisia suunnitelmia sinä teit
- missä ja kuinka kauan opiskelit/opiskelet suomea
- olitko työharjoittelussa, mikä oli hyvä, mikä vaikea
- mitä ajattelit ammatista Suomessa
- mitä ajattelit tehdä/teit

Mitä tärkeitä asioita oli elämässäsi silloin?

Mitkä asiat ovat tärkeitä nyt?

Mitä hyvää näet Suomessa?

Miten säilytät ja noudatat oman kulttuurin tapoja?

Mitä odotat elämältä tällä hetkellä? Mitä olet tekemässä?

Mistä haaveilet? Millaisia muutoksia haluat elämääsi?

Ketkä ovat olleet/ovat tärkeitä ihmisiä elämässäsi?

Hei

**Lue tämä kirje!
Sinun vastauksesi on minulle tärkeä.**

Olen Palapeli-projektin projektisuunnittelija ja tee työn ohella Jyväskylän yliopistossa tutkimusta.

Tutkimuksestani tulee hyvä, kun sinä vastaat vielä toisenkin kerran lomakkeen kysymyksiin.

Teen tutkimustyötä maahanmuuttajien kotoutumisprosessista Suomeen. Tutkimus valmistuu suunnitelman mukaan 2008 alkupuolella.

Muistatko vielä syksyn 2004 tai talven 2005, kun ensimmäistä kertaa tavattiin suomen kielen kurssilla ja sinä vastasit ystävällisesti tutkimukseni kyselylomakkeeseen. Silloin suostuit vielä kerran vastaamaan samanlaiseen kyselylomakkeeseen kahden vuoden päästä.

Pyydän sinut vastamaan nyt vielä kerran kyselylomakkeen kysymyksiin. Henkilöllisyytesi ei tule tutkimuksessa esiin ja tietojasi anneta ulkopuolisille.

Kirjeeni sisältää kyselylomakkeen ja ohjeet, miten vastata kysymyksiin. Vasta kysymyksiin itsenäisesti ja omien nykyisten tunteiden ja ajatusten mukaan.

Täytetty kyselylomake laita kirjekuoreeseen, jossa on minun osoite ja lähetä se heti minulle. Postimerkkiä ei tarvita.

Kiitos sinulle, kun olet vastannut tutkimukseni kysymyksiin ja autat minua tekemään tutkimusta!

Ystävällisin terveisin

**Reet Mammon
Projektisuunnittelija
Palapeli-projekti
Keski-Suomen TE-keskus
Jyväskylän yliopiston
Jatko-opiskelija
p. 040 729 0779**

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH

- 1 KYÖSTIÖ, O. K., Oppilaiden terveydentilan riippuvuus koulutyypistä. - Health status of pupils according to type of school. 78 p. Summary 6 p. 1962.
- 2 HEINONEN, VEIKKO, Differentiation of primary mental abilities. 136 p. 1963.
- 3 ELONEN, ANNA S., TAKALA, MARTTI & RUOPPILA ISTO, A study of intellectual functions in children by means of the KTK performance scales. 181 p. 1963.
- 4 JUURMAA, JYRKI, On the ability structure of the deaf. 114 p. 1963.
- 5 HEINONEN, VEIKKO, Lyhennetty faktori-analyysi. - A short method for factor analysis. 76 p. Summary 5 p. 1963.
- 6 PITKÄNEN, PENTTI, Fyysisen kunnon rakenne ja kehittyminen. - The structure and development of physical fitness. 163 p. Summary 10 p. 1964.
- 7 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla I. - Die Entehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert I. 270 p. Zusammenfassung 15 p. 1964.
- 8 NURMI, VELI, Maamme seminaarien varsinaisen opettajakoulutuksen synty ja kehittyminen viime vuosisadalla II. - Die Entstehung und Entwicklung der praktischen Lehrer-bildung unserer Lehrerseminare im vorigen Jahrhundert II. 123 p. Zusammenfassung 10 p. 1964.
- 9 NUMMENMAA, TAPIO, The language of the face. 66 p. 1964.
- 10 ISOSAARI, JUSSI, Bruno Boxström ja Sortavalan seminaarin kasvatustieteiden opetus 1882-1917. - Bruno Boxström und der Unterricht in den pädagogischen Fächern am Seminar von Sortavala 1882-1917. 167 p. Zusammenfassung II p. 1964.
- 11 NUMMENMAA, TAPIO & TAKALA, MARTTI, Parental behavior and sources of information in different social groups. 53 p. 1965.
- 12 WECKROTH, JOHAN, Studies in brain pathology and human performance I. - On the relationship between severity of brain injury and the level and structure of intellectual performance. 105 p. 1965.
- 13 PITKÄNEN, PENTTI, Ärsyke- ja reaktioanalyttisten faktorointitulosten vastaavuudesta. - On the congruence and coincidence between stimulus analytical and response analytical factor results. 223 p. Summary 14 p. 1967.
- 14 TENKKU, JUSSI, Are single moral rules absolute in Kant's ethics? 31 p. 1967.
- 15 RUOPPILA, ISTO, Nuorten ja varttuneiden opiskelijoiden väliset asenne-erot eräissä ylioppilaspohjaisissa oppilaitoksissa. - Attitude differences between young and advanced university and college students. 182 p. Summary 14 p. 1967.
- 16 KARVONEN, JUHANI, The structure, arousal and change of the attitudes of teacher education students. 118 p. 1967.
- 17 ELONEN, ANNA S., Performance scale patterns in various diagnostic groups. 53 p. 1968.
- 18 TUOMOLA, UUNO, Kansakouluntarkastajaan kohdistuvista rooliodotuksista. - On role-expectations applied to school inspectors. 173 p. Summary 8 p. 1968.
- 19 PITKÄNEN, LEA, A descriptive model of aggression and nonaggression with applications to childrens behaviour. 208 p. 1969.
- 20 KOSKIAHO, BRIITTA, Level of living and industrialisation. 102 p. 1970.
- 21 KUUSINEN, JORMA, The meaning of another person's personality. 28 p. 1970.
- 22 VIJANEN, ERKKI, Pohjakoulutustaso ja kansakoulunopettajan kehitysympäristöjen muodostuminen. - The level of basic education in relation to the formation of the development milieus of primary school teachers. 280 s. Summary 13 p. 1970.
- 23 HAGFORS, CARL, The galvanic skin response and its application to the group registration of psychophysiological processes. 128 p. 1970.
- 24 KARVONEN, JUHANI, The enrichment of vocabulary and the basic skills of verbal communication. 47 p. 1971.
- 25 SEPPO, SIMO, Abiturienttien asenteet uskonnon-opetukseen. - The attitudes of students toward religious education in secondary school. 137 p. Summary 5 p. 1971.
- 26 RENKO MANU, Opettajan tehokkuus oppilaiden koulusaavutusten ja persoonallisuuden kehittämiseksi. - Teacher's effectiveness in improving pupils' school achievements and developing their personality. 144 p. Summary 4 p. 1971.
- 27 VAHERVA, TAPIO, Koulutustulokset peruskoulun ala-asteella yhteisömuuttajien selittäminä. - Educational outcomes at the lower level of the comprehensive school in the light of ecological variables. 158 p. Summary 3 p. 1974.
- 28 OLKINUORA, ERKKI, Norm socialization. The formation of personal norms. 186 p. Tiivistelmä 4 p. 1974.
- 29 LIIKANEN, PIIRKKO, Increasing creativity through art education among pre-school children. 44 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 30 ELONEN, ANNA S., & GUYER, MELVIN, Comparison of qualitative characteristics of human figure drawings of Finnish children in various diagnostic categories. 46 p. Tiivistelmä 3 p. 1975.
- 31 KÄÄRIÄINEN, RISTO, Physical, intellectual, and personal characteristics of Down's syndrome. 114 p. Tiivistelmä 4 p. 1975.
- 32 MÄÄTTÄ, PAULA, Images of a young drug user. 112 p. Tiivistelmä 11 p. 1976.
- 33 ALANEN, PENTTI, Tieto ja demokratia. - Epistemology and democracy. 140 p. Summary 4 p. 1976.
- 34 NUPPONEN, RIITTA, Vahvistajaroolit aikuisten ja lapsen vuorovaikutuksessa. - The experimental roles of reinforcing agent in adult-child interaction. 209 p. Summary 11 p. 1977.

- 35 TEIKARI, VEIKKO, Vigilanssi-ilmiön mittaamisesta ja selitysmahdollisuuksista. – On measuring and explanation of vigilance. 163 p. Summary 2 p. 1977.
- 36 VOLANEN, RISTO, On conditions of decision making. A study of the conceptual foundations of administration. – Päätöksenteon edellytyksistä. Tutkimus hallinnon käsitteellisistä perusteista. 171 p. Tiivistelmä 7 p. 1977.
- 37 LYYTINEN, PAULA, The acquisition of Finnish morphology in early childhood. – Suomen kielen morfologisten säännönmukaisuuksien omaksuminen varhaislapsuudessa. 143 p. Tiivistelmä 6 p. 1978.
- 38 HAKAMÄKI, SIMO, Maaseudulle muutto muutto liikkeen osana. – Migration on rural areas as one element of migration as a whole. 175 p. Summary 5 p. 1978.
- 39 MOBERG, SAKARI, Leimautuminen erityispedagogiikassa. Nimikkeisiin apukoululainen ja tarkkailuluokkalainen liittyvät käsitykset ja niiden vaikutus hypoteettista oppilasta koskeviin havaintoihin. – Labelling in special education. 177 p. Summary 10 p. 1979.
- 40 AHVENAINEN, OSSI, Lukemis- ja kirjoittamishäiriöinen erityisopetuksessa. – The child with reading and writing disabilities in special education. 246 p. Summary 14 p. 1980.
- 41 HURME, HELENA, Life changes during childhood. – Lasten elämänmuutokset. 229 p. Tiivistelmä 3 p. 1981.
- 42 TUTKIMUS YHTEISKUNTAPOLITIIKAN VIITOITAJANA. Professori Leo Paukkuselle omistettu juhla kirja. 175 p. 1981.
- 43 HIRSJÄRVI, SIRKKA, Aspects of consciousness in child rearing. – Tietoisuuden ongelma kotikasvatuksessa. 259 p. 1981.
- 44 LASONEN, KARI, Siirtolaisoppilas Ruotsin kouluyhteisössä. Sosiometrinen tutkimus. – A socio-metric study of immigrant pupils in the Swedish comprehensive school. 269 p. Summary 7 p. 1981.
- 45 AJATUKSEN JA TOIMINNAN TIET. Matti Juntusen muistokirja. 274 p. 1982.
- 46 MÄKINEN, RAIMO, Teachers' work, wellbeing, and health. – Opettajan työ, hyvinvointi ja terveys. 232 p. Tiivistelmä 2 p. 1982.
- 47 KANKAINEN, MIKKO, Suomalaisen peruskoulun eriyttämisratkaisun yhteiskunnallisen taustan ja siirtymävaiheen toteutuksen arviointi. 257 p. Summary 11 p. 1982.
- 48 WALLS, GEORG, Health care and social welfare in, cooperation. 99 p. Tiivistelmä 9 p. 1982.
- 49 KOIVUKARI, MIRJAMI, Rote learning comprehension and participation by the learners in Zairian classrooms. – Mekaaninen oppiminen, ymmärtäminen ja oppilaiden osallistumisen opetukseen zairelaisissa koululuokissa. 286 p. Tiivistelmä 11 p. 1982.
- 50 KOPONEN, RITVA, An item analysis of tests in mathematics applying logistic test models. – Matematiikan kokeiden osioanalyysi logistisia testimalleja käyttäen. 187 p. Tiivistelmä 2 p. 1983.
- 51 PEKONEN, KYÖSTI, Byrokrania politiikan näkökulmasta. Poliitiikan ja byrokratian keskinäinen yhteys valtio- ja yhteiskuntaprosessin kehityksen valossa. – Bureaucracy from the viewpoint of politics. 253 p. 1983.
- 52 LYYTINEN, HEIKKI, Psychophysiology of anticipation and arousal. – Antisipaation ja viriämisen psykofysiologia. 190 p. Tiivistelmä 4 p. 1984.
- 53 KORAKIANGAS, MIKKO, Lastenneuvolan terveydenhoitajan arvioinnit viisivuotiaiden lasten psyykkisestä kehityksestä. – The psychological assessment of five-year-old children by public health centres. 227 p. Summary 14 p. 1984.
- 54 HUMAN ACTION AND PERSONALITY. Essays in honour of Martti Takala. 272 p. 1984.
- 55 MATILAINEN, JOUKO, Maanpuolustus ja eduskunta. Eduskuntaryhmien kannanotot ja koheesio maanpuolustuskysymyksissä Paasikiven-Kekkonen kaudella 1945-1978. – Defence and Parliament. 264 p. Summary 7 p. 1984.
- 56 PUOLUE, VALTIO JA EDUSTUKSELLINEN DEMOKRATIA. Pekka Nyholmille omistettu juhla kirja. – Party, state and representational democracy. 145 p. Summary 2 p. 1986.
- 57 SIISIÄINEN, MARTTI, Intressit, yhdistyslaitos ja poliittisen järjestelmän vakaisuus. – Interests, voluntary associations and the stability of the political system. 367 p. Summary 6 p. 1986.
- 58 MATTLAR, CARL-ERIK, Finnish Rorschach responses in cross-cultural context: A normative study. 166 p. Tiivistelmä 2 p. 1986.
- 59 ÄYSTÖ, SEIJA, Neuropsychological aspects of simultaneous and successive cognitive processes. – Rinnakkaisen ja peräkkäisen informaation prosessoinnin neuropsykologiasta. 205 p. Tiivistelmä 10 p. 1987.
- 60 LINDH, RAIMO, Suggestiiviset mielikuvamallit käyttäytymisen muokkaajina tarkkailuluokkalaisilla. – Suggestive covert modeling as a method with disturbed pupils. 194 p. Summary 8 p. 1987.
- 61 KORHONEN, TAPANI, Behavioral and neural short-latency and long-latency conditioned responses in the cat. – Välittömät ja viivästetyt hermostolliset ja käyttäytymisvasteet klassisen ehdollistamisen aikana kissalla. 198 p. Tiivistelmä 4 p. 1987.
- 62 PAHKINEN, TUULA, Psykoterapian vaikutus minäkäsitykseen. Psykoterapian käynnistämisen muutosprosessin vaikutus korkeakouluopiskelijoiden minäkäsitykseen. – Change in self-concept as a result of psychotherapy. 172 p. Summary 6 p. 1987.
- 63 KANGAS, ANITA, Keski-Suomen kulttuuri-toimintakokeilu tutkimuksena ja politiikkana. – The action research on cultural-activities in the Province of Central Finland. 301 p. Summary 8 p. 1988.
- 64 HURME, HELENA, Child, mother and grandmother. Intergenerational interaction in

- Finnish families. 187 p. 1988.
- 65 RASKU-PUTTONEN, HELENA, Communication between parents and children in experimental situations. - Vanhempien ja lasten kommunikointi strukturoiduissa tilanteissa. 71 p. Tiivistelmä 5 p. 1988.
- 66 TOSKALA, ANTERO, Kahvikuppineurootikkojen ja paniikkiagorafobikkojen minäkuvat minäsystemin rakenteina ja kognitiivisen oppimis-terapian perustana. - The self-images of coffee cup neurotics and panic agoraphobics as structures of a selfsystem and a basis for learning therapy. 261 p. Summary 6 p. 1988.
- 67 HAKKARAINEN, LIISA, Kuurojen yläasteen oppilaiden kirjoitetun kielen hallinta. - Mastery of written language by deaf pupils at the upper level of Comprehensive school. 281 p. Summary 11 p. 1988.
- 68 NÄTTI, JOUKO, Työmarkkinoiden lohkoutuminen. Segmentaatioteoriat, Suomen työmarkkinat ja yritysten työvoimastrategiat. - Segmentation theories, Finnish labour markets and the use of labour in retail trade. 189 p. Summary 10 p. 1989.
- 69 AALTOLA, JUHANI, Merkitys opettamisen ja oppimisen näkökulmasta Wittgensteinin myöhäisfilosofian ja pragmatismien valossa. - Meaning from the point of view of teaching and learning in the light of Wittgenstein's later philosophy and pragmatism. 249 p. Summary 6 p. 1989.
- 70 KINNUNEN, ULLA, Teacher stress over a school year. - Opettajan työstressi lukuvuoden aikana. 61 p. Tiivistelmä 3 p. 1989.
- 71 BREUER, HELMUT & RUOHO, KARI (Hrsg.), Pädagogisch-psychologische Prophylaxe bei 4-8-jährigen Kindern. - Pedagogis-psykologinen ennaltaehkäisy neljästä kahdeksaan vuoden iässä. 185 S. Tiivistelmä 1 S. 1989.
- 72 LUMMELAHTI, LEENA, Kuusivuotiaiden sopeutuminen päiväkotiin. Yksilöllistetty malliohjelma päiväkotiin heikosti sopeutuvien kuusivuotiaiden ohjauksessa sekä vanhempien kasvatuskäytännön yhteydet lapsen sopeutumiseen ja minäkäsitykseen. - The adjustment of six-year-old children to day-care-centres. 224 p. Summary 9 p. 1990.
- 73 SALOVIITA, TIMO, Adaptive behaviour of institutionalized mentally retarded persons. - Laitoksessa asuvien kehitysvammaisten adaptiivinen käyttäytyminen. 167 p. Tiivistelmä 4 p. 1990.
- 74 PALONEN, KARI et SUBRA, LEENA (Eds.), Jean-Paul Sartre - un philosophe du politique. - Jean-Paul Sartre - poliittisuuden filosofi. 107 p. Tiivistelmä 2 p. 1990.
- 75 SINIVUO, JUHANI, Kuormitus ja voimavarat upseerin uralla. - Work load and resources in the career of officers. 373 p. Summary 4 p. 1990.
- 76 PÖLKKI, PRJJO, Self-concept and social skills of school beginners. Summary and discussion. - Koulutulokkaiden minäkäsitys ja sosiaaliset taidot. 100 p. Tiivistelmä 6 p. 1990.
- 77 HUTTUNEN, JOUKO, Isän merkitys pojan sosiaaliselle sukupuolelle. - Father's impact on son's gender role identity. 246 p. Summary 9 p. 1990.
- 78 AHONEN, TIMO, Lasten motoriset koordinaatiohäiriöt. Kehitysneuropsykologinen seuranta-tutkimus. - Developmental coordination disorders in children. A developmental neuropsychological follow-up study. 188 p. Summary 9 p. 1990.
- 79 MURTO, KARI, Towards the well functioning community. The development of Anton Makarenko and Maxwell Jones' communities. - Kohti toimivaa yhteisöä. Anton Makarenkon ja Maxwell Jonesin yhteisöjen kehitys. 270 p. Tiivistelmä 5 p. Cp2`<, 5 c. 1991.
- 80 SEIKKULA, JAAKKO, Perheen ja sairaalan rajasynteesi potilaan sosiaalisessa verkostossa. - The family-hospital boundary system in the social network. 285 p. Summary 6 p. 1991.
- 81 ALANEN, ILKKA, Miten teoretisoida maa-talouden pientuotantoa. - On the conceptualization of petty production in agriculture. 360 p. Summary 9 p. 1991.
- 82 NIEMELÄ, EINO, Harjaantumisoppilas peruskoulun liikuntakasvatuksessa. - The trainable mentally retarded pupil in comprehensive school physical education. 210 p. Summary 7 p. 1991.
- 83 KARILA, IRMA, Lapsivuodeajan psyykkisten vaikeuksien ennakointi. Kognitiivinen malli. - Prediction of mental distress during puerperium. A cognitive model. 248 p. Summary 8 p. 1991.
- 84 HAAPASALO, JAANA, Psychopathy as a descriptive construct of personality among offenders. - Psykopatia rikoksentekijöiden persoonallisuutta kuvaavana konstruktiona. 73 p. Tiivistelmä 3 p. 1992.
- 85 ARNKIL, ERIK, Sosiaalityön rajasynteemit ja kehitysvyöhyke. - The systems of boundary and the developmental zone of social work. 65 p. Summary 4 p. 1992.
- 86 NIKKI, MAIJA-LIISA, Suomalaisen koulutusjärjestelmän kielikoulutus ja sen relevanssi. Osa II. - Foreign language education in the Finnish educational system and its relevance. Part 2. 204 p. Summary 5 p. 1992.
- 87 NIKKI, MAIJA-LIISA, The implementation of the Finnish national plan for foreign language teaching. - Valtakunnallisen kielenopetuksen yleissuunnitelman toimeenpano. 52 p. Yhteenveto 2 p. 1992.
- 88 VASKILAMPI, TUULA, Vaihtoehtoinen terveydenhuolto hyvinvointivaltion terveystarpeilla. - Alternative medicine on the health market of welfare state. 120 p. Summary 8 p. 1992.
- 89 LAAKSO, KIRSTI, Kouluvaikeuksien ennustaminen. Käyttäytymishäiriöt ja kielelliset vaikeudet peruskoulun alku- ja päättövaiheissa. -

- Prediction of difficulties in school. 145 p. Summary 4 p. 1992.
- 90 SUUTARINEN, SAKARI, Herbartilainen pedagoginen uudistus Suomen kansakoulussa vuosisadan alussa (1900-1935). - Die Herbart'sche pädagogische Reform in den finnischen Volksschulen zu Beginn dieses Jahrhunderts (1900-1935). 273 p. Zusammenfassung 5 S. 1992.
- 91 AITTOLA, TAPIO, Uuden opiskelijatyypin synty. Opiskelijoiden elämänvaiheet ja tieteenalaspesifien habitusten muovautuminen 1980-luvun yliopistossa. - Origins of the new student type. 162 p. Summary 4 p. 1992
- 92 KORHONEN, PEKKA, The origin of the idea of the Pacific free trade area. - Tyynenmeren vapaa-kauppa-alueen idean muotoutuminen. - Taiheiyo jiyuu boeeki chi-iki koosoo no seisei. 220 p. Yhteenveto 3 p. Yooyaku 2 p. 1992.
- 93 KERÄNEN, JYRKI, Avohoitoon ja sairaalahoitoon valikoituminen perhekeskeisessä psykiatrisessa hoitojärjestelmässä. - The choice between outpatient and inpatient treatment in a family centred psychiatric treatment system. 194 p. Summary 6 p. 1992.
- 94 WAHLSTRÖM, JARL, Merkitysten muodostuminen ja muuttuminen perheterapeuttisessa keskustelussa. Diskurssianalyttinen tutkimus. - Semantic change in family therapy. 195 p. Summary 5 p. 1992.
- 95 RAHEEM, KOLAWOLE, Problems of social security and development in a developing country. A study of the indigenous systems and the colonial influence on the conventional schemes in Nigeria. - Sosiaaliturvan ja kehityksen ongelmia kehitysmaassa. 272 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 96 LAINE, TIMO, Aistisuus, kehollisuus ja dialogisuus. Ludwig Feuerbachin filosofian lähtökohtia ja niiden kehitysnäkymiä 1900-luvun antropologisesti suuntautuneessa fenomenologiassa. - Sensuousness, bodilyness and dialogue. Basic principles in Ludwig Feuerbach's philosophy and their development in the anthropologically oriented phenomenology of the 1900's. 151 p. Zusammenfassung 5 S. 1993.
- 97 PENTTONEN, MARKKU, Classically conditioned lateralized head movements and bilaterally recorded cingulate cortex responses in cats. - Klassisesti ehdollistetut sivuttaiset päänliikkeet ja molemminpuoliset aivojen pihtipoimun vasteet kissalla. 74 p. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 98 KORO, JUKKA, Aikuinen oman oppimisensa ohjaajana. Itseohjautuvuus, sen kehittyminen ja yhteys opetustuloksiin kasvatustieteen avoimen korkeakouluopetuksen monimuotokokeilussa. - Adults as managers of their own learning. Self-directiveness, its development and connection with the cognitive learning results of an experiment on distance education for the teaching of educational science. 238 p. Summary 7 p. 1993.
- 99 LAIHIALA-KANKAINEN, SIRKKA, Formaalin ja funktionaalinen traditio kieltenopetuksessa. Kieltenopetuksen oppihistoriallinen tausta antiikista valistukseen. - Formal and functional traditions in language teaching. The theory -historical background of language teaching from the classical period to the age of reason. 288 p. Summary 6 p. 1993.
- 100 MÄKINEN, TERTTU, Yksilön varhaiskehitys koulunkäynnin perustana. - Early development as a foundation for school achievement. 273 p. Summary 16 p. 1993.
- 101 KOTKAVIRTA, JUSSI, Practical philosophy and modernity. A study on the formation of Hegel's thought. - Käytännöllinen filosofia ja modernisuus. Tutkielma Hegelin ajattelun muotoutumisesta. 238 p. Zusammenfassung 3 S. Yhteenveto 3 p. 1993.
- 102 EISENHARDT, PETER L., PALONEN, KARI, SUBRA, LEENA, ZIMMERMANN RAINER E. (Eds.), Modern concepts of existentialism. Essays on Sartrean problems in philosophy, political theory and aesthetics. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 1993.
- 103 KERÄNEN, MARJA, Modern political science and gender. A debate between the deaf and the mute. - Moderni valtio-oppi ja nainen. Mykkien ja kuuvojen välinen keskustelu. 252 p. Tiivistelmä 4 p. 1993.
- 104 MATIKAINEN, TUULA, Työtaitojen kehittyminen erityisammattikouluvaiheen aikana. - Development of working skills in special vocational school. 205 p. Summary 4 p. 1994.
- 105 PIHLAJARINNE, MARJA-LEENA, Nuoren sairastuminen skitsofreeniseen häiriöön. Perheterapeuttinen tarkastelutapa. - The onset of schizophrenic disorder at young age. Family therapeutic study. 174 p. Summary 5 p. 1994.
- 106 KUUSINEN, KIRSTI-LIISA, Psykkinen itsesäätely itsehoidon perustana. Itsehoito I-tyypin diabetesta sairastavilla aikuisilla. - Self-care based on self-regulation. Self-care in adult type I diabetics. 260 p. Summary 17 p. 1994.
- 107 MENGISTU, LEGESSE GEBRESELLASSIE, Psychological classification of students with and without handicaps. A tests of Holland's theory in Ethiopia. 209 p. 1994.
- 108 LESKINEN, MARKKU (ED.), Family in focus. New perspectives on early childhood special education. 158 p. 1994.
- 109 LESKINEN, MARKKU, Parents' causal attributions and adjustment to their child's disability. - Vanhempien syytulkinnat ja sopeutuminen lapsensa vammaisuuteen. 104 p. Tiivistelmä 1 p. 1994.
- 110 MATTHIES, AILA-LEENA, Epävirallisen sektorin ja hyvinvointivaltion suhteiden modernisoituminen. - The informal sector and the welfare state. Contemporary relationships. 63 p. Summary 12 p. 1994.
- 111 AITTOLA, HELENA, Tutkimustyön ohjaus ja ohjaussuhteet tieteellisessä jatkokoulutuksessa. - Mentoring in postgraduate education. 285 p. Summary 5 p. 1995.
- 112 LINDÉN, MIRJA, Muuttuva syövän kuva ja kokeminen. Potilaiden ja ammattilaisten tulkintoja. - The changing image and experience

- of cancer. Accounts given by patients and professionals. 234 p. Summary 5 p. 1995.
- 113 VÄLIMAA, JUSSI, Higher education cultural approach. - Korkeakoulututkimuksen kulttuurinäkökulma. 94 p. Yhteenveto 5 p. 1995.
- 114 KAIPIO, KALEVI, Yhteisöllisyys kasvatuksessa. yhteisökasvatuksen teoreettinen analyysi ja käytäntöön soveltaminen. - The community as an educator. Theoretical analysis and practice of community education. 250 p. Summary 3 p. 1995.
- 115 HÄNNIKÄINEN, MARITTA, Nukesta vauvaksi ja lapsesta lääkäriksi. Roolileikkiin siirtymisen tarkastelua piagetilaisesta ja kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian näkökulmasta. 73 p. Summary 6 p. 1995.
- 116 IKONEN, OIVA. Adaptiivinen opetus. Oppimistutkimus harjaantumiskoulun opetussuunnitelma- ja seurantajärjestelmän kehittämisen tukena. - The adaptive teaching. 90 p. Summary 5 p. 1995.
- 117 SUUTAMA, TIMO. Coping with life events in old age. - Elämän muutos- ja ongelmatilanteiden käsittely iäkkäillä ihmisillä. 110 p. Yhteenveto 3 p. 1995.
- 118 DERSEH, TIBEBU BOGALE, Meanings Attached to Disability, Attitudes towards Disabled People, and Attitudes towards Integration. 150 p. 1995.
- 119 SAHLBERG, PASI, Kuka auttaisi opettajaa. Post-moderni näkökulma opetuksen muu-tokseen yhden kehittämisprojektin valossa. - Who would help a teacher. A post-modern perspective on change in teaching in light of a school improvement project. 255 p. Summary 4 p. 1996.
- 120 UHINKI, AILO, Distress of unemployed job-seekers described by the Zulliger Test using the Comprehensive System. - Työttömien työntekijöiden ahdinko kuvattuna Comprehensive Systemin mukaisesti käytetyillä Zulligerin testillä. 61 p. Yhteenveto 3p. 1996.
- 121 ANTIKAINEN, RISTO, Clinical course, outcome and follow-up of inpatients with borderline level disorders. - Rajatilapotilaiden osastohoidon tuloksellisuus kolmen vuoden seurantatutkimuksessa Kys:n psykiatrian klinikassa. 102 p. Yhteenveto 4 p. 1996.
- 122 RUUSUVIRTA, TIMO, Brain responses to pitch changes in an acoustic environment in cats and rabbits. - Aivovasteet kuuloärsykemuutoksiin kissoilla ja kaneilla. 45 p. Yhteenveto 2 p. 1996.
- 123 VISTI, ANNALISA, Työyhteisön ja työn tuottavuuden kehitys organisaation transformaatiossa. - Development of the work community and changes in the productivity of work during an organizational transformation process. 201 p. Summary 12 p. 1996.
- 124 SALLINEN, MIKAEL, Event-related brain potentials to changes in the acoustic environment during sleep and sleepiness. - Aivojen heränevasteet muutoksiin kuuloärsykesarjassa unen ja uneliaisuuden aikana. 104 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 125 LAMMINMÄKI, TUUJA, Efficacy of a multi-faceted treatment for children with learning difficulties. - Oppimisvaikeuksien neurokognitiivisen ryhmäkuntoutuksen tuloksellisuus ja siihen vaikuttavia tekijöitä. 56 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 126 LUTINEN, JAANA, Fragmentoituva kulttuuripolitiikka. Paikallisen kulttuuripolitiikan tulkintakehykset Ylä-Savossa. - Fragmenting-cultural policy. The interpretative frames of local cultural politics in Ylä-Savo. 178 p. Summary 9 p. 1997.
- 127 MARTTUNEN, MIIKA, Studying argumentation in higher education by electronic mail. - Argumentointia yliopisto-opinnoissa sähköpostilla. 60 p. (164 p.) Yhteenveto 3 p. 1997.
- 128 JAAKKOLA, HANNA, Kielitieto kielitaitoon pyrittäessä. Vieraiden kielten opettajien käsityksiä kieliopin oppimisesta ja opettamisesta. - Language knowledge and language ability. Teachers' conceptions of the role of grammar in foreign language learning and teaching. 227 p. Summary 7 p. 1997.
- 129 SUBRA, LEENA, A portrait of the political agent in Jean-Paul Sartre. Views on playing, acting, temporality and subjectivity. - Poliittisen toimijan muotokuva Jean-Paul Sartrella. Näkymiä pelaamiseen, toimintaan, ajallisuuteen ja subjektiivisuuteen. 248 p. Yhteenveto 2 p. 1997.
- 130 HAARAKANGAS, KAUKO, Hoitokokouksen äänet. Dialoginen analyysi perhekeskeisen psykiatrisen hoitoprosessin hoitokokous-keskusteluita työryhmän toiminnan näkökulmasta. - The voices in treatment meeting. A dialogical analysis of the treatment meeting conversations in family-centred psychiatric treatment process in regard to the team activity. 136 p. Summary 8 p. 1997.
- 131 MATINHEIKKI-KOKKO, KAIJA, Challenges of working in a cross-cultural environment. Principles and practice of refugee settlement in Finland. - Kulttuurienvälisen työn haasteet. Periaatteet ja käytäntö maahanmuuttajien hyvinvoinnin turvaamiseksi Suomessa. 130 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 132 KIVINIEMI, KARI, Opettajuuden oppimisesta harjoittelun harhautuksiin. Aikuisopiskelijoiden kokemuksia opetusharjoittelusta ja sen ohjauksesta luokanopettajakoulutuksessa. - From the learning of teacherhood to the fabrications of practice. Adult students' experiences of teaching practice and its supervision in class teacher education. 267 p. Summary 8 p. 1997.
- 133 KANTOLA, JOUKO, Cygnaeuksen jäljillä käsityönopetuksesta teknologiseen kasvatukseen. - In the footsteps of Cygnaeus. From handicraft teaching to technological education. 211 p. Summary 7 p. 1997.
- 134 KAARTINEN, JUKKA, Nocturnal body movements

- and sleep quality. - Yölliset kehon liikkeet ja unen laatu. 85 p. Yhteenveto 3 p. 1997.
- 135 MUSTONEN, ANU, Media violence and its audience. - Mediaväkivalta ja sen yleisö. 44 p. (131 p.). Yhteenveto 2 p. 1997.
- 136 PERTTULA, JUHA, The experienced life-fabrics of young men. - Nuorten miesten koettu elämänkudelman. 218 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 137 TIKKANEN, TARJA, Learning and education of older workers. Lifelong learning at the margin. - Ikääntyvän työväestön oppiminen ja koulutus. Elinikäisen oppimisen marginaalissa. 83 p. (154 p.). Yhteenveto 6 p. 1998.
- 138 LEINONEN, MARKKU, Johannes Gezelius vanhempi luonnonmukaisen pedagogiikan soveltajana. Comeniuslainen tulkinta. - Johannes Gezelius the elder as implementer of natural pedagogy. A Comenian interpretation. 237 p. Summary 7 p. 1998.
- 139 KALLIO, EEVA, Training of students' scientific reasoning skills. - Korkeakouluopiskelijoiden tieteellisen ajattelun kehittäminen. 90 p. Yhteenveto 1 p. 1998.
- 140 NIEMI-VÄKEVÄINEN, LEENA, Koulutusjaksot ja elämänpolitiikka. Koulutautuminen yksilöllistymisen ja yhteisöllisyyden risteysasemana. - Sequences of vocational education as life politics. Perspectives of individualization and communality. 210 p. Summary 6 p. 1998.
- 141 PARIKKA, MATTI, Teknologia-kompetenssi. Teknologiakasvatuksen uudistamishaasteita peruskoulussa ja lukiossa. - Technological competence. Challenges of reforming technology education in the Finnish comprehensive and upper secondary school. 207 p. Summary 13 p. 1998.
- 142 TA OPETTAJAN APUNA - EDUCATIONAL TA FOR TEACHER. Professori Pirkko Liikaselle omistettu juhla-kirja. 207 p. Tiivistelmä - Abstract 14 p. 1998.
- 143 YLÖNEN, HILKKA, Taikahattu ja hopeakengät - sadun maailmaa. Lapsi päiväkodissa sadun kuulijana, näkijänä ja kokijana. - The world of the colden cap and silver shoes. How kinder garden children listen to, view, and experience fairy tales. 189 p. Summary 8 p. 1998.
- 144 MOILANEN, PENNITTI, Opettajan toiminnan perusteiden tulkinta ja tulkinnan totuudellisuuden arviointi. - Interpreting reasons for teachers' action and the verifying the interpretations. 226 p. Summary 3p. 1998.
- 145 VAURIO, LEENA, Lexical inferencing in reading in english on the secondary level. - Sanapäätely englanninkielistä tekstiä luettaessa lukioasteella. 147 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 146 ETELÄPELTO, ANNELI, The development of expertise in information systems design. - Asiantuntijuuden kehittyminen tietojärjestelmien suunnittelussa. 132 p. (221p.). Yhteenveto 12 p. 1998.
- 147 PIIRHONEN, ANTTI, Redundancy as a criterion for multimodal user-interfaces. - Käsitteistö luo näkökulman käyttöliittymäanalyyysiin. 141 p. Yhteenveto 3 p. 1998.
- 148 RÖNKÄ, ANNA, The accumulation of problems of social functioning: outer, inner, and behavioral strands. - Sosiaalinen selviytyminen lapsuudesta aikuisuuteen: ongelmien kasautumisen kolme väylää. 44 p. (129 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 149 NAUKKARINEN, AIMO, Tasapainoilua kurinalaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden välillä. Oppilaiden ei-toivottuun käyttäytymiseen liittyvän ongelmanratkaisun kehittäminen yhden peruskoulun yläasteen tarkastelun pohjalta. - Balancing rigor and relevance. Developing problem-solving associated with students' challenging behavior in the light of a study of an upper comprehensive school. 296 p. Summary 5 p. 1999.
- 150 HOLMA, JUHA, The search for a narrative. Investigating acute psychosis and the need-adapted treatment model from the narrative viewpoint. - Narratiivinen lähestymistapa akuuttiin psykoosiin ja tarpeenmukaisen hoidon malliin. 52 p. (105 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 151 LEPPÄNEN, PAAVO H.T., Brain responses to changes in tone and speech stimuli in infants with and without a risk for familial dyslexia. - Aivovasteet ääni- ja puheärsykkeiden muutoksiin vauvoilla, joilla on riski suvussa esiintyvään dysleksiaan ja vauvoilla ilman tätä riskiä. 100 p. (197 p.) Yhteenveto 4 p. 1999.
- 152 SUOMALA, JYRKI, Students' problem solving in the LEGO/Logo learning environment. - Oppilaiden ongelmanratkaisu LEGO/Logo oppimisympäristössä. 146 p. Yhteenveto 3 p. 1999.
- 153 HUTTUNEN, RAUNO, Opettämisen filosofia ja kritiikki. - Philosophy, teaching, and critique. Towards a critical theory of the philosophy of education. 201 p. Summary 3p. 1999.
- 154 KAREKIVI, LEENA, Ehkä en kokeilisikaan, jos Tutkimus ylivieskalaisten nuorten tupakoinnista ja päihteidenkäytöstä ja niihin liittyvästä terveyskasvatuksesta vuosina 1989-1998. - Maybe I wouldn't even experiment if A study on youth smoking and use of intoxicants in Ylivieska and related health education in 1989-1998. 256 p. Summary 4 p. 1999.
- 155 LAAKSO, MARJA-LEENA, Prelinguistic skills and early interactional context as predictors of children's language development. - Esi-kielellinen kommunikaatio ja sen vuorovaikutuksellinen konteksti lapsen kielen kehityksen ennustajana. 127 p. Yhteenveto 2 p. 1999.
- 156 MAUNO, SAIJA, Job insecurity as a psycho-social job stressor in the context of the work-family interface. - Työn epävarmuus työn psykososiaalisena stressitekijänä työn ja perheen vuorovaikutuksen kontekstissa. 59 p. (147 p.) Yhteenveto 3 p. 1999.
- 157 MÄENSIVU KIRSTI, Opettaja määrittelijänä, oppilas määriteltävänä. Sanallisen oppilaan arvioinnin sisällön analyysi. - The teacher as a determiner - the pupil to be determined -

- content analysis of the written school reports. 215 p. Summary 5 p. 1999.
- 158 FELDT, TARU, Sense of coherence. Structure, stability and health promoting role in working life. - Koherenssin rakenne, pysyvyys ja terveyttä edistävä merkitys työelämässä. 60 p. (150 p.) Yhteenveto 5 p. 2000.
- 159 MÄNTY, TARJA, Ammatillisista erityisoppilaitok-
sista elämään. - Life after vocational special
education. 235 p. Summary 3 p. 2000.
- 160 SARJA, ANNELI, Dialogioppiminen pienryhmäs-
sä. Opettajaksi opiskelevien harjoitteluprosesi
terveydenhuollon opettajankoulutuksessa. -
Dialogic learning in a small group. The
process of student teachers' teaching practice
during health care education. 165 p. Summary
7 p. 2000.
- 161 JÄRVINEN, ANITTA, Taitajat iänikuiset. - Kotkan
ammattilukiosta valmiuksia elämään, työelä-
mään ja jatko-opintoihin. - Age-old
craftmasters -Kotka vocational senior
secondary school - giving skills for life, work
and further studies. 224 p. Summary 2 p. 2000.
- 162 KONTIO, MARJA-LIISA, Laitoksessa asuvan
kehitysvammaisen vanhuksen haastava
käyttäytyminen ja hoitajan käyttämiä vaiku-
tuskeinoja. - Challenging behaviour of
institutionalized mentally retarded elderly
people and measures taken by nurses to
control it. 175 p. Summary 3 p. 2000.
- 163 KILPELÄINEN, ARJA, Naiset paikkaansa etsimäs-
sä. Aikuiskoulutus naisen elämänsä
rakentajana. - Adult education as determinant
of woman's life-course. 155 p. Summary 6 p.
2000.
- 164 RIITESUO, ANNIKKI, A preterm child grows.
Focus on speech and language during the
first two years. - Keskonen kasvaa: puheen
ja kielen kehitys kahtena ensimmäisenä elin-
vuotena. 119 p. Tiivistelmä 2 p. 2000.
- 165 TAURIAINEN, LEENA, Kohti yhteistä laatua. -
Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatu-
käsitykset päiväkodin integroidussa erityis-
ryhmässä. - Towards common quality: staff's,
parents' and children's conceptions of quality
in an integration group at a daycare center.
256 p. Summary 6 p. 2000.
- 166 RAUDASKOSKI, LEENA, Ammattikorkeakoulun
toimintaperustaa etsimässä. Toimilupahake-
musten sisällönanalyttinen tarkastelu. - In
search for the founding principles of the
Finnish polytechnic institutes. A content
analysis of the licence applications. 193 p.
Summary 4 p. 2000.
- 167 TAKKINEN, SANNA, Meaning in life and its
relation to functioning in old age. - Elämän
tarkoituksellisuus ja sen yhteydet toiminta-
kykyyn vanhuudessa. 51 p. (130 p.)
Yhteenveto 2 p. 2000.
- 168 LAUNONEN, LEEVI, Eettinen kasvatusajattelu
suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä
1860-luvulta 1990-luvulle. - Ethical thinking
in Finnish school's pedagogical texts from the
1860s to the 1990s. 366 p. Summary 3 p. 2000.
- 169 KUORELAHTI, MATTI, Sopeutumattomien luokka-
muotoisen erityisopetuksen tuloksellisuus. -
The educational outcomes of special classes
for emotionally/ behaviorally disordered
children and youth. 176 p. Summary 2p.
2000.
- 170 KURUNMÄKI, JUSSI, Representation, nation and
time. The political rhetoric of the 1866
parliamentary reform in Sweden. - Edustus,
kansakunta ja aika. Poliittinen retoriikka
Ruotsin vuoden 1866 valtiopäiväreformissa.
253 p. Tiivistelmä 4 p. 2000.
- 171 RASINEN, AKI, Developing technology
education. In search of curriculum elements
for Finnish general education schools. 158 p.
Yhteenveto 2 p. 2000.
- 172 SUNDHOLM, LARS, Itseohjautuvuus organisaatio-
muutoksessa. - Self-determination in
organisational change. 180 p. Summary 15 p.
2000.
- 173 AHONNISKKA-ASSA, JAANA, Analyzing change in
repeated neuropsychological assessment. 68
p. (124 p.) Yhteenveto 2 p. 2000.
- 174 HOFFRÉN, JARI, Demokraattinen eetos - rajoista
mahdollisuuksiin. - The democratic ethos.
From limits to possibilities? 217 p. Summary
2 p. 2000.
- 175 HEIKKINEN, HANNU L. T., Toimintatutkimus,
tarinat ja opettajaksi tuleminen taito.
Narratiivisen identiteettityön kehittäminen
opettajankoulutuksessa toimintatutkimuksen
avulla. - Action research, narratives and the
art of becoming a teacher. Developing
narrative identity work in teacher education
through action research. 237 p. Summary 4 p.
2001.
- 176 VUORENMAA, MARITTA, Ikkunoita arvioin-
nin tuolle puolen. Uusia avauksia suoma-
laiseen koulutusta koskevaan evaluaatio-
keskusteluun. - Views across assessment:
New openings into the evaluation
discussion on Finnish education. 266 p.
Summary 4 p. 2001.
- 177 LITMANEN, TAPIO, The struggle over risk. The
spatial, temporal, and cultural dimensions of
protest against nuclear technology. - Kamp-
pailu riskistä. Ydinteknologian vastaisen
protestin tilalliset, ajalliset ja kulttuuriset
ulottuvuudet. 72 p. (153 p.) Yhteenveto 9 p.
2001.
- 178 AUNOLA, KAISA, Children's and adolescents'
achievement strategies, school adjustment,
and family environment. - Lasten ja nuorten
suoritusstrategiat koulu- ja perheympäristöis-
sä. 51 p. (153 p.) Yhteenveto 2 p. 2001.
- 179 OKSANEN, ELINA, Arvioinnin kehittäminen
erityisopetuksessa. Diagnosoinnista oppimi-
sen ohjaukseen laadullisena tapaustutkimuk-
sena. - Developing assessment practices in
special education. From a static approach to

- dynamic approach applying qualitative case. 182 p. Summary 5 p. 2001.
- 180 VIITTALA, KAISU, "Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka". Sikiöaikana alkoholille altistuneiden huostaanotettujen lasten elämäntilanne, riskiprosessit ja suojaavat prosessit. - "It's harder for that kind of child to get along". The life situation of the children exposed to alcohol in utero and taken care of by society, their risk and protective processes. 316 p. Summary 4 p. 2001.
- 181 HANSSON, LEENI, Networks matter. The role of informal social networks in the period of socioeconomic reforms of the 1990s in Estonia. - Verkostoilla on merkitystä: infor-maalisten sosiaalisten verkostojen asema Virossa 1990-luvun sosio-ekonomisten muutosten aikana. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2001.
- 182 BÖÖK, MARJA LEENA, Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa. - Parenthood and parenting discourses in a situation of unemployment. 157 p. Summary 5 p. 2001.
- 183 KOKKO, KATJA, Antecedents and consequences of long-term unemployment. - Pitkäaikaistyöttömyyden ennakoijia ja seurauksia. 53 p. (115 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 184 KOKKONEN, MARJA, Emotion regulation and physical health in adulthood: A longitudinal, personality-oriented approach. - Aikuisiän tunteiden säätely ja fyysinen terveys: pitkittäistutkimuksellinen ja persoonallisuuskeskeinen lähestymistapa. 52 p. (137 p.) Tiivistelmä 3 p. 2001.
- 185 MÄNNIKKÖ, KAISA, Adult attachment styles: A Person-oriented approach. - Aikuisten kiintymystyyli. 142 p. Yhteenveto 5 p. 2001.
- 186 KATVALA, SATU, Missä äiti on? Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. - Where's mother? Mothers and maternal beliefs over generations. 126 p. Summary 3 p. 2001.
- 187 KIISKINEN, ANNA-LIISA, Ympäristöhallinto vastuullisen elämäntavan edistäjänä. - Environmental administration as promoter of responsible living. 229 p. Summary 8 p. 2001.
- 188 SIMOLA, AHTI, Työterveyshuolto-organisaation toiminta, sen henkilöstön henkinen hyvinvointi ja toiminnan tuloksellisuus. - Functioning of an occupational health service organization and its relationship to the mental well-being of its personnel, client satisfaction, and economic profitability. 192 p. Summary 12 p. 2001.
- 189 VESTERINEN, PIRKKO, Projektiopiskelu- ja oppiminen ammattikorkeakoulussa. - Project-based studying and learning in the polytechnic. 257 p. Summary 5 p. 2001.
- 190 KEMPPAINEN, JAANA, Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. - Childrearing in three generations. 183 p. Summary 3 p. 2001.
- 191 HÖHENTHAL-ANTIN LEONIE, Luvan ottaminen - Ikäihmiset teatterin tekijöinä. - Taking permission- Elderly people as theatre makers. 183 p. Summary 5 p. 2001.
- 192 KAKKORI, LEENA, Heideggerin aukeama. Tutkimuksia totuudesta ja taiteesta Martin Heideggerin avaamassa horisontissa. - Heidegger's clearing. Studies on truth and art in the horizon opened by Martin Heidegger. 156 p. Summary 2 p. 2001.
- 193 NÄRHI, VESA, The use of clinical neuropsychological data in learning disability research. - Asiakastyön yhteydessä kerätyn neuropsykologisen aineiston käyttö oppimisvaikeustutkimuksessa. 103 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 194 SUOMI, ASTA, Ammattia etsimässä. Aikuisopiskelijat kertovat sosiaaliohjaajakoulutuksesta ja narratiivisen pätevyyden kehittymisestä. - Searching for professional identity. Adult students' narratives on the education of a social welfare supervisor and the development of narrative competence. 183 p. Summary 2 p. 2002.
- 195 PERKKILÄ, PÄIVI, Opettajien matematiikkauskomukset ja matematiikan oppikirjan merkitys alkuopetuksessa. 212 p. - Teacher's mathematics beliefs and meaning of mathematics textbooks in the first and the second grade in primary school. Summary 2 p. 2002.
- 196 VESTERINEN, MARJA-LIISA, Ammatillinen harjoittelu osana asiantuntijuuden kehittymistä ammattikorkeakoulussa. - Promoting professional expertise by developing practical learning at the polytechnic. 261 p. Summary 5 p. 2002.
- 197 POHJANEN, JORMA, Mitä kello on? Kello modernissa yhteiskunnassa ja sen sosiologisessa teoriassa. - What's the time. Clock on modern society and in it's sociological theory. 226 p. Summary 3 p. 2002.
- 198 RANTALA, ANJA, Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. - Family-centeredness rhetoric or reality? Summary 3 p. 2002.
- 199 VALANNE, EIJA, "Meidän lapsi on arvokas" Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) kunnallisessa erityiskoulussa. - "Our child is precious" - The individual educational plan in the context of the special school. 219 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 200 HOLOPAINEN, LEENA, Development in reading and reading related skills; a follow-up study from pre-school to the fourth grade. 57 p. (138 p.) Yhteenveto 3 p. 2002.
- 201 HEIKKINEN, HANNU, Draaman maailmat oppimisalueina. Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. - Drama worlds as learning areas - the serious playfulness as drama education. 164 p. Summary 5 p. 2002.
- 202 HYTÖNEN, TUJJA, Exploring the practice of human resource development as a field of professional expertise. - Henkilöstön

- kehittämistyön asiantuntijuuden rakentumisen. 137 p. (300 p.) Yhteenveto 10 p. 2002.
- 203 RIPATTI, MIKKO, Arvid Järnefeldt kasvatusajattelijana. 246 p. Summary 4 p. 2002.
- 204 VIRMASALO, ILKKA, Perhe, työttömyys ja lama. - Families, unemployment and the economic depression. 121 p. Summary 2 p. 2002.
- 205 WIKGREN, JAN, Diffuse and discrete associations in aversive classical conditioning. - Täsmälliset ja laaja-alaiset ehdollistumat klassisessa aversiivisessä ehdollistumisessa. 40 p. (81 p.) Yhteenveto 2 p. 2002.
- 206 JOKIVUORI, PERTTI, Sitoutuminen työorganisaatioon ja ammattijärjestöön. - Kilpailevia vai täydentäviä? - Commitment to organisation and trade union. Competing or complementary? 132 p. Summary 8 p. 2002.
- 207 GONZÁLEZ VEGA, NARCISO, Factors affecting simulator-training effectiveness. 162 p. Yhteenveto 1 p. 2002.
- 208 SALO, KARI, Teacher Stress as a Longitudinal Process - Opettajien stressiprosessi. 67 p. Yhteenveto 2 p. 2002.
- 209 VAUHKONEN, JOUNI, A rhetoric of reduction. Bertrand de Jouvenel's pure theory of politics as persuasion. 156 p. Tiivistelmä 2 p. 2002.
- 210 KONTONIEMI, MARITA, "Milloin sinä otat itseäsi niskasta kiinni?" Opettajien kokemuksia alisuoriutujista. - "When will you pull your socks up?" Teachers' experiences of underachievers. 218 p. Summary 3 p. 2003.
- 211 SAUKKONEN, SAKARI, Koulu ja yksilöllisyys; Jännitteitä, haasteita ja mahdollisuuksia. - School and individuality: Tensions, challenges and possibilities. 125 p. Summary 3 p. 2003.
- 212 VILJAMAA, MARJA-LEENA, Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. - Child and maternity welfare clinics today and tomorrow. Supporting parenthood, family-centered services and peer groups. 141 p. Summary 4 p. 2003.
- 213 REMES, LIISA, Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. - Three discourses in entrepreneurial learning. 204 p. Summary 2 p. 2003.
- 214 KARJALA, KALLE, Neulanreiästä panoraamaksi. Ruotsin kulttuurikuvan ainekset eräissä keskikoulun ja B-ruotsin vuosina 1961-2002 painetuissa oppikirjoissa. - From pinhole to panorama - The culture of Sweden presented in some middle and comprehensive school textbooks printed between 1961 and 2002. 308 p. Summary 2 p. 2003.
- 215 LALLUKKA, KIRSI, Lapsuusikä ja ikä lapsuudessa. Tutkimus 6-12-vuotiaiden sosiokulttuurisesta ikätiedosta. - Childhood age and age in childhood. A study on the sociocultural knowledge of age. 234 p. Summary 2 p. 2003.
- 216 PUUKARI, SAULL, Video Programmes as Learning Tools. Teaching the Gas Laws and Behaviour of Gases in Finnish and Canadian Senior High Schools. 361 p. Yhteenveto 6 p. 2003.
- 217 LOISA, RAIJA-LEENA, The polysemous contemporary concept. The rhetoric of the cultural industry. - Monimerkityksinen nykykäsite. Kulttuuriteollisuuden retoriikka. 244 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 218 HOLOPAINEN, ESKO, Kuullun ja luetun tekstin ymmärtämisstrategiat ja -vaikeudet peruskoulun kolmannella ja yhdeksännellä luokalla. - Strategies for listening and reading comprehension and problematic listening and reading comprehension of the text during the third and ninth grades of primary school. 135 p. Summary 3 p. 2003.
- 219 PENTTINEN, SEppo, Lähtökohdat liikuntaa opettavaksi luokanopettajaksi. Nuoruuden kasvuympäristöt ja opettajankoulutus opettajuuden kehitystekijöinä. - Starting points for a primary school physical education teacher. The growth environment of adolescence and teacher education as developmental factors of teachership. 201 p. Summary 10 p. 2003.
- 220 IKÄHEIMO, HEIKKI, Tunnustus, subjektiviteetti ja inhimillinen elämänmuoto: Tutkimuksia Hegelistä ja persoonien välisistä tunnustus-suhteista. - Recognition, subjectivity and the human life form: studies on Hegel and interpersonal recognition. 191 p. Summary 3 p. 2003.
- 221 ASUNTA, TUULA, Knowledge of environmental issues. Where pupils acquire information and how it affects their attitudes, opinions, and laboratory behaviour - Ympäristöasioita koskeva tieto. Mistä oppilaat saavat informaatiota ja miten se vaikuttaa heidän asenteisiinsa, mielipiteisiinsä ja laboratoriokäyttäytymiseensä. 159 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 222 KUJALA, ERKKI, Sodan pojat. Sodanaikaisten pikkupoikien lapsuuskokemuksia isyyden näkökulmasta - The sons of war. 229 p. Summary 2 p. 2003.
- 223 JUSSI KURUNMÄKI & KARI PALOINEN (Hg./eds.) Zeit, Geschichte und Politik. Time, history and politics. *Zum achtzigsten Geburtstag von Reinhart Koselleck*. 310 p. 2003.
- 224 LAITINEN, ARTO, Strong evaluation without sources. On Charles Taylor's philosophical anthropology and cultural moral realism. - Vahvoja arvostuksia ilman lähteitä. Charles Taylorin filosofisesta antropologiasta ja kulturalistisesta moraalirealismista. 358 p. Yhteenveto 4 p. 2003.
- 225 GUTTORM, TOMI K. Newborn brain responses measuring feature and change detection and predicting later language development in children with and without familial risk for dyslexia. - Vastasyntyneiden aivovasteet puheäänteiden ja niiden muutosten havaitsemisessa sekä myöhemmän kielen kehityksen ennustamisessa dysleksia-riskilapsilla. 81 p. (161 p.) Yhteenveto 3 p. 2003.

- 226 NAKARI, MAIJA-LIISA, Työilmapiiri, työntekijöiden hyvinvointi ja muutoksen mahdollisuus - Work climate, employees' well-being and the possibility of change. 255 p. Summary 3 p. 2003.
- 227 METSÄPELTO, RIITTA-LEENA, Individual differences in parenting: The five-factor model of personality as an explanatory framework - Lastenkasvatus ja sen yhteys vanhemman persoonallisuuden piirteisiin. 53 p. (119 p.) Tiivistelmä 3 p. 2003.
- 228 PULKKINEN, OILI, The labyrinth of politics - A conceptual approach to the modes of the political in the scottish enlightenment. 144 p. Yhteenveto 2 p. 2003.
- 229 JUUJARVI, PETRI, A three-level analysis of reactive aggression among children. - Lasten aggressiivisiin puolustusreaktioihin vaikuttavien tekijöiden kolmitasoinen analyysi. 39 p. (115 p.) Yhteenveto 2 p. 2003.
- 230 POIKONEN, PIIRJO-LIISA, "Opetussuunnitelma on sitä elämää". Päiväkoti-koulu yhteisö opetussuunnitelman kehittäjänä. - "The curriculum is part of our life". The day-care - primary school community as a curriculum developer. 154 p. Summary 3 p. 2003.
- 231 SOININEN, SUVI, From a 'Necessary Evil' to an art of contingency: Michael Oakeshott's conception of political activity in British postwar political thought. 174 p. Summary 2p. 2003.
- 232 ALARAUDANJOKI, ESA, Nepalese child labourers' life-contexts, cognitive skills and well-being. - Työssäkäyvien nepalilaislasten elämänkonteksti, kognitiiviset taidot ja hyvinvointi. 62 p. (131 p.) Yhteenveto 4 p. 2003.
- 233 LERKKANEN, MARJA-KRISTINA, Learning to read. Reciprocal processes and individual pathways. - Lukemaan oppiminen: vastavuoroiset prosessit ja yksilölliset oppimispolut. 70 p. (155 p.) Yhteenveto 5 p. 2003.
- 234 FRIMAN, MERVI, Ammatillisen asiantuntijan etiikka ammattikorkeakoulutuksessa. - The ethics of a professional expert in the context of polytechnics. 199 p. 2004.
- 235 MERONEN, AULI, Viittomakielen omaksumisen yksilölliset tekijät. - Individual differences in sign language abilities. 110 p. Summary 5 p. 2004.
- 236 TIILIKKALA, LIISA, Mestarista tuutoriksi. Suomalaisen ammatillisen opettajuuden muutos ja jatkuvuus. - From master to tutor. Change and continuity in Finnish vocational teacherhood. 281 p. Summary 3 p. 2004.
- 237 ARO, MIKKO, Learning to read: The effect of orthography. - Kirjoitusjärjestelmän vaikutus lukemaan oppimiseen. 44 p. (122 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 238 LAAKSO, ERKKI, Draamakokemusten äärellä. Prosessidraaman oppimispotentiaali opettajaksi opiskelevien kokemusten valossa. - Encountering drama experiences. The learning potential of process drama in the light of student teachers' experiences. 230 p. Summary 7 p. 2004.
- 239 PERÄLÄ-LITTUNEN, SATU, Cultural images of a good mother and a good father in three generations. - Kulttuuriset mielikuvat hyvästä äidistä ja hyvästä isästä kolmessa sukupolvessa. 234 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 240 RINNE-KOISTINEN, EVA-MARITA, Perceptions of health: Water and sanitation problems in rural and urban communities in Nigeria. 129 p. (198 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 241 PALMROTH, AINO, Käännösten kautta kollektiiviin. Tuuliosuuskunnat toimijaverkkoina. - From translation to collective. Wind turbine cooperatives as actor networks. 177 p. Summary 7 p. 2004.
- 242 VIERIKKO, ELINA, Genetic and environmental effects on aggression. - Geneettiset ja ympäristötekijät aggressiivisuudessa. 46 p. (108 p.) Tiivistelmä 3 p. 2004.
- 243 NÄRHI, KATI, The eco-social approach in social work and the challenges to the expertise of social work. - Ekososiaalinen viitekehys ja haasteet sosiaalityön asiantuntijuudelle. 106 p. (236 p.) Yhteenveto 7 p. 2004.
- 244 URSIN, JANI, Characteristics of Finnish medical and engineering research group work. - Tutkimusryhmätyöskentelyn piirteet lääke- ja teknisissä tieteissä. 202 p. Yhteenveto 9 p. 2004.
- 245 TREUTHARDT, LEENA, Tulostehon yhteiskunnallisuus Jyväskylän yliopistossa. Tarkastelunäkökulmina muoti ja seurustelu. - The management by results a fashion and social interaction at the University of Jyväskylä. 228 p. Summary 3 p. 2004.
- 246 MATTHIES, JÜRGEN, Umweltpädagogik in der Postmoderne. Eine philosophische Studie über die Krise des Subjekts im umweltpädagogischen Diskurs. - Ympäristökasvatus postmodernissa. Filosofinen tutkimus subjektin kriisistä ympäristökasvatuksen diskurssissa. 400 p. Yhteenveto 7 p. 2004.
- 247 LAITILA, AARNO, Dimensions of expertise in family therapeutic process. - Asiantuntijuuden ulottuvuuksia perheterapeuttisessa prosessissa. 54 p. (106 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 248 LAAMANEN (ASTIKAINEN), PIIA, Pre-attentive detection of changes in serially presented stimuli in rabbits and humans. - Muutoksen esitietoinen havaitseminen sarjallisesti esitetyissä ärsykeissä kaneilla ja ihmisillä. 35 p. (54 p.) Yhteenveto 3 p. 2004.
- 249 JUUSENAHO, RIITTA, Peruskoulun rehtoreiden johtamisen eroja. Sukupuolinen näkökulma. - Differences in comprehensive school leadership and management. A gender-based approach. 176p. Summary 3 p. 2004.

- 250 VAARAKALLIO, TUULA, "Rotten to the Core". Variations of French nationalist anti-system rhetoric. - "Systeemi on mätä". Ranskalaisien nationalistien järjestelmän vastainen retoriikka. 194 p. Yhteenveto 3 p. 2004.
- 251 KUUSINEN, PATRIK, Pitkäaikainen kipu ja depressio. Yhteyttä säätelevät tekijät. - Chronic pain and depression: psychosocial determinants regulating the relationship. 139 p. Summary 8 p. 2004.
- 252 HÄNNIKÄINEN-UUTELA, ANNA-LIISA, Uudelleen juurtuneet. Yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa. - Rooted again. Community education in the rehabilitation of substance addicts. 286 p. Summary 3 p. 2004.
- 253 PALONIEMI, SUSANNA, Ikä, kokemus ja osaaminen työelämässä. Työntekijöiden käsityksiä iän ja kokemuksen merkityksestä ammatillisessa osaamisessa ja sen kehittämisessä. - Age, experience and competence in working life. Employees' conceptions of the the meaning and experience in professional competence and its development. 184 p. Summary 5 p. 2004.
- 254 RUIZ CEREZO, MONTSE, Anger and Optimal Performance in Karate. An Application of the IZOF Model. 55 p. (130 p.) Tiivistelmä 2 p. 2004.
- 255 LADONLAHTI, TARJA, Haasteita palvelujärjestelmälle. Kehitysvammaiseksi luokiteltu henkilö psykiatrisessa sairaalassa. - Challenges for the human service system. Living in a psychiatric hospital under the label of mental retardation. 176 p. Summary 3 p. 2004.
- 256 KOVANEN PÄIVI, Oppiminen ja asiantuntijuus varhaiskasvatuksessa. Varhaisen oppimaan ohjaamisen suunnitelma erityistä tukea tarvitsevien lasten ohjauksessa. - Learning and expertise in early childhood education. A pilot work in using VARSU with children with special needs. 175 p. Summary 2 p. 2004.
- 257 VILMI, VEIKKO, Turvallinen koulu. Suomalaisien näkemyksiä koulutuspalvelujen kansallisesta ja kunnallisesta priorisoinnista. - Secure education. Finnish views on the national and municipal priorities of Finland's education services. 134 p. Summary 5 p. 2005.
- 258 ANTTILA, TIMO, Reduced working hours. Reshaping the duration, timing and tempo of work. 168 p. Tiivistelmä 2 p. 2005.
- 259 UGASTE, AINO, The child's play world at home and the mother's role in the play. 207 p. Tiivistelmä 5 p. 2005.
- 260 KURRI, KATJA, The invisible moral order: Agency, accountability and responsibility in therapy talk. 38 p. (103 p.). Tiivistelmä 1 p. 2005.
- 261 COLLIN, KAIJA, Experience and shared practice - Design engineers' learning at work. - Suunnitteluinsinöörien työssä oppiminen - kokemuksellisuutta ja jaettuja käytäntöjä. 124 p. (211 p.). Yhteenveto 6 p. 2005.
- 262 KURKI, EIJA, Näkyvä ja näkymätön. Nainen Suomen helluntailiikkeen kentällä. - Visible and invisible. Women in the Finnish pentecostal movement. 180 p. Summary 2 p. 2005.
- 263 HEIMONEN, SIRKKALIISA, Työikäisenä Alzheimerin tautiin sairastuneiden ja heidän puolisoitensa kokemukset sairauden alkuvaiheessa. - Experiences of persons with early onset Alzheimer's disease and their spouses in the early stage of the disease. 138 p. Summary 3 p. 2005.
- 264 PIIRÖINEN, HANNU, Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet. Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. - Uncertainty, change and professional tensions. The Finnish social work in the 1990s in the light of social workers' representations. 207 p. Summary 2 p. 2005.
- 265 MÄKINEN, JARMO, Säätiö ja maakunta. Maakuntarahastojärjestelmän kentät ja verkostot. - Foundation and region: Fields and networks of the system of the regional funds. 235 p. Summary 3 p. 2005.
- 266 PETRELIUS, PÄIVI, Sukupuoli ja subjektiivinen sosiaalityössä. Tulkintoja naistyöntekijöiden muistoista. - Gender and subjectivity in social work - interpreting women workers' memories. 67 p. (175 p.) 2005.
- 267 HOKKANEN, TIINA, Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksesta. - As a mother and a father after divorce. Joint custody parenthood as an everyday life experience. 201 p. Summary 8 p. 2005.
- 268 HANNU SIRKKILÄ, Elättäjyyttä vai erotiikkaa. Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? - Breadwinner or eroticism. How Finnish men legitimize their partnerships with Thai women. 252 p. Summary 4 p. 2005.
- 269 PENTTINEN, LEENA, Gradupuhetta tutkielmaseminaarissa. - Thesis discourse in an undergraduate research seminar. 176 p. Summary 8 p. 2005.
- 270 KARVONEN, PIIRKKO, Päiväkotilasten lukuleikit. Lukutaidon ja lukemistietoisuuden kehittyminen interventiotutkimuksessa- Reading Games for Children in Daycare Centers. The Development of Reading Ability and Reading Awareness in an Intervention Study . 179 p. Summary 3 p. 2005.
- 271 KOSONEN, PEKKA A., Sosiaalialan ja hoitotyön asiantuntijuuden kehitysehdot ja opiskelijavalinta. - Conditions of expertise development in nursing and and social care, and criteria for student selection. 276 p. Summary 3 p. 2005.

- 272 NIIRANEN-LINKAMA, PÄIVI, Sosiaalisen transformaatio sosiaalialan asiantuntijuu-
den diskurssissa. - Transformation of
the social in the discourse of social work
expertise. 200 p. Summary 3 p. 2005.
- 273 KALLA, OUTI, Characteristics, course and
outcome in first-episode psychosis.
A cross-cultural comparison of Finnish
and Spanish patient groups. - Ensiker-
talaisten psykoosipotilaiden psyykkis-
sosiaaliset ominaisuudet, sairaudenkulku
ja ennuste. Suomalaisten ja espanjalaisten
potilasryhmien vertailu. 75 p. (147 p.)
Tiivistelmä 4 p. 2005.
- 274 LEHTOMÄKI, ELINA, Pois oppimisyhteiskun-
nan marginaalista? Koulutuksen merkitys
vuosina 1960-1990 opiskelleiden lapsuu-
destaan kuurojen ja huonokuuloisten
aikuisten elämäkulttuurissa. - Out from the
margins of the learning society? The
meaning of education in the life course of
adults who studied during the years 1960-
1990 and were deaf or hard-of-hearing
from childhood. 151 p. Summary 5 p. 2005.
- 275 KINNUNEN, MARJA-LIISA, Allostatic load in
relation to psychosocial stressors and
health. - Allostaattinen kuorma ja sen suhde
psykososiaalisiin stressitekijöihin ja
terveyteen. 59 p. (102 p.) Tiivistelmä 3 p.
2005.
- 276 UOTINEN, VIRPI, I'm as old as I feel. Subjective
age in Finnish adults. - Olen sen ikäinen
kuin tunnen olevani. Suomalaisten aikuis-
ten subjektiivinen ikä. 64 p. (124 p.)
Tiivistelmä 3 p. 2005.
- 277 SALOKOSKI, TARJA, Tietokonepelit ja niiden
pelaaminen. - Electronic games: content and
playing activity. 116 p. Summary 5 p. 2005.
- 278 HIIHNALA, KAUKO, Laskutehtävien suoritta-
misesta käsitteiden ymmärtämiseen. Perus-
koululaisen matemaattisen ajattelun
kehittyminen aritmetiikasta algebraan
siirryttäessä. - Transition from the
performing of arithmetic tasks to the
understanding of concepts. The
development of pupils' mathematical
thinking when shifting from arithmetic to
algebra in comprehensive school. 169 p.
Summary 3 p. 2005.
- 279 WALLIN, RISTO, Yhdistyneet kansakunnat
organisaationa. Tutkimus käsitteellisestä
muutoksesta maailmanjärjestön organi-
soinnin periaatteissa - From the league to
UN. The move to an organizational
vocabulary of international relations. 172 p.
Summary 2 p. 2005.
- 280 VALLEALA, ULLA MAIJA, Yhteinen ymmär-
täminen koulutuksessa ja työssä. Kontekstin
merkitys ymmärtämisessä opiskelijaryh-
män ja työtiimin keskusteluissa. - Shared
understanding in education and work.
Context of understanding in student group
and work team discussions. 236 p. Summary
7 p. 2006.
- 281 RASINEN, TUUJA, Näkökulmia vieraskieliseen
perusopetukseen. Koulun kehittämishank-
keesta koulun toimintakulttuuriksi.
- Perspectives on content and language
integrated learning. The impact of a
development project on a school's
activities. 204 . Summary 6 p. 2006.
- 282 VIHOLAINEN, HELENA, Suvussa esiintyvän
lukemisen vaikeusriskin yhteys motoriseen ja
kielelliseen kehitykseen. Tallaako lapsi
kielensä päälle? - Early motor and language
development in children at risk for familial
dyslexia. 50 p. (94 p.) Summary 2 p. 2006.
- 283 KIILLI, JOHANNA, Lasten osallistumisen
voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistu-
misesta. - Resources for children's
participation. 226 p. Summary 3 p. 2006.
- 284 LEPPÄMÄKI, LAURA, Tekijänoikeuden oikeut-
taminen. - The justification of copyright.
125 p. Summary 2 p. 2006.
- 285 SANAKSEN AHO, SANNA, Eriarvoisuus ja
luottamus 2000-luvun taitteen Suomessa.
Bourdieuilainen näkökulma. - Inequality and
trust in Finland at the turn of the 21st
century: Bourdieuan approach.
150 p. Summary 3 p. 2006.
- 286 VALKONEN, LEENA, Millainen on hyvä äiti tai
isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten
vanhemmuuskäsitykset. - What is a good
father or good mother like? Fifth and sixth
graders' conceptions of parenthood. 126 p.
Summary 5 p. 2006.
- 287 MARTIKAINEN, LIISA, Suomalaisten nuorten
aikuisten elämään tyytyväisyyden monet
kasvot. - The many faces of life satisfaction
among Finnish young adults. 141 p.
Summary 3 p. 2006.
- 288 HAMARUS, PÄIVI, Koulukiusaaminen ilmiönä.
Yläkoulun oppilaiden kokemuksia
kiusaamisesta. - School bullying as a
phenomenon. Some experiences of Finnish
lower secondary school pupils. 265 p.
Summary 6 p. 2006.
- 289 LEPPÄNEN, ULLA, Development of literacy in
kindergarten and primary school.
Tiivistelmä 2 p. 49 p. (145 p.) 2006.
- 290 KORVELA, PAUL-ERIK, The Machiavellian
reformation. An essay in political theory.
171 p. Tiivistelmä 2 p. 2006.
- 291 METSOMÄKI, MARJO, "Suu on syömistä
varten". Lasten ja aikuisten kohtaamisia
ryhmäperhepäiväkodin ruokailutilanteissa.
- Encounters between children and adults
in group family day care dining situations.
251 p. Summary 3 p. 2006.
- 292 LATVALA, JUHA-MATTI, Digitaalisen kommuni-
kaatiosovelluksen kehittäminen kodin ja
koulun vuorovaikutuksen edistämiseksi.
- Development of a digital communication
system to facilitate interaction between home
and school. 158 p. Summary 7 p. 2006.

- 293 PITKÄNEN, TUULI, Alcohol drinking behavior and its developmental antecedents. - Alkoholien juomiskäyttäytyminen ja sen ennustaminen. 103 p. (169 p.) Tiivistelmä 6 p. 2006.
- 294 LINNILÄ, MAIJA-LIISA, Kouluvalmiudesta koulun valmiuteen. Poikkeuksellinen koulunaloitus koulumenestyksen, viranomaislausuntojen ja perheiden kokemusten valossa. - From school readiness to readiness of school - Exceptional school starting in the light of school attainment, official report and family experience. 321 p. Summary 3 p. 2006.
- 295 LEINONEN, ANU, Vanhusneuvoston funktioita jäljittämässä. Tutkimus maaseutumaisten kuntien vanhusneuvostoista. - Tracing functions of older people's councils. A study on older people's councils in rural municipalities. 245 p. Summary 3 p. 2006.
- 296 KAUPPINEN, MARKO, Canon vs. charisma. "Maoism" as an ideological construction. - Kaanon vs. karisma. "Maoismi" ideologisenä konstruktiona. 119 p. Yhteenveto 2 p. 2006.
- 297 VEHKAKOSKI, TANJA, Leimattu lapsuus? Vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmisten puheessa ja teksteissä. - Stigmatized childhood? Constructing disability in professional talk and texts. 83 p. (185 p.) Summary 4 p. 2006.
- 298 LEPPÄÄHO, HENRY, Matemaattisen ongelman ratkaisutaidon opettaminen peruskoulussa. Ongelmanratkaisukurssin kehittäminen ja arviointi. - Teaching mathematical problem solving skill in the Finnish comprehensive school. Designing and assessment of a problem solving course. 343 p. Summary 4 p. 2007.
- 299 KUVAJA, KRISTIINA, Living the Urban Challenge. Sustainable development and social sustainability in two southern megacities. 130 p. (241 p.) Yhteenveto 4 p. 2007.
- 300 POHJOLA, PASI, Technical artefacts. An ontological investigation of technology. 150 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 301 KAUKUA, JARI, Avicenna on subjectivity. A philosophical study. 161 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 302 KUPILA, PÄIVI, "Minäkö asiantuntija?". Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. - "Me, an expert?" Constructing the meaning perspective and identity of an expert in the field of early childhood education. 190 p. Summary 4 p. 2007.
- 303 SILVENNOINEN, PIIA, Ikä, identiteetti ja ohjaava koulutus. Ikääntyvät pitkäaikaistyöttömät oppimisyhteiskunnan haasteena. - Age, identity and career counselling. The ageing, long-term unemployed as a challenge to learning society. 229 p. Summary 4 p. 2007.
- 304 REINIKAINEN, MARJO-RIITTA, Vammaisuuden sukupuolittuneet ja sortavat diskurssit: Yhteiskunnallis-diskursiivinen näkökulma vammaisuuteen. - Gendered and oppressive discourses of disability: Social-discursive perspective on disability. 81 p. (148 p.) Summary 4 p. 2007.
- 305 MÄÄTTÄ, JUKKA, Asepalvelus nuorten naisten ja miesten opinto- ja työuralla. - The impact of military service on the career and study paths of young women and men. 141 p. Summary 4 p. 2007.
- 306 PYYKKÖNEN, MIIKKA, Järjestäytyvät diasporat. Etnisyys, kansalaisuus, integraatio ja hallinta maahanmuuttajien yhdistystoiminnassa. - Organizing diasporas. Ethnicity, citizenship, integration, and government in immigrant associations. 140 p. (279 p.) Summary 2 p. 2007.
- 307 RASKU, MINNA, On the border of east and west. Greek geopolitical narratives. - Idän ja lännen rajalla. Narratiiveja kreikkalaisesta geopolitiikasta. 169 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 308 LAPIOLAHTI, RAIMO, Koulutuksen arviointi kunnallisen koulutuksen järjestäjän tehtävänä. Paikallisen arvioinnin toteutumisedellytysten arviointia erään kuntaorganisaation näkökulmasta. - The evaluation of schooling as a task of the communal maintainer of schooling - what are the presuppositions of the execution of evaluation in one specific communal organization. 190 p. Summary 7 p. 2007.
- 309 NATALE, KATJA, Parents' Causal Attributions Concerning Their Children's Academic Achievement. - Vanhempien lastensa koulumenestystä koskevat kausaaliattribuutiot. 54 p. (154 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 310 VAHTERA, SIRPA, Optimistit opintiellä. Opinnoissaan menestyvien nuorten hyvinvointi lukiosta jatko-opintoihin. - The well-being of optimistic, well-performing high school students from high school to university. 111 p. Summary 2 p. 2007.
- 311 KOIVISTO, PÄIVI, "Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa". Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. - "Individual attention in everyday situations". Developing the operational culture of a day-care centre to strengthen children's self-esteem. 202 p. Summary 4 p. 2007.
- 312 LAHIKAINEN, JOHANNA, "You look delicious" - Food, eating, and hunger in Margaret Atwood's novels. 277 p. Yhteenveto 2 p. 2007.
- 313 LINNAVUORI, HANNARIIKKA, Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. - Children's experiences of dual residence. 202 p. Summary 8 p. 2007.
- 314 PARVIAINEN, TIINA, Cortical correlates of language perception. Neuromagnetic studies in adults and children. - Kielen käsittely aivoissa. Neuromagneettisia tutkimuksia aikuisilla ja lapsilla. 128 p. (206 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.

- 315 KARA, HANNELE, Ermutige mich Deutsch zu sprechen. Portfolio als evaluationsform von mündlichen leistung. - "Rohkaise minua puhumaan saksaa" - kielisalkku suullisen kielitaidon arviointivälineenä. 108 p. Yhteenveto 3 p. 2007.
- 316 MÄKELÄ, AARNE, Mitä rehtorit todella tekevät. Etnografinen tapaustutkimus johtamisesta ja rehtorin tehtävistä peruskoulussa. - What principals really do. An ethnographic case study on leadership and on principal's tasks in comprehensive school. 266 p. Summary 5 p. 2007.
- 317 PUOLAKANAHO, ANNE, Early prediction of reading - Phonological awareness and related language and cognitive skills in children with a familial risk for dyslexia. - Lukemistaitojen varhainen ennustaminen. Fonologinen tietoisuus, kielelliset ja kognitiiviset taidot lapsilla joiden suvussa esiintyy dysleksiaa. 61 p. (155 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 318 HOFFMAN, DAVID M., The career potential of migrant scholars in Finnish higher education. Emerging perspectives and dynamics. - Akateemisten siirtolaisten uramahdollisuudet suomalaisessa korkeakoulujärjestelmässä: dynamiikkaa ja uusia näkökulmia. 153 p. (282 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 319 FADJUKOFF, PÄIVI, Identity formation in adulthood. - Identiteetin muotoutuminen aikuisiässä. 71 p. (168 p.) Yhteenveto 5 p. 2007.
- 320 MÄKIKANGAS, ANNE, Personality, well-being and job resources: From negative paradigm towards positive psychology. - Persoonallisuus, hyvinvointi ja työn voimavarat: Kohti positiivista psykologiaa. 66 p. (148 p.) Yhteenveto 3 p. 2007.
- 321 JOKISAARI, MARKKU, Attainment and reflection: The role of social capital and regrets in developmental regulation. - Sosiaalisen pääoman ja toteutumattomien tavoitteiden merkitys kehityksen säätelyssä. 61 p. (102 p.) Yhteenveto 2 p. 2007.
- 322 HÄMÄLÄINEN, JARMO, Processing of sound rise time in children and adults with and without reading problems. - Äänten nousuaikojen prosessointi lapsilla ja aikuisilla, joilla on dysleksia ja lapsilla ja aikuisilla, joilla ei ole dysleksiaa. 48 p. (95 p.) Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 323 KANERVIO, PEKKA, Crisis and renewal in one Finnish private school. - Kriisi ja uudistuminen yhdessä suomalaisessa yksityiskoulussa. 217 p. Tiivistelmä 2 p. 2007.
- 324 MÄÄTTÄ, SAMI, Achievement strategies in adolescence and young adulthood. - Nuorten ajattelu- ja toimintastrategia. 45 p. (120 p.) Tiivistelmä 3 p. 2007.
- 325 TORPPA MINNA, Pathways to reading acquisition: Effects of early skills, learning environment and familial risk for dyslexia. - Yksilöllisiä kehityspolkuja kohti lukemisen taitoa: Varhaisten taitojen, oppimisympäristön ja sukuriskin vaikutukset. 53 p. (135 p.) 2007.
- 326 KANKAINEN, TOMI, Yhdistykset, instituutiot ja luottamus. - Voluntary associations, institutions and trust. 158 p. Summary 7 p. 2007.
- 327 PIRNES, ESA, Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna. - Meaningful culture and cultural policy. A broad concept of culture as a basis for cultural policy. 294 p. Summary 2 p. 2008.
- 328 NIEMI, PETTERI, Mieli, maailma ja referenssi. John McDowellin mielenfilosofian ja semantiikan kriittinen tarkastelu ja ontologinen täydennys. - Mind, world and reference: A critical examination and ontological supplement of John McDowell's philosophy of mind and semantics. 283 p. Summary 4 p. 2008.
- 329 GRANBOM-HERRANEN, LIISA, Sananlaskut kasvatuspuheessa - perinnettä, kasvatusta, indoktrinaatiota? - Proverbs in pedagogical discourse - tradition, upbringing, indoctrination? 324 p. Summary 8 p. 2008.
- 330 KYKYRI, VIRPI-LIISA, Helping clients to help themselves. A discursive perspective to process consulting practices in multi-party settings. - Autetaan asiakasta auttamaan itse itseään. Diskursiivinen näkökulma prosessikonsultoinnin käytäntöihin ryhmätilanteissa. 75 p. (153 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 331 KIURU, NOONA, The role of adolescents' peergroups in the school context. - Nuortentoveriryhmien rooli kouluympäristössä. 77 p. (192 p.) Tiivistelmä 3 p. 2008.
- 332 PARTANEN, TERHI, Interaction and therapeutic interventions in treatment groups for intimately violent men. 46 p. (104 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 333 RAITTILA, RAIIJA, Retkellä. Lasten ja kaupunkiympäristön kohtaaminen. - Making a visit. Encounters between children and an urban environment. 179 p. Summary 3 p. 2008.
- 334 SUME, HELENA, Perheen pyörteinen arki. Sisäkorvaistutetta käyttävän lapsen matka kouluun. - Turbulent life of the family. Way to school of a child with cochlear implant. 208 p. Summary 6 p. 2008.
- 335 KOTIRANTA, TUUJA, Aktivoinnin paradoksit. - The paradoxes of activation. 217 p. Summary 3 p. 2008.
- 336 RUOPPILA, ISTO, HUUHTANEN, PEKKA, SEITSAMO, JORMA AND ILMARINEN, JUHANI, Age-related changes of the work ability construct and its relation to cognitive functioning in the older worker: A 16-year follow-up study. 97 p. 2008.
- 337 TIKKANEN, PIRJO, "Helpompaa ja hausempaa kuin luulin". Matematiikka suomalaisten ja unkarilaisten perusopetuksen neljäsluokkalaisten kokemana. - "Easier and more fun that

- I thought". Mathematics experienced by fourth-graders in Finnish and Hungarian comprehensive schools. 309 p. Summary 3 p. 2008.
- 338 KAUPPINEN, ILKKA, Tiedon omistaminen on valtaa – Globalisoituvan patenttijärjestelmän poliittinen moraalilaitos ja globaali kapitalismi. – *Owning* knowledge is power. Political moral economy of the globalizing patent system and global capitalism. 269 p. Summary 5 p. 2008.
- 339 KUJALA, MARIA, Muukalaisena omassa maassa. Miten kasvaa vuorovaikutuskonflikteissa? – A stranger in one's own land. How to grow in interaction conflicts? 174 p. Summary 7 p. 2008.
- 340 KOPONEN, TUIRE, Calculation and Language: Diagnostic and intervention studies. – Laskutaito ja kieli: Diagnostinen ja kuntoutustutkimus. 49 p. (120 p.) Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 341 HAUTALA, PÄIVI-MARIA, Lupa tulla näkyväksi. Kuvataideterapeuttinen toiminta kouluissa. – Permission to be seen. Art therapeutic activities in schools. 202 p. 2008.
- 342 SIPARI, SALLA, Kuntouttava arki lapsen tueksi. Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskusteluissa. – Habilitative everyday life to support the child. Construction of the collaboration of education and rehabilitation in experts discussions. 177 p. Summary 4 p. 2008.
- 343 LEHTONEN, PÄIVI HANNELE, Voimauttava video. Asiakslähtöisyyden, myönteisyyden ja videokuvan muodostama työorientaatio perhetyön menetelmänä. – Empowering video. A work orientation formed by client-focus, positivity and video image as a method for family work. 257 p. Summary 3 p. 2008.
- 344 RUOHOMÄKI, JYRKI, "Could Do Better". Academic Interventions in Northern Ireland Unionism. – "Could Do Better" Akateemiset interventiot Pohjois-Irlannin unionismiin. 238 p. Tiivistelmä 2 p. 2008.
- 345 SALMI, PAULA, Nimeäminen ja lukemisvaikeus. Kehityksen ja kuntoutuksen näkökulma. – Naming and dyslexia: Developmental and training perspectives. 169 p. Summary 2 p. 2008.
- 346 RANTANEN, JOHANNA, Work-family interface and psychological well-being: A personality and longitudinal perspective. – Työn ja perheen vuorovaikutuksen yhteys psyykkiseen hyvinvointiin sekä persoonallisuuteen pitkittäistutkimuksen näkökulmasta 86 p. (146 p.) Yhteenveto 6 p. 2008.
- 347 PIIPPO, JUKKA, Trust, Autonomy and Safety at Integrated Network- and Family-oriented mode for co-operation. A Qualitative Study. 70 p. (100 p.) Yhteenveto 2 p. 2008.
- 348 HÄTINEN, MARJA, Treating job burnout in employee rehabilitation: Changes in symptoms, antecedents, and consequences. – Työuupumuksen hoito työikäisten kuntoutuksessa: muutokset työuupumuksen oireissa, ennakoijissa ja seurauksissa. 85 p. (152 p.) Tiivistelmä 4 p. 2008.
- 349 PRICE, GAVIN, Numerical magnitude representation in developmental dyscalculia: Behavioural and brain imaging studies. 139 p. 2008.
- 350 RAUTIAINEN, MATTI, Keiden koulu? Aineenopettajaksi opiskelevien käsityksiä koulu-kulttuuriin yhteisöllisyydestä. – Who does school belong to? Subject teacher students' conceptions of community in school culture. 180 p. Summary 4 p. 2008.
- 351 UOTINEN, SANNA, Vanhempien ja lasten toimijuuteen konduktiivisessa kasvatuksessa. – Into the agency of a parent and a child in conductive education. 192 p. Summary 3 p. 2008.
- 352 AHONEN, HELENA, Rehtoreiden kertoma johtajuus ja johtajaidentiteetti. – Leadership and leader identity as narrated by headmasters. 193 p. 2008.
- 353 MOISIO, OLLI-PEKKA, Essays on radical educational philosophy. 151 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 354 LINDQVIST, RAIIJA, Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. – Encountering partner violence with rural social work. 256 p. 2009.
- 355 TAMMELIN, MIA, Working time and family time. Experiences of the work and family interface among dual-earning couples in Finland. – Työaika ja perheen aika: kokemuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta Suomessa. 159 p. Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 356 RINNE, PÄIVI, Matkalla muutokseen. Sosiaalialan projektitoiminnan perustelut, tavoitteet ja toimintatavat Sosiaaliturva-lehden kirjoituksissa 1990-luvulla. – On the way to the change. 221 p. Summary 2 p. 2009.
- 357 VALTONEN, RIITTA, Kehityksen ja oppimisen ongelmien varhainen tunnistaminen Lene-arvioinnin avulla. Kehityksen ongelmien päällekkäisyys ja jatkuvuus 4–6-vuotiailla sekä ongelmien yhteys koulusuoriutumiseen. – Lene-assessment and early identification of developmental and learning problems. Co-occurrence and continuity of developmental problems from age 4 to age 6 and relation to school performance. 73 p. (107 p.) Summary 2 p. 2009.
- 358 SUHONEN, KATRI, Mitä hiljainen tieto on hengellisessä työssä? Kokemuksellinen näkökulma hiljaisen tiedon ilmenemiseen, siirrettävyyteen ja siirrettävyyden merkitykseen ikääntyneiden diakoniatyöntekijöiden ja pappien työssä. – What is tacit knowledge in spiritual work? An experiential approach to the manifestation, significance and distribution of tacit knowledge in the work of aged church deacons and ministers. 181 p. Summary 6 p. 2009.

- 359 JUMPPANEN, AAO, United with the United States - George Bush's foreign policy towards Europe 1989-1993. 177 p. Yhteenveto 3 p. 2009.
- 360 HUEMER, SINI, Training reading skills. Towards fluency. - Lukemistaitojen harjoittaminen. Tavoitteena sujuvuus. 85 p. (188 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 361 ESKELINEN, TEPPO, Putting global poverty in context. A philosophical essay on power, justice and economy. 221 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 362 TAIPALE, SAKARI, Transformative technologies, spatial changes: Essays on mobile phones and the internet. 97 p. (184 p.) Yhteenveto 3 p. 2009.
- 363 KORKALAINEN, PAULA, Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristöissä. - From a feeling of insufficiency to a new sense of expertise. Developing professional knowledge and skills in the operational environments for special needs childhood education and care. 303 p. Summary 4 p. 2009.
- 364 SEPPÄLÄ-PÄNKÄLÄINEN, TARJA, Oppijoiden moninaisuuden kohtaaminen suomalaisessa lähikoulussa. Etnografia kouluyhteisön aikuisten yhdessä oppimisen haasteista ja mahdollisuuksista. - Confronting the Diversity of Learners in a Finnish Neighbourhood School. An Ethnographic Study of the Challenges and Opportunities of Adults Learning Together in a School community. 256 p. Summary 4 p. 2009.
- 365 SEVÓN, EIJA, Maternal Responsibility and Changing Relationality at the Beginning of Motherhood. - Äidin vastuu ja muuttuvat perhesuhteet äitiyden alussa. 117 p. (200 p.) Yhteenveto 5 p. 2009.
- 366 HUTTUNEN-SCOTT, TIINA, Auditory duration discrimination in children with reading disorder, attention deficit or both. - Kuulonvarainen keston erottelu lapsilla, joilla on lukemisvaikeus, tarkkaavaisuuden ongelma tai molemmat. 68 p. (112 p.) Tiivistelmä 3 p. 2009.
- 367 NEUVONEN-RAUHALA, MARJA-LIISA, Työelämälähtöisyyden määrittäminen ja käyttäminen ammattikorkeakoulun jatkotutkintokokeilussa. - Defining and applying working-life orientation in the polytechnic postgraduate experiment. 163 p. Summary 7 p. 2009.
- 368 NYMAN, TARJA, Nuoren vieraan kielen opettajan pedagogisen ajattelun ja ammatillisen asiantuntijuuden kehittyminen. - The development of pedagogical thinking and professional expertise of newly qualified language teachers. 121 p. (201 p.) Summary 4 p. 2009.
- 369 PUUTIO, RISTO, Hidden agendas. Situational tasks, discursive strategies and institutional practices in process consultation. 83 p. (147 p.) Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 370 TOIVANEN, JUHANA, Animal consciousness. Peter Olivi on cognitive functions of the sensitive soul. 369 p. Yhteenveto 4 p. 2009.
- 371 NOKIA, MIRIAM, The role of the hippocampal theta activity in classical eyeblink conditioning in rabbits. - Hippokampuksen theta-aktiivisuuden rooli klassisessa silmäniskuehdollistamisessa kaneilla. 41 p. (80 p.) Yhteenveto 2 p. 2009.
- 372 LÄHTEENMÄKI, VILI, Essays on early modern conceptions of consciousness: Descartes, Cudworth, and Locke. 160 p. 2009.
- 373 BJÖRK, KAJ, What explains development. Development strategy for low human development index countries. 212 p. Yhteenveto 1 p. 2009.
- 374 PUUPPONEN, ANTTI, Maaseutuuyrittäjyys, verkostot ja paikallisuus. Tapaustutkimus pienimuotoisen elintarviketuotannon kestävyyydestä Keski-Suomessa. - Rural entrepreneurship, networks and locality. A case study of the sustainability of small-scale food production in Central Finland. 100 p. (191 p.) Summary 3 p. 2009.
- 375 HALTTUNEN, LEENA, Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa. - Day care work and leadership in a distributed organization. 181 p. Summary 4 p. 2009.
- 376 KAIDESOJA, TUUKKA, Studies on ontological and methodological foundations of critical realism in the social sciences. 65 p. (187 p.) Yhteenveto 9 p. 2009.
- 377 SIPPOLA, MARKKU, A low road to investment and labour management? The labour process at Nordic subsidiaries in the Baltic States. 272 p. Tiivistelmä 2 p. 2009.
- 378 SANTALA, OLLI-PEKKA, Expertise in using the Rorschach comprehensive system in personality assessment. 150 p. Tiivistelmä 1 p. 2009.
- 379 HARJUNEN, HANNELE, Women and fat: Approaches to the social study of fatness. - Naiset ja lihavuus: näkökulmia lihavuuden yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen 87 p. (419 p.) Tiivistelmä 4 p. 2009.
- 380 KETTUNEN, LIISA, Kyllä vai ei. Peruskoulun sukupuolikasvatuksen oppimateriaalin kehittämistyö ja arviointi. - Yes or no? The development and evaluation of teaching material for sex education in the Finnish comprehensive school. 266 p. Summary 3 p. 2010.
- 381 FROM, KRISTINE, "Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa". Substantiivinen teoria erityistä tukea tarvitsevan lapsen toiminnallisesta osallistumisesta toimintaympäristöissä. - To be a child just as the others in the peer group. A substantive theory of activity-

- based participation of the child with special educational needs. 174 p. Summary 4 p. 2010.
- 382 MYKKÄNEN, JOHANNA, Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus. - Becoming a father – types of narrative, emotions and agency. 166 p. Summary 5 p. 2010.
- 383 RAASUMAA, VESA, Perusopetuksen rehtori opettajien osaamisen johtajana. - Knowledge management functions of a principal in basic education. 349 p. Summary 5 p. 2010.
- 384 SISÄINEN, LAURI, Foucault's voices: Toward the political genealogy of the auditory-sonorous. - Foucault'n äänet. Kohti auditoris-sonoorista poliittista genealogiaa. 207 p. Tiivistelmä 2 p. 2010.
- 385 PULLI, TUULA, Totta ja unta. Draama puhe- ja kehitysvammaisten ihmisten yhteisöllisenä kuntoutuksena ja kokemuksena. - The Real and the Illusory. Drama as a means of community-based rehabilitation and experience for persons with severe learning and speech disabilities. 281 p. Summary 7 p. 2010.
- 386 SISKONEN, TIINA, Kielelliset erityisvaikeudet ja lukemaan oppiminen. - Specific language impairments and learning to read. 205 p. Summary 3 p. 2010.
- 387 LYYRA, PESSI, Higher-order theories of consciousness: An appraisal and application. - Korkeamman kertaluvun tietoisusteoria: arvio ja käyttöehdotus. 163 p. Yhteenveto 5 p. 2010.
- 388 KARJALAINEN, MERJA, Ammattilaisten käsityksiä mentoroinnista työpaikalla. - Professionals' conceptions of mentoring at work. 175 p. Summary 7 p. 2010.
- 389 GEMECHU, DEREJE TEREFE, The implementation of a multilingual education policy in Ethiopia: The case of Afaan Oromoo in primary schools of Oromia Regional State. 266 p. 2010.
- 390 KOIVULA, MERJA, Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. - Children's sense of community and collaborative learning in a day care centre. 189 p. Summary 3 p. 2010.
- 391 NIEMI, MINNA, Moraalijärjestyksestä tuottamassa. Tutkimus poliisityöstä lasten parissa. - Producing moral order. A Study on police work with children. 190 p. Summary 3 p. 2010.
- 392 ALEMAYEHU TEKLEMARIAM HAYE, Effects of intervention on psychosocial functioning of hearing and hard of hearing children in selected primary schools of Addis Ababa, Ethiopia. 195 p. Executive summary 4 p. 2010.
- 393 KASKIHARJU, EIJA, Koteja ja kodinomaisuutta. Tutkimus vanhenemisen paikoista valtiopäiväpuheissa 1950 - 2005. - Homes and homelikeness. A study on places for ageing in parliamentary speeches from 1950 to 2005. 244 p. Summary 5 p. 2010.
- 394 MAHLAKAARTO, SALME, Subjektiksi työssä - Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. - Becoming a subject at work - Constructing identity within a program of empowerment. 95 p. (198 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 395 TAPIO, TARJA, "Meilä on kaikilla samanlaiset tarinat". Tarinankerrontatutkimus tornionlaaksolaisuudesta vanhimpien aapulaisten arjessa ja tulevaisuudessa. - "We all have the same stories". A storytelling case study of Torne Valley -ness in the everyday life and future of elderly Aapua residents. 261 p. Summary 6 p. 2010.
- 396 RAUTAINEN, EIJJA-LIISA, Co-construction and collaboration in couple therapy for depression. - Yhteistoiminnallisuus masennuksen pariterapiassa. 56 p. (122 p.) Yhteenveto 3 p. 2010.
- 397 AALTONEN, TERHI, "Taiteilija ei vanhene". Haastattelututkimus kuvataiteilijoiden ikääntymiskokemuksista taidemaailmassa. - "An artist doesn't get old". An interview-based study of painters' experiences of ageing in the world. 216 p. Summary 5 p. 2010.
- 398 SAVOLAINEN, KAISA, Education as a means to world peace: The case of the 1974 UNESCO recommendation. - Kasvatus maailmanrauhan välineenä: Tapaustutkimus UNESCON 1974 hyväksymästä suosituksesta. 262 p. Yhteenveto 12 p. 2010.
- 399 HEMMINKI, ARJA, Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä. Suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. - Narratives on divorce and ending of a relationship. 158 p. Summary 2 p. 2010.
- 400 SAINI, NINA, On the rocky road of reading: Effects of computer-assisted intervention for at-risk children. - Lukemaan oppimisen kivisellä tiellä - Verkkopohjaisen Ekapeli - ohjelman kuntouttavat vaikutukset riskilasten lukemaan oppimisessä. 95 p. (208 p.) Yhteenveto 5 p. 2010.
- 401 VILJARANTA, JAANA, The development and role of task motivation and task values during different phases of the school career. - Oppiainekohtaisen koulumotivaation kehitys ja rooli koulutaipaleen eri vaiheissa. 53 p. (115 p.) Yhteenveto 1 p. 2010.
- 402 OINAS, TOMI, Sukupuolten välinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. - Domestic division of labour in dual-earner households. 188 p. 2010.
- 403 MAMMON, REET, Kolmen etnisen ryhmän kotoutumisprosessi Suomessa. - The integration process of three ethnic groups in Finland. 142 p. Summary 5 p. 2010.